ESAT KORKMAZ

ALEVİLERE SALDIRILAR

pencere yayınları

Esat Korkmaz
Alevilere Saldırılar

Bu kitabın yayın hakları
Pencere Yayınlarına attir
Kapak: İbrahim Karakaş
Birinci Baskı: Ağustos 1997
Kapak Baskı: Papirüs Matbaacılık
Baskı: Papirüs Matbaacılık
Cilt: Papirüs Matbaacılık
İç Montaj: Bahri Çakır

ISBN 975-7814-63-6

PENCERE YAYINLARI: 78
Alevilik: 10

Salkımsöğüt Sok. 2/4 Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel: (0212) 513 27 17

Esat Korkmaz

Alevilere Saldırılar

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Hortlayan Ortaçağ	9
Alevi Halkının Kitlesel Örgütlenmesi	43
Menemen'den Madımak'a Madımak'tan Nereye?	61
Bin Yıllık Takiye mi?	82
Hacıbektaş'taki Yürek Vuruşları	89
Alevi Siyasetinin Çıkmazları	93
Seçime Doğru	107
Susmayın Susmak Ortak Olmaktır	122
Şeriatçı Kuşatma Çember Daralıyor	126
Yeni Yıla Girerken	127
Avustralya'daki Aleviler	131
Alevilikte Kadın	134
'68 Ruhu ve Aşık Geleneği	136
Kaygusuz Abdal ve Işık Felsefesi	143
Kaynakça	171

ÖNSÖZ

Dünden bugüne uzanan süreçte Alevilere kim ya da kimler saldırıyor?

Kim olacak, egemen sınıflar; egemen sınıfların "silahlı" ya da "silahsız" organları saldırıyor.

Kim olacak, burjuvazinin bir parçası durumuna gelen ve devlet katına taşınan ya da devlet katı dışında legal-illegal olarak örgütlenen şeriatçı güçler saldırıyor.

Peki bu güçler Alevilere niçin ya da neden saldırıyor?

Saldırıyor; çünkü, Anadolu Alevileri halkla taraf olarak, ezilenle bir olarak egemene; egemenin silahlı gücüne, örgütüne; egemenin ilahi ideolojisine, yani şeriata karşı kavga vererek bugünlere gelmiştir de ondan.

Ortaçağ'dan günümüze toplumsal mücadeleler "cangılı"nda; halkın "talihini" insanlığı kurtaracak ütopyayla birleştirerek sürekli canlı tutmuş; halkın devrimci tarihi, kültürü olmuş Alevi topluluğu, kendisine yönelik saldırıların bilincindedir.

Alevi topluluğu 700 yıllık mücadele deneyimini, bu deneyimin kazandırdığı "toplumsal refleksi" bugün bir "örgüt kalıbı"na dökmeye çalışıyor. Halkın siyasal dilekleri öne alınarak girişilen Kızılbaş başkaldırılardan bugüne taşınan bu bilinç, bu örgütlenme geleneği, bu deneyim; şimdi, ezilen sınıf kimliğine katkı vermeye hazırlanıyor.

Bu bağlamda günümüz Aleviliği bir yol ayrımındadır denilebilir: Ya inançtan akla atlayıp akıllarını inançlarıyla ki-

litleyecekler; bu yolla aydınlanma zeminini terkedecekler; dünyalarının nesnel sınırlarını her geçen gün biraz daha daraltarak, ruhbanlık ve geleneksel topluluk örgütlenmesi kanalında devlete yamanacaklar, egemen yargıya teslim olacaklar; ilerici toplumsal dünyadan ayrılacaklar; bu toprağın demokratını, aydınını, devrimcisini önce yumuşak bir taraf olmaya itecekler, sonra seyirci durumuna düşürecekler; misyonunu tamamlamış olmanın rahatlığı içinde ve kesinlikle iyiniyetli olarak şeriatçı İslamdan ödünç aldıkları cennetlerine varmanın hesaplarını yapacaklardır.

Ya da akıldan inanca atlayıp inançlarını akılla kutsayacaklar; aklın izin verdiği ölçüde kendi metafiziklerini besleyecekler; aydınlanma dünyasını hiçbir biçimde terketmeyecekler; dünyalarının nesnel sınırlarını sürekli genişleterek emeğin çizdiği toplumsal alana çağdaş bir düşüncenin-tavrın taşıyıcısı olarak adımlarını atacaklar; akıl ve toplum örgütlenmesi zemininde, devletin ve egemen yargının karşı kanalında ilerici toplumsal güçlerle buluşacaklar; bu toprağın demokratı, aydını ve devrimcisiyle birlikte kavga verecekler; bu dünyada hesaplaşacaklar, cenneti bu dünyada yaratacaklardır.

Bu çalışmadaki yazıların böylesi bir toplumsal kavgaya-sorgulamaya katkı vermesi dileğiyle...

Esat Korkmaz

HORTLAYAN ORTAÇAĞ*

Mansur Dârı'nda eridik; aklı Cebrail yaptık, Cebrail'in kılavuzluğunda yürüdük. Dış anlamdan iç anlama geçtik; görüntüden, şeyler arasında, şeylerle insanlar arasında ya da insanlar arasında var olan-geçerli olan ortak özü yakaladık.

Her yeni bilgi insanlığın bilim dağarcığına bir insanlık *kazanımı* olarak, önceden varolan kimi bilgilerin *olumsuzlanması* ya da o anda bilinmeyen bir boşluğun *doldurulması* sonucu katılır. Doğrular-göreli doğrular, ancak yanlışlarla-göreli yanlışlarla *ilişki-çelişki* içerisine sokularak kavranıp özümlenebilir. *Burjuva demokratik devrimini* tamamlayamamış, yani geçmişle tam bir *hesaplaşmaya* girememiş bir toprakta Ortaçağ'ı izleyen tarih, hiçbir zaman *yanlışlıklar yumağı* olmaktan kurtulamaz. Bu nedenle her görüş-önerme, yaşanan yanlışlıklarla *"zıtlık"* içinde ortaya konulmak-öne sürülmek durumundadır. Nelerin *bilim dışı* olduğu gösterilmeden, sadece doğrular sıralanıp geçilerek, gerçek bir *tarih bilinci* yaratılamaz.

Batı'da, *her sınıfın* kendi kimliğiyle boy gösterdiği bir tarih süreci yaşandı. Orada *burjuva devrimleri*, genelde tüm Ortaçağ kurumlarına-değerlerine, özelde *feodal sınıfa* karşı yapıldı. Sürece koşut olarak burjuvazi adına davranan iktisatçı ve tarihçiler, kapitalizm-öncesi dönemin sınıfsal yapısını, dayandığı sömürüyü, feodal devletin karakter ve zorbalığını, örgütlü Or-

* Nefes. Yıl 1. Sayı, 9

todoks dinin aristokrasiden yana oynadığı rolü, bütün çıplaklığıyla *sergilediler*. Bu nedenle, o dönemde *ilerici* bir konumda bulunanan *burjuvazi*, bilimsel anlamda; hem kendi kendini eleştirebildi, hem de Ortaçağ'a-Ortaçağ değerlerine ilişkin *doğru* satamalarda bulunabildi.

Doğu'da ise tarih süreci, *sınıflar* ve *sınıf kimliği* açısından daha *"sisli"* yaşandı. Dar bir askeri aristokrasinin egemenliğinde biçimlenen *barbar krallıklardan*, organize *feodal devlete* geçildi. Toplum bir bakıma, askeri nitelikli egemen bir zümreyle bağımlı geniş köylü yığınlarına ayrılmıştı. Köylülerin *artı ürününe* el konulması sürecinde, sınıflaşma kimliğinin karmaşıklığına koşut olarak, ilkel eşitlikçi toplumdan kalma davranış *biçimlerinin-anılarının*; bunların yaratısı durumunda olan geleneklerin yönlendiriciliğinde, merkezi otoriteye karşı sayısız *isyanlar* oldu.

Batı'da köylü isyanları, *ütopik* de olsa *komünizmi* ilk kez tarihin *gündemine* sokmasına karşın, yaşanan sürecin mantığına uygun olarak, *burjuva eşitliğinin* coşkusuna kapılmaktan kurtulamadılar; burjuvaziyle birlikte kapitalizm-öncesi egemenlik ilişkilerine ve geçmiş değerlere karşı amansız bir mücadeleye yöneldiler. Doğu'daysa ilişkiler bu denli açık yaşanmadı; sınıflaşmanın *"silikliğinin"* getirdiği bir hedef *"bulanıklığı"* vardı. Coşkusuna kapılacakları *sınıf kimlikli* bir burjuvazi ve *burjuva eşitliği* yoktu; çaresiz, uygarlık-ögesinden gelen ve uygarlığa adım atılır atılmaz *yok edilmek* istenen *"ilkel kolektivizm"* değerlerine sarılındı. Barbarlık insanlık değerlerine göndermeler yapılarak *beslenmeye* çalışılan bu *isyan ideolojisi*, yaşanan andaki toplumun geleceğini temsil eden değerlerle buluşamadığı için, toplumun somut gündeminden çıkmış olan *"göçebe-eşitlikçi"* insanlık değerlerine sahip çıktı. Bu durum bir yandan, toplumsal tarihin akışında doğal bir aşama olan egemen *feodal ilişkiyi*, yani tarihsel açıdan bakıldığında bir önceki toplum biçimine göre bir gelişmeyi, bir ilerlemeyi temsil eden *feodal düzeni*, bir *sapma* ürünü görme yanılsamasını beslerken, diğer yandan eski *"köy komünü"* değerleriyle yaşanan andaki toplumun ezilen sınıflarını-katmanlarını kucaklamak *güçsüzlüğünü* yarattı.

Batı Ortaçağı'nda Ortodoks Hristiyanlığa karşı köylü temelinden kaynaklanan dinsel görünümlü hemen her türden muhalefet, Yakındoğu İslam Ortaçağ'ında bol bol yaşandı.

Kureyşlilerin elebaşısı Ebu Sufyan dölü *Muaviye*, Emevi soyunu iktidara taşıdığında; İslamın ilk kuruluş ülküsüne ve İslamlık-öncesi ilkel kolektivizm değerlerine bağlı kalan *Ali yandaşları* hareketini kökünden *"yolma"* yoluna gitti. İslamlık daha çeyrek yüzyılını doldurmadan iki zıt kutba ayrılmıştı bile; bir yanda Ortodoks İslamlık iktidarını ebedileştirme yoluna giderken, diğer yanda muhalefet, Orta Asya'dan *"zuhur edip"* sızmış barbar etkileri altında ve özellikle Irak-İran toprakları üzerinde *resmi devlete* karşı, göçebe *meşrebine* uygun bitmez tükenmez bir halk hareketini fışkırtıp *ölümsüzleştirdi.* İktidarı elinde bulunduran Sünni İslamlık şeriata tutunarak, yani *"zahiri"* ilkelere dayanarak kelleler *"uçururken"*, Şii muhalefet, zorbalık önünde *bâtına* sığındı; *gönül bilgisi* yoluyla idealizm-materyalizm karışımı bir isyan ideolojisi oluşturarak, başkaldırılarına *gerekçeler* yarattı.

Burjuvazinin sınıf kimliğiyle ortaya çıkıp halk hareketlerine önderlik edemeyişinin yarattığı *boşluk*, doğrudan ezilen geniş köylü yığınları tarafından; tarihsel-toplumsal haklılık temelinde barbarlık insanlık değerleri üzerine yapılanan, *bâtını* bir ideolojiyle kapatılma yoluna gidildi.

Oluşturulan ideolojinin *güçsüzlüğü* başlangıçta *bâtını* hareketi bir *bocalama* içine itti. Sonraları Sünni Ortodoks İslamlığın kaynaklarına *sezgisel akıl* ve *gönül bilgisi* yoluyla farklı bir yaklaşım getirerek; inanca, inanç kanalından *muhalefet* etmenin yollarını, yöntemlerini geliştirerek, Sünni İslam değerlerini *sorgulayıp* inanç dünyasında kendisine bir düşünce yapısı oluşturdu. Ve Sünni İslamlığa karşı kabaran Arap ve Arap olmayan Müslüman kökenli toplumsal *tepkiyi,* yarattığı bu düşünce yapısının şemsiyesi altında topladı. Açılan bu kanaldan sürece katılan Orta Asya kökenli *göçerler* ve Anadolu *yerli halkı*; Sünni İslamlıkla muhalefet koşullarında yeni yeni biçimlenmekte olan Şii hareketi, ideolojik *güçsüzlüğünden* bir ölçüde kurtardı.

Bu nedenlerle Anadolu Ortaçağı köylü isyanları, zaman zaman *kitlesellik* kazanmalarına karşın, Batı'daki denli *net* sınıfsal kimlik kazanamadı; Anadolu insanı, bir türlü kendi ortaçağı ile *hesaplaşamadı*. Bugün, yapılamamış olan bu hesaplaşmanın *bedelini* ödüyoruz; Ortaçağ kalıntısı sınıf ve zümrelerin ekonomik ve siyasal *çıkarlarıyla* boğuşuyoruz.

Çoktanrıcılıktan tektanrıcılığa geçişi, kabile örgütlenmesinden organize devlet örgütlenmesine geçişle birleştirilen Araplar, kısa sayılabilecek bir zaman içinde Mısır, Mezopotamya ve Kuzey Afrika'nın geniş alanlarını ele geçirdiler. Egemenlik kurdukları topraklarda, yürürlükte olan hukuk sistemini kaldırarak, yerine *şeriatı* yerleştirdiler. Yaşanılan bu süreç, Arapların kendi içindeki sınıflaşmaları her geçen gün biraz daha derinleştirdi; kabile değerlerini çözdü. Zamanla bir yandan, yaşanılan anda ezilen sınıf-katman durumundaki Arap kabile tabanı yerli sömürülen halk ile kaynaşırken, diğer yandan, eski Arap kabile egemenleri, ele geçirdikleri topraklardaki ezen sınıf kalıntılarıyla bütünlenerek, adım adım *feodal bir aristokrasiye* dönüştü.

Bu kapsamda- Mekke ve Medine'den çıkıp tüm Ön Asya'yı kucaklayan Arap istilasıyla organize İslam devleti kurulmuş oldu. İzleyen yüzyıllarda, Orta Asya'dan kopup gelen *Oğuzlar*'ın Ön Asya'yı ele geçirmesiyle Anadolu toprağında feodal devlete ilk sıçrayıp gerçekleşti; buna koşut olarak yine Anadolu toprağında, ilkel kolektivizm değerleriyle yüklü Asya kökenli göçerler; tektanrıcı dinlere karşı *bâtın* kanalında savunuya çekilen Ön Asya yerli halkı ve Arap Yarımadası'nda Sünni İslamlığın palazlanması koşullarında doğan, çok geçmeden Anadolu ve çevre toprakları etkisi altına alan, Sünni inanca *bâtın inançla* başkaldıran *Ali yandaşları* buluştu. Bu buluşmadan Alevilik-Bektaşilik *doğdu.*

Kimi araştırıcıların savlarının tersine İslamiyet-öncesi Asya halkı, genelde yerleşik yaşama geçmiş değildi; yani uygarlaşma sancılarına henüz yakalanmamıştı. VII. yy.'a adım atarken Anadolu yerleşik halkı, uygarlaşmanın değil *uygar olmanın* sancılarını yaşıyordu. Son tektanrıcı dinin yaratıcıları

olarak tarih sahnesine çıkacak olan Araplar ise yerleşik yaşama ve uygarlaşmaya yeni adım atmış olmanın *karmaşası* içindeydiler; dünü temsil eden *Bedevi ülküsü* yabancılaşmış, yarını temsil eden *yerleşik yaşam değerleri* henüz egemenlik kurabilmiş değildi.

Orta Asya halklarına gelince onlar uygar olma ve uygarlaşmanın biraz *"gerisinde"* ancak, bu sürece bir *sıçrama* platformunda bulunuyordu. *Saf kandaşlığın* ve *sınıfsızlığın* bir ölçüde çözülmesine karşın, *ilkel kolektivizm* ülküsü henüz yabancılaşmış değildi; özgürlük, doğruluk, eşitlik ve yiğitlik kapsamında özetlenebilecek olan *barbar insanlık durumu değerlerinin* güdücülüğünde bir kabile-kavim demokrasisi; bir şefler aristokrasisiyle belirgin bir *"askeri demokrasi"* yaşanıyordu. Arap Yarımadası'nda somutta yaşanan bir olgu olmaktan çıkmış olan ve ancak dillerde *Bedevi ülküsü* olarak öne çıkarılan ilkel eşitlikçi değerlere *öykünülürken*, Orta Asya toprağında bunlar yaşamın içindeydi.

Orta Asya insanının barbar değerlerine öykünerek, bu topraklardaki toplum örgütlenmesini; Arap Yarımadası'ndaki İslam örgütlenmesine ve Anadolu'daki örgütlenmelere göre daha *ileri* bir aşamada görmek, tam bir *yanılsamadır*. Bu konak, uygarlaşma yolundaki her halkın geçmek *zorunda* olduğu zorunlu bir aşamadır. Bu yaklaşım nesnellikle, bilimsellikle bağdaşmaz. Bu aşamayı daha ileri bir toplum örgütlenmesi olarak görmek-algılamak; barbar değerlerin yaşanan anda *çözücü, çözümleyici* olduğunu kabul etmek demektir. Yaşadığımız sınıflı toplumda ezilen sınıf insanına modern *kimlik* önermek, *sosyalist* olmak yerine *barbar* olmayı; ezilen sınıf ideolojisi yerine *sınıfsız* Asya toplumunun ideolojiöncesi düşünce yapısını önermek demektir. İnsanlık durumu bakımından *gerilikle* övünmek, tarihi *çarpıtmak* demektir.

Olması-algılanması gereken uygarlık-öncesi ilkel eşitlikçi değerlerle yaşanan andaki toplumsal muhalefet değerlerinin *buluşmasını* saptamak-yakalamak olmalıdır. Bu kapsamda, uygarlığa gelinceye değin insanlığın 7.000 yıl boyunca ürettiği *ilkel kolektivizm değerleriyle* günümüz toplumunda geleceği

temsil eden sınıf *değerleri* arasında bir ara *halka* oluşturan; barbar değerleri onurlandıran ve onu modern kimliğe *aktaran;* oluşturduğu isyan ideolojisiyle *barbar* olmayı değil *sosyalist* olmayı, sınıfsız toplumun ideoloji-öncesi düşünce yapısını değil, *sosyalizmi* öneren Alevilik-Bektaşiliği anlamak, onu yerli yerine oturtmak bugünün *aydını* için yaşamsal bir *görevdir.*

Şimdi şu soru akla gelebilir: Alevi olmak ve Alevilik bir *Ortaçağ* kimliği midir? Yoksa *çağdaş* bir kimlik midir?

Evet, Alevilik, Ortaçağ koşullarında egemen ideoloji durumundaki Sünni İslamlıkla giriştiği dinsel-düşünsel-siyasal *"hesaplaşma"* sürecinde biçimlenmiş: Anadolu insanının yaşama-mücadele yordamını dile getiren bir *"yaşam görüşü"*dür, bir *"yaşam biçimi"*dir, dili Türkçe olan *"örf"* dışı bir dinsel-düşünsel-siyasal *"halk öğretisi"*dir. Ortaçağ karanlığında geleceği aydınlatacak bir *ışık* olarak belirmiş; birey değerlerinin ve toplumsal mücadelelerin ağırlıklı *taşıyıcıları* olarak yaşanan somutta, toplumu ileriye götürecek kimliklerin *arayıcıları* olagelmiştir. Bu anlamda inancını, tüm manevi değerlerini *aklını* kullanarak, yaşama yordamını onurlandıracak-kucaklayacak biçimde yeniden *üretmiştir.* Ortaçağ'da geleceğe yönelik bir ışık olarak beliren kimliğini, Sünni Ortodoksluğa, bu inancı ideoloji edinmiş egemen sınıflara karşı *mücadele* koşullarında toplumsal *memnuniyetsizlikle* birleştirmiş ve bu kanalda modern kimlikle *buluşmuştur.* Bugün ülkemiz özelinde insanlık kazanımı olarak ne varsa onun elde edilmesinde, Ortaçağ değerleriyle yaşamsal bir mücadeleye giren ve bu mücadeleyi günümüze taşıyan Alevi-Bektaşilerin payı yadsınamayacak denli büyüktür.

Bu kapsamda Alevi olmak ve Alevilik, bir Ortaçağ kimliği *değildir.* Tam tersine Ortaçağ koşullarında egemen Ortaçağ kimliğine karşı doğup biçimlenmiş; kendisini sürekli yenileyerek gününüze *taşınmış modern, çağdaş* kimliktir. Bu böyle olmakla birlikte Alevilik-Bektaşilik, bir başına bugünkü *ezilen sınıf insanının demokratik* ve *siyasi sorunlarını* çözecek bir siyasal ideoloji de değildir. Bu topraklarda demokrasi mücadelesine, sosyalizm kavgasına soyunanlara *"kafa katkısı"* ve-

recek, zengin *pratik olanaklar* sunacak *devrimci dinsel-düşünsel-siyasal* bir kimliktir.

İnsan olarak hiçbir ulus, ırk, toplum ya da topluluk hiçbir dönemde anadan doğma "*yüksek*" ya da "*alçak*" değildir; her insan ya da insan topluluğu, bulunduğu andaki *yaşayış yordamına* göre "*yükselir*" ya da "*alçalır*", yargısını doğru buluyorsak eğer; geçmişle tam bir *hesaplaşma* yapılmamasının doğal bir sonucu olarak hortlayan "*Ortaçağ*'a" karşı kavga edecek "*arkadaş*" arayan; inancı aklın *hizmetine* sokarak Anadolu insanını kafa zincirlerinden kurtaran Alevi-Bektaşileri, değerlerin en yücesiyle *onurlandırmak* bir *insanlık* görevidir. Bu görev, bir yıl önce Sivas'ta diri diri yakılan 37 canın, 37 güzel insanın anısını, bugünü anlamanın bir anahtarı olarak algılayarak gözyaşı anlamında *duyguyu*, eylem anlamında yürek işiyle "*öpüştürmek*"tir her şeyden önce.

Şeriatın Ayak Sesleri...*

Mansur Dârı'nda eridik; Dört Kapı Kırk Makam'dan geçtik; inançtan akla atladık; Hak olup Hakk'tan halk'a döndük. Kâmil insan aracılığıyla kâmil toplumu yaratmaya koyulduk. Dâr-ı Fazlı olduk; başımızın kesilmesini göze aldık. Dâr-ı Hüseyin olduk; canımızı vermeye hazır olduk. Dâr-ı Nesimi olduk; yüzülmeyi göze aldık.

70 yıl önce *"hukuk"* yanı *"geçersiz"* kılınarak bir *"ahlak ve öte dünya öğretisi"* durumuna getirilip vicdanlara *"hapsedilen"* Ortodoks İslamlık; günümüzde, *"oradan"* çıkarak yaşanılan yere *"el atmaya"* çalışıyor; başlangıçta bir devlet dini olarak doğuşunun anısını canlandırarak vicdanlara *"dar geliyor"*; sıkıntısını, gerçek birey-toplum sıkıntısının bir *"uzantısı"*, *"anlatımı"* biçiminde göstererek *"cehennemlik"* dünyayı, *"cennetlik"* yapmaya *"soyunuyor"*; toplumun *bütününe yönelik* bir "kurtuluş mesajı" vererek *"başkaldırıya"* hazırlanıyor. Kaynağını *halktan* alan ve *halk hareketleriyle* beslenen, *inanç* kararlarıyla değil, *insan* kararlarıyla yönetilen; "değişmezden"

* Nefes. Yıl. 1, Sayı, 4

yaşanılan yere, sonsuza değil, "değişenden" *geçmişe, geleceğe bakan* ve tüm demokrasi güçlerini *safında* toplayan *bir anti-şeriat mücadele cephesi* yaratılamazsa çok değil yakın gelecekte, bugün *"ayak seslerini"* duyduğumuz şeriata *"esir"* düşeceğiz. Cumhuriyet ve Cumhuriyet'in kurumları; aklın inançtan, bilimin dinden bağımsızlaşmasıyla gelişip biçimlenen *çağdaş insanlık* ve *demokrasi* değerleri yadsınacak; bu yolla tarih ve toplum *"kilitlenecek";* yaşam *"zincirlenecek"*; özgürlükler, insan hakları, eşitlik, halk egemenliği, ideolojik ve siyasal çoğulculuk; kısaca, onlara göre Allah'ın *"indirmediği"* hükümlerden oluşan demokrasi *"kalbinden bıçaklanacak."*

Şeriat Nedir?

Sünni Ortodoks İslamlıkta *şeriat*; başta *Kuran* olmak üzere *hadis* (Muhammet'in ortaya koyduğu emirler), *icma-i ümmet* (din bilginlerinin, dinle ilgili bir konuda görüş birliğinde olmaları) ve *kıyas-ı fukaha* (İslam hukukçularının yaptığı kıyas) adı verilen dört kaynaktan çıkan buyruk ve yasaların tümüdür. Bu kaynaklardan ilk ikisi t*emeldir;* değişmez ve değiştirilemez; kişi açısından bu iki kaynağa dayanmayan ya da bunlardan kaynağını almayan bir *"yaşam kuralı"* söz konusu olamaz.

"Akıl ürünü" olarak öne çıkarılmaya çalışılan son iki kaynak *(icma-i ümmet ve kıyas-ı fukaha)* ise *Kuran* ve *hadisler*deki belirsizlikleri gidermek ve boşlukları doldurmaktan öte bir anlam taşımaz.

Tanrı ve Peygamber buyruklarının yaşam karşısında *yetersiz* kalmasıyla şeriata bir üçüncü kaynak yaratılır.

Kuran ve *sünnette* açık bir kuralın bulunmaması durumunda İslam hukuku bilginlerinin görüşlerine başvuruldu; bilginler bir sorunla ilgili olarak görüş birliğine varınca bu *icma* sayıldı ve itiraz edilemez bir kanıt olarak görüldü.

Ayet, hadis ya da *icma* ile hükmü belirlenmemiş hukuki olaylarla karşılaşılınca, şeriatın dördüncü kaynağı üretildi; "boşta" kalan olaya, benzer bir başka olay ölçü alınarak *hüküm* verildi.

Görüldüğü gibi *icma-i ümmet* ve *kıyas-ı fukaha*, Tanrı-Peygamber buyruklarına uygunluk *zorunluluğunu* dayattığı için, insanları sözde *"akıl üretme"* eyleminin içine sokarak, akılcı düşüncenin yerine *"körü körüne inanmayı"* geçirmektedir.

Şeriat yalnızca kesin *buyruklar* ve kesin *yasaklar* koymakla yetinmez; aynı zamanda yapmaya ya da yapmamaya *özendirici* hükümler de *"dikta ettirir."* Bu kapsamda şeriat hükümleri beş başlık altında incelenebilir:

1- İşlenmesi ödüllendirme, işlenmemesi cezalandırma sonucu doğuran işlere ilişkin kesin buyurucu hükümler (*farz* ya da *vacip*);

2- İşlenmesi cezayı gerektiren hükümler (*haram*);

3- İşlenmesi öğütlenen ve ödüllendirilen, ancak işlenmemesi cezalandırma sonucu doğurmayan işlere ilişkin hükümler (*sünnet, müstehab, mendub*);

4- Hoş görülmemekle birlikte cezayı gerektirecek denli de kötü sayılmayan işlere ilişkin hükümler (*mekruh*) ve

5- Yapılması ya da yapılması bütünüyle serbest olan işlere ilişkin hükümler (mubah).

Alevi-Bektaşiler Niçin Şeriata Karşıdır?

Dört Kapı Kırk Makam üzerine kurulu Alevilik-Bektaşilikte, ilk kapı ve buna bağlı on makam *şeriat* ya da *şeriat kapısıdır;* ancak, buradaki şeriatın Ortodoks İslamlıktaki şeriatla hiçbir ilişkisi yoktur.

Öncelikle şeriatın kaynaklarını yorumlayış farklıdır: Ortodoks İslamlıkta *Muhammet,* Tanrı buyruklarını *Cebrail* aracılığıyla insanlara ileten bir *aracıdır;* bu durum doğal olarak *Kuran ayetlerinin* ya da aynı kapsamda değerlendirilen *hadislerin* değişmezliğini, tartışılmazlığını getirir; zamanla katı bir biçimciliğe bürünerek yaratıcı düşünceyi ve eylemi *ortadan kaldırır.*

Alevilik-Bektaşilikte ise *şeriatın* Tanrısal kaynakları, doğrudan doğruya insan olarak Muhammet'in *içgüdüsel zekâsının,*

sezgisel aklının ürünleridir; *Cebrail,* Muhammet'in Tanrısal *özle* buluşan içgüdüsel zekâsının, sezgisel aklının bir *simgesidir* yalnızca. Bu nedenle Tanrısal özü sınırlı ölçüde içerebilir; bilimsel açıdan *eleştirilebilir, değiştirilebilir.*

Alevilik-Bektaşilikte Tanrısal olan her şey *insan* ürünüdür; insan *"konuşan Tanrı"* durumundadır; Tanrı, *insan* aracılığıyla konuşan, söyleyen, davranan bir eylemin *içine* sokulur; ancak düşünce, karar *insana* aittir; insanın bu türden ürünleri Tanrı'yı *zenginleştirir.*

Görünen alanın (zahir; materyalist yan; maddeci düşünce dünyası) *zorunluluğunu* kanıtlamak için *"kurgulanan"* görünmeyen alanda (bâtın; idealist yan; inanç dünyası) Tanrı'nın kesin egemenliğine karşın, bu alanın bir yansıması olarak algılanan ve şeriat adıyla anılan görünür dünyada işler, Tanrı'nın "bilgisi" ve "denetimi" dışında yürür; burada insan *kesin* egemendir; Tanrı, zahirde olup biteni, ancak insan kendisiyle *bütünleştiğinde* öğrenebilir; yaşanılan yerde insan, Tanrı'nın bile kendisine *"muhtaç"* olduğu *saygın, yüce* bir varlıktır.

İnsan aklıyla, eylemleriyle zahiri *yönetmekle* zorunludur. Bu yüzden Alevilik-Bektaşilikte *şeriat*, genelde, duyu organlarıyla algılanabilir nesnel dünyaya ilişkin *insan kararlarını* ya da kolektif insan ürünü durumundaki *gelenek-görenekleri* kapsar.

İnançta *"doğum"* olarak algılanır ve *"ikinci doğum"* olduğuna inanılan *tarikata* (tarikat kapısı) kendini *hazırlama* dönemidir.

Özelde ise *insan-ı kâmil* aşamaları sıralamasında ilk sırada yer alan ve *abidlerle* özdeşleştirilen; insanın yol kurallarına uyma ve yol ululara saygı yoluyla kendini *eğitmesi* evresidir.

Şeriat ya da şeriat kapısının on makamı vardır; bunlar:

1- Gönül yoluyla *Hakk*'a ilişkin anlamı, sezgiyi, bilgiyi yakalama (iman; iman etme);

2- Gönül yoluyla önce kendini, sonra kendi *özünde* Tanrı'yı bulma (ilim; ilim öğrenme);

3- Bir tarikat ulusuna, büyüğüne ya da tarikatta bir makamı temsil eden şeye, yere ve bunlar aracılığıyla Tanrı'ya yal-

varma, yakarma (ibadet; ibadet etme); Sünni Ortodoks İslamın anladığı anlamda ibadet tümüyle *biçimseldir,* asıl olan *özdür;* kaldı ki, *İmam Ali,* bu biçimsel görevleri tüm yandaşları adına yerine getirmiş ve Alevi-Bektaşileri bu görevlerden *bağışlamıştır*; bu yüzden *Ali,* bir kurtarıcıdır.

4- Haramdan uzaklaşma;
5- Ailesine yararlı olma;
6- Çevreye zarar vermeme;
7- Yol kurallarına uyma;
8- Şefkatli olma;
9- Temizliğe özen gösterme; ve
10- Yaramaz işlerden sakınma.

Görüldüğü gibi Sünni Ortodoks İslamlıkta *şeriat,* "gökten indiği" kabul edilen Tanrı buyruklarının değişmezliği zemininde *katı* bir "biçimciliğe" giderken; Alevilik-Bektaşilik kültüründe her şeyin *değiştiği,* düşüncenin çelişe çelişe *geliştiği* nesnel dünyayı, Tanrı'nın *"tasallutundan"* kurtarmanın bir *aracına* dönüşür. Bu yüzden Alevi-Bektaşiler; doğada ve toplumda olup bitenleri *Tanrı iradesi* gibi gösteren, olayları yönlendiren *nesnel yasaları,* yaşamı, çevreyi düzenlemeye yönelik *insan kararlarını* yadsıyan, bunlardan yararlanmayı *köstekleyen* ilerleme düşmanı *köktendincilerin* yokluk nedenir. Aklın rehberliğinde insan ve toplum yaşamını, *maddeci bir yaşama anlayışı* üzerine oturtmak isteyen; inançlarını, bu isteklerini tavıra, eyleme dönüştüren *manevi bir güç* olarak gören Alevi-Bektaşiler; Anadolu tarihinde her şeye *"can veren"* kolektif bir davranışın sürdürücüsüdürler. Tarihsel-toplumsal gelişimi içinde *"başkaldırı kültürü"* anlamında öylesine *"muazzam"* bir "sır" saklarlar ki, düşünücü, araştırıcı, onun *"sırrı"* çevresinde dönüp dolaşırken yorulmak nedir bilmez. Bu kültür, toplumsal başkaldırılara ağırlıklı olarak *kaynaklık* ederek üretici güç durumundaki insanın *kolektif bilincini, toplu eylemini*; yine bir üretici güç olarak algılanan ve toplumu, insanı doğrudan doğruya içeriden çevreleyen *"manevi ortam"* anlamında *tarihini simgeler.* Anadolu insanının geçmiş insanlık tarihini aydınlatmak için olduğu kadar, bugünkü ve yarınki alın ya-

zısını aydınlatmak için de araştırılması, incelenmesi gereken bir *kültür* olarak karşımıza çıkar.

İslam başlangıçta bir *devlet dini* olarak doğdu; ona göre laiklik ve demokrasi birbiriyle *bağdaşmaz*; bundan da öte birbirini *yok eder*. Bu nedenle kuruluşundan bugüne değin Atatürk Türkiyesi hariç hiçbir İslam ülkesinde *kişi-toplum* bakımından geçerli, halk-millet egemenliğine dayalı *laik, özgürlükçü bir devlet;* iktidarın *halk yararına* kullanılması ya da *halkın yönetime katılması* kapsamında bir *liberal demokrasi,* bir *sosyal demokrasi* sistemi; demokratik diyebileceğimiz bir *eylem, uygulama* görülmedi. Tam tersine *doğasına, "mayasına"* uygun biçimde insanı şeriat kurallarıyla bağlayıp *"kul"* durumuna soktu; korkutmaya, yıldırmaya dayalı *şeriatçı devlet* ve *hükümet* sistemlerine kaynaklık etti; *"şeriat uykusuna"* yatırdığı kimliksiz kitleleri *"koyun gibi"* güttü, acımasızca sömürdü. Bu yapısıyla halk iradesine ve egemenliğine dayalı hak ve özgürlükleri kendisine rehber edinen her türlü bireysel-toplumsal hareketleri *yadsıdı*; onun *düşmanı* oldu ve onun *yokluğunda* ortaya çıktı, boy attı.

Şeriat ya da şeriatta:

1- Egemenlik *halka* değil, *Tanrı*'ya aittir;

2- İnsan ve toplum, Tanrı-Peygamber kararı, iradesi olan buyruklarla yönetilir;

3- Kişi ve toplum, kendi kaderini kendi *çizemez;* her şey, "kader ve kaza" biçiminde Tanrı *yazgısıdır;*

4- Şeriat hükümleri, *insan yapısı* yasalarla asla değiştirilemez; şeriat kuralları dışında gerçek aramayı yenilik, yani Tanrı iradesine aykırı davranış sayar; bu yola sapanlar, öldürülmeleri durumunda Cennet'e girilecek *kâfirlerdir;*

5- Şeriat hükümlerini eleştirenler, değiştirmeye ya da günün koşullarına uydurmaya çalışanlar Tanrı *düşmanıdır;*

6- İnsan "doğal" ve "toplumsal" nitelikte "dokunulmaz haklarla" donatılmış bir *varlık* değil, bir *"kul"*dur; insan olarak "kutsal" değildir. Tanrı tarafından "kuru ve kokmuş balçıktan" yaratılmış *"kötü ruhlu"* bir yaratıktır;

7- Din ve dünya işleri bir bütündür; şeriat kuralları kişilerin

yalnızca inançlarını değil, tüm yaşantılarını, bütün maddi ve manevi yönlerini *düzenler;* şeriat hükümlerine karşı gelen kişi hem öte dünya, hem de bu dünya cezalarıyla *cezalandırılır;*

8-Tanrı algılaması yaratma ve yaşatma gücü bakımından hiçbir kurala, değer ölçüsüne *bağlı* değildir; iradesiyle *keyfi* ve *korkutucudur;* köle, kul *kılıcı, ezici* ve *yokedicidir;*

9- İnsanın temel ve biricik görevi Tanrı'ya-Muhammet'e ve bunun bir uzantısı olarak şeriat hükümlerini uygulama durumunda bulunan dinsel ya da siyasal *otoriteye* kulluk etmektir; "küçülerek" yalvarmak, bu yolla değer kazanmak, mutluluğa ulaşmak ana *amaçtır;*

10- Tanrı geçmişi de geleceği de bildiği için kurallarını değişmez bir biçimde koyar; bu nedenle şeriatçılar "hiçbir biçimde değişmemeyi" *savunur;* gerçeğe araştırma, inceleme ve denemeyle yaklaşan ve "sürekli değişmeyi" temel alan *bilim insanlarının* amansız düşmanıdırlar.

11- Laik anlayışı *dıştalar,* onu kendi varlığının *düşmanı* görür; yalnızca ölümden sonraki yaşama değil, bu dünyadaki yaşama da egemen olmak ister;

12- Arapları ve Arap ideolojisini *öne çıkararak* ırk ayrımı; nimetlerin eşitsiz bölüşümünü Tanrı iradesi gibi *göstererek* zengin yoksul ayrımı ve erkeği kadına üstün tutarak cins ayrımı yapar.

Yüzyıllardır şeriat ruhuyla o denli *yoğrulduk* ki, Cumhuriyet'le laik devlet anlayışına geçmemize karşın, demokrasi yolunda *bocalamaktan* kedimizi alamıyoruz.

Laiklik noktasına kolay mı gelindi; hiç de öyle değil.

Laiklik Avrupa'da ve dünyada feodal boyundurluktan *kurtulma* mücadelesi kapsamında Ortodoks Hristiyanlığın "şeriatına" karşı, burjuvazinin *önderlik* ettiği *halk hareketleri* sonucu "keşfedildi"; toplumsal, siyasal ve düşünsel düzeyde *dinciliğe* karşı verilen bu savaşla, o zaman ilerici olan burjuvazi egemen sınıf durumuna yükseldi; din ve dünya işleri birbirinden *ayrıldı;* bunun birlikteliği, bütünlüğü üzerine kurulu kralların ve derebeylerin saltanatı *yıkıldı;* düşünce, dinsel parangalarından *kurtuldu.*

Hristiyan dünyasındaki bu gelişme, İslam dünyasında *gecikmiş* olarak o da yalnızca *Anadolu* toprağında, Atatürk Türkiye'sinde yaşandı. Emperyalizme karşı verilen mücadele kazanılıp Cumhuriyet kurulduğunda ya *aklın egemenliğinde, yönlendiriciliğinde* laiklik benimsenerek demokrasi ve uygarlık yolunda yürünecekti ya da Anadolu insanı *"gökten inme"* inanç kurallarına teslim edilecekti. Sonuçta, akıl yolu seçildi; bilimin yönlendirici olduğu bir *kişi-devlet* anlayışına varıldı; şeriata karşı *toplumsal, siyasal* ve *ideolojik* düzeyde bir mücadeleye girildi; elde edilen kazanımlarla, *din* ve *dünya* işleri birbirinden ayrıldı; din, şeriat yanı *"geçersiz kılınarak"* vicdanlara *sıkıştırıldı*; şeriatçı devlet ve şeriatçı anlayış terkedilerek *laik devlet ve laik anlayışa* geçildi; bireyler kadercilikten kurtarılarak akla teslim edildi.

Aradan yaklaşık 70 yıl geçti; din, *vicdan* denilen "barınağından" çıkmak istiyor. Dünün ilerici burjuvaları da yok artık; bugün onlar düzenin *efendisi;* laikliğin karşı cephesindeler; dinin ortodoks kurallarını (şeriatı) kullanarak halka *boyun eğmeyi,* kadere tevekkülle *bağlanmayı* öğretiyorlar. Tüm gerici toplumsal güçler *"el birliği"* etmiş, şeriatı yeniden *"doğuma"* hazırlıyorlar.

Burjuvazinin *belirleyici* katkılarıyla ulaşılan laiklik, bu kez burjuvazisiz, *demokrasi güçlerinin* belirleyiciliğinde yaşatılacak; genelde tüm *sağ partilerde,* özelde *Refah Partisi* ve sayısız *Sünni tarikat* çatısı altında toplanan ve ülke düzeyinde *illegal örgütlenen* köktendincilere (şeriatçılar) karşı oluşturulacak *anti-şeriatçı cephede,* ezilen sınıf insanının *çıkarı* doğrultusunda davranma "mirasının" *taşıyıcısı* olan *Aleviler-Bektaşiler,* en devingen ve kararlı kitle tabanını oluşturacaktır.

Yerel seçimlerin arifesinde bulunduğumuz şu günlerde, Alevi *kökenden* kimi arkadaşların, bu kültürün mirasıyla çelişen *aymazlıklarına* ne demeli.

Bu arkadaşların "akılları erse de" *haklarının* olamayacağı bazı şeylerin bulunduğunu artık *bilmeleri* gerekir; Alevilik-Bektaşiliği, kendi geleneksel mirasından koparıp *sağ siyaset* kazanına atmak gibi; kendi geleneksel mirasının kitle temelinde

biçimlenen *siyasal yapı* içerisinde *kimlik* edinmenin yollarını, seçeneklerini *aramak* yerine, sermaye siyasısında kimlik edinmeye *özendirmek* gibi; laikliği din özgürlüğü olarak algılayan - ki laiklik, din ve dünya işlerinin birbirinden ayrılması zemininde, şeriat yanı geçersiz kılınarak bir ahlak ve öte dünya öğretisi durumuna dönüştürülen İslamlığın vicdanlardaki özgürlüğüdür -ve şeriat yanlılarını *"yasaklı"* ve *"mağdur"* gören kimi aydınların" başlattığı, siyasal otoriteye karşı *"özgürlük"* eylemine *"imza"* vermek gibi.

Şeriat Gerçeği ve Laiklik*

> *Mansur Dârı'nda eridik; don değiştirdik, dondan dona girdik; neyin özlemini çekiyorsak ona büründük; bahçede gül olduk, bahçeden gül kokladık, gül kopardık.*

Şeriat, 28 Mart sabahından başlayarak kent sokaklarını *işgale* yelteniyor. Sermayenin bir kesimi, Refah'ta sembolleşen şeriatçı terör tehdidini de kullanarak; insanlık *kazanımlarını* yaşamına geçirmiş hemen her toplum katından, her meslekten, her cinsten insana, o insanın *değerlerine* saldırıyor.

Şeriatçı dayatma karşısında, iktidardaki siyasi partiler bir yandan *laiklik, Atatürkçülük* gibi duyarlı konulara vurgu yaparak, RP'nin sistem için ciddi bir *tehlike* olduğunu *"zinde güçlere"* kanıtlama yoluna; diğer yandan, Refah'ın herşeyi olan dini, ideolojik egemenlik aracı yaparak özelleştirmeleri gerçekleştirme, zamları uygulayabilme, baskı yasalarını çıkarabilme ve devlet terörünü *onaylatma* mücadelesine girdi. İktidar partilerinin bu politikası seçim öncesinde, kimi kesimlerce *"ehven-i şer"* görülmeye başlanmıştı bile. Bu zemin üzerinde *"temsil edicilikten"* uzak, *"kimliksiz"* ve *"çaresiz"* sosyal demokrat yaklaşımlardan *"kaçma"* koşullarında biçimlenen *"ehven-i şer"* politikalar, *"sol"dan sağa* bir kayış sürecini başlattı. Sosyal demokrasinin ya da sosyalist solun şu an içinde bulunduğu *"acınası"* durum gerekçe gösterilerek, RP'ye karşı başkalarının desteklenmesi yoluna gidildi.

Bu süreçte, *"ehven-i şer"* politika anaforuna *kapılmayan,*

kendini yaratan ve besleyen toplumsal temeli *terketmeyen;* genel demokrasi ve özgürlük mücadelesine koşut olarak, bu toplumsal temeli *temsil* ettiği savında olan "sol" burjuva partilerini; *"sorgulamayı"* kendi sınıfsallığının şaşmaz bir ölçütü olarak gören ve emek cephesinde konumlanan ilerici-devrimci güçler, en doğru tavrı gösterdiler.

Bu politika geri tepti: Kent yoksulları, *"Müslüman"* gözüküp *"bir şeyler"* gerekçe gösterilerek RP yerine kendilerinin desteklenmesi önerisine, *"dinin"* ve *"dindarlığın"* asıl sahibinin kendileri olduğu izlenimini öne çıkaran RP'yi onaylayarak karşılık verdi. Şimdi hükümet, *sağa kayış* sürecinden en büyük payı alan Refah kurmaylığındaki şeriatçı güçleri köşeye sıkıştırmak ve demokrasiye sadık kalacaklarına *yemin ettirmek* istiyor. Erbakan, tek ayağını keserek de olsa yemin etmeye yanaşmıyor; "Bugün, Türkiye'de bir mücadele yaşanıyor. Bu mücadelenin bir tarafında siyasi iktidar, diğer tarafında halk ve RP var. Bunlar uşak yönetimidir, birşey yapamaz, uşaklık yapıyorlar. Halk da patlıyor. 10 Nisan gösterileri halkın ayaklanmasıdır, bir sosyal patlamadır. (...) İşte bizim halkımız bu meydanlarda toplananlar... 27 Mart'tan sonra onlar o sandalyede oturduğu sürece halk huzur bulamaz. Halk RP'nin iktidara gelmesini istiyor. Bunlar da sömürü hortumlarıyla halkı ezmeye çalışıyor.

RP iktidara gelinceye kadar Türkiye iktidara kavuşamaz. RP'ye geçiş dönemi kanlı mı olacak, tatlı ma olacak, buna 60 milyon halk karar verecek", diyerek gerçek yüzünü ortaya çıkarıyor, bir karamizah yapıyor.

NEFES'in 4. sayısındaki *"Şeriatın Ayak Sesleri"* başlıklı yazımızda şöyle diyorduk: "Kaynağını halktan alan ve halk hareketleriyle beslenen, inanç kararlarıyla değil, insan kararlarıyla yönetilen; 'değişmeyenden' yaşanılan yere, sonsuza değil, 'değişenden' geçmişe, geleceğe bakan ve tüm demokrasi güçlerini safında toplayan bir anti-şeriat mücadele cephesi yaratılamazsa çok değil yakın gelecekte, bugün 'ayak seslerini' duyduğumuz şeriata 'esir' düşeceğiz. Cumhuriyet ve Cumhuriyet'in kurumları; aklın inançtan, bilimin dinden bağımsızlaşmasıyla ge-

lişip biçimlenen çağdaş insanlık ve demokrasi değerleri yadsınacak; bu yolla tarih ve toplum 'kilitlenecek'; yaşam 'zincirlenecek'; özgürlükler, insan hakları, eşitlik, halk egemenliği, ideolojik ve siyasal çoğulculuk; kısaca onlara göre Allah'ın 'indirmediği' hükümlerden oluşan demokrasi 'kalbinden bıçaklanacak'".

Şeriatçı güçler, 27 Mart yerel seçimleriyle özellikle büyük kentlerde yönetimi ele geçirir geçirmez, ikili bir yapı sergilemeye başladı. Bir yandan demokrasiyi *"alnından vuracağı"* günlerin anısını sürekli *canlı* tutarken; diğer yandan, toplumun bütününe yönelik bir *"kurtuluş"* sağlayacağı savıyla *"Adil Düzen", "Çok Hukuklu Toplum Projesi"* vb. yutturmacaları şeriatı yeniden dünyalaştırmanın seçeneği olarak öne çıkarıp, onu bir demokrasi, bir anti-emperyalist söylemle süsleyerek pompalama, "biz de demokratız, biz de halk iradesine saygılıyız" gibi özdeyişlerle laiklik düşmanı konumlarını *gizleme* yoluna gitti.

Zaman zaman, iktidara yakın oldukları coşkusu içinde *kontrolden* çıkıp ya da *"güdülemez"* gözüküp *"belden aşağı ateş ederek"*, demokrasi mücadelesi *"sakat bırakılmak"* istendi.

Bundan tam 66 yıl önce, 10 Nisan 1928'de, laiklik için ilk adım atıldı; "Devletin dini İslam'dır" ifadesi Anayasa'dan çıkarıldı; böylece, Sünni Ortodoks İslam iktidardan uzaklaştırılmış,egemenlik Tanrı'dan alınıp halka verilmiş oldu.

Laikliğin yaratıcısı-yaşatıcısı olarak algıladıkları *devrimci-demokrat* güçlere karşı başlattıkları *intikam* sürecini 66 yıldır sürekli besleyen *şeriatçı güçler;* 10 Nisan 1994 Pazar günü (*Laiklik Günü*), Bosna-Hersek katliamını bahane ederek TGRT ve İNTER STAR'ın yaptığı *cihat çağrısı* üzerine kimi büyük kentlerin meydanlarını ve sokaklarını egemenlikleri altına alarak, bir ayaklanma provası yaptılar. Yeşil bayraklar açıldı; İstiklal Marşı tekbir sesleriyle kesildi; "Kahrolsun laik diktatörlük!, Laik devlet yıkılacak elbet!, Müsülmanlar burada, laikler nerde!" gibi sloganlar haykırıldı.

Devlet güçlerinin *pasif, edilgen* ve k*ayırıcı* tavrından cesaret alan yobaz sürüsü, ABD Büyükelçiliği, Birleşmiş Milletler ve

TRT ile DYP ve İP binalarını taşa tuttular. Daha dün Sivas'ta 37 canı diri diri yakanlar, şimdi Ankara'da, İstanbul'da siyasal iktidara *kafa tutuyordu.*

Atatürk'e "*veledizina*" diyen *Hasan Mezarcı*'ya karşı oluşan toplumsal tepkiyi iğdiş eden; Ortodoks Sünniliğe göndeme yapan Kuran, ezan söylemiyle laikliği giyim-kuşama, peçe-şalvara indirgeyen çok şey anlatmaktan uzak simgesel söylemi bir arada götürmeye çalışan; bir yanına *"sosyal demokrat"* Karayalçın'ı, diğer yanına *"Milliyetçi"* Türkeş'i alarak Taksim meydanında öğrencilerin *"kitleselleştirdiği"* yapay "Ata'ya Saygı Mitingi" düzenleyen Başbakan Çiller, gelişmeler karşısında *şaşırmış* durumda. Ortodoks Sünniliğin asıl sahiplerinin kendileri olduğunu söyleyerek politikaya yumruğunu vuran *köktendincilerin* apansız çıkışıyla Kuran'ı, ezanı ellerinden kaçıranlar; Taksim'de Türkeş'le kolkola *"laiklik şovuna"* girenler şimdi MHP'li, BBP'li şeriat kalkışması karşısında *suspus* oldular.

Dilleri çözüldüğünde, refleksleri açıldığında *"güdümleri"* dışına çıkan bu şeriatçı cüreti laiklik, Atatürkçülük tartışmalarını *"alevlendirerek"* düzen sınırları içine çekmekten başka yapacak bir şeyleri de yok. Onlara göre RP, sistemin içinde rejimin *emniyet subabı* olarak varlığını sürdürmelidir; ama hiç büyümemesi gereken bir çocuk olarak. Ancak, şu unutuluyor; bugün ülkemizdeki *köktendincilik*, laik düzen içinde kalınarak varlığı kabul edilemeyecek denli *düşmanca* boyutlar kazanmış durumdadır. *Aziz Nesin*'in dediği gibi:

"- Ha gayret, az kaldı, şeriatçıların, ağzı ezanlı ama başı açık Çiller'i saçından tutup sürüklemelerine az kaldı."

Artık, özünde aynı ideolojik-siyasal söylem üzerine yapılanan *burjuvaziye özgü davranışlarla-önlemlerle,* Refah'ın önünün *kesilemeyeceği* anlaşıldı. Bu sınıfsal zaaf, köktendinciliğe karşı etkin, çözüm üretici-getirici, bir mücadele projesinin yaşama geçirilmesini de *önlüyor.*

Laiklik bayrağı şimdi *sağlı-"sol"*lu burjuva partilerinin değil, *emek cephesinde* konumlanan güçlerin elinde; bu kapsamda ezilen halkın, çıkarı, özlemi doğrultusunda davranma geleneğinin temsilcileri olan Alevilerin-Bektaşilerin elinde.

Laiklik günümüzde *iş, emek, özgürlük* mücadelesi koşutunda, genelde her türden *baskıya*, özelde *köktendinci cürete* kafa tutmakla anlamlı kılınabilen; gündemi çalan biçimsel davranışlara, kimi sembollere-simgelere indirgenemeyecek denli *yakıcı* ve *yaşamsal* bir konudur. Emek cephesinde konumlanan güçlerin *emperyalizme* ve *Ortaçağ değerlerine* karşı yürüttükleri mücadelenin, yaşanılan yerdeki-zamandaki boyutudur; sloganla, yapay gösterilerle, *"duygu çatlatmakta"* değil *akılla, örgütle* yapılacak bir kavgadır; bu kapsamda laiklik bir *iktidar* mücadelesidir.

Kulluk felsefesinin-ilişkilerinin ortadan kaldırılması; Ortaçağ kurumlarının-değerlerinin tasviye edilmesi; bu yolla burjuvazinin, burjuva partilerinin sözde laikliğinin, ikiyüzlülüğünün açığa vurulma kavgasıdır; bu kapsamda laiklik, toplumsal *özgürleşmenin* bir parçasıdır; bilimin ve düşüncenin *özgürleşme* mücadelesidir.

Siyasetin ve politikanın *sağlı-"sol"*lu burjuva partileri arasında bir tür *"seyirlik oyuna"* dönüştüğü; bizim için anlamlı olan demokratik kitle mücadelelerinin siyasal *başsızlık* nedeniyle *başlama noktasıyla bitiş noktası* arasında bir *"gel-gite"* indirgendiği bu dönem, kısa zamanda sona erecek gibi görünmüyor. Her halde daha uzunca bir süre bir yandan Refah kaynaklı *saldırılara* tanık olacağız, diğer yandan RP yöneticilerinin *"sükunet tavsiye eden"* masallarını dinleyeceğiz.

Laiklik Mücadelesinde Alevi Kimliğinin Yeri*

Mansur Dârı'nda eridik; ehl-i bâtın olduk. Gönül kıblesine yöneldik; gönül bilgisiyle gönüllerden taştık, Hakk'ın suretine büründük.

Son günlerde yaratılan *"toz-duman"* içinde *laikliğin* "ne olduğu-ne olmadığı" tartışılıyor. *Birileri birilerini,* suçluyor. Bu nedenle, daha fazla zaman geçirmeksizin konuyu açıklığa kavuşturmak ve *laiklik mücadelesinde Alevi kimliğinin yerini* ikircikiz ortaya koymak gerekiyor.

* Nefes. Yıl. 2, Sayı, 17

Hemen belirtelim: *Laiklik* çağdaş ve uygar olmanın, çağdaş ve uygar bir toplum yaratmanın, buna olanak sağlayacak devleti biçimlendirmenin, *olmazsa olmaz* ilk koşuludur.

Ancak, *yalıtılmış birey istemleriyle* nesnel yaşam biçimlendirilemiyor. Şimdi sağ sermaye partileri; kendi güdümlerinden çıkmış gibi görünen ve burjuvazi adına iktidarı ele geçirmek için *ulusal-uluslararası* düzlemde *"onay alma"* yarışına giren *köktendinciliği*, "düzen" için tehlike olarak gösteriyor. Çağın gerisinde kalan ve burjuvazi için *"anlamlı"* olan *yapay* bir *Atatürkçülük-laiklik* söylemiyle gündemi doldurarak *köktendincileri* zaman zaman *"zinde güçler"*e şikayet ediyor; artık onlarla *yollarının ayrıldığı* görüntüsünü sergiliyor. Kendileri dışında kalan sınıfları ve toplum katlarını *gütmenin* bir aracı olarak yaşama geçirmeye çalıştıkları biraz *Refah* olan bir İslami anlayışın kuşatıcılığında, sömürü düzenlerini sürdürebilme telaşına düşmüş durumdalar. Bu anlayışın *yanında duracak* ve halkın sınıf çıkarlarını *"perdeleyecek"*, *"terbiye"* edilmiş *"uslu"* bir Aleviliği, kendi siyasal yapıları içerisine almaya çalışıyorlar. Alevi *asimilasyonu* ve inanca yönelik göstermelik *"tolerans"* zemininde, halkın *devrimci eyleminden,* halk güçlerinin *demokratik örgütlenmesinden* kopacak bir Aleviliği, kendi düzenlerinin *"payandası"* yapmaya hazırlanıyorlar.

Yaşanan anda ve böylesi bir ortamda; Alevi kimliğinin *yeniden yapılanmasını* olanaklı kılacak, ona hakettiği saygınlığı kazandıracak *araçları biçimlendirmek,* örgütlemek; laiklik-demokrasi mücadelesi zemininde sosyal pratiği bir ucundan yakalayarak *temsil edici-kimlikli* bir mücadeleyi yaşama geçirmek; *Alevi-Sünni mezhep çatışması oyununu bozmak,* halkın ortak çıkarı kanalında *toplumsal isyan hareketini* geçmişten günümüze taşıyan Alevi *dinamiğini*, halk hareketinde ve örgütlenmesinde *çimento* olma görevini üstlenecek biçimde toplumsal muhalefete aktarmak, her Alevi-Bektaşi için yaşamsal bir görevdir. Çağdaş olmak ya da çağdaş olanı yaratmak; aklı inançtan, bilimi dinden bağımsızlaştırmak; kendisini *özgürleştirirken* Sünnileri de *özgürleştirmek* ve bu yolla gerçek Alevi-Sünni *kardeşliğini* kurmak; çağdaş insanlık ve demokrasi değerlerine sahip çıkarak toplumu ve bireyi *"kilitleyen"* zin-

cirleri kırmak; özgürlükleri, eşitliği, halk egemenliğini, ideolojik ve siyasal çoğulculuğu, kısaca, demokrasiyi toplumsal yaşama geçirmek *Alevi kimliğinin vazgeçilmez koşuludur.*

Bireyleri arasında toplumsal-ekonomik farklılaşma bulunan ve devlet olarak siyasal bir örgütlenmeye sahip olan her toplum uygar bir toplumdur. Toplumsal-ekonomik farklılaşma, aynı zamanda düşünce ve inançlarda da farklılaşma demektir. Her uygar toplum, *yalından karmaşığa doğru* giden bir süreci yaşar. Bu sürece koşut olarak ortaya bir de *devlet-devlet anlayışı* çıkar.

Bu anlayış ya var olan inançlardan birini sahiplenir; onu egemen sınıfın dini yapar; toplumda geçerli kılmaya çalışır. Böylesi bir durumda;

a) egemenlik halkta değil, Tanrı'dadır;

b) insan ve toplum, Tanrı-Peygamber kararı-iradesi buyruklarla yönetilir;

c) kişi ve toplum, kendi kaderini kendi çizemez; her şey *"kader ve kaza"* biçiminde Tanrı yazgısıdır;

d) şeriat hükümleri, insan yapısı yasalarla asla değiştirilemez; şeriat kuralları dışında gerçek aramak, Tanrı iradesine aykırı davranmak demektir; bu yola sapanlar, öldürülmeleri durumunda *Cennet*'e girilecek *kâfirlerdir;*

e) insan "doğal" ve *"toplumsal"* nitelikte *"dokunulmaz haklarla"* donatılmış bir varlık değil, bir "kuldur"; insan olarak kutsal değildir;

f) din ve dünya işleri bir bütündür; şeriat kuralları kişinin yalnızca inançlarını değil, tüm yaşantısını, bütün maddi ve manevi yönlerini düzenler; şeriat hükümlerine karşı gelen kişi hem bu dünya hem de öte dünya cezalarıyla cezalandırılır;

g) Tanrı algılaması yaratma ve yaşatma gücü bakımından hiçbir kurala, değer ölçüsüne bağlı değildir; iradesiyle *keyfi* ve *korkutucudur; kul, köle* edici, *ezici* ve *yokedicidir;*

h) insanın temel ve biricik görevi, Tanrı'ya-Muhammet'e ve bunun bir uzantısı olarak şeriat hükümlerini uygulama durumunda bulunan dinsel ya da siyasal otoriteye *kulluk etmektir; "küçülerek"* yalvarmak, bu yolla değer kazanmak ana amaçtır;

ı) geçmişi de geleceği de kucaklayan değişmez kurallar

koyan Tann'ya kulluk etmenin doğal bir sonucu olarak gerçeğe araştırma, inceleme ve denemeyle yaklaşan ve *"sürekli değişmeyi"* savunan bilim insanı, amansız düşmandır;

i) dünyasal nimetlerin *eşitsiz bölüşümü*, zengin-yoksul, cins ya da ırk ayrımı Tanrı iradesidir.

Bu devlet, bu devlet anlayışı genelde *köktendincilerin*, özelde *Refahçıların* özlemini çektiği, bir gün kurmak ve yaşama geçirmek istedikleri devlettir-devlet anlayışıdır. *Çağdaş* topluma sokulmaya çalışılan bir *Ortaçağ* kurumudur; Ortodoks dinsel anlayışın evrilmesiyle ulaşılan, feodalizmi besleyen feodal bir kurumdur. Alevi kimliği, bu anlayışa karşı biçimlenmiştir; bu anlayışın *düşmanıdır*.

Ya da ortaya çıkan devlet-devlet anlayışı, inançlara karşı *yansız* ve *ilgisiz* olabilir. Bu yapı *liberal-kapitalist* bir sistemin kuramsal yapısıdır. Böylesi bir durumda;

a) ekonomik-toplumsal yaşama hiçbir biçimde karışılmaz;

b) bireyler tümüyle özgür bırakılır.

Bu noktaya kolay gelinmedi. Batı'da, her sınıfın kendi kimliği ile *"boy gösterdiği"* bir tarih sürecinde gereken bedel ödenerek ulaşıldı. Orada *burjuva devrimleri*, genelde tüm Ortaçağ kurumlarına-değerlerine, özelde feodal sınıfa karşı yapıldı. Sürece koşut olarak burjuvazi ve burjuvazi adına davranan toplumsal güçler, kapitalizm-öncesi dönemin sınıfsal yapısını, dayandığı sömürüyü, feodal devletin karakter ve zorbalığını, örgütlü Ortodoks dinin aristokrasiden yana oynadığı rolü, bütün *çıplaklığıyla* sergilediler. Önceleri kendi kimliğiyle ve bağımsız olarak başkaldıran köylüler, *"sınıfların olmadığı-insanın insanı ezmediği"* düşsel bir topluma göndermeler yaparken; sonraları, yaşanan sürecin *mantığına* uygun olarak, burjuva eşitliğinin coşkusuna kapılmaktan kurtulamadılar. Burjvaziyle birlikte, kapitalizm-öncesi egemenlik ilişkilerine ve geçmiş değerlere karşı amansız bir mücadeleye giriştiler. *Feodal devlet* ve bu devletle iktadarda olan *kilise* alaşağı edildi; egemenlik, *Tanrı*'dan alınıp *halka* verildi; din işleriyle dünya işleri birbirinden ayrıldı.

Genelde Doğu'da, özelde Anadolu'da bu tarih süreci, sı-

nıflar ve sınıf kimliği açısından daha *"sisli"* yaşandı. Dar bir askeri aristokrasisinin egemenliğinde biçimlenen barbar krallıklardan, organize feodal devlete geçildi. Toplum, askeri nitelikli egemen bir zümreyle geniş köylü yığınlarına ayrıldı. Köylülerin *artı ürününe el konulması* sürecinde, sınıflaşma kimliğinin *karmaşıklığına* koşut olarak, *ilkel eşitlikçi toplumdan* kalma davranış biçimlerinin-anılarının ve bunların yaratısı durumunda bulunan *geleneklerin* yönlendiriciliğinde; İslam özkaynağının ve devletin *ötesinde*, merkezi feodal otoriteye karşı başkaldıran köylülerin özlemlerini kucaklayan, onların bireysel-toplumsal düşlerine yanıt veren bir *bâtını*, bir *yarı-ilahi* ideoloji, bir *halk dini* yapılandı. Bu *Alevilik-Bektaşilikti.* Hukuku (şeriatı) yoktu; devlet olamadı; halk dini olarak kaldı. Şeriatın *zayıf karnında* kendi kuralını kendi koydu; eğer bu kurallara bir hukuk *"geçirilmek"* istenseydi, *"sınıfların olmadığı-insanın insanı ezmediği"* düşsel toplumu, kendi hukukuyla yaşanan anda *yaratmak* gerekecekti. Ama bu durum, tarihin gündemi değildi. Umarsız, uygarlık öncesinden gelen ve uygarlığa adım atılır atılmaz yokedilmek istenen *"ilkel kolektivizm"* değerlerine sarılarak, Anadolu insanının toplumsal muhalefetini *"canlı tutma"* yoluna gitti. Sınıflaşma *"silikliğinin"* yarattığı *"bulanık"* ortamda; coşkusuna kapılacakları, sınıf kimlikli bir burjuvaziyi boşuna aradı-durdu. Bu olanağı *Cumhuriyet*'le birlikte yakaladı: *Ulusal burjuvazinin* çizdiği sınırlar içerisinde şeriata, teokratik devlete, Ortaçağ değerlerine karşı verilen savaşa omuz verdi; yaşama geçirilmek istenen burjuva demokratik devrimine, bu devrimi gerçekleştiren Kemalizme-Kemalistlere; burjuva demokrasisinin insanlık kazanımlarına; bu kazanımların aracısı olan devletin kurumlarına *sahip çıktı.* Egemenliğin Tanrı'dan alınıp halka verilmesi, din ile dünya işlerinin birbirinden ayrılması zemininde *laikliği*, şeriata karşı *ölümüne* savundu.

O günlerden bugüne uzun yıllar geçti; yaşanan süreçle birlikte o günün laikliği de, laik devleti de artık gerilerde kaldı. Burjuvazi şimdi *gericileşti* laikliğin karşı cephesinde; köktendinci söylemi, şeriatı yeniden *"doğuma"* hazırlıyor; *şeriat*

yasalarıyla pazar yasalarını nasıl yan yana götürecek onun hesabını yapıyor. Laiklik ve laiklik mücadelesi artık *örgütlü halk güçlerinin* sorunu; Kemalist Devrim'le kazanılan ancak aradan geçen yaklaşık 70 yıl içinde birer birer yitirilen laiklik-demokrasi mevzilerini yeniden ele geçirmek artık *onların* işi.

Devlet, gerçekte ekonomik olarak güçlü ve en iyi örgütlenmiş *sınıfın* elindedir. Bu sınıf, devletin *ilgisiz ve yansız* olması gereken tutumunu, kendi *çıkarları* doğrultusunda ustaca kullanmaktadır. Bugün ülkemizde uygulanmakta olan laiklik budur. Devlet görünüşte, değişik inançlar karşısında *"yansızdır"*; değişik inançların *varlığını* kabul etmektedir. Ama gerçek bundan öte bir şeydir: Siyasal iktidarı elinde bulunduranlar, bu gücü kendi görüşleri doğrultusunda kullanarak toplumsal-siyasal yapıyı belli bir amaca doğru *yönlendirmektedir*. Sözgelimi, anayasamızda laiklik ilkesi bulunmasına karşın, devlet belli bir *mezhebin* görüşü doğrultusunda *din dersleri* okutmaktadır.

O zaman insan sormadan edemiyor: "Laiklik bu mudur?", diye. Eğer buysa sorgulanıp *mahkum* edilmesi gerekiyor.

Günümüzde laiklik;

a) hiçbir dinin, dinsel anlayışın devlet ve toplum düzenini biçimlendirip yönlendirmesine olanak tanımamak;

b) tüm inançlara özgürlük vermek;

c) herhangi bir inançta olanların özgürlüğünü engellemek isteyenlere "*müdahale*" etmek, demektir.

Gerçek laik devlette, din devlet işlerine hiçbir biçimde *karıştırılmaz* ama devlet, gerektiğinde dine *karışır, müdahale* eder. Bu bağlamda, *"din ve devletin birbirinin işine karışmaması"* tanımı; burjuvazinin feodal devlete-Ortaçağ değerlerine karşı mücadele ettiği ve kendi ilerici konumu altında tüm toplumsal güçleri topladığı, bir ulusal devlete *evrildiği* dönemler için geçerli ve anlamlıdır. İçinde bulunduğumuz çağdaş uygarlık düzeyinin gerisindedir; bu tanım doğrultusunda davranmak, burjuvazinin ekmeğine *yağ sürmektir*. Alevi kimliğinin laiklik anlayışı bu değildir, olamaz.

Somutlarsak; sözgelimi, Alevilerin inançlarının gereklerini

özgürce yerine getirmelerine başka inançta olanlar *engel* çıkarırsa, laik devlet buna "*müdahale*" etmekle yükümlüdür. Alevilerin inançlarına ters düşen devlet uygulamalarına son vermek zorundadır. Alevilerin bunu istemesi, bu istemlerini toplumsal ölçekte dile getirmeleri onların *demokratik haklarıdır.*

Çağdaş, uygar, laik bir toplumsal düzende birey açısından devlet ne *dinlidir* ne de *dinsiz;* devletin inanç özgürlüğünü sağlamakla yükümlü olması, bireyin *inançlı* ya da *inançsız* olduğunun; buna karşılık, devletin bir dininin, bir inancının *olamayacağının* önkoşul olarak kabul edilmesi demektir.

Bir insan dinli-dinsiz, inançlı-inançsız olabilir ama bu durum devlet için *sözkonusu* edilemez. Çünkü o bir insan değildir; o bir *tüzel kişiliktir,* bir *varsayımdır.* Bu nedenle *"laik devlet, dinsiz devlettir",* savı anlamsızdır; pratik açıdan *kucaklayıcı,* teorik açıdan üretici değildir. Önemli olan devlet gücünün kimin elinde bulunduğudur; bu bağlamda ancak devlet gücünü elinde bulunduranların dinliliğinden-dindarlığından, inançlılığından-inançsızlığından söz edilebilir.

Alevi kimliğinin laiklik anlayışı budur. Aleviler devletin değil ama devleti yönetenlerin *"inançlara karşı yansızlık ve ilgisizlik"* görüntüsü arkasında Ortodoks Sünniliği bu topluma dayattıklarının bilincindedir. Bu bilinçle tarihten getirdikleri kimliklerinin gösterdiği yolda davranarak gerçek demokrasi ve laikliğin *güvencesi* olma konumlarını bugün olduğu gibi bundan sonra da sürdürecektir.

Pir Sultan'ın Kavgasına Katılmak*

Mansur Dârı'nda eridik; er olduk, eren olduk; Telli Kuran elde diyar diyar dolaştık; söz olduk, eylem olduk...

Alevi düşüncesinde *Pir Sultan:* Alevi-Bektaşi gelenekselliğini kucaklayan, o temelden beslenerek günümüze uzanan *çağdaş* bir tavrın, toplumsal ölçekte halk çıkarına-yararına dayalı bir *kavganın* taşıyıcısı olarak bilince çıkar.

* Nefes. Yıl. 2, Sayı, 15

Bu nedenle Pir Sultan'ı söylemek, Pir Sultan'ın kavgasına katılmak, özcesi O'nu yaşamak; genelde *insan* görüntüsü altında ezilen-sömürülen bireye; özelde, *insanlık* görüntüsü altında halka-yaratana yönelik bir *tapınmaya* katılmak; neye sayarlarsa saysınlar sonuçta *insan* olunduğuna inanmak demektir.

Pir Sultan'ı bireyciliğinden-somut yanından soyup arındırırken insan kendisini de-kendi somut yaşamını da *soyar, arındırır.* O'nu incelemek-anlamak için yola çıkan kişi önce O'nun *sırrı* çevresinde döner, sonra da *sırrına erer;* artık onu savunmakla yetinmez, O'nu yaşar, O'nun kavgasına katılır.

"Anadolu halkının bağrında açmış bir kızıl güldür Pir Sultan. Kişiliği, özü, sözü halkla öyle içten içe kaynaşmış ki, nerede kendisinin, nerede halkın dile geldiğini kestiremezsiniz. Halk öldürülen sevgilisini kendi soluğuyla diriltmiş, diline diller, sazına sazlar katıp yaşatmış, ölüsüne dirisinden daha güçlü, daha etkili bir varlık kazandırmış, sönmüş bir canı binbir canla yeniden tutuşturmuş", diyor Sabahattin Eyuboğlu. Uzunca bir tümceyle ikirciksiz anlaşılacak biçimde yerli yerine koyuveriyor Pir Sultan'ı.

İnanç bağlamında Pir Sultan, Tanrı yolunda bir *tarikat yolcusudur.* Seyrü süluk makamlarını geçerek Hakk'a ulaşan ve oradan yeniden halk'a dönen bir *ulu* kişidir. Düşünce bağlamında ise halkın toplumsal tepkisini dile getiren, halkın toplumsal mücadelesine öncülük-önderlik eden, bir *insan-ı kâmildir.*

Halk Pir Sultan'ı benimsedi, O'nu düzene-egemene yönelik kendi *memnuniyetsizlik* kanalında besleyip büyüttü. Eğer bu benimseme, kucaklama, kaynaşma olmasaydı *halk,* söylemeyeceği ya da söyleyemeyeceği şeyleri ona söyletmezdi.

Susturulan ya da sesi kısılan halk, kendi *kolektif bilincini,* Pir Sultan'ın kişiliğinde giydirip kuşattı; O'nun diliyle kendini anlattı; bir bakıma onun ağzından kendi söyledi, kendi eyledi. Bunu yaparken *bilimsel bir kaygı* gütmedi; *gönül meşrebine* uygun biçimde bilimin engellerine takılmadan, yapılamaz olanı yapılabilir kılarak özlemini, dileğini dışa vurdu.

Bu nedenle halk, belgelere dayalı olarak tanımlanan tüm Pir

Sultanlar'ı, *söylence zemininde* bire indirdi; onları, Pir Sultan geleneği ile kuşattı, bu geleneğin kimliğiyle, söylemiyle donattı. Öyle ki Pir Sultan'da neyin-nelerin somut Pir Sultan'a ilişkin, neyin-nelerin topluma ya da söylence dünyasında birlenmiş, kolektif bilincin temsilcisi soyut Pir Sultan'a ilişkin olduğunu bilmek-bulmak olası değildir: Pir Sultan'da olan *halkta,* halkta olan *Pir Sultan*'dadır.

Ete kemiğe bürünmüş Pir Sultan'la, halkın kolektif bilincinin giydirip kuşattığı Pir Sultan; halkının emek ürününe el koyan, onun kanıyla beslenen, dilini-kültürünü yadsıyan *Osmanlı Sarayı*'na karşı başkaldırı kanalında *birleşip birlendi.* Dondan dona giren Pir Sultanlar'la bu inanç ve kavga geleneği, bu kişilik, bu düşünce ve söylem, hiç ölmeyecek bir biçimde *diriltildi.*

Ortodoks Sünniliği ideoloji edinmiş Osmanlı egemen sınıfının temsilcisi *Hızır Paşa*; Pir Sultan'ı asmakla halkı cezalandırmak, sindirmek, kendisine yönelik başkaldırının önüne set çekmek ve sömürü düzenlerini sürdürmek; bu başkaldırıya düşünsel yapı oluşturan *Alevilik-Bektaşiliği* kökünden kazımak; Sabahattin Eyuboğlu'nun deyimiyle halkından daha az kültürlü olmak *ayıbından* kurtulmak istedi.

Peki, *Pir Sultan Geleneği*'ni susturabildi mi?

Bin kere hayır. Susturmaya çalıştıkça sayısı arttı, sesi gürleşti.

Egemen sınıfın kendi bahçesinden, bu bağlamda Ortodoks Sünniliğin kuşatma altına aldığı kentlerdeki eğitim kurumlarından halkının yararına davranan-yüzünü ağartan bir tek insan bile yetişemezken; devletin uzağında, ıssız dağ başlarında, şuraya buraya serpilmiş, kelle koltukta yaşatılmaya çalışılan *dergâhlarda-ocaklarda* yoksulluk ve baskı, düzenin bir yaratısı olarak algılandı; insan *referans* gösterilerek Tanrı kutsandı; memnuniyetsizlik, yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik bir *eyleme, isyana* dönüştü. İşte bu toplumsal mücadele zemininde çağdaş insanlığa seslenen, onun kazanımlarını koruyan nice *Pir Sultanlar* yetişti.

Halka yönelik saldırıların yoğun olarak yaşandığı, sö-

mürünün dayanılmaz boyutlara ulaştığı, yoksulun daha yoksul, azgının daha azgın olduğu bir ortamda, Anadolu insanının kolektif belleğinin, toplu eyleminin-söyleminin bir simgesi olarak *"Telli Kuran'ı* elinde diyar diyar dolaşan Pir Sultan, özlemlerin, umutların kucağında beslenerek önce kendi *nesnel yaşamının* sınırlarını aştı, sonra da *halkı kurtuluşa* götürecek bir davranışın-eylemin-isyanın *taşıyıcısı* oldu.

Pir Sultan'ı Yaratan Dünya

Uygarlık öncesi insanlık durumunun temsilcileri olarak Orta Asya'dan kopup gelen *Oğuzlar,* Ön Asya'yı ele geçirince iki yönlü bir gelişme gözlendi. Bir yanda Anadolu toprağında ilk *feodal devlete* sıçrayış gerçekleşirken diğer yanda, ilkel kolektivizm değerleriyle yüklü Asya kökenli göçerler, *Hristiyan özkaynağına* İlkçağ'ın dünyalaşan değerlerini yeniden yorumlayarak karşı çıkan *Anadolu yerli halkı* ve İslam özkaynağına bâtın inançla başkaldıran *Ali yandaşlarıyla* buluştu. Göçerlerin geldiği yeni topraklarda kendi doğal müttefikleriyle buluşması sonucu, *Alevilik-Bektaşilik* yeni bir *sentez* olarak belirdi.

Gelişmelere koşut biçimde İbrahim ortodoksisinden gelip Anadolu'ya uzanan İslam özkaynağı, yani *Ortodoks Sünnilik;* Doğulu insanın komünal, İslam imparatorluğunun şemsiyesi altında bulunan Arap ve Arap olmayan halkların muhalefet ve Anadolu yerli halkının İlkçağ değerleriyle *yeniden yorumlandı.* Bâtın kanalda bir *karşı İslamlık inancı* yaratılarak Ortodoks Sünni İslama ve onun temsil ettiği egemen sınıfa başkaldırıldı.

Gelişmenin diyalektiği *çarpıcı* ve *yakıcı* sonuçlar üretti: İslamlık bâtın kanalda bir *halk dini,* bir *halk İslamlığı* ya da bir *karşı İslamlık* olarak evrilirken; *zahir* kanalda bir *devlet dini,* bir *medrese Müslümanlığı* olarak biçimlendi. Devletin dini *şeriata* yönelerek resmi ve biçimsel bir İslam inancını kemikleştirirken; halkın dini *tarikata* yönelerek inancı *dünyalaştırdı*; paylaşmacı-dayanışmacı değerlerin ve ahlak kurallarının ağır bastığı bir *yarı ilahi ideoloji* yarattı.

İslam özkaynağını temsil eden Sünni Ortodoksluk şeriatın, devletin, düzenin, daha açık bir anlatımla Selçuklu ve Osmanlı egemen sınıfının ve bunların sömürü çarkının taşıyıcısı oldu.

İslam özkaynağına başkaldırı zemininde boy verip yapılanan Hetorodoks İslamlık ise inanç-düşünce bağlamında idealizm-materyalizm karışımı bir *yarı ilahi ideolojinin*, bu anlamda *halkın kolektif bilincinin, halk muhalefetinin;* örgüt bağlamında *tarikatın* taşıyıcısı oldu.

Sünni Ortodoksluğun hukuku, yani *şeriatı* vardı; onun için dışa açılabildi; biçim oldu, kabuk oldu, *devlet* oldu; İslamın *Anadolulaşmasının* karşısında durdu; *ulusallaşmayı* engelledi; *Türklüğü* genel İslamlık içinde asimile etti; Türk kültürünü, dilini çözdü, yadsıdı; Anadolu'da dil ve kültür birliğinin kurulmasının koşullarını daralttı; kendisini, kendisine yabancı bir yerde *aramaya* yöneldi.

Hetorodoks İslamlığın hukuku, yani şeriatı yoktu; onun için dışa açılamadı; *Safevi* olgusu dışında devlet olamadı; iç oldu, öz oldu. Devlet olamadı ama insanlığın yarattığı *komünal* değerlerin son taşıyıcıları olarak, yaşanan andaki *toplumsal muhalefet* insanıyla buluştu; bu değerlerin bir gün yaşama geçeceği sınıfların olmadığı bir toplum düşünü, sürekli *canlı* tuttu; inanç ögelerinin ya da doğal, yüzyüze ve kendiliğinden ilişkilerin biçimlendirdiği topluluk örgütlenmelerine gitti. Anadolu'nun kırında ve Sünni kuşatma altında, inanç-kültür karışımı bir yaşama biçiminin belirleyiciliğinde içe kapalı, kendine yeten, kendi koyduğu kurallarla kendini yöneten, homojen yapılı *köy birimleri* oluşturdu.

Zamanla Sünni ortodoks kuşatmanın zayıf halkalarını parçalayarak *tarikat* adı altında ve topluluk kapsamında genel bir örgütlenmeye yöneldi; genelde, *kapalı cemaatler* durumunda yaşamayı yeğlediğinden politik bir *hukuk sistemi* kuramamışsa da İslamın bir *halk dini* olarak Anadolulaşmasını sağladı; yeni bir yorumla ulusal bir temele oturma sürecini hızlandırdı; kendini kendi özkaynağında arayarak Türk dilinin, halk kültürünün yaşamasını olanaklı kıldı ve bu yolla *halk katında*, dil-kültür birliğinin kurulmasına katkı verdi.

Sünni ilahi ideolojinin güdücülüğünde devletin ezen, sö-

müren; yarı ilahi bir ideoloji olan Alevilik-Betaşiliğin güdücülüğünde halkın ezilen, sömürülen ama başkaldıran rolünü oynadığı bu sürecin yaşanmasına koşut olarak dinleri, dilleri ve kültürleri birbirinden bütünüyle farklı *iki ayrı dünya* ortaya çıktı.

Alevi-Bektaşiler, o koşullarda *sınıfsal* çıkarların belirlediği genel bir toplum örgütlenmesine gidememiş; *çıplak* ideolojilerin güttüğü genel bir halk örgütlenmesi yaratamamış olsalar da Ortaçağ koşullarında temel üretim aracı olan *toprak* ve toprağa bağlı *üretimle* kentlerin *zanaat* zemininde örgütlendiklerinden, Alevi-Sünni ayrımının ötesinde üretici-yaratıcı olan Anadolu insanının düşünsel ve yaşamsal gereksinimlerini karşılayabildi, onların ekonomik-demokratik ve siyasal istemlerine yanıt verebildi.

Devlet halk çelişkisi, çatışması, düşmanlığı genelde Sünni Ortodoks İslam anlayışı ile Hetorodoks İslam anlayışı arasında; özelde, *şeriatı* temsil eden *devlet güçleriyle* halkı temsil eden *Alevi-Bektaşiler* arasındaki kavga biçiminde gün yüzüne çıktı. Daha açık bir anlatımla *sınıflar savaşı,* devlet güçleriyle Alevi-Bektaşiler arasındaki mücadele biçiminde yaşandı.

Mücadelenin boyutlanmasıyla birlikte devlet dininin ve halk dininin biçimlendirdiği dünyalar birbirinden o denli ayrıldı ki Cahit Tanyol'un saptamasıyla, *"... birinde Muhammed, Ali [oldu], diğerinde Ali, Muhammed. Birisi sevdiği için [saydı], diğeri saydığı için [sevdi]. Birisi korku, diğeri muhabbet, birisi namaz, diğeri niyaz; birisi tekbir, diğeri ayin-i cem [oldu]; birisi tende [bitti] diğeri canda [yetti]. Birisi Şah İsmail gibi Acem mülküne Sultan [oldu], Türkçe [düşündü], Türkçe [söyledi] ve kendini hünkârlar hünkârı bir dervişe, Hacı Bektaş Veli'ye kul [eyledi]..."*

Safeviye tarikatı ya da *Erdebil Dergâhı,* İran topraklarında devlet biçiminde *evrilince,* güvercin donunda Anadolu'ya ayak basan *Hacı Bektaş-ı Veli* ve onun adıyla simgelenen Anadolu halkının *toplumsal bilinci,* Anadolu halk İslamlığı; orada, İran topraklarında iktidara taşınmış oldu. Tersinden düşünürsek Safevi Devleti'ni biçimlendiren inanç ve düşünce kaynağı, *Ho-*

rasan kökenli *Anadolulu bir dervişe* bağlanmış oldu. Böylece İslam özkaynağından gelen değerler sorgulandı; yeniden anlamlandırıldı; genelde *Anadolulaştı*, özelde *Türkleşti.*

Karşı cephede ise şeriatın devletini *Yavuz Sultan Selim* ve izleyicileri temsil ediyordu. Halkın inanç dünyasına, toplumsal bilincine düşman bir kanalda kendilerini, Ortodoks Sünniliğin katı kuralları içine hapsetmiş durumdaydılar. İslam özkaynağını izleyerek kendilerini Arap Yarımadası'na zincirlemiş, başka kültür ortamında yaşayan, başka dilde konuşan, Mekke ve Medine'nin *çömezlerinden* başka bir şey değildiler.

Bu bağlamda Anadolu toprağında *şeriat-bâtıni tarikat* kavgası görüntüsü altında yaşanan şey aslında, Osmanlı egemen sınıfıyla halk yığınları arasındaki kavgadan başka bir şey değildi; şeriata karşı mücadelenin tarihi gerçekte Anadolu halkının toplumsal mücadeleler tarihiydi.

İşte Pir Sultanlar böylesi bir inançsal-düşünsel *altüst* oluş ortamında; halkın toplumsal başkaldırısı koşullarında doğdu. İnanç temelinde İslam özkaynağının dünyalaşan değerlerle *doldurulmasının,* bu yolla İslamlığın bir *halk dini,* bir *karşı İslamlık* durumuna dönüşmesinin; düşünce temelinde ise devlete, devlet dinine, İslam özkaynağına, şeriata *başkaldırının* taşıyıcısı, yaşatıcısı oldular.

Osmanlı yönetimi tarafından sert önlemler alınmasına karşın, temelde toplumsal yapının bozukluğundan kaynaklanan *Alevi isyanlarının* bir türlü sonu gelmedi. İşte Pir Sultan bu toplumsal çalkantı içinde, Şii Safevi devletini kutsayan, Şah'la birlikte despot Osmanlı yönetimine *taraf* olan bir savaşçı olarak öne çıktı.

Peki Anadolu Alevileri ya da Pir Sultanlar, Osmanlıya ihanet eden hainler miydi? Asla değildi; tam tersine bu toprağın gerçek yurtseverleri-insanseverleriydi. Burada sözü *Atilla Özkırımlı*'ya bırakalım:

"Oysa o dönemin tarihçilerinden başlayarak Anadolu'daki Alevi Türkmenlerinin, Osmanlı yönetimine karşı olmaları ve Şah İsmail'e bağlılıkları bir ihanet olarak [değerlendirildi], bu

yanlış değerlendirme, kimi günümüz tarihçileri tersini kanıtlamış olsalar da, yaygın bir kanı biçiminde [süregeldi].

Burada önemli bir noktanın açıklanması gerekmektedir. O da Osmanlılar dönemindeki Alevi ayaklanmalarının bir fesat hareketi ya da mezhep çatışması olmadığı gerçeğidir. 1511-1527 yılları arasında Alevi Türkmenlerin önderlik ettiği ayaklanmalar temelde toplumsal-ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktaydı.

Bu ayaklanmalarda Şii propagandanın etkili olduğu doğrudur. İran'da Safevi Devleti'ni kuran Şah İsmail, Anadolu Alevilerinin inançlarından yararlanmak [istedi], Anadolu'ya gönderdiği halifeleri yoluyla yoğun bir propagandaya [girişti]. Yine de Anadolu Alevilerinin umutlarını Şah'a bağladıklarını, ama onun siyasal amaçlarına bütünüyle destek olmadıklarını söylemek gerekir. Yani Anadolu Alevileri dış düşmanla [birleşmediler], aynı inançta oldukları Şah'ın haksızlıklara son vereceğine [inandılar]. Bu ikisi ayrı şeylerdir.

... İşin ilginç yanı egemenliği altında oldukları Osmanlıya, dolayısıyla, devlete başkaldırırken ona ihanet etmedikleriydi. Onları Şah İsmail'e iten yalnız inanç birliği değildi çünkü. Şah İsmail'in dayandığı güç, yakın çevresindekiler kendi soydaşlarıydı, kendi aşiretlerinin bireyleriydi. Üstelik, Osmanlı yönetimi onları dışlıyor, neredeyse silah zoruyla ayaklanmaya itiyordu. Bu nedenle Anadolu'ya gönderdiği halifeleri yoluyla onlarla ilişkisini sürdüren, yöneticilerini Türkmen beyleri arasından seçen, benzeri dinsel inançları paylaştıkları Şah İsmail'i kurtarıcı olarak görmeleri doğaldı."

Pir Sultan'da Yaşayan Dünya

Pir Sultan'da iç içe girmiş, kucaklaşmış, kaynaşmış, birbirini besleyen, biri olmadan diğeri olamayacak olan *iki ayrı dünya* vardır.

Dünyalardan biri; genelde uygarlık öncesinden taşınan *kolektivizm değerleri,* özelde Asya'dan Anadolu'ya akan göçer-yarı *göçer değerler,* Anadolu insanının dilinde-gönlünde ya-

şayagelmekte olan *İlkçağ değerleri* ve İslamlığın ilk kuruluş ülküsüne katılan *Bedevi değerleri* dünyasıdır. Geçmişte tüm insanlığı kucaklayan; medeniyette birlikte medeniyeti güdenler tarafından boğulmak ve yokedilmek istenen *değerler* dünyasıdır; bu değerleri, tüm baskılara karşın canlı tutmaya, yaşatmaya çalışan Alevi-Bektaşi topluluğunun *topluluk bilincidir;* bu bağlamda *topluluk örgütlenmesine, bâtını tarikat örgütlenmesine* temel olan zemindir.

Pir Sultan'ın, Pir Sultanlar'ın dünyasını besleyen *ana pınardır, kaynaktır.*

İslam özkaynağının uzağında, yari ilahi bir ideolojiyle dünyalaşan bir inançla kutsanmış olan bu kaynak, pınar:

1- Hak-Mevla, Muhammet, Ali, Hasan, Hüseyin, Hatice, Fatma, Hacı Bektaş, Seyit Ali, Balım Sultan, Ebu Müslim, Mehdi, Nesimi ve Mansur'a sevgidir;

2- On İki İmam, Safevi şahları, Üçler, Yediler, Kırklar, Pirler ve Erenlere bağlılıktır;

3- Muaviye, Yezit, Mervan, Mülcemoğlu, Padişah, Hızır Paşa ve öylelerine nefrettir;

4- Alevilik-Bektaşilik erkânına içten, gönülden sarılmadır.

Dünyalardan diğeri; Alevi-Bektaşi topluluk değerlerininbilincinin doğası gereği *evrilerek,* topluluk bilincinden *toplum bilincine* sıçrayarak, kendi düşünsel-nesnel sınırlarını *aşarak* kazandığı *boyuttur.* İnsanlığın yedi bin yılda yarattığı eşitlikçi-dayanışmacı-paylaşmacı değerlerin, yaşanan anda, sosyal-toplumsal olayları *çözücü* bir unsur olarak *yeniden yorumlandığı dünyadır.* Kendini besleyen geleneksel kanalı *sorgulayan,* onu *akıl alanına,* ortak çıkar-yarar altında toplanan *halk katına* taşıyan, *toplumsal mücadeleler dünyasıdır.* Bu bağlamda *toplum örgülenmesi, toplum bilincidir;* demokrasi ve laiklik mücadelesinin zeminidir.

Alevi-Bektaşi düşüncesinde-tavrında *belirleyici-güdücü-yönlendirici* olan bu içerik aynı zamanda:

1- Doğa sevgisidir; doğayla senli benli olmadır; doğayla sohbettir; doğayı sorgulayarak insanı eleştirmedir;

2- Tanrı referans gösterilerek kutsanan; yarı ilahi ideolojinin

aralanmasıyla açığa çıkan; "çıplak" olan ve "çıplak kavgaya" önderlik eden, onurlandırılması gereken insandır;

3- Sevgilinin güzelliğidir, aşkın yakıcılığıdır ve ayrılığın acısıdır;

4- Dünyanın geçiciliği, ölümün kaçınılmazlığıdır;

5- Dosttan, eşten, âşıktan ayrılmadır; dosta, eşe, âşığa özlemdir;

6- Toplumsal eksiklikleri-aksaklıkları akılsız ya da kötü niyetli kişilerin eseri olarak görmekten öte düzenin-sistemin bir yaratısı olarak algılamadır;

7- Ve en önemlisi sömürüye-haksızlığa soyguna baş eğmeyip kavga etmedir, kavgaya katılmakdır; bir gün bu kavganın başarıya ulaşacağına yönelik umudu sürekli canlı tutmadır.

Pir Sultan'ın, Pir Sultanlar'ın bu *iki dünyası;* ezenin, ezilenin, yalanın, takiyenin henüz *"keşfedilmediği"* çağlar üzerine kurulan söylence zemininde, somut Pir Sultanlar'ın *birlenmesine* koşut olarak *birlendi;* birlenerek toplumsal çıkaryarar alanına taşındı; halkın bilinci, söylemi, kültür kaynağı, devrimci tarihi oldu.

Bugün Pir Sultan'ın, Pir Sultanlar'ın dünyasında; *geleneksel* yan, yani Alevilik-Bektaşilik inancı-bilinci, asıl *besleyici-yaratıcı* yandır.

Çağdaş yan ise gelenekselliğin *evrilmesiyle* kazanılan ve halkı kurtuluşa taşıyacak olan, *belirleyici-çözücü* halkadır: asıl *kavga, kazanım* alanıdır.

Pir Sultan'ın, Pir Sultanlar'ın *kavgasına* katılan Alevi-Bektaşiler; *çağdaş* olanın *güdücülüğünde geleneksel* olanı yeniden üretmek ve bunu sergiledikleri *tavırla,* yarattıkları *örgütlenmeyle* yaşama *geçirmek* durumundadırlar.

ALEVİ HALKIN KİTLESEL ÖRGÜTLENMESİ*

Mansur Dârî'nda eridik; görülmüş olduk, erler katına taşındık; sessiz Kuran karşısında Konuşan Kuran olduk; akıl olduk, davranış olduk.

Doğanın yazgısını ele geçirdiğimiz çağları geride bıraktık; şimdi kendi *doğamızın* yazgısına egemen olacağımız bir çağı yaşamaya hazırlanıyoruz. Ama bu noktada *apansız* yakalandığımız bir gerçek. Ortaçağ kurumlarıyla-değerleriyle yeterince hesaplaşamamanın, yani bu toprakta demokratik devrimimizi yapamamanın bir sonucu olarak günümüze uzanan ve *"karayazgı"* çağına duyulan derin bir özlem biçiminde dışa vuran *köktendinci bağnazlık,* bizi yolumuzdan alıkoymaya çalışıyor. Düşsel bir geçmişten yaşanılan anı ve geleceği düşsel olarak üretmeye dayanan Sünni Ortodoks topluluk örgütlenmesini, toplumun tümüne *dayatıyor;* bu yolla demokrasiyi, demokrasi mücadelesini; laikliği, laiklik mücadelesini *boğmaya* yelteniyor; dinsel taraflar arasındaki *kavgayı* öne çıkararak toplumsal düzeyde sınıf ilişki ve çelişkilerini, bunlar arasında süregelen çıkara dayalı mücadeleyi *perdeliyor. Sınıf yoğun* alanlarda temsil edicilik kazanıp demokrasi ve sosyalizm kavgasına öncülük-önderlik edecek olan *devrimci* çalışmayı *kuşatma* altına alıyor.

Bugünün somutunda; bu toprak insanını *esenliğe* ka-

* Nefes. Yıl. 2 Sayı, 14

vuşturacak devrimci-demokrat *güçlerin* başında Alevi-Bektaşi topluluğunun geldiği savı, hemen herkesin ortak yargısı durumundadır. Bu yargı *yapay* değildir; bu yargı, Alevi-Bektaşilerin, Anadolu insanının toplumsal mücadelelerinde oynadıkları *onurlu rolün* bilince çıkardığı bir gerçektir.

Günümüz Aleviliği-Bektaşiliği, zulme, baskıya, haksızlığa karşı *isyan* geleneğini, uygarlık öncesi sınıfsız toplumun *eşitlik* değerleriyle besleyerek bugünlere taşımış, halk muhalefetini *tarihle, kültürle* beslemiş, onu sürekli *canlı* tutmuştur.

Bu genel gidiş koşutunda, Alevi-Bektaşiler olarak nasıl bir *dönemi* yaşıyoruz?

Ortodoks Sünni kuşatılmışlığa *"boyun eğme"* ile belirgin *"Türk-İslam (Sünni) sentezi"* zemininde boy veren düşünüş biçimlerinin tanımladığı *"kimliksizliğin"* kırılamadığı; Alevi-Bektaşi kesimin genelde politika alanının *"dışına"* itildiği; kimi *"grupların"*, kendilerini Alevilik açısından anlamlandırabilmek için bu *"inancın-kültürün"* geleneksel tabanından ve günümüz sınıflar konumlanmasındaki anlamlı yerinden *"habersiz"* bir *"kör dövüşüne"* girdiği; Alevilik-Bektaşilik pratiği açısından anlamlı olan *"demokratik"* ve *"siyasal"* mücadelenin bir türlü amaçlanan politik öze kavuşamadığı bir *dönemi* yaşıyoruz.

Bunun doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan *"düşünsel bulanıklığı"* gidermek; bu kapsamda devreye sokulacak *"etkinlik"*, *"eylem"* ve *"yazın"* ürünleriyle Alevilik temelinde düşünsel *birliğin* sağlanmasına, davranış düzeyinde *dağınıklığın* giderilmesine katkıda bulunmak; öne çıkan *"teorik-pratik"* sorunları tartışmak; kolektif bir ürün yaratmak üzere düşünsel *olgunluk, beceri* ve *yetkinlikleri* amaca yönelik *seferber etmek;* Alevilik-Bektaşiliğin yaşamasını olanaklı kılacak, ona hakkettiği *saygınlığı* yeniden kazandıracak *"araçları"* biçimlendirmek-örgütlemek ve sosyal pratiği bir ucundan yakalayarak *"kimlikli bir mücadeleyi"* yaşama geçirmek. ivedi görevler olarak durmaktadır. Buna koşut olarak yaratılacak uygun *"araçlar"* çevresinde kadroların bir araya toplanmasını sağlayarak onları, *"nesnel"* düzeyde demokrasi mücadelesinin, laiklik mücadelesinin *öznesi* durumuna getirmek, her Alevi-Bektaşi için *yaşamsal* olarak algılanmalıdır.

Böylesi bir ortamda: Alevilik-Bektaşilik temelinde örgüt *"birimleri"* ya da *"gruplar"; "kişiler"* arasında yaşanması *"zorunlu"* iletişim ve diyalog; güven duyulacak *"kadro", "program"* ve *"örgütlenme"* sorunları, olması gereken *"mekânlarda"*, başvurulması gereken *"ilke"* ve *"yöntemlerle"* yapılamamaktadır.

Bu olumsuzluğu *aşmak*, hemen hemen her kafada biçimlenmiş ortak *"sorulara"* ortak *"yanıtlar"* bulmak, bulunan ortak yanıtlar üzerine uygulanabilir bir *"çalışma-mücadele programı"* devreye sokarak, bilinçlerdeki *"ortaklığı"* yakalayacak ve Anadolu Alevilik-Bektaşiliğinin düşünsel ve pratik sorunlarını *çözecek* bir *"süreci"* başlatmak temel amaç olmalıdır.

Şimdi asıl yakıcı olan soruna, *örgütlenme* sorununa gelelim. Alevilerin-Bektaşilerin nasıl örgütlenmeleri gerektiğini irdeleyelim.

Çağdaş sınıflı toplumlarda iki türlü örgütlenme gözlenir. Bunlar: 1) Geleneksellik zemininde *inanç* ögelerinin ya da *doğal, yüzyüze* ve *kendiliğinden* ilişkilerin şekillendirdiği topluluk örgütlenmesi;

2) Çağdaşlık zemininde *ussal iradeye* bağlı olarak şekillenen ve *çıkara dayalı* düşüncelerin uzlaşmasının bir ürünü olarak beliren toplum örgütlenmesi.

Gerçek yaşamın gereksinimlerini karşılamaya yönelik olan ve *yüzyüze* ilişkilere, *doğrudan demokrasiye* dayanan topluluk örgütlenmeleri, ya *kan-soy*, ya *yer* ya da *inanç* bağı toplulukları olarak yapılanır. Ancak çağdaş toplum, *"çıplak ideolojilerin"* yönlendirdiği *sınıf çıkarlarına* dayalı bir toplumsal sistemi yerleştirince; topluluk örgütlenmelerinin varlık nedeni olan *yüzyüze ilişkiler, kan-soy bağları* ve *"ilahi ideolojinin"* biçimlendirdiği *inanç dayanışması* önemli ölçüde *çözüldü.* En azından *belirleyici* olmaktanı çıktı.

Ortaya çıkan toplumsal *birlik* ve *bütünlük* sorunu, *zor* ve güdümünde *ikna yöntemleri* devreye sokularak giderilmeye-çözümlenmeye çalışıldı; bugün de aynı *çaba* sürüyor.

Aleviler, uzak geçmişlerinden yakın zamana değin Anadolu'nun kırında ve Sünni kuşatma altında; *inanç-kültür* ka-

rışımı bir yaşama biçimi sergilediler. Bu yaşama biçimi *içe kapalı, kendine yeten, kendi koyduğu kurallarla kendini yöneten* homojen yapılı *köy birimleri* şeklindeydi. Sünni çoğunluğun baskısı nedeniyle inanç-kültür ortaklığına karşın bu köy birimleri, genelde, Sünni dünya dışında birbirlerine karşı da *yalıtılmış* durumdaydı. Bu yapı içinde Aleviler, ya *yere* bağlı ya da Ocaklılar'da olduğu *soya-yere* bağlı topluluk örgütlenmeleri yarattılar. Daha sonra Sünni kuşatmanın zayıf halkalarını parçalayarak, Bektaşilik adı altında ve *topluluk kapsamında* genel bir örgütlenmeye gittiler.

Anadolu halkının sınıfsal çıkarlarını korumak için bâtın kanalda, bir *isyan ideolojisi* oluşturdular. Bu ideoloji inanç zemininde, egemen Sünni ideolojiye karşı oluşturulmuş bir tür *halk İslamlığı*'ydı, bir tür *karşı İslamlıktı*. İnancın *dünyalaşarak,* halk hareketine bir *manevi güç* olarak eklenmesiydi.

O dönemlerde Aleviler isteselerdi bile *halk çıkarına* dayalı genel bir toplum örgütlenmesine gidemezlerdi. Çünkü, *sınıf kimlikleri* ve bu kimlikleri toplumsal-siyasal düzeyde güdecek *"çıplak ideolojiler"* yeterince net değildi; hâlâ sınıfsal çıkarları örten, perdeleyen *ilahi ideolojiler* egemendi.

Ancak Alevi topluluk örgütlenmesinin, toplumda benzer örgütlenmelere yönelen kesimlere göre çok önemli bir *ayrıcalığı* vardı. Ortaçağ koşullarında temel üretim aracı *topraktı* ve toprağa bağlı *üretim* belirleyiciydi. İşte Alevi topluluk örgütlenmesi Anadolu'nun *toprak-otlak insanını*, giderek kentlerin *zanaat insanını* örgütlemişti. Bu kapsamda ve toplumsal düzeyde, Alevi-Sünni ayrımının da ötesinde Anadolu'nun *üretici-yaratıcı insanının* gerçek gereksinimlerini dile getiriyordu; ekonomik-demokratik-siyasal istemlerine yanıt veriyordu. Bu nedenle siyasal olarak *öne çıkıp* merkezi otoriteye başkaldırdıklarında, toplumda büyük *sarsıntılar* ve *altüstlükler* yaratabildiler.

Yalnız alevi-Bektaşi kitlenin değil, Sünni, Rum, ermeni vb. halkın da *devrimci tarihi* ve *kültürel kaynağı* olabildiler.

Bugün geçmiş tarihsel süreçten günümüze uzanan ortaçağ değerleriyle *boğuşuyor* olsak da *sermayenin* egemen olduğu, *si-*

nıfsal çıkarlara dayalı bir toplumsal düzeni yaşıyoruz. Artık geleneksellik zemininden beslenen *topluluk örgütlenmeleriyle* çağdaş sınıflı toplumda, *kalıcı kazanımlar* elde etmek dönemi *kapanmıştır*. Dünün ortaçağında ve feodal bir yapı altında, anadolu halkının *memnuniyetsizliğini* kucaklayan Alevi topluluk örgütlenmeleri, bugünün Türkiyesinde ve *kapitalist* bir toplumda aynı işlevi yerine getirmekten *acizdir*.

Peki bugün topluluk örgütlenmeleri tümüyle *anlamsız* mıdır? ya da Alevi-Bektaşiler, topluluk örgütlenmesine gitmekten *vaz mı* geçmelidir?

Hayır. Bunu söylemek istemiyorum. Artık, topluluk örgütlenmeleri, *emeğe-halkın çıkarına, yararına* dayalı düşüncelerin uzlaşmasının bir ürünü olarak yaratılacak olan genel toplum örgütlenmesini *besleyen,* yüzyüze ilişkileri ve doğrudan demokrasiyi canlı tutan, inanca bağlı değerleri *yeryüzüne* indiren bir *geleneksel kanal* biçiminde varlığını sürdürmelidir. Toplum örgütlenmesine kucakladığı tabanın zenginliğini *taşıyan,* sorunlarını *aktaran* bir örgütsellik olarak var olmalıdır. Bu anlamda gerekli ve *zorunludur;* bu gereklilik ve zorunluluk insandan kaynaklandığı için de *demokratik bir haktır*. Ama hiçbir zaman bir topluluk örgütlenmesi, bir toplum örgütlenmesini *yönlendirmemelidir;* tam tersine toplum örgütlenmesi, topluluk örgütlenmesini *yönlendirmeli* ve onu *çağdaşlık zeminine, akıl alanına* çekmelidir.

Alevi-Bektaşiler son dönemde, alevi kimliğinin öne çıkması-çıkarılmasıyla birlikte *inanç* temelinde yaşatageldikleri *dergâh* örgütlenmesini, yeni bir ruhla canlandırdılar. Buna ek olarak demokratik kitle örgütü kapsamında pek çok *dernek* türü örgüt yarattılar. Bu örgütsel çok parçalılık, *yaşanması* gereken bir *karmaşa* da yarattı. Şimdi bir üst örgüt, bir *toplum örgütlenmesi* yaratmak çabası içindeler; bu çaba ürün vermek üzere.

Yaratılacak olan bu üst örgüt *nasıl* bir örgütlenme olmalıdır?

Bu üst örgüt, bir topluluk örgütlenmesi değil bir toplum örgütlenmesi, bir devrimci örgütlenme olmalıdır. Bu örgüt her-

şeyden önce, Alevi-Bektaşi kesimin ağırlıkla içinde yer aldığı *halk yığınlarının çıkarını-yararını* savunmalıdır.

Yani, dinsel *esintilerin* ötesinde *akla dayalı* olmalıdır; özelde Alevilerin-Bektaşilerin, genelde halkın çıkarına yönelik düşüncelerin uzlaşmasının, bu kapsamda bireyden kaynaklanan davranışların *demokratik* olarak kullanıldığı bir *sürecin* ürünü olmalıdır. Tıpkı geçmişte olduğu gibi, alevi topluluk örgütlenmesinin *özel konumu* nedeniyle oynadığı toplumsal rolde olduğu gibi, yalnızca Alevilerin-Bektaşilerin değil, çıkarları bir ve aynı olan diğer *halk* kesimlerinin demokratik istemlerini *kucaklamalı*, demokrasi ve laiklik mücadelesine *omuz vermeli*, gerektiğinde bu mücadelesinin öznesi olabilmelidir. Zaman zaman ya da sürekli, toplumun diğer kesimlerinde kurulmuş olan toplum örgütleriyle *birlik* ve *dayanışmaya* gidebilmelidir. Halkın siyasal mücadelesini *eğitmeli*, doğru siyasal oluşumlar yaratmasına *katkı* yapmalıdır. ancak bu gerçekleştirilebilirse Anadolu Alevi-Bektaşilerinin bu ülke tarihinde ve toplumsal mücadelelerinde oynadıkları onurlu rolle *buluşulabilir*. Ancak o zaman, alevi-Bektaşiler kendilerini yaratan *toplumsal temele* seslenebilirler; bu temelden kaynaklanan *memnuniyetsizlikle* beslenebilir, sürekli canlı kalabilirler. Bu ülkenin *demokrasi mücadelesine kalıcı katkılar* verebilirler. Bugün ülkemizdeki *halk muhalefetinin, toplumsal memnuniyetsizliğin* her şeyden önce buna *gereksinimi* vardır. Bu gereksinmeyi karşılayacak güçlerin başında *Aleviler-Bektaşiler* gelmektedir. Toplumsal *isyan hareketini* geçmişten günümüze taşıyan Alevilik, bu bağlamda güçlü bir *dinamiktir*. Bu dinamiklerini, isyan geleneklerini, yarattıkları üst örgüt aracılığıyla toplumsal muhalefete *aktararak* genel *halk* hareketinde ve örgütlenmesinde *çimento görevi* görebilirler; kendilerini *özgürleştirirken* Sünnileri de *özgürleştirebilirler*.

Bu örgüt diğer yandan Alevilik-Bektaşilik sorunlarıyla *sınırlı* topluluk örgütlenmelerini *kucaklamalıdır*. Kendini besleyen *ana damardan* yoksun olan ya da bu damarı *dışta bırakan, görmezlikten gelen, küçümseyen* bir toplum örgütlenmesi *"şey"* değil, *"hiçbir şeydir"*. Geleneksellik zemininde ve Alevi

inancının-kültürünün yönlendiriciliğinde *canlandırılacak* ya da *kurulacak* olan bu örgütlenmeler aracılığıyla Alevi *kimliği* yeniden *yapılandırılmalı*, inancın ve kültürün gerekleri yaşama *geçirilmelidir.* Yarattığı yüzyüze ilişkiler, doğrudan demokrasi ve farklı inanç algısıyla, Alevilik-Bektaşilik bilinci sürekli *canlı* tutulmalı; Alevi-Bektaşi olmaktan *kaynaklanan* insan hakları, demokratik haklar, *bağlı olduğu, içinde yer aldığı* üst örgütün *eylem, etkinlik* alanına aktarılarak *yaşama* geçirilmelidir. Bu yolla yaratılan toplum örgütlenmesine, Alevilerin yarattığı bir örgüt *damgası* vurulmalıdır.

Özetlersek toplum örgütü bağlamında yaratılacak olan üst örgüt, geleneksel temelde Alevi-Bektaşilerin *tümünü* kucaklayan, alevi-Bektaşi olmaktan *kaynaklanan* sorunların çözümüyle uğraşan topluluk örgütleriyle *beslenen,* ancak belirleyici-güdücü-yönlendirici öğesi Alevi-Bektaşilerin ezici çoğunluğunun da içinde bulunduğu *geniş halk yığınlarının* çıkarına dayanan, bu çıkarın gereği olarak *demokrasi -laiklik mücadelesine omuz veren,* bu yolla bu ülke insanının gelecek alınyazısının belirlenmesine *katkı veren* bir örgüt olmalıdır.

Alevi-Bektaşiler, bu üst örgütten alt-üstlük anlamında bağımsız olarak *"bilim temelinde"* kimi kurumlar da yaratmak zorundadır. Bu kapsamda Alevilik-Bektaşiliğe ilişkin tüm diğer çalışmalara *"altyapı"* oluşturacak; bu çalışmalara her türden *"lojistiği"* sağlayacak, demokratik ve siyasal örgütlenme-mücadele bağlamında karşılaşacak sorunları aşmakta-sorunlara bilimsel yanıtlar bulmakta *başvuru merkezi* olacak bir *"kurumun"* devreye sokulması en doğru yol olacaktır.

Bu kurum kapsamında yaratılacak olan Alevi Enstitüsü; *"bilimsel üretimde"* (araştırma; Alevilik-Bektaşilik, dinler, tarih, toplumbilim vb.) bulunarak; *arşiv* (otantik müzik kasetleri, dokümanter sinema-tv kasetleri, folklor, resim, fotoğraf vb.), *bağlı örgütlenme* (vakıflar, eğitim, kurs vb.) ve *yayın* (kitap, dergi, radyo, tv vb.) çalışmalarına girerek, Aleviliğin kendi *"rönesansını"* yaratmasında temel bir *işlev* yüklenecektir.

Gerekliliğine inandığımız ve bilinçlerimizde varolan ortak istemleri kucaklayacağını umduğumuz Alevi-Bektaşi ör-

gütlenmesi çalışmalarına *her can*, elinden gelen katkıyı esirgemeyecektir. Bunun bilinci içinde; *örgütlü günlerde* buluşmak üzere, diyorum.

Alevilerin Siyasal Örgütlenmesi*

Mansur Dârı'nda eridik; naz ehli olduk, ölmeden evvel öldük. Öldük de dirildik; kâmil insan olduk. Kâmil toplumu yaratmak için kavgaya soyunduk.

Alevi kimliğine yönelik *ortak paydanın* sağlıklı biçimde yakalanamadığı, laiklik ve aydınlanma zemininde *kitlesel örgütlenmesinin* tam olarak "kotarılamadığı" bir dönemde; siyasal örgütlenme bağlamında *Alevi Partisi* sorununu tartışmak *"lüks"* gibi gelebilir.

Ancak, bir Alevi Partisi kurulması sorunu *"tabanlı"* olarak ve *açık* biçimde savunulmasa bile *potansiyel* olarak var olduğu, "şurada burada" *dile getirildiği* bilinmektedir. Bu nedenle sorunun enine boyuna tartışılıp bir yanlışlığa yer vermeyecek biçimde ortaya konulması, yakın gelecek için *yaşamsal* görünmektedir.

Bugün Alevilerin onur adı olan *Kızılbaşlık*, Anadolu toprağında ve Ortaçağ koşullarında; devletin feodal zorbalığına karşı toprak-otlak ve zanaat insanından yana tavır koyan *yarı-ilahi* nitelikte, *köktenci* bir halk muhalefeti ideolojisi olarak biçimlendi.

Çalışan-yaratan Anadolu insanının *artı ürününe* el konulması sürecinde, nesnel açıdan iktidara ulaşmanın-iktidarı ele geçirmenin *gündemde olmadığı* bir zamanda, devletin ve İslam özkaynağının *uzağında*, o ikide birde "karalanan" dünün *Kızılbaşları* yaşıyordu. Kırda-dağda, kelle koltukta ve topluluk durumunda; inancının *toplumsallaştığı* dergâh-cem-görgü-sorgu-musahiplik vb. kurumlar içerisinde, mürşit-dede-baba-talip çerçevesinde bir *örgütlülük* sürdürüyordu.

Sünni Ortodoksluk beylerin-giderek devletin ideolojisi-dini

* Nefes. Yıl. 2 Sayı, 18

olarak *evrilirken*, genelde *bâtınilik*, özelde *Kızılbaşlık*, ekonomik olarak hemen hemen aynı durumda.bulunan, toplumsal çıkarları bir ve aynı olan, *yoksul köylülüğün* dini-dünya görüşü durumuna dönüştü.

Komünal toplumdan kalma davranış biçimlerinin-anılarının ve bunların yaratısı durumunda bulunan *geleneklerin* yönlendiriciliğinde, kendi inancını-kültürünü yaşatıyor, kendi iç sorunlarını kendisi çözüyordu.

Düşünce inanç kanalında uygarlık öncesinden gelen ve Anadolu toprağında *bâtını bir nitelik* kazanan değerlerle beslendi. Tektanrıcı dinlerin *Ortodoks kaynaklarını* sorguladı; *Arap-Bizans* kültürünü yadsıdı; Osmanlı egemenine başkaldırdı. İslam İmparatorluğunun egemen olduğu topraklarda halk muhalefetinin izleri üzerinden kopup gelen *Hz. Ali, Oniki İmam* ve bu zincirin halkaları durumunda bulunan Rum ülkesinin pirleriyle mürşitleriyle *kutsandı*. Kentler kuşatılınca *dağlara* çekildi. Devletin yetişemediği-yetişse bile başedemediği her yerde-koşulda, dünyalaştırdığı inancından "damıtarak" yarattığı *insanı* öne çıkardı; onu referans göstererek Tanrı'yı kutsadı; merkezinde insanın devindiği bir *dünya* yarattı. Sömürüyü-yoksulluğu, Osmanlı despotunun da ötesinde *düzenin bir yaratısı-doğal sonucu* olarak algıladı-üretti; giderek sisteme yönelik bir *isyana* girişti. Safevi kanalından İran toprağında iktidara taşınan *Hacı Bektaş Veli düşüncesine* taraf oldu; ezilen, horlanan insanı, Osmanlı zaliminden korudu. Osmanlı egemeni-Kızılbaş arasındaki kavga gibi görünen şey aslında; Anadolu toprağında acımasızca süren bir sınıf savaşıydı. Bu yolda Anadolu Kızılbaşlığı, toplumsal mücadeleler tarihine kitlesel ölçekte ilk *köktenci isyan* geleneğini oturttu. İnancına "bandırılmış", dondan dona giren nice ulular yetiştirdi; o günlerden bugüne uzanan ve çağdaş insana-insanlığa seslenen nice değerler üretti, halkın kolektif belleğinin-toplu eyleminin-söyleminin, siyasal anlamda yoksul köylülülük *örgütlenmesinin* taşıyıcısı oldu.

Dinsel ideolojilerin egemen olduğu, hemen her şeyin dinsel davranılarak çözümlendiği Ortaçağ koşullarında bir *halk dinine*

evrilerek kendi topluluk inancının-örgütlülüğünün nesnel sınırlarını aşan *Kızılbaşlık* (Alevilik), topluluk inancı-örgütlenmesi görüntüsü arkasında, halkı kurtuluşa taşıyacak bir inancın-düşüncenin-örgütlenmenin *taşıyıcısı* oldu.

Burjuvazinin ufukta görünmediği bir dönemde; sınıfların olmadığı, insanın insanı ezmediği kapitalizm ötesi bir *toplum* düşünü, ezilen horlanan her insanın içini süsleyen o ölmez *ülküyü,* medeniyetle birlikte egemen tarafından boğulmak istenen o *diri özü,* halkın siyasal özleminin bir ifadesi olarak sürekli canlı tuttu.

Ama artık *Ortaçağ*'da yaşamıyoruz: Emperyalizm çağında yaşıyoruz. İlahi ideolojilerin-dinlerin değil, sınıflara dayalı ideolojilerin belirleyici-çözücü olduğu bir toplumun insanlarıyız. Böylesi bir toplumda *inanç temelli* bir örgütlenmeyle halk *kurtuluşa* taşınamaz; özgürlük, demokrasi ya da sosyalizm mücadelesi *verilemez.* Toplumun dar bir askeri aristokrasi ve geniş halk yığınları biçiminde ikiye ayrıldığı Ortaçağ koşullarında; Alevi kimliğinin *halk kimliğine,* Alevi örgütlenmesinin *halk örgütlenmesine* evrilmesi durumu, bugün *geçersizdir?* Bu bağlamda kurulacak bir Alevi partisi halkla taraf olarak egemene karşı konumlanamaz, tam tersine *sistemin bir partisi* olur; güttüğü-yönlendirdiği Alevi kitleyi, egemene "*yem*" eder; Alevi kimliğini halk kimliğinden, Alevi örgütlenmesini halk örgütlenmesinden *uzaklaştırır.*

Alevi-Sünni mezhep ayrılığını *sıcak noktalara* taşıyarak, ortak yarar-çıkar altında toplanan halk kesiminin bir bölüğünün diğer bölüğünü *boğazladığı* bir ortamda, Alevilerin ilerici-toplumsal güçlerle demokrasi ve özgürlük zemininde buluşmasını *engeller.* Bu ülkenin demokratını, aydınını, sosyalistini "edilgen" bir *taraf* olmaya iter; giderek *"seyirci"* durumuna düşürür.

İnanç özgürlüğünün güvenceye alındığı koşulda; herkesin kendi kimliğiyle yer aldığı, *konuşan* ve *tepki gösteren, denetleyen* ve *hesap soran örgütlü* bir toplum yaratmanın "olmazsa olmaz" ilk koşulu olan *laikliği* ve *laik devlet anlayışını* yadsır; Alevi toplumunu, toplumun diğer kesimlerinden so-

yutlayarak, demokrasinin "boğazlanmasına" *çanak* tutar. Köktendinci kanalda örgütlenen *RP'nin konumuna* düşer; onlara meşruiyet kazandırarak, iktidarı ele geçirmeye hazırlanan şeriata karşı oluşturulacak anti-şeriatçı cepheyi *böler.*

Şu soru akla gelebilir: Aleviler kendi kimliğiyle köktendinci kanalda izlenen Refah örneği gibi bağımsız bir siyasi mücadeleye giremeyecekse eğer, Alevi kimliğinin *önemi* nerede kalıyor?

Ortaçağ koşullarında yapılanıp biçimlenen ve *halkla taraf* olarak çağdaş topulumun içine sokulan Alevi inancı-düşüncesi-örgütlenmesi, bunları bir bütün olarak simgeleyen *Alevi kimliği,* son derece *önemlidir.* Halk kültürünün, halkın devrimci tarihinin taşıyıcısı, yaşanan anda halk katındaki memnuniyetsizliğin, muhalefetin simgesi olan Alevi kimliğinin laik-demokrat *özüne,* siyasal özlemine, bunları bir sentez olarak kucaklayan *dinamiğine* her zaman olduğundan daha fazla *gereksinme* var.

Aleviler bugün, Alevilikten kaynaklanan sorunlar çevresinde örgütleniyor. Bu sorunların çözümü *demokratik bir süreci* gerektiriyor. Süreçte Aleviler, demokratik istemlerinin kalıcı kazanımlar durumuna gelmesini sağlamak için kendi kimliğiyle kendi kitlesel örgütlenmesini, yani laiklik ve demokrasi mücadelesinin *kavga aygıtlarını* yaratmak durumunda. Oluşturulan *Alevi Temsilciler Meclisi* bu çabanın ürünü.

Aleviler, kendi kitlesel örgütlenmelerini yaratırken, geçmişten günümüze uzanan *Ortaçağ ürünü* değerlere, bu değerler üzerine yapılanacak bir topluluk örgütlenmesinin dar kalıplarına *mahkum* olmamalı, tam tersine, geleneksel değerlerinin *yaşatkan özünü* kucaklayan ve bu değerleri, topluluk örgütlenmesinin nesnel sınırlarını aşarak, onları çağdaş anlamda bir demokratik toplum örgütlenmesine taşıyan *davranışın-davranışların sürdürümcüleri* olmalıdır. Bir yandan, Alevilikten kaynaklanan sorunlarını; demokratik halk örgütlenmesiyle *genişlettikleri kavga alanına* aktarıp onların kalıcı kazanımlar durumuna gelmesini sağlamaya çalışırken, diğer taraftan daha *üst demokratik örgütlenme* oluşumlarına öncülük etmelidir.

Laikliğin-demokrasinin güvencesi olan Aleviler; ortak düşman durumunda bulunan teokratik devlet özlemi içinde kıvranan *şeriatçı* ve *faşist dikta heveslisi* darbeci güçlere karşı yaratılacak laik-demokrasi cephesine, kendi dinamiğini, çimento olma görevini üstlenecek biçimde aktarmak zorundadır.

İşte Alevilerin siyasal örgütlenme sorunu, bu noktadan sonra devreye girer. Aleviler, yaşama geçirilen bu *laik-demokratik cephede* yer alan tüm *laik-demokrat ve emekten yana güçlerin*, siyasal örgütlenme bağlamında yaratacakları, Alevi kimliğine *yer veren*, onun açılımlarını benimseyen, *iktidara yönelik* bir *siyasi partide* örgütlenebilir. Böylesi bir siyasal örgütlenmenin koşullarını hazırlamak tüm Alevilerin sorumluluğudur.

Çünkü Alevilik *sınıf* değil, özünde bir *inanç* topluluğudur; ülke sorunlarının çözümünde tek başına ne bir *çaredir* ne de bir *güçtür*.

Bugün Alevi-Bektaşi kesiminden kimi arkadaşların akılları *erse* de, hukuk açısından *hakları* olsa da bir *Alevi Partisi* kurulması düşüncesinin, *sınıfsal* içerikli bir mücadeleyi-örgütlenmeyi yadsıyacağı gerçeğini görecek ve bu projeyi kafalarından *atacak* bilinçte olduklarına inanıyorum.

Seçim Tavrı Bilmece Olmamalı*

Mansur Dârı'nda eridik; benliğimizden sıyrıldık toplumsal ben olduk; inancımızın, düşüncemizin nesnel sınırlarını aştık toplumsala büründük; toplumun inancı-düşüncesi olduk, demokratik-siyasal özlemi olduk egemene başkaldırdık; egeminin ötesinde ve aklın kuşatıcılığında, olan değil olması gerekeni yaşama geçirmek için mücadele veriyoruz.

Bir yerel seçimin arifesindeyiz: Alevi-Bektaşi kitlesinin önemsenmeyecek bir bölümünü temsil ediyor olsalar da *"kimileri"* çıkıp Refah Partisi'ne *'sıcak"* bakıyorsa; biraz *"Refah"* olan Doğru Yol ya da Anavatan Partisini destekliyorsa; özetle sermaye partilerinde *"kimlik"* arayışına çıkıyorsa; şapkamızı önümüze koyup düşünmek durumundayız.

* Nefes. Yıl. 1 Sayı, 5

Alevilik-Bektaşilik felsefesi de pratiği de Anadolu insanının toplumsal başkaldırısı, birlikte eylemi kapsamında kaçınılmaz olan *ilişki-çelişkilerle* biçimlenip gelişti; bu *"gerçeklik"* ikiyüzlüce atlanırsa bu kültürün gelişimi durur, geleceğe uzanan *"ipi"*egemene teslim edilmiş olur.

Bir Alevi-Bektaşi, kendi gerçekliğini bir öğrenci içtenliği ve alçakgönüllülüğüyle inceleyip araştırmazsa istediği denli *"duygu çatlatıcı"* olsun; düşünsel düzeyde sapmalardan, eylem düzeyinde tutarsız davranışlardan başını alamaz; ürettiği düşünceleri, sergilediği tavırları, bu kültürün dünya görüşü kaldıramaz.

700 yıldır feleğin her türlü çemberinden geçen bu kültür insanlarını *"enayi"* yerine koymaya; özü unutup, Anadolu insanının gelecek alınyazısının belirlenmesinde etkin rol oynayacak olan Alevilik-Bektaşiliğin yolunu, Lütfi Kaleli'nin demek istediği gibi birkaç *cemevi*, birkaç *aday* uğruna sermaye partilerine çevirmeye; kendini yaratan, besleyip büyüten toplumsal temelde *kimlik* edinmenin yollarını, yöntemlerini aramak gibi *çileli* bir çalışmaya girmek yerine, dinsel söylence *fetişizmine* kendini kaptırıp ağızlarıyla yalım saçan *"yularsız arslanlar"* olmaya; bilimsel olanla bilimsel olmayanın iç içe girdiği, çoğu kez bilimsel olmayanın egemen olduğu sözel kaynaklardan taşınan geleneksel söylemi her şeye *"yeter"* görmeye; bu söylemi sürekli yineleyerek herkesin *"kafasını"*, *"düşüncesini"* törpülemeye kimsenin *hakkı* yoktur.

Şunu hiçbir zaman unutmayalım: Alevilik-Bektaşiliği en kestirme yoldan *rezil etmek*, onu *"toyca"* savunmaktır. Yaklaşan yerel seçimleri *"yumurta kapıya geldi"* biçiminde yorumlayıp aman ne kaparsam kârdır, kim fazla verirse ona yanaşırım güdüsü içinde *"horoza kıç attıran"* tavırlara girmek en basitinden gülünçlüktür.

Alevi burjuvazisi, soydan gelen bir *"Dede"*nin ve kökenden gelen kimi *"düşünücüler"*in sözcülüğünde ve Alevi-Sünni mezhep kavgasını *körüklememe* zemininde, senaryosu Avrupa'da, Amerika'da yazılan bir askeri darbeye kanal açmamak gibi *"yurtseverce"* çıkışlar yaparak, hem kendi çıkarlarını per-

deliyor, hem de Alevi-Bektaşi kitlesini *"ne idüğü"* belirsiz bu *"demokrasiye"* entegre etmeye çalışıyor. Laikliğin ve *gerçek demokrasinin* güvencesi olan Alevi-Bektaşi kitlesini, kendi kökenine yabancılaştırarak, Türkiye ekonomi ve politikasını güden egemen güçlere *"altın tepside"* sunuyor. Şeriatçıların partisi olan RP ile biraz *"Refah"* olan DYP ve ANAP bu gelişmeleri *"karnından gülerek"* izliyor, uzatılan bu *"ele"* sarılıyor; demokratik olduklarının ve demokrasiyi temsil ettiklerinin kanıtı olabilecek böylesi bir ilişkiyi geliştirmek için *"köprüyü geçene kadar ayıya dayı demek"* yolunu seçiyorlar.

Bir Alevi-Bektaşi tavrını belirlemeden önce bu tehlikeli gidişi bütün boyutlarıyla düşünmek, attığı her pratik adımı kendi dünya görüşüyle yorumlamak zorundadır; böyle davranmazsa *"denizin içinde yaşayıp da denizi tanımayan"* durumuna düşer ve egemen sınıflarca *"balık"* gibi avlanır.

Şeriatçılar son dönemde kendileri için mantıklı görünen bir süreci başlatarak büyük ölçüde gündemi belirlediler: Topluma sundukları kurtuluş *"mesajı"* kapsamında, *"Medine Vesikası"* ya da *"Medine Anayasası"*nın biçimlendirdeği *"Asr-ı Saadet toplumunu"* gündeme getirerek tartışmaya açtılar. Onlara göre *"örnek toplum ve altın çağ"* olarak nitelenen Asr-ı saadet, *"Allah tarafından vahyedilmişti"; "daha güvenli", "daha çoğulcu"* ve *"daha katılımcı"* olduğunu ileri sürdükleri bu sistem, aynı zamanda kapitalizme ve sosyalizme de alternatif *"ilahi"* ve *"ebedi"* bir modeldi.

Asr-ı Saadet (İslamın ilk yayılış yıllarında Hz. Muhammet'in gerçekleştirdiği toplumsal-siyasal dönem), kervan ticaretinin, mal alışverişinin ve metanın görece hızlı dolaşımına karşın, doğrudan çalışmanın ve üretimin olmadığı; kandaş kabile ilişkileri zemininde yaratılan *federasyon* örgütlenmesi aracılığıyla kazanmaktan daha kolay ve şerefli olarak algılanan *yağmanın*, sürekli bir *"uğraş"* durumunda yaygınlaştırılmak istendiği; altyapıda ortaya çıkan *feodal filizlenmelerin*, üstyapıyı biçimlendiren *kabile kültürüyle* uyuşmazlığa düştüğü *uygarlık öncesi* dönemin yerine, feodal toplumun ve bunun zorunlu bir kurumu olan *devletin* zor ve cebir yoluyla oluşturulduğu; in-

sanlığı kurtuluşa götürecek gerçek kanalı yaratacak olan *"doğrudan çalışmanın"* temel alındığı, sınıflaşmayla belirgin bir sürecin yaşanmaya başladığı bir dönemdir. Daha önceki toplumsal konumlanışa göre ileri bir aşamayı simgeleyen bir olgunun yaşanmasına yol açan Asr-ı Saadet, Allah tarafından *vahyedilen ilahi* ve *ebedi* bir sistem olarak algılandığından; tartışılamaz, değiştirilemez, esnetilemez kurallara- ilkelere bağlandığından, hızla değişen nesnel dünyayı ve insan düşüncesini yakalayamadı- kavrayamadı; tam tersine *yeniye* düşman oldu, *yaratıcı* olan her şeyi yoketti; Sünni Ortodoksluk biçiminde *kemikleşerek* tüm değerleri Ortaçağ'a *"kilitledi."*

Her din doğuşunda yaşanan nesnel süreçte, altyapı olarak algılanan ve geleceği temsil eden güçler- değerler adına; ölmekte olan *dün* için değil, doğmakta olan *yarın* adına bir üstyapı oluşturur. İslamlık da *"Medine Vesikası"* ya da *"Medine Anayasası"* ile kabile toplumunun çelişkilerini aşarak devletleşirken Asr-ı Saadet'i kurmuş; bir yandan, doğrudan çalışma temelinde sürekli *artı ürün* elde edilmesini ve buna bağlı olarak *özel mülkiyetin* gelişmesini savunarak, bir önceki toplumun yağmaya dayanan altyapısını ve *kandaş kabile ilişkilerine* dayanan üstyapısını yadsımış; diğer yandan, paranın doğrudan *kendisinin* ticaretine dayalı sermayenin ilkel birikim biçimlerinden *faizi* ya da tefeciliği yasaklayarak, sömürülen sıradan halk kitlelerini kendisine bağlamıştı. Nesnel yaşamdan kaynaklanan zorunlulukların dayatmasıyla kendi varlığını güvenceye alabilmek için ustaca bir *taktik* uygulayarak; Mekkeli Müslümanları (muhacirun), Medineli Müslümanları (ensar), Yahudileri ve bunların müttefiklerini ümmet temelinde ve eşit koşullar altında tek bir siyasal otorite ve yasal düzen çerçevesinde geçici olarak bir araya toplamıştı.

Kısa zamanda bu zorunluluklar ortadan kalktı; İslam, kendi devletini, egemenliğini kurdu. Ona *ilerici, devrimci* niteliğini veren; *yaşanılana* ve *yaşanılacak olana uygun* inanç yaratma dönemi de son buldu. Doğanın ve toplumun yasaları yadsınarak, *inanca, dileğe* göre bir dünya yaratmak, yaşam kurmak görüntüsü altında, sınıflara dayalı *kazanımların* ve *çıkarların*

mutlaklaştırılması yoluna gidildi. Bu nedenle çok geçmeden Asr-ı Saadet çöktü; İslamın *kıyıcı* ve *sömürücü* yüzü ortaya çıktı. Despot bir devletin *resmi ideolojisine* dönüşen Sünni Ortodoksluğa karşı başlatılan toplumsal *muhalefet* koşullarında, *İmam Ali*'nin adıyla simgeleşen, *sezgisel akla* öncelik veren ve Kuran'ın *özüne* yönelik yorumlarla kendine bir dünya görüşü kuran *Ali yandaşlığı* gelişip boy verdi. Uygarlık öncesi *kandaş* toplumun kimi eşitlikçi öğelerini de kullanarak, İslam İmparatorluğu'nun *zayıf "karnında"*, Ortodoks Sünni dünyanın *uzağında* yerli halkın, çoktanrıcı dinlerden kopup gelen yığınların inançlarıyla birleşip bütünleşerek yeni bir *"halk dini"* yarattı. Sürekli *değişen, değişimi* savunan, yaşanan süreçte *geleceği* temsil eden güçlere-değerlere *üstyapı* oluşturan; merkezinde *insanın* bulunduğu; o insanın yüceltildiği; o *insan* üzerinden *Tanrı* dahil tüm değerlerin *yargılandığı, eleştirildiği* idealizm-materyalizm bileşimi bir kültür yaratıldı. Bu kültür en *özgün* biçimine, Orta Asya kökenli insanların yoğun akınına uğrayan, uygarlık beşiği Anadolu'da kavuştu. Anadolu insanının *gönlüne* yerleşip *gönül bilgisiyle* beslenerek Alevilik-Bektaşilik adı altında biçimlendi. Bizim insanımızın yaşama biçimini; dünyaya ve çevreye bakışını; yaşamaktan, sevgiden, kavgadan ve ölümden ne anladığını dile getiren bir *yaşam görüşü* oldu. Toplumsal başkaldırılara ağırlıklı olarak *kaynaklık* ederek horlanan, sömürülen, haksızlığa uğrayan yine bizim insanımızın *kolektif bilincini, toplu eylemini* ve *tarihini* temsil etti.

Emperyalizme karşı verilen savaş zaferle sonuçlanır sonuçlanmaz Sünni Ortodoks İslam, *laiklik* devreye sokularak iktidardan uzaklaştırıldı. Egemenlik *Tanrı*'dan alınıp halka verildi. Kesin bir hesaplaşmaya girilen Sünni İslamlık, düşünsel, teorik ve pratik birikimlerini yanına alarak, kendisine gösterilen *vicdanlarda* kabuğuna çekildi; insana ve toplumsal olana hükmetme aracı olan şeriatın *geçersiz* kılınmasıyla bir bakıma yaşama küstü; gelecekte *yaşanılan yere* dönmenin anısını sürekli yaşatarak, laikliğin *yaratıcısı-yaşatıcısı* olarak algıladıkları *"Kemalist"* yönetimlere karşı bir *"intikam alma"* sürecini başlattı.

Şeriatın bu isteğine, eğilimine Atatürk'ten sonra gelen yönetimler büyük ölçüde *çanak tuttular;* vicdanlara sıkıştırılan Ortodoks Sünni dini birikimin yeniden yaşama geçirilmesine önayak oldular. Demokrat Parti'nin (DP) iktidarda bulunduğu dönemlerde yükselen bir çizgi izleyen bu eğilim, 27 Mayıs'ı izleyen günlerde bir durgunlaşma içerisine girmişse de Demokrat Parti'nin devamı olan Adalet Partisi'nin (AP) hükümet etmeye başlamasıyla yine teşvik ve ilgi gördü, gelişmesine, büyümesine göz yumuldu.

1970'li yıllarda, Adalet Partisi'nin *güdümüne almakta* zaman zaman zorlandığı bu hareket Milli Nizam Partisi, ardından Milli Selamet Partisi adı altında örgütlenerek çok sayıda ilericinin, Alevi'nin kanına girdi. İzleyen yıllarda İran İslam Devrimi'nin popülaritesi, Sovyetler Birliği'nde *"reel sosyalizmin"* çökmesi, dünyada *sağ bir rüzgâr* esmesi ve bunun getirdiği düşünsel altüst oluş ortamında *öne fırlayarak,* insana ve toplumsal olana çözüm getirecek bir akım niteliğine *"büründü"* ve hızla yaygınlık kazandı. Adalet Partisi'nin devamı niteliğindeki Doğru Yol Partisi'nin (DYP) ve Anavatan Partisi'nin (ANAP) denetleyemediği bir alanda daha önceki çizgilerinin bir devamı olarak Refah Partisi (RP) vb. siyasal oluşumları *yarattı* ve Türkiye ekonomi-politikasını *güden* sınıfların, halk üzerindeki ideolojik egemenliğinin *temel direği* durumuna geldi.

1978'de Kahramanmaraş'ta, 1980'de Çorum'da Alevileri katleden, 1993'te Sivas'ta 37 canı yakarak öldüren şeriatçılar, şimdi, *Asr-ı Saadet*'i veri alan, *sözde* doğrudan demokrasinin sözkonusu olduğu bir tür sivil toplum modelini *"Adil Düzen"* biçiminde öne çıkarıp, Atatürk düşmanlığına koşut bir kanala yerleştirerek tartışmaya açıyorlar; şeriatı *yeniden dünyalaştırmanın* bir seçeneği olarak gördükleri "*Adil Düzen*"i bir demokrasi, bir anti-emperyalist söylemle *süsleyerek, "aydın"* kesimde kendilerine yer etmeye çalışıyorlar. Bu girişimlerinde tümden başarısız da sayılmazlar. Alevi-Bektaşiler yerel seçimlere hazırlıksız giriyorlar; ancak, toplumsal bir başkaldırı kültürü, Sünni örf dışında bir dünya yaratmış Alevi-Bektaşiler için seçim tavrı *bir bilmece* olmamalıdır, olamaz. Ezilen sınıf

insanının, horlanan, haksızlığa uğrayan toplum kesiminin çıkarı, özlemi doğrultusunda davranma *geleneğinin* temsilcileri, taşıyıcıları olan Alevi-Bektaşilerin oyu, sol ve sosyal demokrat adaylara olacaktır. Kültürlerinin gereği olarak büyük ölçüde *emek cephesinde* konumlanarak düzene karşı bir kolektif bilinç ve tavır oluşmasına katkı vereceklerdir. Her zaman demokratik-siyasal tercihler *iktidar* yaratmaz; kimi kez- çoğu kez doğrudan *tavır yaratırlar; tavrın* önemli, anlamlı olduğu bir dönemi yaşıyoruz.

Alevi-Bektaşiler, oy verdikleri siyasal parti ya da partiler tarafından *dışlanmak* istemiyorlarsa; tercihlerinin kendilerine yönelik bir *hizmet* olarak yaşama geçmesini diliyorlarsa zaman yitirmeden, yaratıldıkları-beslendikleri toplumsal temelde *uzun soluklu* bir çalışmanın içine girerek her şeyden önce *demokratik bir örgütlenme* tabanı yaratmak, orada *eğitilmek,* ardından da siyasal bir çalışma içerisine girmek durumundadırlar. Bunun dışında pratikte *"şey"* olmanın yolu yoktur.

Bu toplumsal sınıf temeli ve bu temeli temsil eden siyasal dünya *terkedilerek* Refah Partisi'yle ilişkiye girilirse, biraz *"Refah"* olan DYP, ANAP v.b. desteklenirse, en azından *"cin olmadan adam çarpmaya"* özenilmiş olur; bunun anlamı, bir tutam otla her derde deva satmayı meziyet kabul eden şarlatanlıktır.

MENEMEN'DEN MADIMAK'A MADIMAK'TAN NEREYE?

Mansur Dârı'nda eridik; ikilik'i yok ettik bir olduk; söylence zemininde özlem olup uçtuk; "talih" denen kumarda halkın yanında yer aldık; sevindik, sevildik; gönül ektik gönül biçtik.

Sivas'ta 37 canın yakılması ve bu olay karşısında devletin takındığı tavır; bu olaya neden olanları yargılayan mahkemenin, *resmi söylemden* başka bir şey olmayan *kararı;* şeriatçı güçlere *ödün*, devrimci-demokrat güçlere *"acı"* bir hatırlatmadır; gelecekte olacaklara *"kara"* bir göndermedir. Bu noktaya *"dünden"* geldik; uzak geleceğe *umutla* bakmakla birlikte, yakın gelecek için devrimci demokrat güçler açısından *aynı şeyi* söyleyemiyoruz.

Menemen'de *Kubilay*'ın kör bir testereyle şehit edilmesi; emperyelizme karşı ulusal kurtuluşu gerçekleştiren *Kemalistlere*, Kemalistlerin yaşama geçirmeye çalıştığı *demokratik devrime* karşı, hukuk yanı geçersiz kılınarak vicdanlara itilen-sıkıştırılan, iktidardan alaşağı edilen *Sünni köktendinciliğin,* yani *şeriatın,* umutsuz bir *kalkışmasıydı*. Egemenliğin Tanrı'dan alınarak halka verildiği süreci tersine çevirmek isteyen köktendinci bir *"cüretti"*.

Cumhuriyeti kuranlar Menemen'de; "ahlak ve öte dünya öğretisi" olarak "hapsedildiği" vicdanlara "dar gelerek" sokaklara

* Nefes. Yıl. 2 Sayı, 16

taşan *şeriatçı şiddete*, kurulan ve yaşatılmak istenen *demokrasinin* gereği, *devrimci şiddet* uyguladı; onu, yeniden olması gereken yere, *vicdanlara* itti. Çünkü yaşama geçirilmeye çalışılan *demokratik devrim*, feodal bir rejim yıkılarak, ona son verilerek, emperyalizmin egemenliği kırılarak gerçekleştirilmişti. Sokağa taşan şeriat yoluyla *Ortaçağ*'ın yeniden hortlatılmasına; gericiliğe ve gerici şidete *izin* vermek, ona *özgürlük* tanımak Kemalist devrimin *boğulması* demekti.

Bu bağlamda köktendinciliğin vicdanlardan çıkarak kendi şeriatını uygulamaya yönelmesine izin veremezdi; özgürlük tanıyamazdı.

Demokrasi, ortaçağ gericiliğinin tasfiyesi temelinde ve egemenliğin *halkta* olduğu; bireyin ulaşamadığı-bilemediği-bileмeyeceği ilahi bir gücün tartışılamaz-esnetilemez buyrukları yerine kendi özgür iradesinin seçeneklerine göre davrandığı bir zeminde kurulur-boy atar-yapılanır; toplumsal- ekonomik, siyasal ve kültürel bir devrim olarak kendini örgütler. Bu yolla;

a) feodal siyasal egemenlik sistemini kırar;

b) feodal iktidarın temelini oluşturan ilişkileri çözer-dağıtır-temizler; emekçiyi-üreteni, toprağa ve dinsel kurumlara bağımlılıktan kurtarır; ruhbanlığın zincirlerini kırar;

c) feodal bağımlılıkları, Ortaçağ değerlerini yeniden üreterek ortodoks dinin değerlerini toplumun düşüncesine katan, giderek ilahi bir toplumsal bilinç oluşturma yoluna giren şeriatçı ideolojiyi kökünden kazır.

İşte özgürlük, böylesi bir mücadelenin, *kan* akıtılarak, *bedel* ödenerek verilen bir kavganın yol açtığı toplumsal düzeydeki devrimci *değişmenin-dönüşmenin* ürünüdür.

Eğer Ortaçağ gericiliği *tasfiye* edilemezse, günümüze uzanan Ortaçağ değerleri *kırılamazsa* özgürlük de, özgür birey de olmaz. *Kul* zemininde ve kaderin, tevekkülün *belirleyiciliğinde* adım adım bireyin-topluluğun-toplumun *tavrına*, ilahi bir ideolojinin dikte ettirdiği bir *süreç* egemen olmaya başlar. Özgürlüğün boy vereceği, özgür bireyin doğacağı-yetişeceği-devineceği alanlar *daralır* ya da ortadan *kalkar*.

Menemen'den Madımak'a; Kubilay'dan Sivas'ta yakılan 37 cana, 60 küsur yıl geçti. Oradan buraya uzanan tarih Kemalist devrimin-demokrasinin *boğazlanmasının* tarihidir. Ödünler verile verile palazlanan o günün köktendinciliği-şeriatı, bugün barınağından çıkmak, yaşanılan yere el atmak istiyor. *Devlet dini* olarak doğuşunun anısını canlı tutarak kendisine biçilen konuma-duruma *"dar"* geliyor. Sıkıntısını, gerçek birey, toplum sıkıntısının bir *"uzantısı"*, *"anlatımı"* biçiminde göstererek, "cehennemlik" dünyayı "cennetlik" yapmaya "soyunuyor".

Üstelik dünün *ilerici burjuvaları* da yok artık; şimdi onlar düzenin efendisi. Demokrasinin, laikliğin karşı cephesinde, şeriatı kullanarak halka boyun eğmeyi, tevekkülle bağlanmayı öğretiyorlar. Tüm gerici güçler *"el birliği"* etmiş, şeriatı yeniden *"doğuma"*; 70 yıl önce indirildiği iktidara *geçirmeye* hazırlanıyor.

Şimdi söyleyecek-yapacak hiçbir şeyi *olmayanlarla*, konuşamayan-susturulan *kitleler* arasında *"harika"* bir birlik oluşuyor. Yaşanılan panik ortamında özgürlüğün adı da *"can güvenliği"* olup çıkıyor. Artık suçlu, özgürlüğün kendisi; sanık sandalyesine özgürlük, özgürlük taşıyıcıları *Aziz Nesinler, Metin Altıoklar, Nesimi Çimenler, Uğur Mumcular, Onat Kutlarlar*... tüm demokratlar, Kemalistler, sosyalistler oturtuluyor. Ortaçağı hortlatmak isteyen dinci gerici şidet korumada; ortalıkta özgürce dolaşıyor.

Menemen'de Kubilay'ı şehit eden gerici şiddet, kararlılıkla cezalandırılmasaydı; kolay kolay bugünlere gelemezdik. Şimdi *Sivas Davası* karara bağlandı; 70 yılda elde ettiğimiz demokratik mevzileri yıkıma uğratan, Madımak'ta can alan, aydınlığı boğan gerici şiddet *"okşandı"*, onlara *yargı desteği* verildi-sağlandı. Çorum Kahramanmaraş katliamlarında gösterilen *hoşgörü* Sivas'a davetiye çıkarmıştı; Sivas Davası kararıyla gerici şiddete sağlanan *destek*, bakalım yarınlara yönelik nelere *davetiye çıkarmış* olacak.

Suskun toplum olduk suskun; anladık örgütsüzüz, ama sabrımız da bitmiyor; *patlayamıyoruz* ya da patlamasını bilmiyoruz.

Kimileri, oyunu oynamayı yadsıyan kitlelerin bu kendi üstüne kapanışını yeni bir *"devrimci enerji kaynağı"* olarak görüp bayağı bir *popülizm* yarışına girerken bilerek ya da bilmeyerek apolitize olmuş yığınları, politikanın ilerisine iteliyor. Kimileri de temsil edilmenin önünde giden küçük ayrımları, körü körüne uygulamaları, anonim marjinallikleri, entelektüel sıçramaları, *devrimci politika hesabına* geçirebilmek için zaman yarışı yapıyor.

Karşı cephede, günümüze uzanan, boğuşmaktan usandığımız, daha doğrusu edebiyle boğuşamadığımız Ortaçağ değerleri-çıkarları-kalıntıları üzerinde palazlanan, kaybedilen demokrasi mevzilerine yerleşerek güçlenen; daha dün sağ burjuva partilerinini güdümünde-kontrolünde burjuvazi için seçenek ideoloji üretirken, bugün onların da kontrolünden çıkan, burjuvaziyi temsil etmek üzere *onay almaya* çalışan ve iktidara hazırlanan *siyasallaşan şeriat*, kent yoksullarını da *yedeğine* alarak özgürlükleri, insan haklarını, eşitliği, halk egemenliğini, ideolojik ve siyasal çoğulculuğu, kısacası onlara göre Allah'ın "indirmediği" hükümlerden oluşan *demokrasiyi* "kalbinden vuracakları" günlerin *hesabını* yapıyor.

Gerici yobazlar pusuya yatmış avcı pozunda; ince hesap yapıyor. Gerici cephenin etkili yayın organlarından Zaman'da *Fehmi Koru,* Sivas olayıyla İnterstar olayını; Aziz nesin'le Güner Ümit'i aynı kaba koymaya yelteniyor.Aziz Nesin *"Şeytan Ayetleri"*ni Aydınlık'ta yayımlatmakla; Güner Ümit, Süper Turnike'de Alevilere çirkin *iftirada* bulunmakla *aynı şeyi* yaptılar; tabanda benzer tepkiler oldu; biri *cana*, diğeri *mala* yol açtı, demek istiyor.

O kadar basit değil; herkesi kör, sağır ve dilsiz mi zannediyorlar. Örgütlü, planlı, hesaplı şeriatçı kalkışmanın 37 aydını, güzel insanı göz göre göre *cayır cayır yakmasıyla* yüzyıllardır Sünni kuşatma altında horlanan, hakarete uğrayan, kıyılan ama bütün bunlara karşın Anadolu insanının toplumsal isyanını, ezilenler safında sınıf mücadelesini bugünlere taşıyan, halkın kültür kaynağı, devrimci tarihi olan Alevi-Bektaşilerin, sabrının taşarak *haklı bir tepki göstermelerini*, aynı kanalda gör-

mek boşuna çabadır; bunun da ötesinde gerçek demokrasinin ve gerçek laikliğin güvencesi olan bu kitleye hakarettir.

Karacaahmet'e Saldırı Aleviliğe Saldırıdır*

Mansur Dârı'nda eridik; üreten olduk, yaratan olduk; üreteni, yaratanı koruduk; tabuları yıktık, düşünceye, eyleme kanallar açtık; o kanaldan halkı kurtuluşa taşımak için yürüdük.

7 Eylül'ü 8 Eylül'e bağlayan gece saat 03.30'da, Büyük Şehir Belediyesi Yıkım Ekipleri'nce Karacaahmet Dergâhı'ı *Cemevi* ve *Aşevi*, 'kaçak yapıldığı' savıyla *yerle bir edildi.*

Siyasi ahlak hiçe sayılarak, inanç kurumlarına saygı çiğnenerek, devletin devamlılığı ilkesi ayaklar altına alınarak ve yıkım için gece saat 03.30 gibi yasal prosedüre uymayan bir zaman seçilerek *"işlenen bu cinayet";* şeriatçı güçler tarafından, ülke düzeyinde oynanmak istenen *oyunun* parçasından başka bir şey değildir.

Laiklik ve *demokrasi* mücadelesinin *öznesi* ve *güvencesi* olan Alevileri, devrimcileri, demokratları *ezmek, sindirmek* için *tezgâhlanan* çirkin oyunun tırmandırılmasıdır.

İstanbul'un bir *ruhsatsız yapılaşma* cenneti olduğunu bilmeyenimiz yoktur. Binlerce ruhsatsız yapıya ek olarak, *yıkımları* yönünde *yargı kararı* bulunan çok sayıda yapı için, Refahlı belediyelerce henüz işlemlere başlanabilmiş bile değildir. *İmar yetkilerini,* kenti ve uygarlığı yağmaya-talana karşı korumak yerine "*siyasi hasımları*" için kullanmayı yeğlemeleri; Eyüp ilçesindeki tarihi *Rami Kışlası*'nın, işgalciler tarafından tahrip edilmesine göz yummaları; Üsküdar Halil Paşa Türbesi'nin bahçesindeki *kaçak yapıya* ruhsat vermeleri; su havzalarındaki ve boğazdaki betonlaşmaya *çanak tutmaları;* onların ikiyüzlülüklerini sergilemektedir.** "Seçimlerden önce yapılanlardan sorumlu değiliz. Ancak, bundan sonra kesinlikle izin verilmeyecek; hemen yıkılacak..." demelerine karşın, bir

* Nefes. Yıl. 1 Sayı 12

** Bilgi; Mehmet Demirkaya / Oktay Ekinci: Cumhuriyet Gazetesi; 15 Eylül 1994.

önceki Büyük Şehir Belediye Başkanı *Nurettin Sözen*'in izin verdiği, *27 Mart öncesine ait Cem* ve *Aşevi*'ni, gece baskınıyla dozerlere çiğnetmeleri, Aleviler üzerine oynanmak istenen oyunun acele yaşama geçirilme telaşının bir ürünü durumundadır.

Yoksa iki RP milletvekiliyle il başkanı, Karacaahmet Dergâhı'nı *"ziyaret"* edip *"pardon"* demek gereğini duymazlardı; ya da *"pabucun pahalı olduğunu"* anlayıp "geri çekilmeyi, alçalmayı" taktik bir *"onur"* mu saydılar kim bilir?

Beklenmedik bir anda ortaya çıkan *yıkım olayı,* Alevi toplumunda "şok" etkisi yaptı. Yeni *kimliğini* yapılandırma sürecini yaşayan ve bu nedenle genelde *her türden eşitsizliğe,* özelde kendilerine yönelik *baskıya, horlanmaya* karşı *hassas* olan ve bir *duygu yoğunluğu* içinde bulunan Alevi tabanda, yıkıma tepki, hemen *kitlesellik kazandı.* Olay karşısında örgütlü ve örgütsüz Alevi kesim, tam bir *dayanışma* örneği verdi.

Alevilerin bu kitlesel tepkisi, örgütlü dayanışması; *sağlı-"sol"lu burjuva partilerini, yeni hesapların* içine itti; devletin, Alevi kesime yönelik politikasında *yeni eğilimlere* yol açtı.

Bektaşiliğin kurucu piri *Hacı Bektaş Veli*'nin *halifesi* olan Karaca Ahmet; inanç kanalında, *seyrü süluk* makamlarını geçerek *Hakk*'a varıp yeniden *halk*'a dönen, yalnız Alevilerce değil Sünniler tarafından da saygıyla anılan bir *ulu* kişiyi; düşünce kanalında ise Anadolu insanının kolektif bilincinin *taşıyıcısı* bağlamında, toplumsal *başkaldırıyı* örgütleyen, Aleviliği *yaratan* ve *yaşatan* bir *kâmil insanı* temsil eder.

Bu nedenle Karaca Ahmet'in dergâhına yönelik *saldırıyı* Aleviler, kendi *inançlarına* ve *düşüncelerine* bir saldırı olarak algıladılar. Beliren *öfke* ve *duygu seli, yürek işi kavgayla* bütünleşerek, egemene yönelik *"eylem denizine akmaya"* başladı.

Daha düne kadar *köktendinciliği* kendi siyasal yapıları içinde ve kendi güdümlerinde-denetimlerinde yaşatan sağ sermaye partileri; bugüne değin , kendileri dışında kalan sınıfları *gütmenin* bir aracı olarak kullandıkları *Ortodoks İslamlıktan* kolay vazgeçecek gibi görünmüyorlar. Şimdi, kendi güdümlerinden çıkmış gibi görünen köktendinciliği düzen için *tehlike* görmekte, *yapay* bir Atatürkçülük-laiklik söylemiyle onları zaman

zaman *"zinde güçler"*e şikayet etmekte; artık onlarla yollarının *ayrıldığı* görüntüsü altında, biraz Refah olan bir İslami anlayışın kuşatıcılığında, sömürü düzenlerini sürdürebilme telaşındalar. Bu *biraz Refah* olan anlayışın yanında *duracak* ve halkın sınıf çıkarlarını *"perdeleyecek"*, *"terbiye"* edilmiş, *uslu* bir Aleviliği kendi siyasal yapıları içine almaya çalışıyorlar. Alevi *asimilasyonu* ve inanca yönelik *"tolerans"* zemininde, halkın *devrimci eyleminden* kopacak bir Aleviliği, kendi düzenlerinin *payandası* yapmaya hazırlanıyorlar. Temsilcileri Karacaahmet Dergâhı'nı *"ziyaret"* ediyor; Recep Tayyip Erdoğan'ın tavrının hiç de hoş olmadığını belirterek, sözde dayanışma sergiliyorlar.

Bugünün köktendinciliği, 1980 öncesinin köktendinciliği değil artık; o günlerde kendisine destek veren *orta sermaye* gruplarının bir bölümü, bugün *büyük sermaye* durumuna geldi ve tekelci sermayeyle bütünleşti.O günlerde burjuvazinin *seçenek ideolojisini* üretiyordu; bugün kendisini *iktidar adayı* olarak görüyor; iktidara hazırlanıyor. Hem kapitalizme, hem de sosyalizme başkaldırı görüntüsü vererek güdümüne aldığı, özellikle *kent yoksulları* tabanında kitleselleşen *toplumsal tepkiyi,* Amerika'nın kendisine biçeceği yeni role uygun biçimde *giydirip kuşatma* çabası içinde. İktidara geldiklerinde uygulayacakları *"peçeli kapitalizme" onay* bekliyorlar.

Sağdan *"kutsanma"* yarışına giren *sosyal demokratlar,* güdümlerinde bir *"rezerv"*, söyleneni yapan, sus dediğinde susan bir *"sürü"* olarak gördükleri Alevileri, bugün aynı yolda, yönde güdemeyeceklerini anlamış bulunuyorlar.

Günümüzde burjuvazi, öncekinden daha derin bir krize yol açacak ve bağımlılığı daha da büyütecek yeni bir sermaye birikimi modelini pekiştirme yolunda; bu model, *"zorun sınırlı kullanılması"* ya da toplumun *"belli bir davranışa zorlanması"* ile belirgin *"düşük şiddette çarpışmalar"* sürdürülerek yaşama geçirilmeye çalışılıyor. Ortaya çıkan yapı, bir *"sınıf uzlaşması"* yaratmadığı gibi, kitlesel düzeyde geniş bir *"onay"* da üretmiyor; tam tersine, *biraz Refah* olan bir İslamla çerçevelenmiş, *"kontrol altında bir demokrasi"* yaratıyor; *Yeni Dünya dü-*

zeni'nde kendisine biçilen role soyunmaya hazırlanıyor. Kendi üzerine çöreklenen kapitalizm, sistem olarak belirleyici ögesi olan *"üretkenliği"* sağlamaktan her geçen gün biraz daha uzaklaşırken, can havli içinde politik söylemini belli bir popülizmle donatıyor; popüler uygulamalar, şurada burada *"beklentiler"* üretiyor ve dayanışmayı kırıyor. Sağ, ideolojik zayıflığını *"sol"*dan aldığı *ödünçlerle* kapatıyor. Sermayenin *sosyalleşmesi* zemininde *sosyal adaletin* gerçekleştirilmesi, bölüşümdeki *katlanılmaz* uçurumların *katlanılabilir* düzeye çekilmesi için mücadele vermesi gereken sosyal demokratlar, sağdan *"kutsanma"* yarışına girince, söylemlerinin bir kesiminin sağ sermaye partileri tarafından ellerinden alındığını gördüler. Yapayalnız ortada kaldılar, deyim yerindeyse kitlenin *"açığına"* düştüler. Sınıflararası barışa dayalı *katlanılabilir* bir toplumsal yaşamı örgütleyecek, götürecek bir potansiyel gösteremedikleri için ne sağa yaranabildiler ne de "sol"a; şimdi, kitle tabanını hızla yitirmenin *telaşı* içinde, kendilerini yaratan toplumsal temelin önemli bir bölümünü oluşturan Alevilere, *aymazlıklarının* farkına vardıkları sanısını dışa vurarak el uzatıyorlar; Karacaahmet Dergâhı yıkımıyla öne çıkan Alevi kimliğine sarılmak için sıraya girmiş durumdalar.

Sistem, *militarist* bir kimliğe bürünmeksizin yapamayacağı bir noktaya sürüklenirken bu sağdan *"kutsanma"*; soldan sağa bir savrulma yarattı. Bu savrulmadan ikinci kazançlı çıkan parti ise MHP oldu. MHP, emperyalizmin çıkarları doğrultusunda Türkiye'yi *"kriz bölgelerine"* sürme stratejisinin, önemli bir parçası olarak yetiştirilmektedir. Türkiye'nin yakın geleceğine yönelik olarak, MHP'nin *milliyetçi-dinci çizgisi* önemli roller üstlenmeye hazırlanıyor. Türk-Kürt, Alevi-Sünni zıtlaşmasıyla beslenerek, emekçilerin düzene yönelik mücadelelerini kırmaya hazırlanıyor.

Bu kutsal ittifak, 28 Mart sabahından başlayarak rahatlıkla gözlemlenmeye başladı. Emperyalizmin güdümünde sermayenin bir kesimi, Refah'ta sembolleşen *şeriatçı tehdidi* ve MHP'de sembolleşen *ırkçı-milliyetçi-dinci* tehdidi de kullanarak, *insanlık kazanımlarını* yaşamına geçirmiş hemen her

toplum katından, her meslekten, her cinsten insana, o insanın değerlerine saldırmaya başladı. Laikliğin yaratıcısı-yaşatıcısı olarak algıladıkları devrimci demokrat güçlere karşı başlattıkları intikam sürecini sürekli besleyen *şeriatçı güçler* laiklik günü (10 Nisan 1994 Pazar) Bosna-Hersek katliamını bahane ederek TGRT ve İnter Star'ın yaptığı cihat çağrısı üzerine, kimi büyük ketlerin meydanlarını ve sokaklarını egemenlikleri altına alarak, bir *ayaklanma* provası yaptılar. 1978 Kahramanmaraş, 1980 Çorum katliamlarının *anısı* silinmeden, 1993'te Sivas'ta 37 canı *yakanlar* bunlar değil miydi?

Bu *oyunlar* nasıl bozulacak? Karacaahmet Dergâhı'na uzanan *Refahlı eller,* nasıl kırılacak? Alevilik tabanında, bu oyunları bozacak hangi *mekanizmlara* sahibiz?

Düzene yönelik tepkilerin *kitleselleştiği* bugünlerde, öne çıkan *düşünsel-örgütsel* sorunları *tartışmak*; kolektif bir ürün yaratmak üzere *olgunluk, beceri* ve *yetkinliklerimizi* amaca yönelik seferber etmek en *doğru* tavır olacaktır. Alevi kimliğinin yeniden yapılanmasını olanaklı kılacak, ona hakettiği *saygınlığı* kazandıracak *araçları biçimlendirmek, örgütlemek;* sosyal pratiği bir ucundan yakalayarak *temsil edici, kimlikli* bir mücadeleyi yaşama geçirmek; *Alevi-Sünni mezhep çatışması* oyununu bozmak, halkın ortak çıkarı kanalında gerçek *Alevi-Sünni kardeşliğini* kurmak görevi, hepimiz için *yaşamsaldır.*

Ortaya çıkan bu durumu algılayamayan; sosyal pratikte yaşanan her *bozgunu, katliamı* ya da *saldırıyı "sosyal kader"* olarak gören anlayış artık terkedilmelidir.

700 yıldır Anadolu insanının toplumsal mücadelelerinde *yer alınarak,* başkaldırılarına *öncülük-önderlik* edilerek kazanılan ve bizi var eden, bugünlere taşıyan *deney birikimlerimiz,* bu zemin üzerine yapılanan *geleneğimiz,* Alevi kimliğinin yeniden *biçimlenmesinde-örgütlenmesinde* bize *"rehber"* olacaktır.

Çirkin Saldırı ve Alevi Tabanda Beliren Toplumsal Öfke*

Mansur Dârî'nda eridik; eridik bir top olduk; bağımsızlaşıp insanın insana, insanın topluma, çevreye saygısını belirtmek üzere tanrı olduk; tanrıyı sorgulama görüntüsü altında kendimizi eleştirdik; gerektiğinde meydanda özür okuduk...

İnterstar'ın 9 ocak akşamı yayımlanan *Süper Turnike* programında *Güner Ümit;* "Alevilerin aile içi cinsel ilişkide bulunduklarını" çağrıştıran "talihsiz" bir cümleyi ağzından kaçırdı ya da daha doğru bir anlatımla Ortodoks sünniliğin yüzyıllardır *sürdürdüğü*, canlı tutmak için hemen her olanağı seferber ettiği bir *karalamayı, bir iftirayı* açığa vurdu.

Sorunun Güner Ümit'i de aşan bir *boyutu, önemi* bulunmaktadır. Güner Ümit burada, yalnızca ortodoks kanaldan gelen İslam özkaynağının, devletin Sünni ilahi bir ideolojiyle kutsanmış egemen yargısının, onun bilinçlerdeki, vicdanlardaki birikiminin dışa vurumuna *aracılık* eden profesyonel bir sunucudan başka bir şey değildir. Bu Güner Ümit'in değil, bu yaygın kanıyı-karalamayı yaratanların suçudur. Sorun, Güner Ümitleri yetiştiren bu *ortamı* düzeltmektir.

Güner Ümit "hayatının gafıyla", kaynağını şeriatçı dincilikten alan, devletin "bahçesinde yetiştirilen" ve *Anadolu Kızılbaşlarına* (Alevilerine) yönelik olarak geliştirilen bu *karalamanın*, bu *iftiranın;* günümüze *taşıyıcısı* oldu. Gerçekle hiçbir ilgisi, ilintisi bulunmayan, Alevileri bütün kurumlarıyla, aile kurumu dahil *sapkın* sayan, Anadolu uygarlığından *habersiz,* kendi tarihinin *cahili* kimselerin elinde "beslenip büyütülen" bu suçlamanın, çok *uzun* bir geçmişi vardır.

Kökende; resmi dünyayla barışık ve onun bir parçası durumunda bulunan *Sünnilik;* hemen her şeyi Sünni anlayışla açıklama *kolaycılığı* ve bunun dışında bir gerçek tanımama bağnazlığıyla bu tür iftiralar, karalamalar için*"verimli bir tarla"* durumundadır.

Kadın-erken birlikte tören yapmayı büyük bir *günah* olarak

* Nefes. Yıl. 2 Sayı, 16

algılayan şeriatçı dinci anlayış, sembolik anlamda içilen ve kökeni söylencedeki *Kırklar Meclisi*'ne dayanan içkiyi -bu kimi kez şerbettir- de abartarak; "Aleviler, Kızılbaşlar kadın erkek bir araya toplanır; içki içip sarhoş olduktan sonra mumları söndürerek cinsel ilişki dahil her türlü ahlaksızlığı yaparlar" *yalanını* üretmiştir. Oysa gerçek hiç de böyle değildir. Törenler, cami karşılığı olarak algılanan *meydan*'da yapılan, Sünnilikteki namaz karşılığı bir *ibadettir*; bu ibadet yerine getirilirken, hiç kimse belirlenmiş *kurallar* dışına çıkamaz. Kaldı ki bu tür törenlere *evli olmayan* erkekler giremez; evli erkek eşiyle birlikte gelir.

Güner Ümit'in, "soyunun tükendiğini" sandığı o *Kızılbaşlar* bugünün *Alevileridir;* ülke nüfusunun neredeyse üçte birini oluşturan bir topluluğun bireyleridir. O Kızılbaşlar ki;

Anadolu toprağında ve temel üretim alanında, ezilen horlanan halkı Osmanlı feodal egemenine karşı *ayaklandıran;* inanç-düşünce etkileşiminin ötesinde Anadolu halkının başkaldırısına *dinamizm* ve *tavır değişikliği* getiren; bu toprak insanının tepkisini siyaset olarak öne çıkaran bir geleneğin temsilcisidir.

On İki İmam inancıyla kutsanan; *adama muhabbet* (insanı sevme), *deme muhabbet* (olgun insanın sözüne-sesine-soluğuna değer verme) ve *nura muhabbet* (aydınlığı sevme, karanlıktan nefret etme) ilkeleri üzerine yapılanan; adını; Türk kökenli Safevi şahlarının savaşta erlerine giydirdiği *kızıl renkli başlıktan* alan düşünsel-siyasal bir inanç sisteminin günümüzdeki taşıyıcılarıdır.

Bu hareketin, düşüncenin, inancın kucakladığı insanlar dün olduğu gibi bugün de egemen sınıfın, yargının *hışmını-düşmanlığını-karalamalarını* üzerine çekmektedir.

Uzak geçmişte *Hallac-ı Mansurları, Nesimileri, Pir Sultanları* asarak-keserek yaşama geçirilen; yakın geçmişte Çorum'da, Kahramanmaraş'ta ve Sivas'ta insanları *katlederek - yakarak* yeniden hortlatılan bu *düşmanlık,* şimdi, yaşanan anda, sürekli *canlı* tutulmaya çalışılarak *geleceğe* hazırlanıyor.

Güner Ümit'in ağzından dışa vurulan anlayış, zora dayanan,

dayatmacı Sünni-şeriatçı bir *eğitimin-kurumlaşmanın* sonucudur.

Bu dışa vurum; yetmiş iki millete bir gözle bakmayı ilke edinmiş; ağzını sevgiyle açan, sözünü barışla bitiren Alevi topluluğunun *güzel insanlarına*, onların *onurlu kişiliğine* bir saldırıdır.

Ülkemizin demokrasiye gönül vermiş, insan haklarına, inançlara saygılı insanlarını, bu anlayışı *yadsımaya* çağırıyoruz. Bizleri telefonla, faksla arayarak tepkilerini dile getiren canlara binlerce kez teşekkür ediyoruz. Anadolu'nun dört bir yanında sokaklarda, meydanlarda beliren *toplumsal öfkeyi* selamlıyoruz.

Hain Saldırı*

Mansur Dârı'nda eridik; devletin ve köktendinciliğin uzağında yeniden dirildik; Sünni örf-ahlak dışında halkın ahlakının taşıyıcısı olduk; sorgulandık, yargılandık, asıldık, kesildik ama yılmadık.

12 Mart 1995 gecesi saat 20.45 sularında *Gaziosmanpaşa*'da; çevresi *köktendincilerin* ve *faşistlerin* egemen olduğu semtlerce kuşatılmış durumda bulunan, Alevilerin yoğun olarak yaşadığı *Gazi Mahallesi*'nde, bir *içsavaşı* başlatacak olayların "fitili" ateşleniverdi.

Birey kimlikleri *belirsiz* olmakla birlikte toplumsal kimlikleri *açık* olan güdümlükışkırtıcı *hainler,* otomatik silahlarla *Alevi* kahvelerini taradı. Siyasal ve toplumsal ayrışmalar-saflaşmalar çerçevesinde niçin yapıldığı *karanlık* olmayan bu olaya, Alevi halkın tepkisi çok *sert* oldu. Olayı kınamak isteyenler sokağa döküldü; birey tepkisi, *toplumsal öfkeye* dönüştü. Sokaklarda barikatlar kuruldu; çok sayıda Alevi can yaşamını yitirdi; yüzlercesi yaralandı; bir milyonun üzerinde insanın yaşadığı yedi mahallede sokağa çıkma yasağı ilan edildi. "Düne" kadar "can güvenliğine" indirgenmiş olan *özgürlük* yeniden boyut kazandı; korku ve yılgınlık ortadan *kalkarken,*

* Nefes. Yıl. 2 Sayı, 18

mücadele ve direnme duygusu paylaşılarak-paylaşılıp yaşanarak *çoğaldı*; dalga dalga kentin varoşlarına *yayıldı*.

Şeriatçı "cüretin" *yükselişe* geçtiği, laik devletin *Sünni* bir yapı kazandığı bir dönemde; ilerici kimliğine sahip çıkan, *etnik* özelliğin ötesinde tabanının bir *yansıması* olarak *Türk-Kürt* kimliğini mücadele alanına *"demokratik bir sentez"* olarak taşıyan ve *örgütlü bir yapı* kazanan Alevi toplumunun, demokrasi karşıtı güçler açısından ne denli yaşamsal bir *sorun* oluşturduğu gözardı edilemezdi. Çünkü, laiklik ve demokrasi mücadelesinin temel toplumsal güçlerinden birisi olan Alevilik; Türklüğün *şoven* ve *İslamcı* algılanışı üzerine yapılan *ırkçılığa* ve *Sünni İslam şeriatı* üzerine yapılanan *köktendinciliğe* karşı, toplumsal bir *"engel"* oluşturuyordu.

Amaç açıktı: Bir içsavaş öncesinde, *hedef kitle* olarak seçilen Aleviler, devletin resmi güvenlik güçlerine *kırdırılacak;* bu yolla devrimci-demokrat güçler *sindirilecekti.*

Saldırının daha genelde ülkedeki demokratik gelişmenin önünü kesmeyi amaçladığı da artık bir bilinmez değildir.

Ancak, güdümlükışkırtıcıların ateşlediği fitille başlatılan bu *saldırı*, amacına ulaşamadı. İvme kazanan yığınsal *tepki*, hükümet çevrelerini *şaşkına* çevirdi. Alevilerin haklı taleplerini *görmezden* gelen, Alevileri *yok sayan* ve Sünnileştirerek *"eritmeye"* çalışan geleneksel resmi politikanın sürdürümcüleri, artık işlerin eskisi gibi yürümeyeceğinin-yürütülemeyeceğinin *farkına-bilincine* vardı.

Alevilere ve ilericilere düşman bir kanalda ideolojik olarak *koşullanmış*, donanmış kadroların *denetiminde* olaylara müdahale eden *polisin* yanlı, acımasız tavrı, tam da demokrasi düşmanlarının istediği gibi oldu. Caddelere, ara sokaklara taşan toplumsal öfkeyi, yatıştırmak için hemen her türlü çaba harcandı. Ne var ki var olan *Alevi örgütlenmesi*, güdüme almakta zorlandı; iyi niyetli *birey çabaları* istenen sonucu vermedi. Yirmi dört saat içinde İstanbul'un diğer semtlerine de sıçrayan olaylar sırasında onlarca Alevi can verdi.

Hükümet çevreleri ve bir "kısım" medya işin kolayını bulmuştu. Her açmaza düştüklerinde *"yabancı parmağı"* aramaya

alışık-yatkın olan resmi ağızlar; ulaştıkları *"provokasyon"* saptamasını yapay-sahte *"mihraklara"* dayandırarak olayların asıl sorumlularını *gizleme* yoluna gittiler; bu yolla sorumluluktan *kaçmaya* çalıştılar. Ama bunda da başarılı olamadılar. Her şey o kadar açıktı ki "çaresiz" kabul etmek zorunda kaldılar. Şimdi, birkaç görevlinin yerini değiştirerek, göstermelik soruşturmalar açarak "ayıplarını" *örtmeye* çalışacaklar.

Demokrasi düşmanlarının boynunda asılı duran bu kanlı tablo, devrimci-demokrat güçler için çok "acı" bir *anıdır;* önümüzdeki günlerde olacaklara "kara" bir *göndermedir.* Ölen onlarca Alevinin "sıcak anısı", gönüllerde "kol geziyor". Şimdi zaman akıllı olmak, akıllı davranmak; oyuna gelmemek, oyunu *bozmak* zamanı.

Tüm ilerici-toplumsal güçler demokrasi ve özgürlük *zemininde* buluşarak; herkesin kendi kimliğiyle yer aldığı, konuşan ve tepki gösteren, denetleyen ve hesap soran örgütlü bir toplum yaratamazsa eğer, çok değil yakın gelecekte, demokrasi düşmanlarının ateşlediği, bugün *"ayak seslerini"* duyduğumuz içsavaşla yüzyüze gelebiliriz.

Günümüzde Alevi toplumu kendisine yönelik *düşmanlıklarla* ve *"beklentilerle"* kuşatılmış durumda. Sanki herkes elbirliği etmiş, mezheplerarası bir içsavaşı "doğuma" hazırlıyor.

Sermaye adına iktidarı ele geçirebilmek için ulusal ve uluslararası düzlemde *"onay alma"* seferberliğine girişen, ancak Türkiye'nin Avrupa'ya *"yanaşması"*yla siyasal özlemlerinin *"suya düştüğünü"* gören ve çılgına dönen *şeriatçı güçlerle* ülkeyi darbeler ortamına sürüklemek isteyen *"karanlık" güçler;* aynı kaynaktan beslenmeye başladı.

Güdümlükışkırtmaların ürettiği sonuçlardan yararlanarak biri *Avrupa'*nın dışında ve *Amerika*'nın dolaysız *güdümünde,* pazar yasalarıyla "uyuşan" bir şeriatı iktidara taşımanın hesabını yaparken diğeri, darbeyle-darbelerle emperyalizmin *hizmetine* koşma yarışında.

"Bir taşla iki kuş" vurulmak isteniyor: Kendi toplum pro-

jelerinin yaşama geçirilmesinde, en büyük engel olarak gördükleri Alevileri sindirmek, kırmak, kimliksiz bırakmak peşindeler. Alevi-Sünni mezhep ayrılığı sıcak noktalara taşınarak bir içsavaşın *koşulları* yaratılıyor.

Bu ülkenin "solcusu", "demokratı"; yükselişe geçen şeriatçı İslamı önleyecek gücün öznesinin kendileriyle birlikte Alevilerin değil de yalnızca Alevilerin olduğunu görüyorsa; hemen "herkesin" uzaklaştığı *Kemalizmi* sadece Alevilerin "savunacağını-yaşatacağını" sanıyorsa; biçimlenişi, değerleri ve söylemi devletin *uzağında* ve devlete *karşı* bir zeminde oluşmasına, bunun kanıtı olarak ikide bir de *kıyıma* uğramasına karşın, bu toplum "kolaylıkla" *hükümet* çevrelerine "yakınlıkla" suçlanıyorsa; kimliğinden "sıyrılmaya" zorlanıyorsa, bu işte bir *terslik* var demektir.

Sınıf temelli bir mücadeleyi omuzlayacak örgütsellikten "yoksun" olanlar kendi *güçsüzlüklerini* dışa vururken, Alevileri kaldıramayacağı bir *yükün altına* ittiklerinin farkındalar mı acaba?

Amaç patlayacak mezheplerarası bir savaşta "edilgen seyirciliğe soyunmak" olmamalı, tam tersine sürekli baskı altında tutulan, çembere alınan, kimliğini özgürce edinemeyen, sık sık kanlı tertiplerin kurbanı seçilen Alevilerle *örgütlü demokratik dayanışmaya* girmek olmalıdır.

Aksi durumda alevlenecek bir mezhep kavgası, aynı toplumsal *yararda* buluşan, çıkarı ve hedefi bir olan insanların birbirini *boğazlaması* zemininde, "seyircisini" de *yer yutar.*

İşçinin işçiyi, emekçinin emekçiyi *kırması* biçiminde alevlenen mezheplere dayalı bir içsavaştan ne *özgürlük* çıkar, ne *demokrasi* ne de *sosyalizm.*

Bu kavga *kin tohumları* eker, *nefret üretir;* sonu darbeye ya da şeriatçı teokratik bir diktaya varacak yolda Aleviler *"yem"* edilmiş olur. Çağdaş olmanın ya da çağdaş olanı yaratmanın; aklı inançtan, bilimi dinden bağımsızlaştırmanın; kendilerini özgürleştirirken Sünnileri de özgürleştirmenin; tolumsal yarar temelinde *"gerçek Alevi-Sünni kardeşliğini"* kurmanın; insanlık ve demokrasi değerlerine sahip çıkarak toplumu ve bi-

reyi kilitleyen "zincirleri" kırmanın; özgürlüğü, eşitliği, halk egemenliğini, ideolojik ve siyasal çoğulculuğu yaratmanın güvencesi olan Aleviler, *çatışma koşullarına sürüklenerek* "harcanmak" isteniyor. Demokrasi bilincinin *köreltildiği,* halkın denetim yeteneğinin *ezildiği* ortamda, demokrasi düşmanları istediklerini elde etmenin *huzurunu* yaşıyor.

Bu *hain tuzağın* koşulları bir günde yaratılmadı. Menemen'den Madımak'a, oradan Gaziosmanpaşa'ya 60 küsur yıl geçti. Oradan buraya uzanan tarih demokrasinin *boğazlanmasının* tarihidir. Ödünler verile verile, okşana okşana palazlanan o günün köktendinciliği, bugün barınağından çıkmak, toplumsal yaşama el atmak, *iktidarı ele geçirmek* istiyor.

Çorum-Kahramanmaraş katliamlarında gösterilen *hoşgörü,* Sivas'a davetiye çıkarmıştı. Sivas olaylarında gerici şiddete sağlanan *destek* Gaziosmanpaşa olaylarını yarattı? Uzak geleceğe umutla bakmakla birlikte ne yazık ki yakın gelecek için aynı şeyleri söyleyemiyoruz.

Çünkü dünden bugüne uzanan süreçte genç nesiller *Sünni öğretiyle* yetişti; Sünni mezhebin örgütü olan *Diyanet* yaşamın her alanına el attı; eğitim yozlaştı; laiklik bir kenara itildi; sürekli beslenen Sünni ilahi ideoloji sınıf ilişkilerini *örttü;* mezhep çelişkileri körüklendi, öne çıkarıldı; laik Cumhuriyet *Sünni devlet* olup çıktı; "yelken açmış" hızla *teokratik* ufuklara yol almakta.

Merkezi kitlesel örgütlenmeden yoksun Alevi halkın, *sağduyu* dışında sığınacak bir *barınağı* kalmamış durumda; ama olaylar, sağduyuyla anlaşılamayacak denli *karmaşık,* Alevi kitle sağduyu barınağına sığmayacak denli *kalabalık.*

Zaman yitirilmeden Alevi toplumu; sağduyulu, akıllı, aydınlık, *bireyden,* sağduyulu, akıllı davranan *örgüte-örgütselliğe* atlamak; Alevi-Sünni mezhe çatışması oyununu *bozarak,* halkın ortak çıkarı kanalında toplumsal isyan hareketini geçmişten günümüze taşıyan *Alevi dinamiğini,* halk hareketinde ve örgütlenmesinde *çimento* olma görevini üstlenecek biçimde toplumsal muhalefete *aktarmak* zorunda. Bunun dışında *her şey boş.*

Gazi Ve Ümraniye Cankırımının Otopsi Raporları*

Mansur Dârî'nda eridik; isyan olduk yürüdük; düşünce olduk inancımıza büründük; horlandık, ezildik ama insan olduk, insan sayıldık.

İstanbul *Gaziosmanpaşa*'da 12 Mart günü Alevilerin yoğun olarak yaşadığı *Gazi Mahallesi*'nde pastane ve kahveler taranarak bir katliam yapıldı. Katliamı yapanlar hiç bir güvenlik engeliyle karşılaşmadan *"sır oldu"*; birey kimlikleri açığa çıkarılamadı.

Darbeler yoluyla ya da teokratik özlemler içinde kıvranan köktendinci güçleri iktidara taşıyarak ülkeyi emperyalizme *peşkeş çekmek* isteyen özgürlük ve demokrasi düşmanlarının gerçekleştirdiği bu saldırıyı önleyemeyen, saldırganları yakalayamayan *güvenlik güçleri;* tepkilerini toplumsallaştıran insanlara acımasızca *saldırdı.*

Devleti yönetenler; dış bağlantılı senaryolar üreterek sorumluluktan *"sıyrılma"* yoluna gitti. Yaratılan hayali provokasyonun "izi" sürülerek şu ya da bu ülke *düşman* gösterildi. Bu güdümlü kışkırtmayı, hain saldırıyı yapanların, ulusal boyuttaki *toplumsal kimlikleri* gizlendi. Haklı tepkisini dile getiren halk *saldırgan* olarak gösterildi. Halka karşı *silah* kullanıldı; halk *coplandı*, panzerlerle *ezildi.*

Sonuçta, onlarca can yaşamını yitirdi. Cenazelerin toplu kaldırılması engellenerek, sokağa çıkma yasağı ilan edilerek, demokratik kurumlar işlevsiz duruma getirilerek *gerginlik* daha da tırmandırıldı. İstanbul'un *"hassas"* semtlerinde, özellikle Ümraniye'de; yeni olaylara zemin yaratılarak ölü sayısının *artmasına* yol açıldı.

Bedel ağır ödendi. Sevindirici olan amaçlanan Alevi-Sünni *mezhep* çatışmasının gerçekleşmemiş olmasıdır.

Şimdi devlet, devletin güvenlik güçleri yaşanılanları, sıradan bir *"kaza"* gibi geçiştirmek; "hatası", "eksikliği" görülen

* Daha geniş bilgi için bak: İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Mart 1995 Raporu

kimi güvenlik görevlilerinin *yerlerini* değiştirerek kendini *aklamak*, kabaran toplumsal öfkeyi bastırmak istiyor.

Güvenlik güçlerinin "halka ateş edilmedi" *savını;* Adli Tıp Kurumu'nca düzenlenen otopsi raporları *yalanlıyor*. Bu raporlar, ölenlerin üzerine *hedef gözetilerek öldürmek* için ateş edildiğini gösteriyor.

Fazla söze gerek yok. Olayların *diline* uyalım ve düzenlenen otopsi raporlarına geçelim:

1) Halil KAYA (61 yaşında)-Gazi: Başın arka bölgesine isabet eden tek kurşun. Öldürücü nitelikteki kurşun, uzak atış mesafesinden atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği ya ralanmasına bağlı kafatası kırıkları ile beyin doku harabiyeti ve beyin kanaması.

2) Mehmet GÜNDÜZ (37 yaşında)-Gazi: Baş bölgesine isabet eden öldürücü nitelikte tek kurşun. Atış uzak mesafeden. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği ya ralanmasına bağlı kafatası kırığı ile beyin dokusu harabiyeti ve beyin kanaması.

3) Reis KOPAL (20 yaşında)-Gazi: Bel bölgesine isabet eden tek kurşun. Ölümcül nitelikteki kurşun bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ yırtılmasından gelişen iç kanama.

4) Fadime BİNGÖL (35 yaşında) -Gazi: Dudak bölgesine isabet eden tek kurşun deliği. Uyluk bölgesinde darp izleri. Öldürücü nitelikte tek kurşun. 9 mm çapında mermi çekirdeği bulundu. Atış uzak mesafeden.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına

bağlı boyun, omur kırıkları ile büyük damar delinmesinden gelişen kanama.

5) Sezgin ENGİN (17 Yaşında)-Gazi: Sol bacakta ve karın altında iki mermi giriş deliği. Öldürücü nitelikte iki kurşun bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Vücutta 9 mm çapında 2 adet mermi çekirdeği bulundu.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı büyük damar delinmesinden gelişen iç ve dış kanama.

6) Ali YILDIRIM (22 yaşında)-Gazi: Göğüs bölgesine isabet eden tek kurşun deliği. Atış, bitişik atış mesafesi dışından yapılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ delinmesinden kaynaklanan iç kanama.

7) Zeynep POYRAZ (25 yaşında)-Gazi: Sırt bölgesine isabet eden tek kurşun. Atış, bitişik atış mesafesi dışından yapılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ delinmesinden gelişen iç kanama.

8) Mümtaz Kaya (21 yaşında)-Gazi: Baş bölgesinde bir mermi giriş deliği. Öldürücü nitelikteki tek kurşun uzak mesafeden atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kafatası kırığı ile beyin dokusu harabiyeti ve beyin kanaması.

9) Dilek SEVİNÇ (19 yaşında)-Gazi: Göğüs omuruna isabet eden tek kurşun deliği. Öldürücü nitelikteki tek kurşun bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Cesedin vücudunda darpa bağlı çok sayıda travmatik yara görüldü. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kaburga kırığı ile iç organ ve büyük damar delinmesinden gelişen iç kanama.

10) Fevzi TUNÇ (22 YAŞINDA)-Gazi: Karın bölgesine isabet eden tek kurşun deliği. Öldürücü nitelikteki kurşun, bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ ve büyük damar yırtılmasından gelişen iç kanama.

11) Hasan SEL (20 yaşında)-Gazi: Omuz ve bölgesine isabet eden 3 kurşun. Omuzdaki kurşun öldürücü nitelikte ve bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kaburga ve omur kırığı ile iç organ delinmesinden gelişen iç kanama.

12) Mesut EFE (22 yaşında)-Gazi: Baş, ense, omuz, kol, boyun ve dil ucunda 7 adet mermi giriş deliği ve 1 adet mermi sıyrığı. Atışlar uzak mesafeden. Vücutta 9 mm. çapında 2 adet mermi çekirdeği ele geçirildi.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı büyük damar delinmesinden gelişen iç kanama.

13) Hasan GÜRGEN (28 yaşında)-Gazi: Göğüs bölgesine isabet eden tek kurşun. Öldürücü nitelikteki kurşun, atış mesafesi dışından atılmış. Vücudunda 9 mm çapında 1 adet mermi çekirdeği bulundu.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ delinmesinden gelişen iç kanama.

14) Ali DİNÇER (19 yaşında)-Gazi: Sırt bölgesine isabet eden tek kurşun giriş deliği. Öldürücü nitelikteki

kurşun, bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği ya ralanmasına bağlı iç organ delinmesinden gelişen iç kanama.

15) Hasan ERGİZER (26 yaşında)-Gazi: *Kurşunlanma.*

16) Hüseyin BİLAL (...)-Gazi: *Kurşunlanma.*

17) Şefika SEVİ (48 yaşında)-Gazi: *14.3.1995 günü molotof atılan arabada yanarak can verdi.*

18) Güllü ALTUNDAĞ (...)-Gazi: *Molotof atılan arabada ağır yaralanarak (ileri derecede yanık) kaldırıldığı Çapa Tıp Fakültesi Yoğun Bakım Ünitesi'nde 17.3.1995'te hayatını kaybetti.*

19) İsmihan YÜKSEL (52 yaşında)- Ümraniye: Sırt bölgesine isabet eden tek kurşun. Öldürücü nitelikteki tek kurşunun, atış mesafesi tayini yapılamadı. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı.

Ölüm nedeni: Ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı büyük damar ve iç organ delinmesinden gelişen iç kanama.

20) İsmail BALTACI (40 yaşında)-Ümraniye: *Kurşunlandı.*

21) Hasan PUYAN (34 yaşında)-Ümraniye: *Kurşunlanma. 9 mm. çapında başına isabet eden tek kurşun.*

22) Genco DEMİRCİ (...)-Ümraniye: *Kurşunlanma.*

23) Yaşar AYDIN (...)-Ümraniye: *Ağır yaralı olan Hakan Çubuk'u hastaneye götürdükten sonra dönüşte trafik kazasında öldü.*

24) Hakan ÇUBUK (25 yaşında)-Ümraniye: *Kurşunlanma. Başına isabet eden yakın mesafeden atılmış tek kurşun. (Tedavi gördüğü Numune Hastanesi Yoğun Bakım Ünitesi'nde 30 Mart 1995 tarihinde hayatını kaybetti).*

BİN YILLIK TAKİYE Mİ?

Mansur Dârı'nda eridik; eridik de yeniden doğduk; insanlığın yedibin yılda yarattığı her türden olumluluğun taşıyıcısı olduk; boğulmak-yokedilmek istenen bu değerleri yaşatmak için canımızı ortaya koyduk.

Son günlerde ortalık *"toz duman"*: Alevilik İslam içi mi yoksa İslam dışı mı?

Sav *"yakıcı"* olunca sonuçları, etkileri de "yakıcı" oluyor. Şimdi herkes *"dağarcığında"* ne varsa ortaya döküyor; inançlarının dışa vurumuna, yine herkes kendi *"bilinç düzeyini"* eklemliyor. Ortaya çıkan yaklaşımlar genelde *"kaba"*; özgün içerikten ve estetikten yoksun.

Araştırmacı Nejat Birdoğan, medeni insanın *"kafa ürünü"* soyut düşünceyi yerli yerine oturtamıyor. Ampirizmin *"zengin denizinde"* bilimselliği yakalayacağına ondan uzaklaşıyor. Söylencedeki *ermiş* gibi hiçbir bilimsel kaygı gütmeden olmazı, olur yapıyor; gönlündeki içtenliği kestirmeden açıklayıveriyor: *Alevilik İslam dışıdır.*

Bu inanç-duygu *"çatlatıcı"* sonuç, Alevi-Bektaşi tabanda ve bu taban adına düşünce üreten Alevi-Bektaşi aydında, tam bir *"irkilmeye"* yol açıyor.

Ben kendi payıma, önümüzdeki günlerde şu ya da bu şekilde gündeme gelecek olan bu *"yakıcı sorunu"* ikirciksiz tartışmaya

* Nefes. Yıl 2, Sayı, 14

açan; *"Her toplumun bir delisi vardır, ben de Alevilerin delisiyim"*, diyecek yürekliliği gösteren; ılımlı Sünni İslamla uyum sonucu üretilen *"akılcı düşünceyle"* belletildiği gibi davranmak yerine, başka türlü davranmak için Alevilik-Bektaşiliğin özüne yönelerek yanlış ya da doğru *"akılcı bir meşruluk"* yaratma çabasına giren Nejat Birdoğan'ı kutluyorum.

Şimdi gelelim savın kendisine ve yanlışlığına.

Nejat Birdoğan şöyle söylüyor: *"Anadolu'nun gizli kültürü olmaktan hızla çıkma sürecini yaşayan Alevilik, içeriğini oluşturan birtakım ögelerle İslamın dışındadır. İslam, kendi alanında kendi üyelerine göre bir dindir.*

Alevilik ise İslamın sadece tarihi ile ilgili ve ilintilidir. İslamın içeriği ile bağıntısı olmayan, dünyasal bir inançtır. Kökeni İslamdan çok öncelere dayanır..."

"... Alevilik, Osman'ın ölümünden sonraki 'Halife kim olmalı' tartışmasından başlatılıyor... Peygamber öldükten sonra Fedek denen hurmalığın Fatma'ya verilmemesi olayına değiniliyor. Bir de Kerbela'da İmam Hüseyin'in haksız yere öldürülmesi var. 'Biz bunlardan dolayı Aleviyiz' deniyor. Bu temelsiz bir görüştür ve takiyyenin sürdürülmesidir." .. "Göçebe Oğuzlar, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelince Müslüman topluluklar içinde kendilerine bir yer aramak zorunda kaldılar. Bu yer, hiç kuşkusuz ki eski Oğuz inançlarına saygı duyan, hoşgörülü kişilerin yanı olacaktı. Ali, bunun için biçilmiş kaftandı. Bilime saygılı, çağının koşullarına uyan birisi idi. Oğuzların yiğit ve ozan ruhu onda da vardı. Kısacası, Ali bu Oğuzların bir sığınağı, bir dayanağı olabilirdi. Kaldı ki Ali, kendileri gibi haksızlığa uğramıştı. Ehl-i Beyt'in uğradığı korkunç baskı, Kerbela faciası onları ezilenin yanına itti. Hüseyin'le özdeşleştiler... Böylece eski Oğuz törenlerinin içerisine yerleştirilen Ali kültü, baş köşeye oturtuldu.

Alevilerin İslamın tarihiyle ilgileri, İmam Ali'den başlar ve Mehdi'de biter. Hepsi bu..."; "... Rahatına düşkün ve tutucu Alevilere göre, Alevilik İslam dışına çıkarsa mahvolur. Her türlü güzelliğini yitirir. Oysa Alevilikteki güzelliklerin, hoşgörünün, güzel sanatların ve köklü ayrıntıların İslamla ilgisi yok. Alevi

şeriatçılığına soyunan bir kesim, Diyanet'ten pay alma hesabı tehlikeye düşeceği için karşı çıkıyor. Daha ağırlıklı bir kesim ise gerçeğin yerini alan bin yıllık takiyyeden dolayı, bu gerçeği kabullenemiyor." "... Bir kısım eleştiriler de günlük kaygılardan ileri geliyordu: Devletimizin başında bunca sıkıntı varken bir de siz sıkıntı çıkarmayın, diyorlardı. Bu iyi niyetli ama bilime ters gelen görüştü...

Asıl saldırıyı Alevi oylarını, bulundukları konum nedeniyle ceplerinde gören bazı dedelerden aldık. Onlar, 'Peygamber torunu oldukları için' epey kızıp bağırdılar."

Sav bu. Ayrıntılara saplanmadan bilimin kanıtladığı kimi doğruları sıralayalım.

VII. yy'dan başlayarak Ön Asya'nın toplumsal tarihi, barbar kırallıklar durumundaki çeşitli göçebe akınlarının, yerleşik feodal toplumları egemenlik altına almasından doğan gelişmelerin tarihidir. Bu aynı zamanda yerleşik yaşamın tektanrıcı ilahi ideolojileriyle, göçebe yaşamdan gelen çoktanrıcı inançların da *hesaplaşmanın* tarihidir.

Bu hesaplaşmadan iki sentez çıkmıştır.

1. Ortaçağ'da ister *medeni*, ister *barbar* olsun her insan, söylemek-anlatmak istediğini *dinsel bir kalıp içinde* sunar. Çünkü, toplumsal çıkarlara dayalı *"çıplak ideolojilerin"* yeterince biçimlenmediği bir dönem yaşanmaktadır ve insanlık henüz kendini *"ilahi ideolojilerin"* etkisinden kurtarabilmiş değildir.

2. Barbar insan-göçebe insan kendi çoktanrılı inancını; ne denli düşman olursa olsun son tahlilde, uygar insanın-medeni insanın *"kafa ürünü"* olan tektanrıcı inançla kutsar; onu *değişime-dönüşüme* uğratsa bile; onu, *ona karşı yeniden yorumlasa* bile, geçmişten taşıyıp geldiği inancını-düşüncesini onunla kutsamaktan *alıkoyamaz*.. Bu daha *ileri bir insanlık durumuna evrilmesinin, evrilme zorunluğunun* bir gereğidir her şeyden önce.

3. Sıralanan nedenlerle Alevilik, hiçbir biçimde son tektanrıcı din olan İslamlığın *dışında kalamazdı*; kalmadı da. *İbrahim Ortodoksisinden* gelip Anadolu'ya uzanan İslamın *özkaynağını*, Doğulu insanın *komünal değerleriyle* yeniden

yorumladı; bir *karşı İslamlık* inancı yaratarak, *Ortodoks Sünni İslama* ve onun temsil ettiği *egemen sınıfa* başkaldırdı

İleri sürdüğümüz savları kanıtlamaya girişebiliriz artık:

İlkel sosyallizm barbarlık kılığı altında Ön Asya'ya sokulmadan önce Anadolu insanı; eski tektanrıcı dinlerin biçimlendirdiği bir *düşünce ortamında* yaşıyordu. VII. yy'a girilirken dinsel-düşünsel uygarlık değerlerine *Arap Bedevilerinden* ve *Orta Asya Türklerinden* daha yakındı. Çünkü bu toprak insanı, uygar insanların yorumu olan tektanrıcı düşünceyi, çok daha önceden tanımıştı.

Dinsel yargıların kesin, çözücü yargılar olduğu zeminde *Musa* ve *İsa* düşüncesi Anadolu insanını Muhammet düşüncesine hazırladı.

İ.S. III. yy'da başladığı kabul edilen Ortaçağ'a; tektanrıcı *tekelci* bir inancın hazırladığı, insanın kendi aklına değil de kendisinden yüce sayılan bilmediği, görmediği, ancak varlığına inanmakla *sorumlu* olduğu bir *gücün* yönetimine girmesi sürecini, *uzunca bir süre yaşayarak* adımını attı. Ardından gelen İsa düşüncesi ve onu izleyecek olan Muhammet öğretisi; insanın *düşün yapısını* ve *kişiliğini baskı altına alan* bu durumu daha da pekiştirdi, belirgin kıldı.

Anadolu'da birbiri ardınca gelen üç tektanrıcı dinden her biri, bir öncekini *sapkın* saydı; onun kurumlarına *saldırdı;* onları *yoketmeyi* kendine görev bildi. En son gelen Müslümanlık hepsinden *baskın* çıktı; Kuran dışında *söz,* cami dışında *yapı* tanımadı. Batı İlkçağından gelen *Orpheusçuluk* ve *Pythagorasçılık* gibi kimi inanç ögeleri-öğretileri Anadolu'ya İslamiyeten çok önceleri girdi; Anadolu Ortaçağının inanç karmaşasına yeni bir *güç, ivme* kazandırdı; tektanrıcı inanca *yeni yorumlar* getirdi. Tektanrıcılık Anadolu insanının kafasını kökten *değiştiremedi* ama İlkçağın dünyalaşan inancını, yaşanılan yerden *kovdu,* onu *bâtına* itti.

Anadolu insanı kendi iç dinamikleriyle *düğümlendiği* bu durumdan kurtulabilmek; bâtın inanç kanalında inanmadığı inanca karşı inanç yollarını bulabilmek için *barbar kılığında* Anadolu'ya akacak olan *göçer insan yığınlarını* ve Arap Yarımadası'ndan kopup gelen; ortodoks İslama karşı toplumsal

muhalefet koşullarında biçimlenen-yapılanan *şia hareketini* bekleyecekti.

Çoktanrıcılıktan tektanrıcılığa geçişi, kabile örgütlenmesinden *organize devlet* örgütlenmesine geçişle birleştiren Araplar, kısa zamanda Kuzey Afrika ve Orta Doğu'yu ele geçirdiler; buralarda yürürlükte olan hukuk sistemlerini *kaldırarak* yerine şeriatı *yerleştirdiler.* Bu süreç Arapların kendi içindeki sınıflaşmaları *derinleştirdi;* İslamın kuruluş döneminden gelen *kandaş değerleri* çözdü. Giderek yaşanılan anda ezilen sınıf-katman durumundaki *Arap kabile tabanı* yerli sömürülen *halkla* kaynaşırken, eski Arap kabile egemenleri, ele geçirdikleri topraklardaki ezen sınıf kalıntılarıyla bütünlenerek *feodal bir aristokrasiye* dönüştü.

İzleyen yüzyıllarda, Orta Asya'dan kopup gelen Oğuzların Ön Asya'yı ele geçirmesiyle Anadolu toprağında, ilk feodal devlete *sıçrayış* gerçekleşti. Buna koşut olarak, *ilkel kolektivizm* değerleriyle yüklü Asya kökenli *göçerler,* eski ve yeni tektanrıcı inanca bâtın kanalında muhalefet etmekte olan *yerli halk* ve Sünni inanca bâtın inançla başkadıran *Ali yandaşları hareketiyle* buluştu; günümüz Alevi-Bektaşi gelenek-göreneklerinin ağırlıklı taşıyıcısı ve yaşatıcısı oldular.

Burada şu saptamayı yapabiliriz. İslamiyetle tanışmadan önce Anadolu toprağı ve halkı, arap toprağı ve arap halkından; Arap toprağı ve halkı ise Orta Asya toprağı ve Orta Asya halkından daha *medeni* idi.

Bu nedenle Asyalı barbar insanın çoktanrılı inanç değerlerine *öykünmek;* o değerlerin, uygar insanın kolektif bilinci olarak belirip bağımsızlaşan tektanrıcı inancından bağımsız biçimde *var olabileceğini* düşünmek, tam bir *yanılsamadır.* Bu yaklaşım *nesnellikle, bilimsellikle* bağdaşmaz. Medeni bir toprağa taşınan göçer inançlarının, yerleşik yaşam inançlarına karşın bağımsız varlığını sürdürebileceğini ileri sürmek, *daha geri bir insanlık durumunu* temsil eden kafa yapısına *öykünmektir;* bu yolla tarihi *çarpıtmaktır.* Yalnızca Nejat Birdoğan'ın değil, Cumhuriyet aydınını en büyük çıkmazlarından birisi budur.

Ne yapmıştır Asyalı göçer Anadolu toprağında: Öncelikle kendi *doğal müttefiklerini* bulmuştur. İçini kendi değerleriyle doldurabileceği ilkçağın *dünyalaşan* inancıyla, İslamın *ilk kuruluş* ülküsüyle, Arap ve Arap olmayan halkların İslam özkaynağına "Kafa tutan" *bâtını inancıyla* kendini kutsamıştır. Yani son tektanrıcı dini, değerlerinin *güdücülüğünde* sorgulamış, halkın elinde başkaldırı ideolojisine dönüşecek olan bir *karşı İslamlık* yaratmıştır. Gökyüzüne yükselen Tanrı'yı alıp *yeryüzüne* indirmiş; inancı *dünyalaştırmış*; onu, *kâmil insanın dünya görüşüne* indirgemiştir.

Bu öyle bir inançtır ki hem tektanrı denli soyut hem de çoktanrı denli *somuttur;* hem *idealist*, hem de *materyalisttir*. Böyle olmasaydı *insan tanrıdır* demezdi; insanı *Tanrıya yolculuğa* çıkarmazdı.

Daha geri bir insanlık durumundan gelen ancak daha *erdemli, paylaşmacı, dayanışmacı* değerlerini, daha ileri bir insanlık durumunda *çözücü-çözümleyici* değerlerle *buluşturup yeniden canlandıran* ve onları İslamın tektanrı algısıyla kutsayan, İslamın içinde İslamın *ortodoks özkaynağına* karşı örgütleyen Aleviler, inanç *örtüsü* altında *topluluk bilinçlerini toplum bilincine* sıçrattılar. Bu yolla Anadolu insanının *toplu düşüncesi, toplu davranışı*, devrimci tarihinin, kültür kaynağı olabildiler. Burada takiye yoktur; insanlık tarihinin *gelişim yasasına uygun yaratıcı davranma* vardır.

Alevi-Bektaşi kültüründe söylencenin yeri çok özeldir. Hiçbir söylence *"yalan"* söylemez, *takiye* yapmaz. Çünkü her söylence, ister bireysel ister toplumsal olsun yalanın, takiyenin *"keşfedilmediği"* çağlar üzerine kurulmuştur. Söylencelerde yalan, takiye değil *"saçma"* gözüken şeyler vardır. Onlar, bilimsel bir kaygı gütmeden gönül yoluyla anlatılmak istenenin kestirmeden *"olmazı" "olur"* kılarak anlatılmasından kaynaklanır. Bu nedenle söylencelerin *"nasıl söylendiklerine"* değil, *"niçin söylendiklerine"* bakılmalıdır. Söylence, sosyal olayların dayatmasıyla yalanın, takiyenin olmadığı uygarlık öncesi toplum insanını-değerlerini, yaşanan anda sorunları çözücü bir unsur olarak yeniden yorumlama *isteğinden* doğmuştur.

İnsanın "sosyal bir varlık" olduğu unutulmazsa söylenceler anlaşılmaz *saçmalıklara* dönüşmez, tam tersine *"en aykırı" "en saçma"* görünen söylenceler bile bize sayısız doğrular açıklayabilir.

Bâtın kanalında binlerce Bektaş'tan soyutlanarak yaratılan *Hacı Bektaş Veli*; binlerce Pir Sultan'dan soyutlanarak yaratılan *Pir Sultan Abdal,* Alevi-Bektaşinin *dünyalaşan inancında*, birer söylence kişisi olarak Anadolu halkının *toplumsal bilincidir;* aynı zamanda *Tanrısıdır. Takiye ile toplumsal bilinç* ya da *Tanrı yaratılamaz.*

Nejat Birdoğan'ın bin yıllık takiyesi, bir bölük cumhuriyet aydının sık sık havasına kapıldığı bir *yanılsama* dünyasıdır.

Burada şu gerçeğin altını da çizmeden geçemeyeceğim. Nejat Birdoğan'ın savına katılırsın ya da katılmazsın, o işin bir yönü. Ama ileri sürdüğü düşünceye karşı olacağım diye Aleviliği *asıl yaratan insan-toprak-üretim* temelini terk ederek, yaratıcı kanallarından yalnızca birini oluşturan *Ali kültünü* izleyip bu *inancı-kültürü* Arap Yarımadasına *taşımak*, oraya *zincirlemek* yapılabilecek *kötülüklerin en büyüğü* olacaktır.

HACIBEKTAŞ'TAKİ YÜREK VURUŞLARI*

Bundan yaklaşık 700 yıl önce *"güvercin donunda"* gökyüzünden Anadolu toprağına inen Serçeşme Hacı Bektaş Veli; şeriatçı İslamlıkla *"barış içinde bir arada yaşama"* adına değil, Hristiyan şeriatına tavırlı hemen her kökenden yerli halkın, Muhammet şeriatına tavırlı Ali yandaşlarının ve Horasan erenlerinin yönetiminde Anadolu'ya gelen, *"medeniyet denen sistemi"* güden egemene tavırlı yığınların buluşmasıyla yeni bir sentez olarak beliren ve sonraları Alevilik-Bektaşilik biçiminde kimlik kazanacak olan inanç-felsefe-yaşam görüşü adına; bütün gönüllerin aydınlığa, bütün canların ermişliğe kavuşmasını dileyen bir yürek vuruşuyla seslenmişti gönül yoldaşlarına: Gelin canlar bir olalım.

Hacı Bektaş Veli etkinliklerini düşünüyorum... O yürek vuruşu *"yabancılaşmış"*. Canlar bir olamıyor artık.

Halk katında gerçek bir sivil etkinlik olarak Alevi-Bektaşi felsefesinin içini dolduran; Alevi kimliğinin dününü bugünde *"kemikleştirmeyen"*, tam tersine bu kimliğin dününü Sünni kirlenmişlikten arındırarak yaşanan anda yeniden anlamlı kılan bir halk şöleni-etkinliği olacağına; resmi dünyanın tanıklığına gereksinim duyan, uzantısında Alevi-Bektaşi felsefesini devlet adına terbiye eden bir zeminde protokol törenine dönüşmüş. Anadolu insanının var olan değil, var olması gereken toplumsal vicdanı Alevilik-Bektaşilik; yaşama yaptığı müdahaleyle toplumsal egemenliği aşağıdan yukarıya kuracağına, resmi vic-

* Nefes. Yıl. 3 Sayı, 35

danı gözler bekler olmuş. Devrimci siyasetin güdücülüğünden yoksun bir ortamda, sivil toplum örgütlerince yargısız infazlara, kayıplara, işkenceye karşı başlatılan ve önemli demokrasi dersleri çıkartacağımız mücadelelere karşı savunmaya geçer olmuş. Çok yazık...

Şu gerçeği kabul edelim: Alevi-bektaşi toplumunun bilinçaltı hala ortaçağın inanç tortularıyla doludur. Ortaçağ'ın ilericiliği bir inanç örtüsüyle öne çıkıyordu. Yüzyılların sünni kirlenmesi, bu örtüyü *"nesnel gerçeklikler"* sanısıyla donattı. Böylesi bir ortamdan beslenen kimileri, aklın karşı kanalında inançlarının tutsağı olurken, değişime karşı olma katında dinselliğe bürünerek, Alevi-Bektaşi olmaktan kaynaklanan, dünden bugüne, bugünden geleceğe uzanacak olan bu kültürüninancın devrimci dinamiğine gizliden gizliye ayak direr oldu. Bu toplum insanının azımsanmayacak bir bölümü kendi aydınına karşı savunmaya geçer oldu.

Resmi dünyanın tanıklığına bu denli yaklaşırsan, o dünyaya hükümet eden bir gücün bir bakanı ki şeriatın temsilcisi bir kimlik gelir senin Serçeşme toprağını *"kirletir"*. Ülke genelinde sivil toplum örgütlerince verilmekte olan demokrasi kavgasının; Serçeşme toprağındaki uzantısı polis copuyla susturulur.

Bizler kökenden böylesi bir etkinliği yapacak ne yürek, ne de kafa devraldık. Biz: bilimden yana olan; toplumun özgücünü harekete geçirerek ona çağdaşlık yolunda yeni bir kimlik kazandırmaya çalışan; tarihsel açıdan yeniyi savunan; bu duruma karşı olanlarla kavga veren; özcesi, aydınlığa, bilime, demokrasi felsefesine, laikliğe sahip çıkan bir kimlik devraldık.

Can ısmarladığımızda canımıza kalıp olacak Hacı Bektaş Veli dünyasını, tez zamanda resmi dünyanın tasallutundan kurtaralım. Kendini, çevresini, toplumu ve dünyayı ortodoks despot Tanrı'nın müdahalesinden kurtaran bu inanç-kültür insanları için böylesi bir yükümlülüğü yerine getirmesi zor olmasa gerek. Alevilik-Bektaşiliğin halk yanını örten bu resmi perdeyi aralamak:

1) Törenleri aydınlanma zemininde bir halk şölenine-törenine dönüştürmek;

2) Etkinlikleri, şeriatçı İslamla barış içinde bir arada yaşamaya mahkumluktan kurtarmak;

3) İnançlarına kilitlenenleri; metafizik aydınlanma zemininde bile rahat edemeyenleri; inancının ağırlığı altında değişken çevreyi bir durağanlık içine sokanları; ortaya çıktığı, yetişip boy attığı ortamı sırtında taşıyamayanları; inanç açlığını yine inançla kapatmaya çalışanları, açlığını giderdikçe inanç sarhoşu olanları; yani akıl taşıyıcılarının sahipsiz bıraktığı masumları, rehberler ordusunu harekete geçirerek eğitmek;

4) Protokol insanlarından çok bu kültürün-inancın insanlarının konuşacağı-tartışacağı; ulusal ya da uluslararası ölçekte bilim örgütlerinin, Alevi-Bektaşi merkezi örgütlenmesinin, dernekler in, vakıfların, dergâhların çalışmalarını yazılı ya da görsel olarak sunabileceği bir ortamı yaratmak;

5) Asıl Alevi-Bektaşidünyasını, demokrasi felsefesini, laikliği özümseyenlerin evrenini öne çıkarmak; tarihsel-toplumsal misyonuyla örtüşen ve onu geleceğe taşıyacak olan Alevilik-Bektaşiliği egemen kılmak; aracılığıyla resmi dünyayı ve akıl dışı ortamı kendini eleştireceği bir sürece sokmak, hepimiz için yaşamsal görevlerdir.

Bu noktada Alevi hoşgörüsünü, Alevi hümanizini devreye sokmak isteyenlere yanıtım şu olacaktır: Taraf olmayan Alevi hoşgörüsünü, taraf olmayan Alevi hümanizmini ben ne yapayım. Çünkü Anadolu coğrafyasında Aleviler; tektanrıcı üç dinin şeriatıylakendinden *"kopartılıp"* gökyüzüne çıkarılan; akıldan inanca atlanılan zeminde kendi ürünü inanç yaratısınca zincire vuralan insanı, inançtan aklainilen çizgi üzerinde *"yukarıdan aşağıya uçurarak"* yere indirdiğinde:

1) Hümanizmin-hoşgörünün bireysel-kitlesel tabanını yaratmış;

2) Hizmetli olmanın aydınlığında, devletin ve egemen ilahi ideolojinin uzağında, ona karşı kanalda, hümanizmi-hoşgörüyü yaratan-üreten asıl toplumsal tabanı yakalamış;

3) İçinde yer aldığı toplum katında, memnuniyetsiz in-

sanın yaşama yordamı olarak algıladığı hümanizmi-hoşgörüyü devlete-devletin ilahi ideolojisine karşı halkla taraf etmiş oldu.

Bu potada, yani mazlumlar katında 72 milleti eritti; bir etti.

Gelin son kez: Mazlumun yanında evrensel bir dil olan Aleviliğin *"dışa dönük eylemlerinin nesnelleşmesi"* adına Serçeşme Hacı Bektaş Veli'nin adıyla seslenelim: *Gelin Canlar Bir Olalım.*

ALEVİ SİYASETİNİN ÇIKMAZLARI*

Kapitalist üretim yordamının egemen üretim biçimi olduğu bir burjuva toplumunun insanlarıyız. Bu üretim yordamı üzerinde; çağdaş anlamda, dolaysızca görevli bulunan, durumları ve çıkarları başka başka sosyal sınıflar vardır. Üstte, temel işlevi sömürmek olan ve elinden geldiğince çok artı-değer koparmaya çalışan güdücü sınıf, yani işveren sınıfı; altta ise temel işlevi sömürülmek olan ve elinden geldiğince az artı-değer kaptırmak isteyen güdülen sınıf, yani işçi sınıfı; arada ise geçmişten gelen ancak kapitalizm koşullarında yaşama olanağı bulan köylüler ile modern toplumun bir ürünü olan aydınlar vb. yer alır.

Bu nedenle toplumsal ölçekte; kapitalist üretim yordamının dolaysız ürünü olan bu iki temel sınıf (işveren ve işçi sınıfı) arasındaki mücadele; ara toplum katlarının (köylülerin, esnafların, aydınların, ustabaşıların) işveren ve işçi sınıfı arasında savrularak kavgaya katılmaları olgusu sonsuz gibi görünen, önüne geçilmez bir karşıtlık olarak belirir.

Olgunun yaşama geçme sürecinde; sınıflar karşıtlığını ya da mücadelesini doğru bulmayanlar, yanlış görenler, kötü sayanlar ya da istemeyenler, ayrımında olmadan kapitalizmi yadsıyorlar demektir.

Sosyal sınıflar mücadelesini örtbas etmek, yok saymak ya da yasaklamak; çıkarları farklı olan toplum katlarının demokratik ve siyasal kavgasını insan bilincinden uzak tutmak an-

lamına gelir.İşte sosyalizm ve sosyalist mücadele, sosyal sınıflar mücadelesini insanların bilincine çıkarmak, duruşları ve çıkarları farklı olan insan kümeleri arasındaki çıkar kavgasını hayvanca bir zeminden insanca bir zemine çekmek; insanlık kazanımlarına ve toplumsal yaşama en az zarar verecek insani boyuta çevirmek-dönüştürmek anlamını taşır.

Dünün egemen üretim biçimi olan feodal üretim biçiminde; güdülen, sömürülen köylü sınıfının yaşama müdahalesi sürecinde belirip şekillenen Alevi toplu davranışı; modern koşullarda, tam bilinçli olmasa da kapitalist üretim biçiminin dolaysız ürünü ve ezilen sınıfı olan işçi sınıfının toplumsal çıkarlarına gönderme yapan bir topluluk refleksi gösterir. Daha doğrusu en bilinçsizi bile *"Sınıflar çatışması istemiyorum"* görüntüsü arkasında *"Sınıfların olmadığı bir toplum istiyorum"* algısını öne çıkararak kapitalizmi olumsuzlar.

Şeriatçı *"cüret"*in yükselişe geçtiği, laik devletin Sünni bir yapı kazandığı bir dönemden geçiyoruz. Tarihsel-toplumsal kimliğine sahip çıkan, özlenen biçimde olmasa da örgütlü bir yapı kazanan Alevi toplu davranışının, demokrasi karşıtı güçler açısından ne denli yaşamsal bir sorun oluşturduğunu gözardı edemeyiz. Çünkü, laiklik ve demokrasi mücadelesinin temel toplumsal güçlerinden birisi olan Alevilik; Türklüğün şoven algılanışı üzerine yapılanan Türk milliyetçiliğine, Kürtlüğün ırkçı algılanışı üzerine yapılanan Kürt milliyetçiliğine ve Sünni İslam şeriatı üzerine yapılanan Devlet Müslümanlığına cepheden karşıdır. Bu uğurda ağır bir bedel de ödemiştir.

Bu nedenle hedef kitle olarak seçilen Aleviler, *"potansiyel suçlu görülme zemininde"* devlet terörüne kurban edilmek, bu yolla Alevilerle toplumsal dayanışma gösteren bu coğrafyanın aydınları, ilericileri, demokratları sindirilmek isteniyor.

İdeolojik olarak koşullanmış-donanmış kadroların denetiminde olaylara müdahale eden devlet, Devlet Müslümanlığını devreye sokarak Alevi-Sünni mezhep çatışmasını sıcak noktalara taşıyor. Beliren *"elverişli"*(?) ortamda geleceğe yönelik toplumsal projelerini *"sancısız"* yaşama geçirmek istiyor.

Demokrasi ve özgürlük zemininde buluşan ilerici toplumsal güçler; herkesin kendi kimliğiyle yer alacağı, konuşan ve tepki gösteren, denetleyen ve hesap soran, *"sivil itaatsizlikten"* beslenerek kamu egemenliğini aşağıdan yukarıya kuran bir demokratik örgütlülük yaratamazsa eğer sağlıklı siyasal duruşumuzu daha uzunca bir süre ertelemek durumunda kalacağız.

Alevilik Ortaçağ koşullarında belirmiş, toprak ve toprakla dolaysız ya da dolaylı üretim ilişkisi içinde bulunan toplum kesimlerini kucaklayan bâtını nitelikte dinsel-siyasal-felsefi bir görüştür; yarı-ilahi bir inançla kutsanmış bir köylü ideolojisidir. Doğru zeminde, toplumun geleceğine uzanan insanları temsil ettiğinden Alevilerin de ötesinde Sünni inançtan halkın, etnik kökeni ne olursa olsun tüm çalışanların kurtuluş düşü olmuştur.

Cumhuriyeti önceleyen dönemde; burjuvazinin Batı'daki denli net sınıf kimliğiyle ortaya çıkarak kendisi dışındaki toplum insanlarını peşine takıp Ortaçağ değerlerine-kurumlarına karşı seferber edemediği, yani demokratik burjuva devrimi için gerekli nesnel koşulları yaratamadığı bir zaman diliminde Aleviler, ortaya çıkan açığı kapatmak, toplumu düşsüz bırakmamak için toprağa taşıdıkları ilkel komünal değerleri öne çıkararak siyaset yapmaya soyundular. Tarihin gündemi burjuvazinin olduğu için en örgütlü bulundukları durumlar da bile başarısız oldular.

Cumhuriyetle birlikte genelde Ortaçağ, özelde feodal değerlere-kurumlara karşı bir kavga başlatıldı. Kavga sürecinde demokratik burjuva devrimi yaşama geçerken, şeriat iktidardan indirildi; bir ahlak ve öte dünya öğretisi olarak vicdanlara sıkıştırıldı. Aydınlanma zemininde, yani akıl alanında Alevi şeriatı anlamına gelen insan kararları iktidara taşındı. Din ve dünya işleri birbirinden ayrıldı. Tarihin gündemi mantığına uygun biçimde dolduruldu. Aleviler Sünni İslamın hukuk sistemine karşı Cumhuriyetin hukuk sistemini (bir bakıma kendi şeriatlarını) savundular.

Ne var ki bu olumlu gelişim kısa sürdü. Süreç içinde bur-

juvazi gericileşti. Burjuva demokratik devrimi yarım kaldı; yarım kalmasının bedelini de bugün köktendincilerle boğuşarak ödüyoruz.

Cumhuriyetin değerleri-kurumları, yakın geçmişte iktidardan indirdiği şeriatçı İslam tarafından ablukaya alındı; Sünni mezhebin örgütü Diyanet yaşamın her alanına el attı; eğitim yozlaştı; laiklik bir kenara itildi; sürekli beslenen Sünni ilahi ideoloji sınıf ilişkilerini örttü; buna karşın mezhep çelişkilerini körükledi. Şeriat, vicdan denen barınağından toplumsal yaşamın içine taşınırken, toplumsal yaşamdan dışlanan Alevilere sağduyu adres olarak gösterildi. İşte bu noktadan başlayarak şeriatla birlikte özgürleşme yoluna girildi; özgürleşemeyenlerle özgürleşmek Alevilere yönelik kıyımın yoğunlaşmasıydı bir bakıma.

Şeriatla birlikte girilen özgürleşme süreci, XX. yy.'da burjuvaziye yeni bir *"keşifte"* bulunma olanağını sağladı: Kendisi dışında kalan sınıfları gütmek için dini etkili bir araç olarak kullanmak *"keşfi"*.

Aleviler ne yaptı?

Cumhuriyetten bugüne gelinen süreçte; toplumsal alt-üst oluşa koşut olarak sınıflar konumlanmasında önemleri ve duruşları değişen sınıf ilişkileri *"cangılında"* yerlerini bulamadılar. Genelde, kendini yaratan ezilen sınıfın yani, dünün köylü sınıfının, bugünün köylü tabakalarının nesnel olarak yaslandığı Ortaçağ toprak değerlerini, özelde Cumhuriyetle birlikte edindikleri burjuva değerleri (ulusal burjuvazinin önder yargısıyla kutsanmış dünün ilerici bugünün gerici değerleri) ağırlıklı olarak terkemediler. Nesnel açıdan geçmiş tarihten gelen, nicelikçe ve nitelikçe azalma sürecini yaşayan toplumsal tabakalara, yani köylülüğe, küçük mülkiyete; ideolojik açıdan ise modern güdümün ürünü olan küçükburjuva aydınlara bağlanıp kaldılar.

Toplumsal zeminde köylülükle kader ortaklığı yaparken, küçük mülkiyetin sığ ufku içinde siyaset yapmaya soyundular. Yeri geldi; toplumsal-tarihsel aklıyla çelişen uçlara taşıdılar kendilerini. Burjuva gibi davrandılar; kimileri bu yolda bur-

juvalaştı. Geçmişte buluşulan ortak paydanın sınırları zorlandı; yer yer parçalandı. Açılan gedikten Alevi kimliği kendini yadsıyarak sağ siyaset temeline; inançla kutsanmış bir zeminde inancından yedilerek devlet katına taşınmak istendi. Cem Vakfı bu isteğin bir ürünüdür.

Ya da halk adamlığına soyundu Aleviler; Küçük mülkiyet değerleriyle küçük burjuva kafayla burjuvazinin dışında durmaya çalıştılar. Laikliği ve demokrasiyi hâlâ burjuvazinin kuracağı yanılgısını beslediler. Bizim ülkemize özgü içeriklerle donanarak yer yer toplumsal nitelikler kazanmış olmasına karşın özünde sosyalleşmiş sermayenin, işçi aristokrasinin dünya görüşünden başka bir şey olmayan sosyal demokrasiyi, Aleviliğin tarihsel-toplumsal misyonunun *"don"* değiştirmiş biçimi olarak algıladılar. Alevi siyaseti sosyal demokrat siyasetle örtüştü. Sosyal demokrat siyasetin güdümünde üst üste olumsuzluklar yaşayan, kıyımlara uğrayan Aleviler, görüntüde sosyal demokrat partilerden uzaklaşma tavrını sergilerken özünde yine aynı alana çöreklendiler.Bu siyasal körlük onları çok daha sakıncalı bir kanala itti. Kimileri doğrudan Alevi demokratik örgütlenmesini taban edinerek siyasete soyundular. Önümüzdeki günlerde partileşecek olan Demokratik Barış Hareketi böyle bir çabanın ürünüdür.

Alevi kimliğine yönelik ortak paydanın sağlıklı biçimde yakalanamadığı, laiklik ve aydınlanma zemininde demokratik örgütlenmesinin tam olarak kotarılamadığı bir dönemde, siyasal örgütlenme bağlamında Alevi topluluğu bir *"kader"* noktasına itiliyor.

"Aleviler kendi kaderlerini yine kendileri belirleyecektir", deniliyor. Ancak *"kader"* örgütlü olmakla çizileceğine göre Alevi iç dinamiğine bağlı geleceğe yönelik kestirimler, Alevi kimliğini kaldıramayacağı görevlerin altına itiyor. Kendi solundan gelen özlemlere yanıt verebilmek için davrandığında; kaldırabileceği gücün ayrımına varamadan *"yalancı pehlivan"* durumuna düşüyor. Tarihsel-toplumsal refleksinin eğilimine uyarak bir başına hemen her şeye omuz vermeye özeniyor. Toplumsal mücadeleler potasında bu durum ezilen sınıf kim-

liğinin, halk kimliğinin yerine geçebileceği, laikliği-demokrasiyi kurabilecek tek gücün kendisi olduğu sanısını öne çıkarıyor. Alevi kimliğinin sınıf yoğun bir zeminde böylesi bir işleve soyunması:

1) Sınıflar mücadelesini yabancılaştırıyor;

2) Kendini kendi sınırlarının ötesine taşıyarak hemen her toplumsal sorunu çözecek tılsımlı güç haline getiriyor.

3) Toplumsal sorunların çözümünde kendini merkeze koyan ve kendi solundaki güçleri küçümseyen bir siyasal atmosferin oluşmasına olanak sağlıyor.

4) Tarihsel-toplumsal haksızlığa yaslanmış, halktan kopuk küçük burjuva devrimciliğine ortam yaratıyor.

Alevi siyasetinin yeri neresidir?

Alevi siyaseti Alevilerin bulunduğu yerde üretilir. Aleviler öncelikle kendi nesnel durumları ve kafa yapılarıyla büyük ölçüde çelişen küçükburjuva toplum zemininden kendilerini kurtarmaları gerekiyor. İster geçmişten günümüze uzanıyor olsun isterse modern güdümün bir ürünü olsun, işveren sınıfıyla işçi sınıfı arasında kalan ara tabakaların sözcüsü olmak egemen anlamda Alevi siyasetiyle bağdaşmaz. Alevi siyaseti dün nasıl belirleyici üretici güçlerin toplumsal çıkarları öne alınarak yapıldıysa bugün de aynı biçimde kapitalist üretim yordamının dolaysız ürünü ezilen sınıfın yani işçilerin toplumsal çıkarları öne alınarak yapılır. Tersi durumda Alevi siyaseti Araf'ta, oynak bir zeminde kalır: Yeri gelir kendi küçük dünyalarının yok olacağı sanısıyla işçilere koşar, yeri gelir küçük dünyalarının kölesi olur sermaye sınıfının zafer arabasına biner. Kimi kez de inadına bağımsız davranmak karasevdasından kurtulamaz; bu kez de küçükburjuva devrimci şarlatanlığına sığınır.

Alevilik, ezilen sınıf insanının demokratik ve siyasal sorunlarını çözecek, çözüme kavuşturacak bir sınıf öğretisi, bu yükü omuzlayacak bir siyasal ideoloji değildir ama Anadolu coğrafyasında sosyalizm mücadelesine, demokrasi kavgasına soyunanlara "kafa" katkısı verecek, ona zengin pratik olanaklar sunacak başkaca devrimci-dinsel-siyasal bir dünya da yoktur.

Alevilik tarihin bir ürünüdür; biz onu birey eğilimlerimize göre şuraya buraya taşıyamayız.

Demokratik Örgütlenme Üzerine*

Organı Örgüte "Koşmak" Bir Zorlamadır

Örgütlenme gibi bizim için yakıcı olan bir süreci yaşıyoruz. Sağlıklı ve kesintisiz bir örgütlenme akışı sağlayamadığımız; kindisini hissettiren ve ses getiren bir örgütlü mücadeleyi yaşama geçiremediğimiz için egemen sınıflara yönelik *yakıcı* sonuçlar ürettiğimiz söylenemez.

Bir yıl önce tartışmamız gereken sorunları daha yeni yeni gündeme taşıyoruz. Ortaya çıkan amatörlüğümüz, profesyonelliğimizi örseliyor-tüketiyor. Kafa acemiliğinin ve deneyim eksikliğinin belirlediği bu durumu inatla sürdürürsek; çok değil yakın gelecekte profesyonelliğimizi besleyen uzmanlık kaynaklarımız kuruyacak; örgütsel temsil edicilikten uzaklaşacağız; ilgi merkezi olmaktan çıkacağız.

Alevi-Bektaşi kimliğinin tarihsel özelliği, ancak geleceğe katkıları ortaya çıktığında tam olarak anlaşılabilir. Bu kimliğin biçimlenmesinden bu yana yaklaşık 700 yıl geçti; gelecek zamanda sayılırız. Bu nedenle Alevi-Bektaşi Hareketi'nin uzun süreli katkılarının neler olabileceğini bilmek için artı zaman istemenin gereksiz olduğu kanısındayım.

İnsan sormadan edemiyor: Taşıyıcısı olduğumuz kimliğin deneyimlerine ne oldu? Sadece biriktirildi mi? Yoksa zaten bir işe yaramıyorlar mıydı? Ya da dünün acılarına ve anılarına bağlanmanın; bunlardan sıyrılarak geleceğe bakmasını beceremememenin; belirleyici, anımsatıcı ve *"akılcı"* bir sürüklemeyle hep düne, geçmişe taşınmanın yalnızca bir aracı mı?

Alevi-Bektaşi örgütlülüğüne baktığımızda bir kesiminin aşağıdan ve sivil nitelikli ama ciddi ve yakıcı; diğer kesiminin ise yukarıdan ve resmi nitelikli ama *"yapay"* olduğunu görürüz. Bu ciddiliğin, yakıcılığın ya da yapaylığın, bireyleri aşan ölçütleri nedir? Hangisinin hangisi olduğunu nasıl ayırdedeceğiz?

Kim ne derse desin tarihin içinden ve halk katından süzülerek gelen Alevi-Bektaşi Hareketi; yalnızca dünün anılarını anmanın bir aracı olamaz. O, hâlâ halk memnuniyetsizliğinin, halkı kurtuluşa taşıyacak tutkunun sağ kalmasını sağlayan *"anahtar bir etken"* olarak yaşıyor, yaşayacak da. İster inanç olarak algılansın, ister ideoloji ya da davranış olarak algılansın, bu öz hiçbir biçimde değişmez.

Kesin bir yargı olarak öne çıkardığımız bu savı, herkesin duru biçimde algılayabilmesi için kimi sorulara açık yüreklilikle yanıt vermek durumundayız.

-Alevi-Bektaşi Hareketi'nin varlık gerekçeleri nelerdir?

-Bugünün somutunda; bu toprak insanını esenliğe kavuşturacak devrimci-demokrat güçlerin başında Alevi-Bektaşi topluluğunun geldiği savı, hemen herkesin ortak yargısı durumundadır. Bu yargı yapay değildir. Alevilerin-Bektaşilerin, Anadolu insanının toplumsal mücadelelerinde oynadıkları onurlu rolün bilince çıkardığı bir gerçekliktir.

Günümüz Aleviliği-Bektaşiliği zulme, baskıya, haksızlığa karşı isyan geleneğini, uygarlık öncesi sınıfsız toplumun eşitlik değerleriyle besleyerek bugünlere taşıdı; halk muhalefetini tarihle kültürle besledi; onu sürekli canlı tuttu.

Bu bağlamda Alevi-Bektaşi Hareketi'nin varlık gerekçesi, onun çağdaş bir kimlik olmasında yatar. Alevilik-Bektaşilik, Ortaçağ koşullarında egemen ideoloji durumundaki Sünni İslamlıkla giriştiği dinsel-düşünsel-siyasal hesaplaşma sürecinde biçimlendi. Anadolu insanının yaşama-mücadele yordamını dile getiren bir *"yaşam görüşü"*, bir *"yaşam biçimi"*, dili Türkçe olan Sünni *"örf"* dışı bir *"halk öğretisi"* oldu. İnancını aydınlanma zemininde kalarak; yaşamą yordamını onurlandıracak-kucaklayacak biçimde yeniden üretti. Geleceğe yönelik bir ışık olarak beliren kimliğini, Sünni Ortodoksluğa, bu inancı ideoloji edinmiş egemen sınıflara karşı mücadele koşullarında toplumsal memnuniyetsizlikle birleştirdi; bu kanalda modern kimlikle buluştu.

Bugün yaşadığımız coğrafyada, insanlık kazanımı olarak ne varsa onun elde edilmesinde, Ortaçağ değerleriyle yaşamsal bir

mücadeleye giren, gerçek demokrasinin-laikliğin yaşam bulacağı kamu alanına, halk katına ya da emek zeminine ivme kazandıran ve bu mücadeleyi günümüze taşıyan Alevilerin-Bektaşilerin payı yadsınamayacak denli büyüktür.

Bu kapsamda Alevi-Bektaşi olmak, bir Ortaçağ kimliği taşımak değildir. Tam tersine, Ortaçağ koşullarına egemen Ortaçağ kimliğine karşı doğup biçimlenen; kendisini sürekli yenileyerek günümüze taşıyan modern, çağdaş bir kimliktir.

Bu böyle olmakla birlikte Alevilik-Bektaşilik, bir başına bugün ezilen sınıf insanının demokratik ve siyasal sorunlarını çözecek bir siyasal ideoloji de değildir. Bu topraklarda demokrasi mücadelesine, toplumculuk kavgasına soyunanlara *"kafa katkısı"* verecek, zengin pratik olanaklar sunacak devrimci-dinsel-düşünsel-siyasal bir kimliktir. Yaşanan anda çözücü-çözümleyici olan sınıf kimliğine, halk kimliğine birinci dereceden yardımcı bir kimliktir.

Demek ki olması-algılanması gereken uygarlık-öncesi ilkel eşitlikçi değerlerle yaşanan andaki toplumsal muhalefet değerlerinin buluşmasını saptamak-yakalamak olmalıdır. Uygarlığa gelinceye değin insanlığın yarattığı ilkel kolektivizm değerleriyle günümüz toplumunda geleceği temsil eden sınıf değerleri arasında bir ara halka oluşturan; barbar değerleri onurlandıran ve onu modern kimliğe aktaran; barbar olmayı değil toplumcu olmayı, sınıfsız toplumun ideoloji-öncesi düşünce yapısını değil toplumculuğu öneren Alevilik-Bektaşiliği anlamak, onu yerli yerine oturtmak hepimiz için yaşamsal bir görevdir.

-Alevi-Bektaşi kimliğinin ideolojik netliği nedir?

-Alevilik-Bektaşilik, yaşanan toplum katına geçmişten taşınan; kendisini, aydınlanma zemininde sürekli yenileyerek, inancını aklının egemenliğine vererek ve onu an-ı daim'de anlamlı kılarak çağdaşlığa bürünen bir kimliktir. Dinsel-sınıfsal sömürü altında olanları, egemene karşı bir *"başkaldırıya"* yöneltirken, hoşgörü ve sevgi temeli üzerine yapılanan bir insanseverlik dünyası yarattı. Ezilen, horlanan Anadolu insanının sınıfsal dertlerini, acılarını elinden geldiğince kucaklamaya ça-

lıştı. Ancak, sınıflı bir toplumda, ezilen sınıf insanınının demokratik ve siyasal sorunlarını çözmek-çözüme kavuşturmak bir *"tarikat öğretisi"*nin görevi olmadığı gibi, bu yükü omuzlayacak bir *"siyasal ideoloji"* de değildir. Bu nedenle Alevi-Bektaşi Hareketi'nde, siyasal ideolojilerde aranan ideolojik netlik yoktur-olamaz. Ancak, yüzyılların içinden gelen toplumsal *"refleks"* nedeniyle kendini yaratan toplumsal temelin demokratik-siyasal ufku dışına çıkamaz; bu toplumsal zeminin çıkarı-yararı dışında bir kimlik arayışına girmez-giremez. Halk katında-emek zemininde kalmak anlamında bir ideolojik netliği vardır. Alevi-Bektaşi Hareketi, kendi ideolojik sonuçlarına koşarken, *"özele karşıt olarak topluma ilişkin her şeyi"* tanımalayan kamunun, halkın, emekçinin demokratik-siyasal hedefleriyle örtüşür.

-Bu kimliğin taşıyıcısı olan Alevi-Bektaşi Hareketi'nin örgütlenme zemini neresidir?

-Bu soruya verilecek yanıt, Alevi-Bektaşi örgütlenmesinin nerede duracağının kanıtlanması anlamını taşır.

Alevi-Bektaşi örgütlenmesi her şeyden önce kamu alanında, halk katında ya da emek zemininde olmalıdır. Çünkü, kendini besleyen-yaratan toplumsal-sosyal taban burasıdır. Tarihsel süreç içinde, bu tabanın dünya görüşü biçiminde yapılanmış; yine bu tabanın demokratik ve siyasal özlemlerini dile getirmiştir; sözcüsü olmanın bedellerini ödeyegelmiştir.

Demek ki çağdaş koşullarda; tarihsel misyonuyla örtüşen kimliğini ancak bu zeminde yaratabilme şansına sahiptir. Zemin değiştirme durumunda;

1) Gerçek kimliğini bulamaz;

2) Kendini yadsımış olur;

3) Egemen sınıfın oyuncağı durumuna gelir.

Kendini Ortaçağ değerleriyle anlamlandırma yatkınlığını sürdürdüğü sürece Alevi-Bektaşi Hareketi, az sınıf yoğun toplumsal çemberi kolay kolay kıramaz; sosyaldemokrat siyasetin çemberi dışına kolay kolay çıkamaz. Kendini çağdaş kafayla anlamlandırmasına koşut olarak işçinin-emekçinin dünyasına yaklaşır; sosyalist siyasetin içinde yer alır.

Alevi-Bektaşi Hareketi'nde zemin netliği vardır, sınıf netliği değil. Sınıf yoğun ve az sınıf yoğun toplum katlarında; şu ya da bu sınıfa kendini yakın hissetmesi; onlardan birini öncü-önder görmesi, Alevi-Bektaşi topluluk "refleksinin" de ötesinde, bu zeminde edinilen bilinçle yaratılan bir durumdur.

-Bu zemindeki Alevi-Bektaşi örgütlenmesinin niteliği ne olmalıdır?

-Çağdaş sınıflı toplumlarda iki türlü örgütlenme gözlenir. Bunlar;

1) Geleneksellik zemininde inanç öğelerinin ya da doğal yüzyüze ve kendiliğinden ilişkilerin şekillendirdiği topluluk örgütlenmesi.

2) Çağdaşlık zemininde ussal iradeye bağlı olarak şekillenen ve çıkara dayalı düşüncelerin uzlaşmasının bir ürünü olarak beliren toplum örgütlenmesi.

Gerçek yaşamın geeksinimlerini karşılamaya yönelik olan ve yüzyüze ilişkilere, doğrudan demokrasiye dayanan topluluk örgütlenmeleri, ya kan-soy, ya yer ya da inanç bağı toplulukları olarak yapılanır. Ancak çağdaş toplum, *"çıplak ideolojilerin"* yönlendirdiği sınıf çıkarlarına dayalı bir toplumsal sistemi yerleştirince; topluluk örgütlenmelerinin varlık nedeni olan yüzyüze ilişkiler, kan-soy bağları ve *"ilahi ideolojinin"* biçimlendirdiği inanç dayanışması, önemli ölçüde çözüldü. En azından belirleyici olmaktan çıktı.

Ortaçağ'da Alevi topluluk örgütlenmesinin toplumda, benzer örgütlenmelere yönelen kesimlere göre çok önemli bir ayrıcalığı vardı. Ortaçağ koşullarında egemen üretim aracı topraktı ve toprağa bağlı üretim belirleyiciydi. İşte Alevi topluluk örgütlenmesi Anadolu'nun toprak-otlak insanını, giderek kentlerin zanaat insanını örgütlemişti. Bu kapsamda ve toplumsal düzeyde, Alevi-Sünni ayırımının da ötesinde Anadolu'nun üretici-yaratıcı insanının gerçek gereksinimlerini dile getiriyordu; ekonomik-demokratik ve siyasal istemlerine yanıt veriyordu. Bu nedenle siyasal olarak öne çıkıp merkezi otoriteye başkaldırdıklarında, toplumda büyük sarsıntılar ve altüstlükler yaratabildiler. Yalnız Alevi-Bektaşi kitlenin değil, Sünni, Rum,

Ermeni vb. halkın da devrimci tarihi ve kültürel kaynağı olabildiler.

Bugün geçmiş tarihsel süreçten günümüze uzanan Ortaçağ değerleriyle boğuşuyor olsak da sermayenin egemen olduğu, sınıfsal çıkarlara dayalı bir toplumsal düzeni yaşıyoruz. Artık geleneksellik zemininden beslenen topluluk örgütlenmeleriyle çağdaş sınıflı toplumda, kalıcı kazanımlar elde etmek dönemi kapanmıştır. Dünün Ortaçağ'ında ve feodal bir yapı altında, Anadolu halkının memnuniyetsizliğini kucaklayan Alevi topluluk örgütlenmeleri, bugünün Türkiyesinde ve kapitalist bir toplumda aynı işlevi yerine getirmekten acizdir. Artık topluluk örgütlenmeleri, emeğe-halkın çıkarına-yararına dayalı düşüncelerin uzlaşmasının bir ürünü olarak yaratılacak olan genel toplum örgütlenmesini besleyen, yüzyüze ilişkileri ve doğrudan demokrasiyi canlı tutan, inanca bağlı değerleri yeryüzüne indiren bir geleneksel kanal biçiminde varlığını sürdürmelidir. Toplum örgütlenmesine, kucakladığı tabanın zenginliğini taşıyan, sorunlarını aktaran bir örgütsellik olarak var olmalıdır. Ama hiçbir zaman bir topluluk örgütlenmesi, bir toplum örgütlenmesini yönlendirmemelidir. Tam tersine toplum örgütlenmesi, topluluk örgütlenmesini yönlendirmeli ve onu çağdaşlık zeminine, aydınlanma alanına çekmelidir.

-Bu nitelikteki bir örgütlenme nasıl yapılandırılmalıdır?

-Aleviler-Bektaşiler son dönemde, Alevi kimliğinin öne çıkması-çıkarılmasıyla birlikte inanç temelinde yaşatageldikleri dergah örgütlenmesini, yeni bir ruhla canlandırdılar. Buna ek olarak demokratik kitle örgütü kapsamında pek çok dernek tipi örgüt yarattılar. Bu örgütsel çok parçalılık, yaşanması gereken bir karmaşayı da yarattı. Şimdi Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi aracılığıyla bir "üst örgüt", bir toplum örgütlenmesi yaratmak çabası içindeler.

-Yaratılacak olan bu "üst örgüt" nasıl bir örgütlenme olmalıdır?

-Bu üst örgüt, bir topluluk örgütlenmesi değil, bir toplum örgütlenmesi, bir devrimci örgütlenme olmalıdır. Bu örgüt her şeyden önce, Alevi-Bektaşi kesiminin ağırlıkla içinde yer aldığı halk yığınlarının çıkarını-yararını savunmalıdır.

Yani, dinsel esintilerin ötesinde akla dayalı olmalıdır; özelde Alevilerin-Bektaşilerin, genelde halkın çıkarına yönelik düşüncelerin uzlaşmasının, bu kapsamda bireyden kaynaklanan davranışların demokratik olarak kullanıldığı bir sürecin ürünü olmalıdır. Tıpkı geçmişte olduğu gibi, Alevi topluluk örgütelenmesinin özel konumu nedeniyle oynadığı toplumsal rolde olduğu gibi, yalnızca Alevilerin-Bektaşilerin değil, çıkarları bir ve aynı olan diğer halk kesimlerinin demokratik istemlerini kucaklamalı, demokrasi ve laiklik mücadelesine omuz vermeli, gerektiğinde bu mücadelenin öznesi olabilmelidir. Zaman zaman ya da sürekli, toplumun diğer kesimlerinde kurulmuş olan toplum örgütlenmeleriyle birlik ve dayanışmaya gidebilmelidir. Halkın siyasal mücadelesini eğitmeli, doğru siyasal oluşumlar yaratmasına katkı yapmalıdır. Dinamiklerini, isyan geleneklerini, yarattıkları üst örgüt aracılığıyla toplumsal muhalefete aktararak genel halk hareketinde ve örgütlenmesinde çimento görevi görebilmelidir; kendilerini özgürleştirirken Sünnileri de özgürleştirebilmelidir.

Bu örgüt diğer yandan, Alevilik-Bektaşilik sorunlarıyla sınırlı topluluk örgütlenmelerini kucaklamalıdır. Kendini besleyen ana damardan yoksun olan ya da bu damarı dışta bırakan, görmezlikten gelen, küçümseyen bir toplum örgütlenmesi *"şey"* değil, *"hiçbir şey"*dir. Geleneksellik zemininde ve Alevi inancının-kültürünün yönlendiriciliğinde canlandırılacak ya da kurulacak olan bu örgütlenme aracılığıyla Alevi kimliği yeniden yapılandırılmalı, inancın ve kültürün gerekleri yaşama geçirilmelidir. Yarattığı yüzyüze ilişkiler, doğrudan demokrasi ve farklı inanç algısıyla Alevilik-Bektaşilik bilinci sürekli canlı tutulmalı; Alevi-Bektaşi olmaktan kaynaklanan insan hakları, demokratik haklar, bağlı olduğu, içinde yer aldığı üst örgütün eylem, etkinlik alanına aktarılarak yaşama geçirilmelidir.

-Var olan Alevi-Bektaşi örgütlenmesinin durumu nedir?

-Doğru olarak saptadığımız alanda henüz bir örgüt yaratamadık; organ yarattık. Yarattığımız organı örgüte *"koşuyoruz"*; bir örgütün işlevini üstlenmeye *"iteliyoruz"*. Eğer

Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi'ni üst organ olarak koruyup bu üst organın kararlarını yaşama geçirecek ülke düzeyine yayılmış alt yürütme organlarını devreye sokabilmiş olsaydık, o zaman durum değişirdi. Bu yapılmadı ya da yapılamadı. Üst-örgüt yaratmanın koşulları daraltıldı. Bu süreci hızla aşmak zorundayız.

Nasıl aşacağız?, sorusunu söyle yanıtlamak olası: Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi; zaman yitirmeden alt yürütme organları oluşturarak yaşama müdahale etmeli ve bir örgütsel bütünlük yaratmanın koşullarını hazırlamalıdır.

Kimisi üst-alt organlarıyla demokratik bir örgütlenme bütünlüğü sağlayan ve kitle çizgisini yakalamış görünen; kimisi, birbirinden bağımsız, kendi küçük dünyalarında kendi kaderini kendi çizen ya da inanç kanalında yine yalnız başına bir şeyler yapmaya çalışan; örgüt bolluğunda örgütsüzlüğün yaşandığı zemin, Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi'nin yönlendiriciliğinde aşılabilir. Önce Pir Sultan, Hacı Bektaş ve yurtdışı örgütlenmeleri tek bir ad altında bir araya gelerek, birbirinden bağımsız ve kaderlerine terkedilmiş durumda bulunan sayısız örgüte asıl buluşma yeri gösterilebilir. Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi, böylesi bir sürece öncülük-önderlik ederek ya kendi işlevini sona erdirmeli ya da kurulacak örgütün bir üst organı durumuna dönüşmelidir.

Bunun yapılamaması durumunda, henüz bir organ olan Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi, yapay bir zorlamayla örgüt olmaya *"itilmiş"* olur. Bu durum, hem Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi'ni yabancılaştırır, onu organ olmaktan çıkarır, hem de organda görev yapan, bu organla birlikte davranan arkadaşları örseler; onların olanaklarını tüketir. Uzmanlıklar daha örgüt yaratılmadan biter.

Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi; bir toplum örgütlenmesi yaratmanın aracı olmaktan çıkıp bir organ olarak kalıcılık kazanırsa; o zeminde, Alevi-Bektaşi demokratik siyaseti ya da siyasal siyaseti üretilemez. Çünkü, üretimin çapı, organın çapını aşar.

SEÇİME DOĞRU*

Üç Trilyonluk "Seçim"

Bir genel seçimi yaşamak üzereyiz. Alevi-Bektaşi kitlesinin önemsenmeyecek bir bölümünü temsil ediyor olsalar da *"kimileri"* çıkıp devlet katını *"çok sıcak"* buluyorsa; biraz *"Refah"* olan Doğru Yol ya da Anavatan partilerini destekliyorsa; özetle, kendine yabancı bir yerde, yani sermaye partilerinde *"kimlik"* arayışına çıkıyorsa; şapkamızı önümüze koyup düşünmek durumundayız.

Alevilik-Bektaşilik, Anadolu insanının toplumsal başkaldırısı, birlikte eylemi kapsamında kaçınılmaz olan ilişki-çelişkilerle biçimlenip gelişti. Süreç içinde halk inancının, kültürünün, memnuniyetsizliğinin taşıyıcısı oldu. Bu *"gerçeklik"* ikiyüzlüce atlanırsa Aleviliğin-Bektaşiliğin gelişimi durur; geleceğe uzanan *"ipi"* egemene teslim edilmiş olur.

Bir Alevi-Bektaşi, kendi gerçekliğini bir öğrenci içtenliği ve alçakgönüllüğüyle inceleyip araştırmazsa istediği denli *"duygu çatlatıcı"* olsun; düşünsel düzeyde sapmalardan, eylem düzeyinde tutarsız davranışlardan başını alamaz. Ürettiği düşünceleri, sergilediği tavırları, bu kültürün-inancın dünya görüşü kaldıramaz.

Şunu hiçbir zaman unutmayalım: Aleviliği-Bektaşiliği en kestirme yoldan *"rezil etmek"*, onu *"toyca"* savunmaktır. Dayatılan seçimi *"çıkar kapıya geldi"* biçiminde yorumlayıp aman

* Nefes. Yıl 3, Sayı 26

ne kaparsam kârdır, kim fazla verirse ona yanaşırım güdüsü içinde *"Alevi toplu davranışının"* sınırlarını zorlayan tavırlara girmek, en basitinden gülünçlüktür. Unutmayalım ki deveyi yardan uçuran bir tutam ottur.

700 yıldır feleğin her türlü çemberinden geçen bu inanç-kültür insanlarını *"kul"* yerine koymaya; özü unutup, Anadolu insanının gelecek alınyazısının belirlenmesinde etkin rol oynayacak olan Aleviliğin-Bektaşiliğin yolunu, üç trilyon uğruna sermaye partilerine çevirmeye; kendini yaratan, besleyip büyüten toplumsal temelde kimlik edinmenin yollarını, yöntemlerini aramak gibi çileli bir çalışmaya girmek yerine, dinsel söylence fetişizmine kendini kaptırıp insanları kandırmaya; bilimsel olanla bilimsel olmayanın iç içe girdiği, çoğu kez bilimsel olmayanın egemen olduğu sözel kaynaklardan taşınan geleneksel söylemi her şeye *"yeter"* görmeye; aydınlanma zemini, yani akıl alanı dışında kalan bu söylemi sürekli yineleyerek önüne gelenin *"kafasını", "düşüncesini"* törpülemeye kimsenin hakkı yoktur. İktidar partisiyle *"aynı kabağa üflemek"*de neyin nesi?

Alevi burjuvazisinin desteğinde, soydan gelen bir "*Dede*"nin ve kökenden gelen kimi *"zaten aydın olmayanların"* sözcülüğünde; taslağı Amerika'dan aktarılan, senaryosu ise devlet katında yazılan bir *"siyasal proje"* yaşama geçirilmek isteniyor. Tanınan üç trilyon bedelli *"meşruiyet"* karşılığında, Aleviler-Bektaşiler *"ne idüğü"* belirsiz bu *"demokrasiye"*, uzantısında resmi dünyaya entegre edilmeye çalışılıyor. Gerçek laikliğin ve gerçek demokrasinin güvencesi olan Alevi-Bektaşi kitlesi; kendi kökenine yabancılaştırılarak, Türkiye ekonomi ve politikasını güden egemen güçlere *"altın tepside"* sunuluyor. Sermaye partileri uzatılan bu *"ele"* sarılıyor; demokratik tavır takındıklarının ve demokrasiyi temsil ettiklerinin kanıtı olabilecek böylesi bir ilişkiyi geliştirmek için "köprüyü geçene kadar ayıya dayı demek" yolunu seçiyor.

Bir Alevi-Bektaşi tavrını, birey eğilimini belirlemeden önce bu tehlikeli gidişi bütün boyutlarıyla düşünmek, attığı her pratik adımı kendi dünya görüşüyle, inancıyla yorumlamak zo-

rundadır. Tersini yaparsa, "denizin içinde yaşayıp da denizi tanımayan" durumuna düşer ve egemen sınıflarca "balık" gibi avlanır.

"Alevi-İslam" algısıyla kutsanan üç trilyon bedelli *"meşruiyet"*in üç yakıcı sonucu olacaktır. Gelin bunları irdeleyelim:

A) Bu "meşruiyet" her şeyden önce Alevilerin-Bektaşilerin laiklik talebiyle çelişmektedir.

Gerçek laiklik ve gerçek demokrasi; Ortaçağ gericiliğinin tasfiyesi temelinde ve egemenliğin halkta olduğu, bireyin tanrısal buyruklar yerine kendi özgür iradesinin seçeneklerine göre davrandığı bir zeminde kurulur. Toplumsal-ekonomik-siyasal ve kültürel bir "devrim" olarak kendini örgütler.

Bu yolla:

1)Fedoal siyasal egemenlik sistemini kırar;

2) Feodal iktidarın temelini oluşturan ilişkileri çözer, temizler; emekçiyi-üreteni toprağa ve dinsel kurumlara bağımlılıktan kurtarır; ruhbanlığın zincirlerini parçalar;

3) Ortaçağ değerlerini yeniden üreterek Ortodoks dinin değerlerini toplumun düşüncesine katan, giderek ilahi bir toplumsal bilinç oluşturma yoluna giren şeriatçı ideolojyi kökünden kazır.

İşte laiklik, böylesi bir toplumsal zeminde tarihin gündemine girdi; yapılanıp biçimlendi. Ancak o günden bugüne uzun yıllar geçti. Yaşanılan süreçle birlikte o günün laikliği de, laik devleti de artık gerilerde kaldı. Burjuvazi şimdi gericileşti. Laikliğin karşı cephesinde şeriatı, yeniden *"doğuma"* hazırlıyor.

Laiklik ve laiklik mücadelesi artık, örgütlü halk güçlerinin sorunu. Cumhuriyet'le kazanılan ancak aradan geçen yaklaşık 70 yıl içerisinde birer birer yitirilen laiklik ve demokrasi mevzilerini yeniden ele geçirmek artık onların işi.

Laiklik bayrağı şimdi sağlı *"sollu"* burjuva partilerinin değil, emek cephesinde konumlanan güçlerin elinde; bu kapsamda; ezilen halkın çıkarı, özlemi doğrultusunda davranma geleneğinin temsilcileri olan Alevilerin-Bektaşilerin elinde.

Laiklik günümüzde iş, emek, özgürlük mücadelesi ko-

şutunda, genelde her türden baskıya özelde şeriatçı cürete kafa tutmakla anlamlı kılınabilen; gündemi çalan, biçimsel davranışlara, kimi sembollere-simgelere indirgenemeyecek denliyakıcı ve yaşamsal bir konudur.

Emek cephesinde konumlanan güçlerin emperyalizme ve Ortaçağ değerlerine karşı yürüttükleri mücadelenin, yaşanılan yerdeki-zamandaki boyutudur. Sloganla, yapay gösterilerle değil, akılla, örgütle yapılacak bir kavgadır. Bu kapsamda laiklik bir iktidar mücadelesidir.

Günümüzde Alevilerin-Bektaşilerin de içinde bulunduğu halk güçlerinin anladığı laiklik:

1) Hiçbir dinin, dinsel anlayışın devlet ve toplumsal düzeni biçimlendirip yönlendirmesine olanak tanımamak;

2)Tüm inançlara özgürlük vermek;

3) Herhangi bir inançta olanların özgürlüğünü engellemek isteyenlere *"müdahale"* etmek, demektir.

Bu bağlamda, *"din ve devletin birbirinin işine karışmaması"* tanımı; burjuvazinin feodal devlete-Ortaçağ değerlerine karşı mücadele verdiği ve kendi ilerici konumu altında tüm toplumsal güçleri topladığı, süreçte bir ulusal devlete evrildiği dönemler için geçerli ve anlamlıdır. İçinde bulunduğumuz çağdaş uygarlık düzeyinin gerisindedir. Bu tanım doğrultusunda davranmak, burjuvazinin ekmeğine yağ sürmektedir.

Alevi kimliğinin laiklik anlayışı bu değildir, olamaz da.

Somutlarsak; örneğin, Alevilerin inançlarının gereklerini özgürce yerine getirmelerine başka inançta olanlar engel çıkarırsa, laik devlet buna *"müdahale"* etmekle yükümlüdür. Alevilerin inançlarına ters düşen devlet uygulamalarına son vermek zorundadır.

Üç trilyon bedelli *"meşruiyet"*in amacı, Alevi kimliğinin gerçek laikliği yaratma yönündeki direncini kırmak; onu, laikliği yaratacak toplumsal güçlerin zemininden uzaklaştırarak devlet katına taşımak halka düşman bir kanalda gericileşen burjuvazinin sözde laikliğine payandalık ettirmek ve uzantısında ılımlı bir Sünni inancın kuşatıcılığında asimilasyona sokmaktır.

B) Bu "*meşruiyet*" Alevi-Bektaşi değerlerini yadsımadır.

Alevilik-Bektaşilik, düşünce-inanç kanalında uygarlık öncesinden gelen ve Anadolu toprağında bâtıni bir nitelik kazanan değerlerle beslendi.Tektanrıcı dinlerin ortodoks kaynaklarını sorguladı. Arap ve Bizans kültürünü yadsıdı. Osmanlı egemenine başkaldırdı. İslam imparatorluğunun egemen olduğu topraklarda halk muhalefetinin izleri üzerinden kopup gelen Hz. Ali, On İki İmam ve bu zincirin halkaları durumunda bulunan Rum ülkesinin pirleriyle mürşitleriyle kutsandı. Kentler kuşatılınca dağlara çekildi. Devletin yetişemediği, yetişse bile başedemediği her yerde-koşulda, dünyalaştırdığı inancından *"damıtarak"* yarattığı insanı öne çıkardı. Onu tanık göstererek Tanrı'yı kutsadı. Merkezinde insanın hareket ettiği bir dünya yarattı. Sömürüyü-yoksulluğu, Osmanlı despotunun da ötesinde düzenin bir yaratısı-doğal sonucu olarak algıladı, üretti. Giderek sisteme yönelik bir isyana girişti.

Safevi kanalından İran toprağında iktidara taşınan Hacı Bektaş Veli düşüncesine taraf oldu. Ezilen, horlanan insanı, Osmanlı zaliminden korudu.

Osmanlı egemeni-Kızılbaş arasındaki kavga gibi görünen şey aslında; Anadolu coğrafyasında acımasızca süren bir sınıflar savaşıydı. Bu yolda Anadolu Aleviliği, toplumsal mücadeleler tarihine kitlesel ölçekte ilk köktendinci isyan geleneğini oturttu. İnancına *"bandırılmış"*, dondan dona giren nice ulular yetiştirdi. O günlerden bugüne uzanan ve çağdaş insana-insanlığa seslenen nice değerler üretti. Halkın kolektif belleğinin, toplu eyleminin, söyleminin, siyasal anlamda yoksul köylülük örgütlenmesinin taşıyıcısı oldu.

İşte üç trilyon bedelli *"meşruiyet"*; Alevi-Bektaşi özdeğerlerinin, kendini yaratan-besleyen toplumsal tabandan koparılıp resmi dünyaya taşınması ve orada boğazlanması; devletin güdümünde ve denetiminde, egemenler için *"risk"* olmaktan çıkarılması; devletle taraf olma zemininde, dinsel bir bilinç yaratmanın kanalına sokulması; giderek burjuvazinin kendisi dışında kalan toplum kesimlerini güdebilmesinin bir aracına dönüştürülmesi harekatıdır. Açılan gedikten günümüze

taşınacak olan Ortaçağ değerlerinin güdücülüğünde, bu toprakta kurulacak olan laikliğin ve demokrasinin temeline dinamit koyma harekatıdır.

C) Bu *"meşruiyet"*; Alevilerin-Bektaşilerin de içinde yer aldığı toplum katına, bu toplum katının yararına, çıkarına bir ihanettir.

Alevilerin-Bektaşilerin çıkarları; içinde yer aldıkları, yaratıldıkları halk katının çıkarlarıyla, yarına yönelik özlemleriyle örtüştüğü için önemlidir. Bu bağlamda halkın çıkarı, Alevilerin-Bektaşilerin çıkarıdır.

İşte üç trilyon bedelli *"meşruiyet"*; laikliğin ve demokrasinin yaratıcı-yaşatıcı gücü olan örgütlü halk güçlerini yalnız bırakma girişimidir. Bu anlamda genelde halka, özelde Alevi-Bektaşi kitlesine ihanettir.

Demokratik Barış Hareketi ve Dostça Bir Eleştiri

Nefes'in 25. sayısındaki yazımda Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi'ni anımsatarak; *"Organı örgüte 'koşmak' bir zorlamadır"* demiştim. Şimdi kimi dostlarımız aynı *"organı"* siyasete *"koşuyor"*.

Haber vermeden apansız *"bastıran"* seçim rüzgârı karşısında; hazırlıksız ve *"seçeneksiz"* yakalanan Alevi-Bektaşi demokratik örgütlenmesi, doğrudan kendini taban alarak siyasete soyunuyor.

Bu durum sağlıklı sonuçlar üretir mi?Bence üretmez.

Öncelikle henüz bir demokratik örgüt ya da bir demokratik örgütün üst organı durumuna bile dönüşememiş olan Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi, Aleviliğin-Bektaşiliğin siyasal siyasetini üretmekten *"uzaktır"*. Bu bireylerin beceri ve birikimlerinin ötesinde, örgüt yeteneğini aşan bir durumdur. Kaldı ki Aleviler-Bektaşiler, demokratik örgütlenmelerini tam olarak gerçekleştirmiş olsalardı bile böylesi bir örgütlenmeyi taban alarak iktidara yönelik siyaset yapmak doğru olmazdı. Doğru olsaydı herkesten önce bunu sendikalar yapardı.

Alevi-Bektaşi demokratik örgütlenmesinin zemini halk ka-

tıdır. Orada demokratik hakların kesintisiz kavgasını verir. Alevi-Bektaşi olmaktan ya da içinde bulunduğu halk katından kaynaklanan sorunlarını bu mücadele alanına taşır. Sorunların çözümü için uğraş verir. Kazanımların kalıcılık kazanması için örgütlü halk dayanışmasını, tarihten getirdiği misyonunun da katkısıyla yaşama geçirir. Birey kimliğini demokratik örgüt kimliğine dönüştürür. Yasaları zorlayan ya da egemen yargıyı kıran bir *"sivil itaatsizlik"* kanalında, Aleviler-Bektaşiler için güdücü-yönlendirici bir bilinç-bir kültür oluşturur. Kendi siyasal tavrının, nerede-nasıl ve kimlerle örgütleneceğini herkesin anlayabileceği bir biçimde yaşamada yatır.

Şimdi soralım: Alevi-Bektaşidemokratik örgütlenmesi siyasal bir tavır koyabilir mi, koyamaz mı?

Soruyu koyabilir biçiminde yanıtlayacağız. Ancak bu tavır; Alevilerin-Bektaşilerin iktidara yönelik siyaseti nerede-nasıl ve kimlerle yapacağını belirtme anlamında gösterilebilir.

Somutlarsak: Alevilerin-Bektaşilerin kendi demokratik örgütlerini doğrudan taban alarak gösterecekleri siyasal tavır; tepki duydukları sosyaldemokrat siyasetin solunda, ilerici toplumsal güçlerin bir blok oluşturarak iktidara yönelik olarak gerçekleştirecekleri siyasal oluşuma katılmayı amaçlayabilir. Burada yaşanacak süreçte Alevi kimliğinin açılımlarının özümsenmesini sağlar. Uzantısında sosyaldemokratları da kendi siyasetlerini sorgulayıcı bir eğilimin içine sokmaya çalışır. Bu tavır, bağımsız adaylarla gösterilebileceği gibi başka yollarla da gösterilebilir.

Aleviler-Bektaşiler açısından, halk katında *"sınıf yoğun"* değerleri öne alan anlamlı bir demokrasi blokunun özlenen biçimde gerçekleştirilememiş olması, yapılan yanlışlıkları *"mazur"* göstermez.

Nefes dergisinin de üyesi bulunduğu Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi'nden dostlarımız, yasal açıdan hakları olan bir zeminde akıllarının erdikleri gibi davrandılar. Bu doğru yaptıkları-davrandıkları anlamına gelmez.

Aleviliğin-Bektaşiliğin ayrımlanabilecek iki gerçeği vardır: Birincisi yaşanan; ikincisi ise şu anda tam olarak yaşanmayan

ancak yaşanması gereken gerçek.

Alevilik-Bektaşilik ne zaman yapılanıp biçimlendi? Ortaçağ'da.

Nerede? Temel üretim zemininde, yani toprak üzerinde.

Kimleri kucakladı? Belirleyici üretici güçleri, yani köylüleri, çobanları, zanaat üreticilerini.

Böyle olduğu için de kendisi dışında her inançtan insanın, yaratan-üreten olmak koşuluyla sözcüsü oldu. Her davranışı, halkı kurtuluşa taşıyan bir seçenek oldu.

Ama bugün Ortaçağ'da yaşamıyoruz. O günün temel üretim zemini bugün *"az sınıf yoğun"* bir üretim alanı durumuna dönüştü. O günün belirleyici üretici güçleri bugün, belirleyicilikten *"yardımcılığa"* düştü. Küçük mülkiyet temelinin *"küçük üreticileri"* oldu. Mülksüzlerin yardımcısı anlamında, "sınıf yoğun" alanın kıyısına taşındı.

Şimdi kentler, fabrikalar temel üretim zemini; işçiler belirleyici üretici güç.

Yaşanması gereken değil yaşanan Alevi gerçeği; Alevi *"rönesansı"*nın gerçekleştirilememesi nedeniyle ağırlıklı olarak geçmişten gelen bâtını köylülük değerlerinin taşıyıcısı durumundadır. Bağlantılı olarak günümüzün belirleyici üretici güçlerini-Aleviler-Bektaşiler de kırdan kente göçe koşut olarak büyük ölçüde bu güçlerin bir parçası durumundadır ya da en azından özlemleri öyledir - merkeze almak-öne çıkarmak yerine köylülüğü merkeze alan-öne çıkaran bir özü yansıtır.

Küçük mülkiyetin ufuk sığlığıyla belirgin böylesi bir Alevi-Bektaşi gerçeği; sol siyaset yerine, sisteme yönelik köktenci bir sorgulama getirmeyen sosyaldemokrat siyasete yatkın bir eğilim üretir.

İşte Alevi-Bektaşi Temsilciler Meclisi'nin organ kararıyla siyasete taşınan "bağımsız aday" tavrı; yaşanması gereken değil yaşanan Alevi gerçeğine yaslanan; modern bir görüntü arkasına gizlenen geleneksel tavrın bir yansıması olarak günümüze taşınan; Alevilerin tek başına demokrasiyi, lakiliği kuracakları-kurtaracakları algısını öne çıkaran; sosyaldemokrat bir siyasal ufuk içinde *"güdük"* bir sosyaldemokrat tavır üret-

mekten öte bir sonuç vermeyecek, o alanda kökleşmiş olan sosyaldemokrat siyasetin kendisiyle başedemeyeceği için *"pazarlık varlığı"* olmanın ötesine geçemeyecek olan; cemaat temelinden beslendiği, inançla kuşatıldığı için bir Alevi Partisi seslendirmesine kaynaklık yapacak olan bir tavırdır.

Dostlarımızla doğru zemindeyiz. Doğru zeminde de hata yapılır. Birbirimize yönelik dostça eleştiriyi ertelersek ya da üstünü örtersek gezindiğimiz *"toprağı"* tanımakta zorlanırız. Önemli olan kafa ve davranış sorumluluğumuzu yerinde ve zamanında yerine getirmektir.

Alevi Siyasetinde Yol Ayrımı DBH*

Doğanın yazgısını ele geçirdiğimiz çağları geride bıraktık. Kendi doğamızın yazgısına egemen olacağımız bir çağı yaşamaya hazırlanıyoruz. Ortaçağ kurumlarıyla-değerleriyle yeterince hesaplaşamamanın bir sonucu olarak günümüze uzanan ve *"karayazgı"* çağına duyulan derin bir özlem biçiminde dışa vuran köktendinci bağnazlık, inanç kararlarını iktidara taşıyor. Şeriatın ayak seslerini duyuyoruz: Rap... rap... rap...

Böylesi bir tarihsel-toplumsal koşulda Alevi siyaseti nasıl bir misyonla yaşama müdahale etmelidir? Sorunun yanıtı nettir. Çünkü, bu toprak insanını esenliğe kavuşturacak devrimci-demokrat güçlerin başında Alevilerin geldiği savı, hemen herkesin ortak yargısı durumundadır. Bu yargı *"parayla"* yaratılmış da değildir. Alevilerin, Anadolu insanının toplumsal mücadelelerinde oynadığı onurlu işlevin bilince çıkardığı bir gerçekliktir. Bu demektir ki Alevi siyaseti; topluluk ölçeğinde, Alevi gelenekselliğini kucaklayan, o temelden beslenerek günümüze uzanan çağdaş bir tavrın-duruşun; toplumsal ölçekte ise Alevilerin de içinde yer aldığı halk katının-sınıf temelinin çıkarlarına dayalı bir kavganın iktidara yönelik taşıyıcısı olmalıdır.

Eğri oturup doğru konuşalım: Bugün Alevi siyaseti doğal mecrasından ayrılmaya zorlanıyor. Bir tarafta devlet ta-

* Nefes. Yıl 3 Sayı, 36

nıklığına özenen, resmi dünyada saksıda Alevilik yetiştirmeye çalışan, yani iktidardaki partilerin gelecek projelerine Alevileri de sancısız olarak eklemleyecek seçenek projeler üreten Cem Vakfı var.

Diğer tarafta, doğrudan Alevilerin örgütsüz kesimini taban edinerek yükselmeye çalışan ve Alevi inancını, ötesinde Alevi topluluk bilincini iktidara taşımaya çalışan Demokratik Barış Hareketi(DBH) var. Gündemimiz Demokratik Barış Hareketi, konumuz örgütlenme. Alevi örgütlenmesi deyince iki şeyi birbirinden ayırmak gerekiyor: Demokratik örgütlenme ve siyasal örgütlenme. Demokratik örgütlenmeyi irdeleyelim: Çağdaş sınıflı toplumlarda iki türlü demokratik örgütlenme gözlenir. Bunlar: 1) Geleneksellik zemininde inanç öğelerinin ya da doğal, yüzyüze ve kendiliğinden ilişkilerin biçimlendirdiği topluluk örgütlenmesi;

2) Çağdaşlık zemininde akla bağlı olarak biçimlenen ve bulunulan halk katının çıkarına-yararına dayalı düşüncelerin uzlaşmasının bir ürünü olarak beliren toplum örgütlenmesi.

Yaşamın gereksinimlerini karşılamaya yönelik olan ve yüzyüze ilişkilere, doğrudan demokrasiye dayanan topluluk örgütlenmeleri ya kan-soy, ya yer, ya da inanç bağı toplulukları olarak yapılanır. Ancak günümüz toplumu, bilimsel ideolojilerin yönlendirdiği sınıf çıkarlarına dayalı bir toplumsal sistemi yerleştirince; topluluk örgütlenmelerinin varlık nedeni olan yüzyüze ilişkiler, kan-soy bağları ve ilahi ya da yarı-ilahi ideolojilerin biçimlendirdiği inanç dayanışması önemli ölçüde çözüldü ya da en azından belirleyici olmaktan çıktı.

Aleviler uzak geçmişlerinden Cumhuriyet'e değin Anadolu'nun kırında ve Sünni kuşatma altında; inanç-kültür karışımı bir yaşama biçimi sergilediler. İçe kapalı, kendine yeten, kendi koyduğu kurallarla kendini yöneten homojen yapılı köy birimleri oluşturdular. Ya yere bağlı ya da Ocaklılar'da olduğu gibi soya-yere bağlı topluluk örgütlenmeleri yarattılar. İşte Ortaçağ'da Alevi siyaseti, bu topluluk örgütlenmesi üzerinde yapılandı. Sünni kuşatmanın zayıf halkalarını parçalayarak, Bek-

taşilik adı altında ve topluluk kapsamında genel bir örgütlenmeye gitti. Halkın sınıfsal çıkarlarını korumak için, batın kanalda bir isyan ideolojisi oluşturdu. Bu ideoloji, inanç zemininde bir tür halk İslamlığıydı, bir tür karşı İslamlıktı. İnancın dünyalaşarak, halk hareketine manevi bir güç-yoğunluk olarak eklenmesiydi.

Ortaçağ'da Aleviler isteselerdi bile halk çıkarına dayalı genel bir toplum örgütlenmesine, bunu doğrudan taban edinen siyasal bir örgütlenmeye gidemezlerdi. Çünkü, sınıf kimlikleri ve bu kimlikleri toplumsal-siyasal düzeyde güdecek bilimsel ideolojiler yeterince net değildi. Sınıfsal çıkarları örtenperdeleyen ilahi ideolojiler egemendi. Muhalefeti ise yarı-ilahi ideolojiler yapıyordu.

Ancak burada bir nokta koyalım: Kafaları karıştıran, düşünsel altüstlük yaratan burası. Ortaçağ'da Alevi topluluk örgütlenmesinin, doğrudan bunu taban edinen siyasal örgütlenmesinin, benzer örgütlenmelere yönelen kesimlere göre çok önemli-yaşamsal bir ayrıcalığı vardı. O dönemde, temel üretim aracı topraktı ve toprağa bağlı üretim belirleyiciydi. Alevi topluluk örgütlenmesi Anadolu'nun toprak-otlak insanını, giderek toprağa ya da otlağa doğrudan ya da dolaylı üretim katkısı veren zanaat insanını örgütlemişti: Hem demokratik hem de siyasal anlamda. Bu kapsamda ve toplumsal düzeyde, Alevi-Sünni, Rum, Ermeni ayrımının da ötesinde Anadolu'nun, üretici-yaratıcı olmak koşuluyla tüm insanlarının gerçek gereksinimlerini dile getiriyordu. Ekonomik-demokratik ve siyasal özlemlerine yanıt vermeye çalışıyordu. Bu nedenle siyasal olarak öne çıkıp merkezi otoriteye başkaldırdıklarında büyük sarsıntılar ve altüstlükler yaratabildiler.

Bugün geçmiş tarihsel süreçten günümüze uzanan Ortaçağ değerleriyle boğuşuyor olsak da, o değerler iktidara taşınmış olsa da, şeriatın ayak seslerini duyuyor olsak da semayenin egemen olduğu, sınıfsal çıkarlara dayalı bir toplumsal düzeni yaşıyoruz. Artık geleneksellik zemininden beslenen topluluk örgütlenmeleriyle ya da bu örgütlenmeleri doğrudan taban edinen siyasetlerle çağdaş sınıflı toplumda kalıcı kazanımlar elde

etmek dönemi kapanmıştır. Dünün Ortaçağı'nda ve feodal bir yapı altında, Anadolu halkının memnuniyetsizliğini kucaklayan Alevi topluluk örgütlenmeleri, bunun beslediği Alevi siyaseti, bugünün Türkiyesinde ve kapitalist bir toplumda aynı işlevi yerine getirme şansını tarihsel-toplumsal olarak yitirmiştir.

Artık Alevi topluluk örgütlenmesi, emeğe-halkın çıkarına, yararına dayalı düşüncelerin uzlaşmasının bir ürünü olarak yaratılacak olan genel toplum örgütlenmesini besleyen, yüzyüze ilişkileri ve doğrudan demokrasiyi canlı tutan, inanca bağlı değerleri yeryüzüne indiren bir geleneksel kanal biçiminde varlığını sürdürmek durumundadır. Genel demokratik toplum örgütlenmesine, kucakladığı tabanın zenginliğini taşıyan, sorunlarını aktaran bir örgütsellik olarak varlığını sürdürmek zorundadır. Bu zorunda olma, gerekli olmanın ötesinde demokratik bir haktır da. Ancak hiçbir zaman bir topluluk örgütlenmesi, bir toplum örgütlenmesini yönlendiremez. İstese de bunu yapamaz. Tam tersine, demokratik toplum örgütlenmesi, geleneksel topluluk örgütlenmesini yönlendirir ve onu çağdaşlık zeminine, akıl alanına çeker.

Peki şimdi ne yapılmak isteniyor? Geleneksel Alevi demokratik siyasetinin, çağdaş demokratik siyasetini gütmekten-yönlendirmekten aciz olduğu bir dönemde, kalkıyor Alevi geleneksel siyasal siyaseti; günümüzde sınıflara dayalı toplumsal siyasetin önüne alınmaya çalışılıyor. Bu iki kez acizlik değil mi?

Bir Alevi partisi kurulması sorunu daha düne kadar tabanlı olarak ve açık biçimde savunulmuyordu. Bir potansiyel olarak var olmakla birlikte örgütlü Alevilik zemininde ciddiye alınmıyordu.

Alevilerin ağırlıklı olarak yer aldığı toplumsal tabana dayalı gerekçelere bir kişinin kişisel serveti eklenince birden patlayıverdi.

Yakın geçmişe bir bakalım: Şeriatçı dayatma karşısında, iktidardaki siyasal partiler bir yandan laiklik, Atatürkçülük gibi duyarlı konulara vurgu yaparak, RP'nin sistem için ciddi bir tehlike olduğunu "*zinde güçler*"e kanıtlama yoluna giderken,

diğer yandan da boş durmuyorlardı. Refah'ın her şeyi olan dini, ideolojik egemenlik aracı olarak kullanıp özelleştirmeleri gerçekleştirme, zamları uygulayabilme, baskı yasalarını çıkarabilme ve devlet terörünü onaylatma mücadelesine girdiler. İktidar partilerinin bu politikası seçim öncesinde, kimi kesimlerde *"ehven-i şer"* görülmeye başlanmıştı bile. Bu zemin üzerinde, *"temsil edicilik"*ten uzak, *"kimliksiz"* ve *"çaresiz"* sosyaldemokrat yaklaşımlardan *"kaçma"* koşullarında biçimlenen *"ehven-i şer"* politikalar; *"sol"*dan sağa bir savrulma yarattı. RP'ye karşı başkalarının desteklenmesi yoluna gidildi.

Bu politika tuttu mu? Tutmadı, geri tepti: Kent yoksulları, *"Müslüman"* gözüküp *"bir şeyler"* gerekçe gösterilerek RP yerine kendilerinin desteklenmesi önerisine, *"dinin"* ve *"dindarlığın"* asıl sahibinin kendileri olduğu izlenimini öne çıkaran RP'yi onaylayarak karşılık verdiler. İşte bu karşılık, destek RP'yi hükümetin büyük ortağı yaptı.

Alevi siyasal siyaseti tıpki Ortaçağ'da olduğu gibi asıl üretim alanına, sınıf yoğun temele yöneleceğine, içinde yer aldığı halk katının siyasal siyasetinin etkin bir parçası olacağına; Demokratik Barış Hareketi görünümünde bir Alevi partisi olarak öne çıkıp özünde sosyaldemokrat tabanda *"acizlik"* sonucu ortaya çıkan boşluğu doldurmaya çalışıyor. Görüntüde, Alevi geleneksel siyasetiyle Anadolu insanına toplumsal proje sunmaya, sınıflar üstüne *"uçarak"* çağdaş siyasal siyaseti gütmeye yelteniyor.

Öncelikle şunu belirtelim. Kafalar aydınlansın. Alevi felsefesi-pratiği; Anadolu insanının toplumsal başkaldırısı, birlikte eylemi kapsamında kaçınılmaz olan ilişkiler-çelişkilerle yapılanıp biçimlendi. Bu gerçek, ikiyüzlüce atlanamaz. Atlanırsa Aleviliğin geleceğe uzanan ipi, egemene teslim edilmiş olur.

700 yıldır feleğin her türlü çemberinden geçen bu kültürinanç insanlarını *"enayi"* yerine koymaya; Aleviliği besleyen-büyüten toplumsal temelde kimlik edinmenin yollarını-yöntemlerini aramak gibi çileli bir çalışmaya girmek yerine, dinsel söylence fetişizmine kendini kaptırıp ağızlarıyla yalım

saçan *"yularsız arslanlar"* olmaya; sözel kaynaklardan taşınan geleneksel söylemi her şeye *"yeter"* görmeye; Alevi geleneksel siyasetiyle bu ülkede laiklik ve demokrasi yerleştirilecekse onu da biz yapabiliriz demeye getirmeye; ilerici toplumsal güçleri dışlamaya kimsenin hakkı yoktur.

Aleviliği en kestirme yoldan rezil etmek onu toyca savunmaktır. Alevi geleneksel siyasal siyasetiyle sınıf kimliklerinin belirlediği çağdaş toplumsal siyaseti örtmeye yeltenmek; ezilen sınıf kimliğine göre alt kimlik durumunda bulunan Alevi topluluk coşkusunu silah olarak kullanmaya kalkmak, güncel popülizm yapmak değil de nedir?

Alevilik özünde bir inanç topluluğudur; yarı-ilahi ideolojilerin, ilahi ideolojilere karşı savaş açtığı dönemler için doğru olan Alevi geleneksel siyasal siyaseti bugün için yanlıştır. İnanç temelli bir örgütlenmeyle halk kurtuluşa taşınamaz. Özgürlük, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi verilemez. Alevi kimliğinin halk kimliğine, Alevi örgütlenmesinin halk örgütlenmesine evrilmesi durumu dünün sorunuydu; bugünün sorunu ise halk kimliğinin, halk örgütlenmesinin bir parçası olması sorunudur. Bu bağlamda Demokratik Barış Hareketi, halkla taraf olarak egemene karşı konumlanamaz. Tam tersine sistemin bir partisi olur. Güttüğü-yönlendirdiği Alevi kitleyi egemene *"yem"* eder. Alevi kimliğini halk kimliğinden, Alevi örgütlenmesini halk örgütlenmesinden koparır. Alevi-Sünni mezhep ayrılığını sıcak noktalara taşıyarak, ortak yararçıkar altında toplanan halk kesiminin bir bölümünün diğer bölümünü boğazladığı bir ortamda, Alevilerin ilerici-toplumsal güçlerle demokrasi ve özgürlük zemininde buluşmasını engeller. Laikliği ve laik devlet anlayışını yadsır. Alevi toplumunu, toplumun diğer kesimlerinden soyutlayarak, demokrasinin *"boğazlanmasına"* çanak tutar. Daha kötüsü, köktendinci kanalda örgütlenen RP'nin konumuna düşer; onlara meşruiyet kazandırır. Şeriata karşı oluşturulacak anti-şeriatçı cepheyi böler.

Alevi siyasetinin yeri neresidir? sorusuna net ve ikirciksiz yanıt vermek durumundayız. Laikliğin-demokrasinin güvencesi

olan Aleviler; ortak düşman durumunda bulunan egemene, teokratik devlet özlemi içinde bulunan şeriatçı ve faşist dikta heveslisi darbeci güçlere karşı yaratılacak laik-demokrasi cephesine, kendi dinamiğini çimento olma görevini üstlenecek biçimde aktarmak zorundadır. Aleviler yaşama geçirilen bu laik-demokratik cephede yer alan tüm laik-demokrat ve emekten yana güçlerin, siyasal örgütlenme bağlamında yaratacakları iktidara yönelik bir siyasi partide yer alabilirler-örgütlenebilirler. Yerleri orasıdır. Böylesi bir siyasal ortamı hazırlamak bütün Alevilerin-Bektaşilerin sorumluluğudur.

Ölmeden evvel ölmek zemininde, kamil toplumu yaratma hizmetlisi olan Alevilerin-Bektaşilerin; akıllarından *"taşan"* duygularına *"abanarak"* inanç-mezhep siyaseti yapmaya soyunanlara kitlesel destek vermeyeceklerine inanıyorum. Bu inancım, geleceğe yönelik umudumdur.

[Cezaevindeki İnsanlık Dışı Baskılara Karşı]
SUSMAYIN, SUSMAK ORTAK OLMAKTIR*

Devrimcilere, demokratlara yönelik *"kan davasını"* yargısız infazlar, kayıplar ve işkencelerle yaşama geçiren devlet; eski bir polis şefinin adalet bakanı olmasıyla bu kez cezaevlerine el attı. *"Yoketmeye"* varan insanlık dışı baskı ve uygulamalara karşı, cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlüler tarafından başlatılan açlık grevleri sürüyor: Her an ölümler olabilir.

Genelde, devletin cezaevi politikalarına karşı kamuoyu duyarsız; cezaevi dışında, barışçıl kitle etkinliklerine silahla müdahale edilmesini, kayıp anne-baba ve yakınlarının, onlara destek verenlerin *"masum"* çığlıklarının copla susturulmasını aymazlıkla seyrediyor. Bu tavır giderek cezaevlerindeki insanlık dışı koşullar-uygulamalar karşısında sessiz bir onaya dönüşmüş durumda.

Halkın eli, kulağı, dili olmak için yola çıkanların; kulağın duymadığı, dilin söylemediği, elin davranmadığı bir "körlük" ortamına sığınmaya hakları yoktur.

Susmak, suça ortak olmaktır çünkü.

Güvencemiz, bu aymazlığın geçici olduğuna yönelik inancımızdır.

İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesi yaptığı basın açıklamasıyla kamuoyuna ve yetkililere şöyle sesleniyor:

* Nefes. Yıl 3, Sayı, 33

...

"Gündemimizde cezaevleri var!

Gündemimizde ülkemiz cezaevlerinde yaşanan insanlık dışı baskılar ve bunun karşısında cezaevindeki tutsakların başlattığı onurlu mücadele var!

Bizler cezaevlerindeki çocuklarımızın ölmemesi için, insanca yaşayabilmesi için buradayız!

Yaşanan sorunlar karşısında duyarsızlıklarıyla, sağırlıkları ve körlükleriyle ünlenen ülkemiz yöneticilerine, yetkililere bir kez daha ulaşabilmek, çocuklarımızın cezaevlerinden yükselen çığlıklarını onlara duyurabilmek için buradayız!

Öfkeliyiz çünkü çocuklarımızın cezaevlerinden yükselen çığlıklarını duymuyorlar!

Öfkeliyiz çünkü sağırlar, körler!

Öfkeliyiz çünkü açlık grevindeki çocuklarımızın her geçen gün ölüme biraz daha yaklaşmasından, cezaevlerinde insanlık dışı koşullarda yaşamalarından onlar sorumlu!

Artık yeter!

Sesimizi, çığlığımızı artık duyun

...

Bizler, cezaevlerinde yaşanan insanlık dışı uygulamalara, baskılara derhal son verilmesini, anti-demokratik yasa ve kurumların ortadan kaldırılmasını istiyoruz!

Bizler, tabutluklarıyla bir insanlık utancı olan Eskişehir Cezaevi'nin kapatılmasını istiyoruz!

Bizler, yaşananların sorumlusu olan yetkililerin derhal görevden alınmasını ve yargı önüne çıkarılmasını istiyoruz!

Bizler, çocuklarımızın insanca yaşamasını istiyoruz!

Bizler, bu ülkenin her yerinde ve cezaevlerinde, hemen şimdi insan hakları istiyoruz!

Artık yeter!

Sesimizi, çığlığımızı artık duyun!"

Suskunluğu Yırtan Çığlık*

Insanlık Onuru Için Ölümü Kucaklayanlar

Nefes'in Temmuz sayısında canlara *"Cezaevlerindeki insanlık dışı baskılara karşı; susmayın, susmak ortak olmaktır"*, çağrısını yapmıştık. *"Devrimcilere, demokratlara yönelik "kan davasını', yargısız infazlar, kayıplar ve işkencelerle yaşama geçiren devlet; eski bir polis şefinin adalet bakanı olmasıyla bu kez cezaevlerine el attı. 'Yoketmeye' varan insanlık dışı baskı ve uygulamalara karşı, cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlüler tarafından başlatılan açlık grevleri sürüyor: Her an ölümler olabilir"*, değerlendirmesini de yine sizlere duyurmuştuk.

"Halkın eli, kulağı, dili olmak için yola çıkanların; kulağın duymadığı, dilin söylemediği, elin davranmadığı bir 'körlük' ortamına sığınmaya hakları yoktur", diyerek suskunluğumuzu eleştirmiş; *"Güvencemiz, bu aymazlığın geçici olduğuna yönelik inancımızdır"*, demiştik. Aymazlığımız sona ermeden suskunluğumuzu yırtan çığlık apansız geldi:Ölüm orucuna yatanlardan Aygün Uğur 21 Temmuz pazar günü; Altan Berdan Kerimgiller 23 Temmuz salı günü; İlginç Öztekin 24 Temmuz çarşamba günü; Hüseyin Demircioğlu, Ali Ayata ve Müjdat Yanat 25 Temmuz perşembe günü; Tahsin Yılmaz ve Ayçe İdil Erkmen ise 26 Temmuz cuma günü hayata gözlerini kapadılar. İnsanlık onuru olup cezaevlerinden taşan dilsiz bir çağlayan kuşattı her yanımızı. *"İnsanlık onuru, işkenceyi yenecek!"* sloganıyla yaşama geçirilen ölüm oruçları, yürek ürpertiyor, hayranlık uyandırıyor. Sanki demokrasi kavgası dışarıdan değil de cezaevlerinden veriliyor.

En önde gelen insan hakkı hiç kuşkusuz yaşama hakkıdır. Bir insan için bu elindeki son seçenektir ve tümüyle umarsız kalınca kullanır. Yaşama hakkı güvencesini yurttaşına sağlayamayan devlet, halkına düşmandır. Cezaevindeki yurttaş, devletin denetimi altındadır. İster tutuklu olsun, ister hükümlü, özgürlüğü kısıtlanmış her kişi, yasaların güvencesi altındadır.

* Nefes. Yıl 3, Sayı 34

Suçu ne olursa olsun tutuklu ya da hükümlünün yaşamından ve sağlığından devlet sorumludur.

Cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlüler devlete görevlerini hatırlatıyordu:

1) Adalet Bakanlığı'nın yayımladığı Temmuz Genelgesi (Tabutluk Genelgesi) geri çekilsin ya da iptal edilsin.

2) Öncelikle tutuklular, yargılandıkları yerlerdeki cezaevlerine konulsun.

3) Tutuklu ailelerine yönelik baskı ve gözaltılar sona ersin.

4) Savunma hakkı önündeki engeller kaldırılsın, yani

a) Mahkemeye gidiş-gelişlerde sevk zinciri takılmasın;

b) Onur kırıcı arama yapılmasın;

c) Dövülme ya da hakarete son verilsin.

5) Sağlık sorunlarına insani yaklaşılsın, yani

a) Hastahaneye sevkler zamanında yapılsın;

b) Doktor muayenesi sırasında jandarma içeride bulunmasın;

c) Muayene sırasında zincirler sökülsün;

d) Hastaneye yatılması durumunda yatağa zincirlenilmesin.

6) İtirafçılaştırma dayatmalarına ve sürgünlere son verilsin.

7) Başta Eskişehir olmak üzere bütün tabutluklar kapatılsın.

8) Kayıplar, infazlar, katliamlar ve işkenceler bitsin.

Ancak yetkililer, *"devleti koruma"* güdüsü içinde devletin temel görevlerini de çiğnediler. Türkiye anaların-babaların ağladığı-çırpındığı, çocukların-gençlerin öldüğü ya da öldürüldüğü bir ülke durumuna geldi; çok yazık. Ancak ölerek bir sonuç alınabileceğine inanmak, bu ülkenin yüzkarasıdır.

Haklı olmanın verdiği-kazandırdığı iradenin karşısında hiçbir silah etkili olamaz. İnsanlık onuru için kendilerini ölüme mahkum edenlerin ruhları ruhlarımızda yaşayacak.

Barışçıl günlere kavuşmak dileğimiz herşeye karşın bir gün gerçekleşecek.

Şeriatçı Kuşatma Çember Daraltıyor

İktidara taşınan şeriat, yaşama, topluma *"el atmaya"* başladı. Şeriatçı terör tehdidini de kullanarak; insanlık kazanımlarını yaşamına geçirmiş hemen her toplum katından, her meslekten, her cinsten insana, o insanın değerlerine saldırıyor.Aleviler-Bektaşiler başta olmak üzere laikliğin-demokrasinin yaratıcısı-yaşatıcısı olarak algıladıkları devrimci-ilerici güçlere karşı başlattıkları intikam sürecini hızlandırdılar. Bu kapsamda hemen her olayda cemevlerine saldırmaya başladılar. Cemevlerine saldıran şeriatçı anlayış, Türkiye'nin karanlık geleceğidir.

Olaylar karşısında *"sakin bir görüntü"* veren Alevi-Bektaşi sağduyusunu *"korkaklık-ürkeklik"* olarak algılayanlar benzer davranışların yinelenmesi durumunda hakettikleri yanıtı alacaklar.

Kaynağını halktan alan ve halk hareketleriyle beslenen, inanç kararlarıyla değil, insan kararlarıyla yönetilen ve tüm demokrasi güçlerini safında toplayan bir anti-şeriat mücadele cephesi yaratılamazsa çok değil yakın gelecekte, bugün "ayak seslerini"duyduğumuz şeriata "esir" düşeceğiz.

Özgürlükler, insan hakları, eşitlik, halk egemenliği, ideolojik ve siyasal çoğulculuk; özetle şeriatçılara göre Allah'ın "indirmediği" hükümlerden oluşan demokrasi "alnının ortasından vurulacak".

Geleceği bugünden görerek tarihin ve toplumun bize yüklediği görevleri yerine getirmek için kolları "sıvayalım".

YENİ YILA GİRERKEN*

Sevgili canlar 1995 yılını geride bıraktık; yeni bir yıla girdik. 1996 yılı bizim yaşayarak katedeceğimiz yakın geleceğimiz. Uzak geleceğe umutla bakmakla birlikte ne yazık ki yakın gelecek için aynı şeyleri söyleyemiyoruz. Çünkü dünden bugüne uzanan süreçte genç nesiller şeriatçı Sünni öğretiyle yetişti. Sünni mezhebin örgütü olan Diyanet, yaşamın her alanına el attı; eğitim yozlaştı; laiklik bir kenara itildi; sürekli beslenen Sünni ilahi ideoloji sınıf ilişkilerini örttü; mezhep çelişkileri körüklendi; öne çıkarıldı. Sonuçta laik cumhuriyet, Sünni devlet olup çıktı.

Özlenen merkezi kitlesel örgütlenmeden ve tutarlı siyasi tavırdan yoksun Alevi halkın 1996'ya girerken bile, sağduyu dışında sığınacak barınağı yok gibi. Ama yaşadığımız olaylar, sağduyuyla anlaşılamayacak denli karmaşık; Alevi kitle sağduyu barınağına sığmayacak denli kalabalık.

Bu nedenleAlevi toplumu; sağduyulu, akıllı, aydınlık bireyden sağduyulu, akıllı, aydınlık örgüte-örgütselliğe atlamak; Alevi-Sünni mezhep çatışmasını, Alevileri devlet katına taşıma ya da inancının izinde bir Alevi Partisi'nde toplayarak sisteme eklemleme oyunlarını bozmak; halkın ortak çıkarı kanalında ezilenlerin memnuniyetsizliğini geçmişten günümüze taşıyan Alevi dinamizmini, halk hareketinde ve örgütlenmesinde *"yapıştırıcı"* olma görevini üstlenecek biçimde

* Nefes. Yıl 3, Sayı 27

toplumsal muhalefete aktarmak zorundadır. Uzantısında ilericitoplumsal güçlerle demokrasi ve özgürlük zemininde buluşarak; herkesin kendi kimliğiyle yer aldığı, konuşan ve tepki gösteren, denetleyen ve hesap soran örgütlü bir toplum yaratmak durumunda.

1995'te acı-tatlı günler yaşadık. 1995'in başlarında daha Uğur Mumcu'nun kanı kurumadan Onat Kutlar'ı yitirdik. İstanbul'da bir otelin giriş katına yerleştirilen *"hain"* bir bomba alıp götürdü O'nu aramızdan: O Onat Kutlar ki Sivas Katliamı'ndan ağır yaralı olarak kurtulan Lütfiye Aydın'a, "Bütün bu olup bitenlerden sonra bana, bir tek cümle söyleyebilir misiniz?", dediğinde, *"Kimse yanmasın"*, yanıtını almıştı: Ve, *"Bir ona bakıyorum, bir ülkeme... Yüreğim yanıyor"* diyerek bitirmişti yazısını.

'95'in 9 Ocak akşamı yayımlanan Süper Tumike programında Güner Ümit; *"Alevilerin aile içi cinsel ilişkide bulunduklarını"* çağrıştıran *"talihsiz"* bir cümleyi ağzından kaçırdı ya dadaha doğru bir anlatımla Ortadoks Sünniliğin yüzyıllardır sürdürdüğü, canlı tutmak için hemen her olanağı seferber ettiğibir karalamayı açığa vurdu. Uzak geçmişte Hallac-ı Mansurları, Nesimileri, Pir Sultanları asarak-keserek yaşama geçirilen; yakın geçmişte Kahramanmaraş'ta, Çorum'da, Sivas'ta insanları katlederek-yakarak yeniden hortlatılan bu düşmanlık; ilk kez toplumsal ölçekte sorgulanmaya, egemen yargı kırılmaya başlandı. Bu durum, Aleviler-Bektaşiler açısından önemli bir kazanımdı.

Yine '95'in 12 Mart'ında, gece saat 20.30 sularında Gaziosmanpaşa'da; çevresi köktendincilerin ve faşistlerin egemen olduğu semtlerce kuşatılmış durumda bulunan, Alevilerin yoğun olarak yaşadığı Gazi Mahallesi'nde, bir içsavaşı başlatacak olayların "fitili" ateşleniverdi. Birey kimlikleri belirsiz olmakla birlikte toplumsal kimlikleri açık olan güdümlü kışkırtıcı hainler, otomatik silahlarla Alevi kahvelerini taradı. Ardından olaylar Ümraniye'ye sıçradı. Siyasal ve toplumsal ayrışmalar-saflaşmalar çerçevesinde niçin yapıldığı karanlık olmayan bu olaya, Alevi halkın tepkisi çok sert oldu. Olayı kı-

namak isteyenler sokağa döküldü; birey tepkisi, toplumsal öfkeye dönüştü. Çok sayıda Alevi can yaşamını yitirdi. Bir milyonun üzerinde insanın yaşadığı yedi mahallede sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Gazi ve Ümraniye olaylarıyla *"düne"* kadar *"can güvenliğine"* indirgenmiş olan özgürlük yeniden boyut kazandı. Korku ve yılgınlık ortadan kalkarken, mücadele ve direnme duygusu paylaşılarak-paylaşılıp yaşanarak çoğaldı; dalga dalga kentin varoşlarına yayıldı.

Şeriatçı *"cüret"*in yükselişe geçtiği, laik devletin Sünni bir yapı kazandığı böylesi bir dönemde; ilerici kimliğine sahip çıkan ve örgütlü bir yapı kazanan Alevi toplumunun, demokrasi karşıtı güçler açısından ne denli yaşamsal bir sorun oluşturduğu gözardı edilemezdi. Çünkü, laiklik ve demokrasi mücadelesinin temel toplumsal güçlerinden birisi olan Alevilik; Türklüğün şoven ve İslamcı algılanışı üzerine yapılanan ırkçılığa ve Sünni İslam şeriatı üzerine yapılanan köktendinciliğe karşı, toplumsal bir *"engel"* oluşturuyordu. Amaç açıktı: Bir içsavaş öncesinde, hedef kitle olarak seçilen Aleviler, devletin resmi güvenlik güçlerine kırdırılacak; bu yolla devrimci-demokrat güçler sindirilecekti. Ancak güdümlü kışkırtıcıların ateşlediği *"fitille"* başlatılan bu saldırı, amacına ulaşamadı. İvme kazanan yığınsal tepki, hükümet çevrelerini şaşkına çevirdi. Alevilerin haklı taleplerini görmezden gelen, Alevileri yok sayan ve Sünnileştirerek eritmeye çalışan geleneksel resmi politakının sürdürümcüleri, artık işlerin eskisi gibi yürümeyeceğinin-yürütülemeyeceğinin farkına-bilincine vardılar.

'95 yılı yargısız infazlar ve kayıplar yılı oldu. Hasan Ocak kayıplar için simge isim durumuna geldi. Gazi olaylarının ardından 21 Mart'ta kayıplara karıştı. 12 Eylül darbesinden bu yana saptanan 412. kayıp vakası olarak listelere alındı. Cesedi; 25 Nisan'da-Beykoz'da köylüler tarafından bulununca, *"kayıp"* listelerinden *"faili meçhul"* listelerine aktarıldı. 15 Mayıs'ta *"resmiyete"* çıktı: Ağabeyi Adli Tıp'daki kimliği meçhul ölülerin fotoğrafları arasından kardeşini teşhis etti. Küçükçekmece Altınşehir Kimsesizler Mezarlığı'na gömüldüğü anlaşılan Hasan Ocak'ın otopsi raporu; işkence gördüğünü kanıtlıyordu.Bu bir gözaltında infazdı. O günlerin acısı içinde

baba Ocak, başımıza bir *"balyoz"* gibi inen şu cümleleri haykırdı: *"...Onlar vampirler... Fakat bunu samimi söylüyorum ki; sağ olduğum müddetçe, her Kurban Bayramı'nda kurban kanlarını, bir kazanın içine doldurup, onların kapısının önüne bırakacağım. Buyur vampir, gel kan iç..."*

İzleyen günlerde gözaltında kayıplara ve yargısız infazlara karşı örgütlü bir sorgulama başladı. Gözaltında kayıpların fotoğraflarının yer aldığı otobüsler *"Umuda Yolculuk"* yapıyor artık.

'95'in Temmuz'unda en büyük aydınlanmacımızı, Aziz Nesin'i yitirdik. O'nu çok arayacağız biliyorum. Çünkü O, karşı vicdanımızın sesiydi. *"İsyanı meslek edinmiş"* ihtiyar bir delikanlı idi O. Korkak olduğumuz için dışa vuramadığımız cesaretimizin taşıyıcısıydı. Kolektif *"yüreğimizi"* sergilemekten çekindiğimiz her koşulda öne fırlayarak ortaya çıkan boşluğu kapatmaya çalışan *"zorunlu kolektif kimliğimiz"*di.

Biliyoruz ki Alevi-Bektaşi düşüncesinde insan ölmez, Gerçek'e yürür, yani "*kalıp*" değiştirir. Şimdi Aziz Nesin'in *"ruhu"* aramızda geziniyor. Girecek, can bulacak birşey *"kalıbı"* arıyor. Bizlere düşen O'nun ruhuna kalıp olmak-olabilmek, giderek O'nun ruhunu örgütsel bir kalıba dökmek olmalıdır.

'95'in son ayında apansız yakalandığımız seçimle birlikte Alevi tabandaki örgütlenmeden kopuk olanlar ya da örgüt gibi gözüküp de bir türlü örgüt olamayanlar, Alevi davasını kimin savunduğunun ayırdına vardılar.İnancın izinde Aleviliği devlet katına taşımak isteyenlerle bir Alevi Partisi yaratmak için didinenler; Alevi toplu davranışının ya da toplumsal refleksinin güdümünde-yönlendiriciliğinde herkesin anlayabileceği bir karşı duruşu yaşadılar. Alevi partisi bloklaşması sosyal pratik karşısında *"aciz"* kalıp dağılırken; Gümrük Birliği'ne bağlanan demokrasi-demokratikleşme umutlarının anaforuna kapılıp resmi dünyada *"meşruiyet"* arayanlar, aradıklarını bulamadılar.

İnancımızdan-düşüncemizden gelen gücü yaşama geçirmeye çalıştığımız şu günlerde barış, özgürlük ve demokrasi adına sizleri selamlıyorum. 1996 yılıbizler için daha kimlikli-örgütlü bir yıl olsun.

AVUSTRALYA'DAKİ ALEVİLER*

Bu ayın dosyasında Avustralya'da bulunan Alevilerin durumlarını-duruşlarını-sorunlarını tartıştık. Daha doğrusu onlar kendilerini bize anlattı.

27 Haziran akşamı, Melbourne Alevi Kültür Merkezi'nin çağrılısı olarak Avustraya'ya hareket ettim. Ülkeme göre dünyanın bu uzak enginde; mazlumun yanında, evrensel bir dil olan Alevilikle yeniden kucaklaştım. Ne güzel.. Can Yücel'in anlatımıyla *"Dal gibi Aleviler"*; dimdik ayakta...

Avustralya'da kapitalizm insanları olağanüstü bireyselleştirmiş; birbirine karşı da yalıtmış; ses bir insandan diğer insana ulaşmıyor; davranış aktarılmıyor. Kapitalizmin *"ürünü"* olan ve kapitalizmin özüne-doğasına karşı verilecek mücadelede kavga aygıtları olması gereken sendikalar vb. emek örgütleri sarının da sarısı; toplumsallığı taşımaktan uzak.

Ağırlıklı olarak Anadolu'nun kırından kopup Avustralya'ya giden Alevi işçi, böylesi bir ortama taşınmış. *"Alevi-Bektaşi kimliğiyle yaşama müdahalenin keşfedilmediği"* 1960'lı yılların sonunda Avustralya'ya vardığında; kapitalist bireyciliğe, Türkiye kırının köylü bireyciliğini (küçükburjuva bireycilik) eklemlemiş. Para kazanıp yeniden yurduna dönmek güdüsü içinde bırakın Alevi kimliğini öne çıkarmayı, her türden *"toplumsal"*a da sırtını çevirmiş; geçmiş yargıların belirleyiciliğinde, kapitaizmin bu uzak toprağında kendine bir dünya kurmuş; uzunca bir süre geçerliliğini sürdüren *"dilsiz"*

* Nefes. Yıl 3, Sayı 35

bir dünya; Anadolu'dan-geldiği yöreden buralara taşıdığı *"halk Türkçesinin"* iletişim dili olarak kulanıldığı, ev-iş-çocuklar arasındaki *"trafik cangılında"* hem fizik, hem de içkimlik olarak yıpranan*"adamlar"*ın, örselenen kadınların, hırpalanan çocukların evreni.

Derken *"çat-pat"* İngilizce öğrenmenin getirdiği uygar bir toplumla tanışma süreci: Bireyin hemen her türlü sorununun çözüldüğü; geleceğe yönelik kaygılarının güvenceye alındığı *"olağanüstü"* kurumsal yapı. Güvencede olmanın yarattığı ferahlama zemininde; *"ben"* değerlerinin, burjuva değerlerin öne çıkarılmasıyla yaşama geçirilen kapitalizme *"köylüce uyum"*.

Özellikle 1980'li yılların ilk yarısında Avustralya'ya giden, kendi geleceğini içinde yer aldığı toplum katının ya da sınıfın geleceği içinde gören Alevi canlar ise İngilizce'yi öğrenme anlamında *"dil özgürlüğünü"* kazanınca ya Avustralya İşçi Partisi'nin çatısı altına taşındılar ya da toplumsal kurtuluşu *"öncü donanımlı"* kimliklerin kavgasında görenlerin yaygın olarak gittiği derneklerde çalıştılar.

Gün geldi çattı: *"Alevi-Bektaşi kimliğiyle yaşama müdahale keşfedildi"*. Kapitalizm doğası gereği *"yarattığı"*, emek zeminindeki her türden kitle örgütünü *"sarılaştırmışta"* ama hiç de kendi ürünü olmayan, Anadolu Ortaçağı'nda yaklaşık 700 yıl öncedoğan, kapitalizmin bir sınıf kimliği olarak ortalarda pek de gözükmediği o uzun dönemde, uygarlık öncesinden Türkiye toprağına, o toprakta çalışan insana taşıdığı ilkel sosyalist değerlerle toplumsal kurtuluşu yakın geçmişe taşıyan Alevi inancı-felsefesi, Avustraya'ya getirilmişti. Kapitalizmin yabancılaştırmak için yeterli zamanı bulamadığı Alevi-Bektaşi felsefesinin-inancının ruh aynasından Avustralya topraklarına insan;*"sosya bir yaratık"* olarak yeniden doğuyordu. İşte bu noktada Avustralya'daki Alevi-Bektaşi canlar; hem kendilerini *"toplumsal olanda"* yerli yerine koyabilmek hem de çağdaş mücadele kurumlarına toplumsallığı*"akıtmak"* için, yani ileriyi adımlayabilmek uğruna bir adım geri çekildiler; gerçek aydınlanmaya göre biraz *"arkada"* duran cemaat temeline, Alevi-Bektaşi topluluk dünyasına yöneldiler.

Dünyadaki alt-üstlüklerin, Türkiye'deki hızlı gelişimin

bu yönelmede payı büyük oldu. 1990'ların başında hızlı bir örgütlenme içerisine giren Avustralya'daki Alevi canlar, bugün Alevi-Bektaşi topluluk bilincinin-inancının taşıyıcısı durumunda bulunan kültür merkezleri, dernekler ve cemevleri oluşturmuş durumdalar.

Sorunları büyük, henüz işin başında sayılırlar. Alevi inancını-felsefesini çağdaş bilinç-tavır ortamına taşıyabilenler; çalışmaları büyük ölçüde omuzlamış görünüyor. Taban, takvimli günler dışında kendi örgütlü kimliğinin eylemlerine yığınsal bir katılım veremiyor; kapitalizmle uyum sağlamış küçükburjuva bireyciliğinin zincirlerini kırabilmiş değil. Özverili bir çalışma yürüten bu arkadaşlara, *"kafa katkısı"*, aydın katkısı gerekli. Bu katkıyı düzenli duruma getirecek kitap, dergi, düzenli konferans, panel, ders vb. etkinlikler zaman yitirilmeden yaşama geçirilmeli.

İngilizce öğrenme anlamında *"dil özgürlüğünü"* elde eden, ancak evlerinde konuşulan *"halk Türkçesiyle"* -ki o bile önemli ölçüde unutulmuş alan- kendisini anlatamayan, okuduğunu anlamayan ikinci ve üçüncü kuşak için, sorunlar daha da karmaşık. Bir yandan Türkçe'yi öğretmek, diğer yandan İngilizce yayınlar yaparak onları kendi kültürleri- inançları-felsefeleri konusunda aydınlatmak gibi yükümlülüklerimiz var. Çözümü aşacak seçenekler yaratamamamız durumunda çok değil yakın gelecekte Avustralya'da Türkçe bitecek.

Bu sorunlar yalnızca Avustralya'nın değil, Avrupa'nın da sorunu.

ALEVİLİKTE KADIN*

Bu ayın dosyasında "*Alevilikte kadın*" konusunu tartıştık. Alevilikte kadın-erkek eşitliği, kadına ilişkin olumlu-onurlu değerler kaynağını; kadınların daha özgür, daha saygıdeğer olduğu daha eski bir çağdan, yani kadın hukukunun egemen olduğu, sınıfların ve devletin olmadığı geçmiş bir toplumdan alır. Sınıflı toplumda ezilen, ötesinde erkek tarafından hırpalanan, kimliksizleştirilen kadının, gelecekteki düşsel kurtuluşuna kaynaklık eder.

Kadınına karşı sevgi göstermekten *"utanan"* erkekler dünyasında; yabancılaşan erkeğin yabancılaşmış gereksinimini karşılamak üzere sistemin bir ürünü olarak ortaya çıkan *"vücudunu para karşılığı satan"* kadın kimliği, kadınların alçalmasının öcünün, erkeklerin de alçalmasıyla alınmasına aracılık etti.

Alevi kadını kendini özgürleştirirken erkeğini de özgürleştirdi; Alçalarak da olsa kendi öcünün alınması sonucunu doğuran ancak erkeğini de alçaltan *"emeğini satma yerine vücudunu satan"* kadın kimliğine, uzantısında bunları üreten sisteme toplu bir karşı duruş aldı. Erkeklerin asla kadın sıkıntısı çekmediği *"erkek egemen sistemi"* acımasızca sorgulayarak, kendilerinin satın alınama koşullarını ortadan kaldırdı.

Tarihte kendini gösteren ilk sınıf çatışmasının erkekle kadın arasındaki çelişmenin karı-koca evliliği içinde gelişmesiyle, ilk sınıf baskısının ise dişi cinsin erkek tarafından baskı altına

* Nefes. Yıl 3, Sayı, 33

alınmasıyla aynı zamana denk geldiğini hiçbir zaman unutmayalım. Egemen anlamda doğal koşullar üzerine değil, ekonomik koşullar üzerine kurulan tek karı-koca evliliği, insanlığın evriminde kuşkusuz büyük bir tarihsel ilerlemedir. Ama ne var ki bu ilerleme, erkeklerin refah ve gelişmesi, kadınların acı ve gerilemesiyle elde edilen bir ilerlemedir. Her ilerlemenin aynı zamanda bir gerileme olduğu bu çağ, kadın-erkek ilişkilerinin erkeğin belirleyici olduğu çıkar zemininden, her iki cins için eşitlik üreten doğal-toplumsal zemine aktarılamadığı sürece aşılamayacaktır. İlerleyen erkek, gerileyen kadın olacaktır.

Aile biçimi, toplumsal sistemin bir ürünüdür ve onun kültür durumunu yansıtır. Ataerkil aileyle birlikte, ev yönetimi kamusal karakterini yitirdi. Artık ev işi, toplumu ilgilendirmez oldu; erkeğin özel bir hizmeti durumuna geldi. Modern karı-koca ailesi, açık ya da gizli, kadının evcil köleleği üzerine kuruldu ve giderek kadın, toplumsal üretimden uzaklaştırıldı. Günümüz sanayi toplumu, kadına toplumsal üretim yolunu açmış gözüküyor ama ev işi hala bu iş sürecinin dışında.

Kadının kurtuluşunun ilk koşulu kadınların yeniden kamu işine dönmesinden ve ev işinin, toplumsal iş sürecinin bir parçası durumuna getirilmesinden geçer. Bu koşul yaşama geçtiğinde toplum, ev hizmetiyle ilgi kurmaya başlar; ev işi özel hizmet olmaktan çıkar; kadının baş hizmetçiliği sona erer.

Yaşama geçirilen kadın hakları, erkekle kadın arasındaki karşıtlığı ortadan kaldırmaz; tersine, aralarındaki mücadelenin üzerinde yapılacağı *"alanı"* hazırlar. Kadına yönelik eşitlikçi-olumlu-onurlu değerlerin taşıyıcısı olan Alevi kadınlarımızın, bacılarımızın özelde kendi sorunlarının, genelde tüm kadınların sorunlarının çözümüne ilişkin kavganın-mücadelenin verileceği *"alanı"* hazırlamak; kendilerini özgürleştirme sürecinde erkeklerini, erkeğe bu konumu biçen *"erkek egemen toplumu"* sorgulamak ve genel demokrasi kavgasının üretici bir halkasını oluşturmak gibi bir sorumlulukları-yükümlülükleri vardır.

'68 RUHU ve ÂŞIK GELENEĞİ*

Genelde *âşık geleneğini* temsil eden Alevi müziğini, özelde bu müziğin taşıyıcıları olan *ozanları* düşününce bir *"dünü"* hatırlarım bir de *"yarını"*.

"Dün" adına; '68 Ruhu'nun havasında olduğu, ortamın *"korkunç"* militanlaştığı, her türlü otoriteye karşı *"neşe dolu"* bir saygısızlığın sokaklara *"taştığı"*, kitleselleşen bir "isyanın" her yönüyle ve tüm cüretiyle *"soluk aldığı"*, özcesi yaşamın güzel, ortalığın *"tatlı"*, erkeklerin yakışıklı, kızların harika olduğu, hemen her şeyin ozanların *"yakıcı"* sözleriyle *"kutsandığı"*; kapitalist üretim biçiminin *"doğasına"* karşı başlatılan *kalkışmanın*, toplumun sakin akışını derinden sarsarak *demokratik, "otantik"* bir kafa tutmaya dönüştüğü; devrimi yapacak *"gücün"*, *"görüşün"* var olduğu *"ah bir de Vietnamımız olsaydı"* denildiği günler çakılır belleğime.

Geçmişe *öykünme* değil bu; o günlerin cüretini, yiğitliğini, kitlesel coşkusunu, etiğini, estetiğini bir kez daha yakalamak-yaşamak umudunu, isteğini *canlı tutmak* belki.

Amaçlanan doğrultuda bir *"anafor"* yaratmak, bu *"anafora"* kapılmak; devrimci adanmışlığın *"denizinde"* , yüzyılların birikimi, sesi ozanların teliyle-diliyle *beslenerek* yarınlara *"kulaç atmak"*, özlemlerin en güzeli bence.

İşte o günlerde, devrimci hareketteki devingenliğe koşut biçimde müzikte de bir *arayış* başladı. Dünya ölçeğinde bir endüstrileşmeye evrilen *pop* ve *rock*'un etkisiyle önceleri *"aranj-*

man" adı altında "*ucuz*" bir *pop çizgi* egemenliğini kurdu. Bu egemenlik kırlardan kentlere taşınan kitlelerin getirdiği *folklorik kültürle* 1968'den başlayarak *kırılmaya* başladı. Halk müziğine karşı *büyülü* bir ilgi doğdu; kolej kökenli sanatçılar, *Âşık Veysel*'in türkülerini gitar eşliğinde söylemeye başladı; giderek *folk* ögesi "*palazlandı.*"

Âşık geleneğiyle '60'ların ikinci yarısında öne çıkan bu *folk müzik* arasında bir koşutluk oluştu. Halkın içinden kopup gelen yeni ozanlar kuşağıyla türkü türünü seçen gençler arasında yine '68'le birlikte "yoğunlaşan" bir "*rastlaşma*" oldu.

Olaylar karşısında duyulan ve bireyi aşan heyecanın-coşkunun ortak paylaşımı zemini üzerinde "boy verip" kimlik edinen bu "yeni müzik"te *folk,* köktenci bir "*ağız*" edinemezken, *âşık geleneği,* "sözlerindeki şiddetle" çevresine "*yalım saçıyordu*".

Yeniden kurulmaya çalışılan âşık geleneği son derece heterojen kaynaklardan besleniyordu; bir ucunda konservatuvar eğitimi görmüş *Ruhi Su,* diğer ucunda köktenci "ağzıyla" yığınları coşturan ve doğrudan soldaki politik hareketlenmenin bir ürünü durumunda bulunan *Âşık İhsani* vardı. Ortada ise kesintiye uğramamış âşık geleneğinin o gün için son halkası, devrimci hareketin gözbebeği Âşık Veysel yer alıyordu

'69 sonbaharına ulaşıldığında, devrimci olmayan durumda devrimci umutlar doğuran bir kitle hareketi yaratılmıştı. Yeni olan ve modası geçmeyen bir ülküyü, *sosyalizmi* kendisine hedef seçen gençlik, küçük başlangıçlardan, dağınık umutlardan *toplumsal hareketler* doğabileceğini ve hızla büyüyerek düzeni sarsabileceğini "*kanıtlamıştı*". Kimliğine iyice alışan üniversiteli genç artık, sonuca *militan hareketlerle* gitmekten, ozanların sesiyle-sözüyle "*kavrulmaktan*" hoşlanıyordu.

Geleneksel halk türkülerine Batı'nın şan tekniğini uygulayarak özgün-çağdaş yorumlar getiren; türküleri yerel biçem özellikleriyle söylemeyi taklitçilik olarak görüp yadsıyan, bunu ulusal düzeyde bir müzik dilini yakalamada engel gören *Ruhi Su*; eski değerlere, onların *lirik* ve *pastoral* özelliklerini zedelemeden yeni bir *soluk* getiriyordu. Derin bas bariton sesiyle

yatağına alışmış bir ırmağın rahatlığına sığınmayan; olağanüstü "dünyalı", olağanüstü iyimser ve "sapına kadar" savaşkan *Nazım Hikmet*'in şiirlerini, ata biner gibi sazına "atlayıp" bir *"mermi gibi patlatıyordu":*

Dört nala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim!

**

Bilekler kan içinde, dişler kenetli,
ayaklar çıplak
Ve ipek bir halıya benzeyen toprak
Bu cehennem, bu cennet bizim!

**

Kapansın el kapıları bir daha açılmasın
Yok edin insanın insana kulluğunu
Bu davet bizim!

**

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
Ve bir orman gibi kardeşçesine
Bu hasret bizim!

Bu gür ses, bu yalın söyleyiş; bu saygılı anlayış; halk türkülerimize bir başka *tazelik,* bir başka *renklilik* kazandırdı. Kabukları kırıp öze giden, özü sözü bir eden bu ses *Ruhi Su*'nun sesiydi. Gücünü halk sevgisinden, bilgili ve sabırlı bir çabadan alıyordu. Bu bir *çağrıydı*; insanca bir *sesti.* Anadolu insanının sevgisine, kafa tutuşuna, bağlanışına, adanmışlığına, öfkesine, yadsımasına, direncine yansıyan tüm *duyarlılıkların* bir simgesiydi.

Ruhi Su'nun bas bariton sesine en "soldan" *Âşık İhsani*'nin, erkek cinsine özgü "geleneksel erkekliğini" işçi sınıfı "erkekliğiyle" birleştiren sesi eşlik ediyordu. Toplumsal içerikli deyişleriyle tanınan, Cumhuriyet dönemi âşık geleneğini güncel siyasal mücadeleyle birleştiren *Âşık İhsani*, yer yer slogan *"yapaylığına"* düşse de yalın anlatımı ve söyleyiş rahatlığıyla, *ikirciksiz* ve *kararlı davranmayı ilke edinmiş* devrimcilere gereken güveni veriyordu.

Sazının gücünü, sesinin gücüyle birleştiriyor; salonlarda, meydanlarda *"Biz Varız"* diyordu:

Biz varız be aha dostlar biz varız
Diyar diyar belde belde biz varız
Alın terimizin başı ucunda
Nöbet nöbet akıl elde biz varız.

**

Özgür düşüncede arınmış günde
Teknik bilim savaşında en önde
Kökü kanlı toprakların üstünde
Yedi açan kızıl gülde biz varız.

**

Bizleriz adına emekçi denen
Sermaye gücünü sırtüstü yenen
Altı kıta dört bucakta söylenen
Şarkı türkü gibi dilde biz varız

**

Öküzü sabanı duvarı aşan
Ağayı patronun üstüne kusan
Makinaya geçip düğmeye basan
Cıvıl cıvıl köyde ilde biz varız.

**

Genç ihtiyar sarı siyah beyaz ten
Birleşip çağını ileri iten
Bir uçtan bir uca haber ileten
Kalem kalem bakır telde biz varız.

**

Dünyaya dar diyen fezaya taşan
Ay'ı durak eden yıldıza koşan
Pırıl pırıl ak sulara kavuşan
Yapı yapı kumlu çölde biz varız.

**

Sınır, sınıf ayrışımı dışında
Dinli dinsiz birleşmenin peşinde
Güneş'in altında suyun başında
Yemişi bol olan dalda biz varız.

**

Öbek öbek tarlalara doluşan
Emeğini aracısız bölüşen
Ak petekte nakış nakış çalışan
Arı gibi sarı balda biz varız.

**

Adım adım omuz omuz, yan yana
Varmak için yaşamanın tadına
Yeryüzünü sosyalizmin adına
Zaptetmeye giden yolda biz varız!

Bu ikisinin ortasında, binlerce yıllık halk kültür ve yaşamının ürünü olan *halk şiirinin* ve bu geleneğin taşıyıcısı-sürdürümcüsü olarak *Âşık Veysel* yerini aldı. Ortaçağ koşullarında temel üretim zemini olan toprak üzerinde biçimlenen, toprak insanını, otlak insanını, zanaat insanını kucaklayan bir inanç-düşünce kanalından gelen; *köktenci bir köylü* ideolojisinin temsilcisi olmanın anısını sürekli canlı tutarak kapitalizmin egemen kapitalist sınıflaşmanın net olduğu koşullarda bile *toprağı* öne çıkaran, toprak insanını *onurlandıran,* onlarla birlikte Tanrı'ya *yolculuk* yapan *Âşık Veysel,* toplumsal düzlemde beliren ve insanı örseleyen her türlü olumsuzluğun *"müsebbibi"* olarak ilahi-doğal düzeni görüyor, kestirmeden sınıfların olmadığı, insanın insanı ezmediği bir toplum *"düşüne"* göndermeler yapıyordu. *Alevicilik* yapmadan *Alevi süreğini* güncele *taşıyan,* yaşanan ana *aktaran Âşık Veysel*'in bu kısa yoldan kurtuluş mesajı, söylemi ne olursa olsun ağırlıklı olarak *küçükburjuva köktenciliğine* yaslanan devrimci gençliğin *acele devrim yapma* tutkusuyla örtüşüyordu.

Yeri geldiğinde Tanrı'ya sert eleştiriler gönderen *Âşık Veysel;* Cumhuriyet Türkiyesi'nin ozana olan gereksinmesini karşılamış, *yukarıdan* gerçekleştirilen "devrimlerin" en ücra köşelere değin yayılmasında ve benimsetilmesinde aracılık yapmıştı.

Şimdi ise *hemen* gerçekleşecek devrime öğrencilerle birlikte *koşuyordu:*

Uzun ince bir yoldayım,
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldeyim,
Gidiyorum gündüz gece.

**

Dünyaya geldiğim anda,
Yürüdüm aynı zamanda,
İki kapılı bir handa,
Gidiyorum gündüz gece.

**

Uykuda dahi yürüyorum,
Kalmaya sebep arıyorum,
Gidenleri hep görüyorum,
Gidiyorum gündüz gece.

**

Kırk dokuz yıl bu yollarda,
Ovada dağda çöllerde,
Düşmüşüm gurbet ellerde,
Gidiyorum gündüz gece.

**

Şaşar Veysel işbu hale,
Gah ağlaya gahi güle,
Yetişmek için menzile,
Gidiyorum gündüz gece

Cumhuriyet dönemi âşık geleneğinin '60'lı yıllarda kazandığı bu *kimlik*, kısa zamandan *kitleselleşiverdi.* Sokaklarda küçük *esintiler* oluşturan bu coşku, meydanlarda *kasırgaya* dönüştü.

Kavga etmekten okumaya fırsat bulamayan, neredeyse yaşamın kendisini *"kavgaya"* indirgeyen, mücadeleyi *Brechtvari* bir oyun gibi oynayan; romantizmin ve duygusallığın hiçbirini kabul etmeyen; ne kişisel çıkarı ne de sürekli bir işi, ne duyguları, ne gönül bağı, ne mülkü ve hatta sıra neferi anlamında ne de adı olan; hemen her şeyi *devrim* denen ilgi odağına yönelen; bu iğrenç düzeni bir an önce ve kökünden yıkmak için bu düzen işinde yaşayan; devrimin cesetleri üzerinde yük-

seleceğini önkoşul olarak benimsediği işin daha başlangıçta kendisini *"mahkum"* eden; her türlü sıcak ve gevşetici akrabalık, dostluk, sevgi, bağlılık vb. duygularını *devrim tutkusuyla* boğan; devrimci mücadelenin başarısından şehvet, övünç, haz ya da gurur duyan bir *devrimci tipi* belirdi. Bu kimlik üstte parka, altta kot, ayakta botla tamamlandı; kısa saçları, aşağı sarkan bıyıkları ve yoğun popülizme koşut başlara geçirilen şapkalarıyla bu yeni devrimci tipi, kitle işinde bir bakıma *"çıplak"* dolaşıyordu. Çünkü henüz her şey *"yerin"* üzerindeydi; renkler bildiğimiz renkler, kuşlar bildiğimiz kuşlardı; gece ve gündüz birleşmemiş, güneş *efsane* olmamıştı. Gösteriye tapınılan günler yaşanıyordu; elinde sazı yanık sesiyle halk ozanı bir *gösteri* unsuruydu. Halk ozanının telinden diline, dilinden bir iletişim aracı olarak algılanan sokaklara, meydanlara insanların bilincinden çok farklı bir ses, *"uçurumun"* nasıl aşılacağını haykırıyordu; *"olağan zamanların"* baskı altına alınmış derinliklerinden halk ozanının teli-sesi aracılığıyla "fırlayan" "sağduyu", "önsezi" *okları,* "baskı çemberini" kırarak öğrenci devrimcinin *gönül evine* saplanıyordu.

KAYGUSUZ ABDAL VE IŞIK FELSEFESİ*

Kaygusuz Abdal (1341-1342-1444); Anadolu toprağında Tanrı'nın dünya görüşüne karşı kendini aydınlanma zeminine çekerek aklın rehberliğinde ve mistisizm örtüsü altında, insanın dünya görüşünü biçimlendiren öncü sufilerden biridir.

XIII-XIV. ve XV. yy'larda Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Seyit Ali Sultan, Abdal Musa, Seyit Nesimi, Barak Baba ve Şeyh Bedrettin ile birlikte bu toprakta, Anadolulu bâtıni kimliğin olşmasında; bâtıniliğin, inanç bağlamında halkı kurtuluşa taşıyacak bir ideolojiye evrilmesinde, başat bir işlev üstlenmiştir denilebilir.

İçinde Kaygusuz'un da yer aldığı öncü sufiler tarafından biçimlendirilen Anadolu Aleviliği, temelde, idealizm-materyalizm bileşimi bir felsefedir. Bu felsefe genelde; Antik Aydınlanma Çağı ve XVIII. yy. Aydınlanmacılığı'nın zeminini oluşturan metafizik aydınlanma tabanına oturur. Özelde ise varsaydığı metafiziğin insan aklı tarafından sürekli beslenmesini bir zorunluluk olarak öne çıkardığı; yani metafiziğini fiziğine indergemeye ya da inanç varlıklarının toplamı biçiminde algılamaya çalıştığı için kimi durumlarda, XIX.yy'ın ikinci yarısında, diyalektik ve tarihi materyalizm üzerine yapılandırılan toplumcu aydınlanmaya silik adımlar atar.

* 16 Mayıs 1997 tarihinde Antalya Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı'nın düzenlediği Kaygusuz Abdal konulu bilimsel toplantıya bildiri olarak sunuldu.

"Işık" sözcüğü tasavvuf terimi olarak ilk kez Hacı Bektaş Veli tarafından "iç dünyası aydınlık veli" anlamında kullanılmış: bunu Kaygusuz Abdal'ın, "Ve dahi Işık tabiren Hacı Bektaş-i Veli vaz'ylemiş..." sözlerinden anlıyoruz.

Işıkçılar ya da Işık Taifesi adlarıyla anılan bu öncü sufiler; egemen sınıf temsilcilerine göre "zındık", halk katından insanlara göre ise sır olan şeyleri açığa vuran "ermişler" idi. Bursalı İsmail Hakkı "Ferahu'r-Ruh" adlı risalesinde: "Sırrı takdis olunsun, sofyalı Şeyh Bali Hazretleri, 'Bilesin ki Seyyid Nesimi, Fazlu-'llah-i Hurufi, Otman Baba ve daha başkaları gibi Işık adıyla ün salan habis taifenin... hepsi zındık kişilerdir. Namazları terk etmeyi mubah sayarlar...' ", diyor.

Şeyh Bedrettin Varidat'ında, "-Ey gerçek yolcusu umutsuzlanma, sen de korkulu yerlerden aşar bu ışığı elde edersin"; "-Bu ışık bir gece beni kapladı, kendimden geçtim, sevindim, taştım, büyük bir tat duydum...", diyor.

Anlıyoruz ki Kaygusuz Abdal, kendi anlatımıyla ilk kez Hacı Bektaş Veli tarafından dile getirildiğini söylediği, sonraları Sudur adını alacak olan Işık felsefesine bağlıdır.

Işık felsefesi, "doğayla Tanrı'yı özdeş kılma" savına dayanan ve kaynağını Platon'dan alan, idealizm yanı ağır basan, "Gerçek olan Tanrı'dır; her şey Tanrı'dan türemiştir; nesnel evren, ruhsal bir tözden oluşmuştur ya da evrensel ruh, diyalektik dönüşümlerde doğalaşmıştır", diyen "İçkinci Doğatanrıcılık"ın, içinde Kaygusuz Abdal'ın da yer aldığı öncü sufiler tarafından "Vahdet-i Vücut-Vahdet-i Mevcut" tasavvuf anlayışıyla harmanlanarak yeniden yorumlanıp yaşama geçirilen, "Gerçek olan evrendir; evrendeki bütün varlıkların toplamı Tanrı'dır; Tanrı maddesel bir tözden oluşmuştur", diyen "Maddeci Doğatanrıcılık" anlayışından başka bir şey değildir.

Daha düne kadar bu toprağın Alevi-Bektaşi öncüleri, "Doğatanrıcılık"ın "içkinci" yanını "maddeci" yanına indirgemeye çalışıyorlardı. Ama bugün o felsefenin sürdürümcüsü olduğunu ileri sürenler tersi bir yol izlemeye başladılar: "Maddeci" yanını "içkinci" yanına nasıl indirgeyebiliriz'i düşünüyorlar. Yani akıldan inanca atlamanın, inanca kilitlenmenin yollarını arıyorlar.

Durum böyle giderse çok değil yakın gelecekte, köktendinci bir inanç ortamında, "barış içinde bir arada yaşamaktan-köktendincilerle birlikte 'özgürleşmek'ten-yaratılmasına belirleyici anlamda can ve kan verdikleri Anadolu aydınlanmasının 'silinip süpürülmesinden'", mutluluk duyacaklar. Bu metafizik "eğilim", bu "gerici" tavır, beslenilen felsefe kaynağına "ihanet" değil de nedir?

Felsefe kaynağının otantik yorumu ikirciksiz biçimde bilince çıkarılamadığı için; Tanrı'dan çıkıp yeniden Tanrı'ya dönen bir çevrim üzerinde, kurgusal bir başlangıçla kurgusal bir son arasında "sıkışıp" kalıyorlar. En olumlu durumda bile, çevrim'in birinci yarısında yarattıkları idealizmlerini, ikinci yarısında yarattıkları materyalist anlayışlarını aklayacak biçimde kullanmalarına; bir "sentez" olarak algıladıkları insan aracılığıyla son kurgusal metafizik halka'yı kırmaya çabalamalarına karşın, toplumcu aydınlanmayı bir türlü içlerine sindiremiyorlar; insanlığın akıl kazanımlarının kuşatmasına girdiklerinde gönderme yapmakla yetiniyorlar.

Âdemi balçıktan yoğurdun yaptın
Yapıp da neylersin bundan sana ne
Halk ettin insanı saldın cihane
Salıp da neylersin bundan sana ne

Bakkal mısın teraziyi neylersin
İşin gücün yoktur gönül eylersin
Kulun günahını tartıp neylersin
Geçiver suçundan bundan sana ne

Katran kazanını döküver gitsin
Mümin olan kullar didare yetsin
Emreyle yılana Tamu'yu yutsun
Söndürsün Tamu'yu bundan sana ne (...)

(Kaygusuz)

Felsefe Toprağı Anadolu

Işık felsefesinin kaynaklarına geçmeden önce bu felsefeye "toprak olan" Anadolu'yu kısaca değerlendirelim:

VII. yy.'a girilirken Anadolu insanı dinsel-düşünsel uygarlık değerlerine; Arap Bedevilerinden ve Orta Türklerinden daha yakındı. Çünkü bu toprak insanı, daha uygar bir "kafa" ürünü olan tektanrıcı düşünceyi, çok daha önceden tanımıştı.

Tektanrıcı düşünce ortamının oluşması, yaklaşık İ.Ö. ikinci bin yılda Asurluların, Anadolu'da alışveriş merkezleri kurması ile başladı. Giderek biçimlenen ve tekelleşen bu inanç, İ.Ö. IV. yy. sonlarında, İskender'in Persleri yenerek Anadolu'ya girmesiyle iyice pekişti. İskender'in ölümünden sonra Suriye yörelerini elinde bulunduran ve çoktanrıcı Gerek uygarlığına bağlı olmalarına karşın İbrani inançlarının etkisinden kendilerini kurtaramayan Selevkoslar, tektanrıcılığa evrilme sürecindeki Filistin kaynaklı inançları, Anadolu'nun güney kesimlerine taşıdılar.

Ortaçağ'da her şeyin özü dindi. Dinsel yargıların kesin, çözücü yargılar olduğu zemininde Musa ve İsa düşüncesi Anadolu insanını Muhammet düşüncesine hazırladı. İ.Ö. XIV-XII. yy'larda yayılmaya başlayan İbrani dini, ilk düşünce ürünlerini değişmez ilkeler durumunda gündeme getirmeye başladı. Buna göre tek egemen güç Tanrı'ydı; yeryüzü yöneticileri O'nun gönderdiği peygamberlerden başka bir şey değildi; nesnel evren geçiciydi, sürekli olan Tanrı katı olarak algılanan ruhlar ülkesi idi. İnsan bir inanç varlığıydı ve suçluydu; çünkü mutluluk ülkesinde tutkuları yüzünden suç işlemişti. Bu nedenle gerçek toplum, Tanrı buyruklarıyla kurulan ve Tanrı egemenliğine dayanan toplumdu.

Görüldüğü gibi Anadolu insanı İ.S. IV. yy'da başladığı kabul edilen Ortaçağ'a; tektanrıcı tekelci bir inancın hazırladığı, insanın kendi aklına değil de kendinden yüce sayılan bilmediği, görmediği, ancak varlığına inanmakla sorumlu olduğu bir gücün yönetimine girmesi sürecini, uzunca bir zaman yaşayarak adımını attı. Ardından gelen İsa düşüncesi ve onu izleyecek olan Muhammet öğretisi; insanın düşünce kişiliğini baskı altına alan bu durumu daha da pekiştirdi, belirgin kıldı.

İslamiyet öncesi Anadolu Ortaçağı'nın tektanrıcı inanç karmaşasına Orpheusçuluk ve Pythagorasçılık kökenli inançlar da

girdi. Orpheusçuluk Eski Yunanistan'da İ.Ö. VI. yy'da; toplumsalın dışında bir yaşam biçimini benimseme zemininde, kurtuluşun bu dünyada nasıl yaşandığına bağlı olduğunu, ruhun arılığını bedenin kirliliğinden, ancak çileci bir yaşamın kurtarabileceğini ileri süren bir akım olarak belirdi; giderek Yunan dünyasını yöneten siyasal-dinsel düzene karı bir seçenek niteliğine büründü.

Pythagorasçılık ise kaynağını Yunanlı matematikçi ve filozof Pythagoras (İ.Ö. 580-500)'tan alan, ancak sürdürümcüleri tarafından İ.Ö V-IV. yy'larda kuramsallaştırılan bir öğretidir. Evrenin bir başlangıcı vardır; evren, ateşten bir merkez çevresinde oluşmuştur; çiftle tekin, sınırsızla sınırlının karşıtlığını gerektiren sayılar, varlığın olduğu denli bilginin de ilkesidir ve sayıların özellikleri, nesnelerin özelliklerini açıklar savı üzerine yapılanan Pythagorasçılık'a göre her şey karşıtlardan oluşur. Sorun karşıtlar arasında uyum kurmak sorunudur. Beden, ruh, erdemler ve kurumlar, sayının ya da sayıların varoluş biçimlerinden başka bir şey değildir. Orpheusçuluk'tan ruh göçünü de alan Pythagorasçılar; süreç içinde aynı inancın, ruhun ceza olarak bedene zincirlendiği ve bir mezar gibi bedene gömüldüğü yolundaki dogmasından geniş ölçüde etkilendiler. Bu konumlarıyla Pythagorasçılar bir yandan doğayı matematikleştirerek akılcılığın oluşmasına katkıda bulunurken diğer yandan, sayı gizemciliği üzerine yapılanan büyü öğretileriyle teokratik ve tutucu bir nitelik kazandılar ve baskıcı oluşumlara olanak sağladılar.

İşte Batı İlkçağı'ndan gelen bu inanç ve öğreti, Batı Anadolu ve Trakya'dan Küçük Asya içlerine sokularak, anadolu Ortaçağı'nın tektanrıcı inanç karmaşasına yeni bir güç kazandırdı; ona bir ivme verdi; onu Anadolu toprağında yeniden yorumladı. Bir bakıma Anadolu İlkçağ düşüncesinin uzantısında Yeni-Platonculuk'tan, Çin, Hint ve İran düşünce-inançlarından beslenerek gelişen ve Anadolu Aleviliğini yaratan asıl felsefe kaynağı durumunda bulunan tasavvuf daha bu topraklara girmeden önce, hemen hemen aynı değerler silik biçimde de olsa Pythagorasçılık-Orpheusçuluk "anaforuyla" adımını atmıştı.

Tektanrıcı inanca yatkın olmayan dünyanın başka yerlerinde, özellikle Avrupa'da Ortaçağ, İlkçağ'dan tam bir kopuş olarak yaşama geçti. Buna karşın tektanrıcı inanca yatkın Anadolu coğrafyasında Ortaçağ, Batı'daki denli tam kopuş getirmedi; yeni inançlar, yeni yaşama koşulları eskiyi tümüyle söküp atamadı. İlkçağ'dan gelen uygarlık geleneği zemininde Avrupa'daki denli toplumsal çalkantılar yaratamadı. Anadolu'yu kökten değiştiremedi. Yaptığı şey İlkçağ'ın dünyalaşan inancını, yaşanılan yerden kovmak oldu; onu bâtına itti.

İsa şeriatına tavırlı Anadolu insanı kendi iç dinamikleriyle düğümlediği bu durumdan kurtulabilmek; bâtın inanç kanalında inanmadığı inanca karşı inanç yollarını bulabilmek için barbar kılığında Anadolu'ya akacak medeniyet denen sistemi güden egemene tavırlı ilkel sosyalist insan yığınlarını ve Arap Yarımadası'ndan kopup gelecek, Ortodoks İslâm'a karşı muhalefet koşullarında biçimlenen, Muhammet şeriatına tavırlı Ali Yandaşlarını bekleyecekti.

Âlem külli vücuddur ben can oldum
Vücudda can ile canan ben oldum

(Kaygusuz)

"Âlem, tümüyle bedendir; ben âlemin canı oldum ve varlıkta canla canan yani sevgili kesildim"

Aklın Işığı-Anadolu Ilkçağı

Işık felsefesine girmeden önce bu felsefeyi besleyen düşünce kaynakları üzerinde gezinelim:

Materyalizmin, "madde, bilinçten bağımsız olarak var olan bir şeydir" savına karşı idealizm, "ruhun ve düşüncenin önceliğini" ileri sürdü. Bu kavga süreç içinde dinle bilim arasındaki bir mücadele biçiminde yaşama geçti.

İlkçağın Anadolulu düşünürleri, doğayı gözlemleyen ve doğanın yapılışını yine doğadan çıkarmaya çalışan doğa bilginleriydi. Varlığın kökeninde bir ilk madde bulunduğunu dü-

şünüyorlardı; tanrısal ve ruhsal bir ilki düşünmek akıllarından bile geçmiyordu.

Thales (İ.Ö. 625-545), varlığın kökenindeki ilk maddeyi aramaya koyuldu ve bunun "su" olduğunu ileri sürdü. O'na göre varlığın temeli ruhsal değil, nesneldi; suyun yoğunlaşması ve gevşemesi sonucu bütün varlık türleri oluşuyordu. Katı nesneler yoğunlaşmanın; ince ve uçucu nesneler gevşemenin sonucuydu. Su diriydi; bu nedenle varlıkları canlı-cansız diye ayırmak yapay bir şeydi. Varlık sürekli bir dönüşüm içindeydi; sudan türeyen bütün maddeler yine suya dönüyordu. Yeryüzü düzdü ve engin bir su olan "okeanos" üzerinde yüzüyordu; "Okeanos", bütün tanrıların ve varlıkların atasıydı; canlıydı; sınırı ve sonu yoktu; zamana bağlı değildi.

Thales'e değin düşünürlerde evreni bir sorun durumuna getirerek inceleme bilinci yoktu. İnsan doğa olayları karşısında düşünen değil, inanan bir varlıktı. İlk kez Thales doğayı ve doğa olaylarını, inançların dışına taşıyarak, aklın ışığında bir felsefe sorunu durumuna getirdi.

Thales'i izleyen Anaksimandros (i.Ö. 610-545), ilk varlığın doğrudan doğruya algılanabilir bir madde olamayacağını düşündü ve bu maddeye "sonsuz", "sınırsız" ve "belirsiz" anlamında "apeiron" adını verdi. İlk maddenin somuttan soyuta taşınması o dönem için son derece önemli bir gelişmeydi. Ayrıca "apeiron"un bütün karşıtlıkları içinde taşıdığını ileri sürmekle Anaksimandros diyalektiğin temel yasasını da gözlemlemiş oluyordu.

Anaksimandros'u izleyen Anadolulu Anaksimenes (İ.Ö. 588-525), "aperion"u yeniden somuta dönüştürmek istedi. Ve ilk maddeye "hava" adını verdi. Hava seyrekleşmesiyle ateşin; yoğunlaşmasıyla yelin, bulutun, suyun, toprağın ve taşın oluşumuna yol açıyordu. O'na göre kurucu ilke niteliği taşıyan hava, ruh türünden bir nesneydi ve somuttu.

Tektanrıcılığın ortaya çıkışıyla Ortaçağ ruhu, odak sorun durumuna getirdi. Somut varlıkları oluşturan toprak, su, hava ve ateşin dışında ruh, evrende bütün her şeyin kaynağı sayıldı.

Anadolu bâtınîliği Yeni Platonculuk'un beslemesiyle yarattığı tasavvuf kapsamında ruh kavramına özel bir önem verdi.

Su, hava, toprak ve ateşi varlık türlerinin kurucu ilkeleri olarak öne çıkarırken, "dirilik" olayını ruhun bir eylemi biçiminde algıladı.

Pythagoras (İ.Ö. 580-500)ın daha önce açıkladığım düşünceleri, izleyen süreçte dinsel inançlarla harmanlanarak yeni bir nitelik kazandı. Doğu'da ve Batı'da çok geniş bir ilgi alanı buldu. Harflerin ve sayıların kimi gizemli güçler taşıdığı savı üzerine yapılanan ve Anadolu Aleviliğini-Bektaşiliğini önemli ölçüde etkileyen Hurufilik, dolaylı olarak Pythagoras düşüncesiyle beslendi.

Pythagoras'ın geliştirdiği felsefe kuramı, ölümden yüz yıl sonra, özellikle Platon'un ondan esinlenerek ileri sürdüğü evren anlayışıyla bir din niteliğine büründü. Trakya'da yaygınlaşan Orpheus inançlarıyla karışan bu yeni inanç sistemine göre evrenin özünü oluşturan sayılarda kimi gizemli özellikler vardı. Tanrısal varlıkların tözleri, evreni yöneten gizli güçler, insanı etkileyen doğal olaylar sayıların değişik oranlarda birleşip biçimlenmesinden kaynaklanıyordu. Yeni-Pythagorsçılık adıyla bilinen ve inanç-sayı bağlantısına dayanan bu öğreti, biçim değiştirerek son iki tektanrıcı dine de girdi: Doğu'da, bir sayısının beslediği algı Tanrı'nın birliğinin simgeler duruma dönüşürken; Batı'da, Hristiyanlık'ta, üç sayısının beslediği algı ünlü üçlemeyi yarattı.

Anadolulu filozof Herakleitos (İ.Ö. 540-480), ilk maddenin ateş olduğunu ileri sürdü; çünkü ateş, havadan ve sudan daha fazla deviniyordu. Herakleitos, "Maddenin ne başı vardır ne de sonu. O, ritmik olarak meydana gelen devinmenin ayrılmaz bir parçasıdır. Bütün varlıklar için aynı olan bu düzen, ne tanrılar ne de insanlarca yaratıldı. Başı ve sonu olmayan bu ateş yandıkça bu düzen her zaman olmuştur ve sonsuza dek var olacaktır", diyordu. Yine O'na göre evren yaratılmamıştı ve yok olmayacaktı. Sürekli bir değişim dönüşüm içindeydi evren; ateş denen kurucu öğeden kaynaklanan bu değişim-dönüşüm, yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya olmak üzere iki türlüydü. Ancak bu çıkış ve iniş gelişigüzel ve düzensiz değildi; belli bir yasaya, evrensel bir kurala bağlıydı. Bunun düzenleyici

ilkesi, "logos"tu. Logos'a dayanan bütün değişim-dönüşümler varlık türlerinin oluşumuna yol açıyordu; bu oluşumun da tek öğesi ateşti. Bu nedenle değişim-dönüşüm, ateşin başkalaşmasından başka bir şey değildi.

Herakleitos'un ateşi "canlı" olarak algılaması; oluşu sürekli bir değişim-dönüşüm olarak açıklaması; varlığı "Bir"den türetmesi; çokluğu "görünüş" sayması genelde tektanrıcı dönem düşünce akımlarını, özelde Anadolu batınıliğini derinden etkiledi. İslam düşüncesi logos'u "kelam" terimi ile karşılarken, Yeni-Platonculuk'tan kaynaklanan tasavvuf logos'u "konuşan söz" (kelam-ı natık) ya da "cevher" olarak yorumladı.

Anadolulu-Yunanlı bilge Anaksagoras (İ.Ö. 500-428), oluşu başlatan kurucu ilkenin, sonraları ruh adını alacak olan "nous" denen bir töz olduğunu ileri sürdü. O'na göre "nous", varlığın oluşturucu özüydü; bütün devrinmelerin, devinme başlığı altında toplanan bütün olayların, ayrışmanın, birleşmenin, türlenmenin ve düşünmenin başlıca kaynağı "nous"du. Taşıdığı yaratıcı güç nedeniyle bir tür evrensel ruh'tu; aynı zamanda, diriliği olan, etkili, üstün nitelikli, yaşatıcı-geliştirici bir erkti. Bu özellikleriyle nous soyut değil, somuttu, maddeseldi. Ancak onun maddesi, öteki nesneleri kuran maddelere benzemiyordu; onun varlığı, görünüş alanına çıkan etkilerinin aşamalarıyla beliriyordu: Başlangıçta bağımsız, özgür, kendi kendine yeten, varlığı bir başka varlığı gerektirmeyen "nous" vardı. Khanos denen düzensiz yığını düzene sokan, devindiren, böylece oluş eylemine olanak sağlayan "nous"tu. Oluş, nousun itiminden kaynaklanan bir devinmeyle başladı.

Anadolu bâtınıliği "tanrısal akla" nous'a yakın bir anlam verdi: Özellikle "Varlık Birliği"nde tanrısal akıl soyut bir varlık değildi.

Anaksagoras'ı izleyen Empedokles (İ.Ö. 492-432), Thales'in "su"yuna; Anaksimenes'in "hava"sına ve Herakleitos'un "ateş"ine "toprağı" ekleyerek "dört öğe öğretisi"ni kurdu. O'na göre evrende "bir" değil, "çokluk" egemendi; ancak kurucu öğelerin sayısı değişmiyordu. Varlıkların oluşmasında iki temel ilke vardı: Birleştirici-bütünleyici ilke (sevgi) ve ay-

rıştırıcı-çözücü ilke (tiksinme) idi. ruh gövdeden gövdeye göç ediyordu. Oluş, sevgi ve tiksinme gibi iki karşıt gücün görünüşe çıkmasından başka bir şey değildi.

Empedokles'in geliştirdiği "dört öğe öğretisi" Plotinos'tan kaynaklanan Yeni-Platonculuk'u besledi. Yeni Platonculuk'un bir uzantısı olan Tasavvufun evren görüşü, dört öğe öğretisi üzerine kuruldu.

Antik çağın madde anlayışında yeni ve üstün bir aşamaya geçmeyi Leukipnos (İ.Ö. 5. yy.) - Demokritos (İ.Ö. 460-370) başardı. Onlara göre bütün doğal olayların temeli, bölünmez maddesel parçacıklardı; bu parçacıklar birbirlerinden nicelikleri, uzaydaki konumlanışları ve bileşim düzenleriyle ayrılıyordu: Hareket maddenin özelliğiydi; bütün olgu ve olaylar maddenin bu kendiliğinden hareketiyle meydana geliyordu. Madde başlangıçsız ve sonsuzdu. Hiçbir şey yoktan var olmuyordu ve var olanı hiçbir şey de yok olmuyordu.

Platon (İ.Ö. 427-347) ve Aristoteles (İ.Ö. 384-322); maddenin "idea" ve "biçim" dışında algılanması durumunda "belirsiz" bir şey olacağını düşündüler. Platon'a göre, madde temelde yokluktu; ancak "idea"nın kendisine vereceği "biçim"le var olabiliyordu. Aristoteles ise "idea"nın yerine "biçim"i koyarak aynı anlayışı sergiledi. O'na göre cismin bulunmadığı yerde zaman ve uzay da yoktu.

Platon ve Aristoteles bütün Ortaçağ düşüncesini etkisi altına aldı: Bu kapsamda, kendisi devinmeyen devindiriciye "tanrı" dendi.

Yeni-Platonculuk'un kurucusu Mısırlı filozof Plotinos (205-270) gerçekliğin nesnel değil, salt ruhsal nitelikte olduğu görüşünü ileri sürdü.Felsefesini, Platon'un geliştirdiği "idea" kuramına dayanak sistemleştiren Plotinos için temel varlık, "Bir" olan Tanrı'ydı. Tanrı, bütün nesneleri ortaya koyan, düzenleyen, devindiren sonsuz ve etkin güçtü. "Tanrısal Birlik" bütün nesneleri içeriyordu ve sonsuzlukla özdeşti. Tanrı özü gereği güzel değilse de güzelliğin, belli bir biçimi yoksa da her türlü biçimlenişin, yaratmamasına karşın yaratmayı gerçekleştiren eylemlerin, düşünmemesine karşın salt düşüncenin kaynağıydı.

Bütün nesnelerin kaynağı olan Tanrı'dan, ışığın Güneş'ten fışkırması gibi yaradılış olayının ilk eylemi bir dışa taşma, görünüş alanına çıkma biçiminde belirdi ve yukarıdan aşağıya üç aşamalı olarak gerçekleşti:

a- Düşünen yeti (nous); b-Ruh (psykhe) ve c-Nesnel varlık (physis).

Platon'un varlık türlerinin en yüce ve değişmez ilkesi olarak nitelediği "idea" kuramını, yeni bir yorumdan geçirerek geliştiren Plotinos'un öğretisine Yeni Platonculuk (Yeni-Eflatunculuk) adı verildi.

Yeni-Platonculuk izleyen yüzyıllar içinde biri Batı, diğeri Doğu'da olmak üzere iki ayrı doğrultuda gelişti: Batı'da biri tanrıbilim, diğeri Hristiyan mezhepleriyle bağlantılı olan iki gelişim çizgisi üzerinde yürüdü.

Doğu'da ise Eski Anadolu, Hint, İran, Asya inanç-düşünce değerleriyle de beslenerek tasavvuf adı verilen bir akıma dönüşüp yayıldı.

Işık Dini Zerdüştlük

Işık felsefesinin ve onun önemli ayağı olan Anadolu tasavvufunun kaynaklarından biri de komşu toprak kökenli olan Zerdüştlük'tür. Buddha ve Pythagoras ile hemen hemen aynı dönemde yaşadığı kabul edilen Zerdüşt (İ.Ö. 628-551); bugünkü İran ve Doğu Anadolu toprakları üzerinde kendi adıyla anılan dini kurdu. Çoktanrılı dinlerden tektanrıcı dinlere evrilme sürecinde varlığını sürdüren Zerdüştlük; Anadolu bâtıni felsefesinin oluşmasında ya doğrudan kaynaklık etti ya da Anadolu İlkçağı'ndan, Orta Asya kökenli Şamanizm'den ve Güneydoğu Asya kökenli Budizm'den gelen inanç-düşüncelere aracılık etti; bu değerleri Anadolu bâtıniliğinin özümseyebileceği bir öz-biçime dönüştürdü.

Bu nedenle Zerdüşt, çoktanrılı Eski İran dinini yıkmaya çalışmadı; ama, Ahura Mazda'yı, ölümsüzlük ve sonsuz mutluluğun geçerli olduğu, hak ve doğruluk ülkesinin odağına yerleştirdi. Amacı, toplumsal ve ekonomik değerler temelinde

Eski İran dinini yeniden biçimlendirmekti. O'na göre Ahura Mazda, tapınılacak tek tanrıydı; göklerin ve yerin, başka bir anlatımla nesnel olan ya da olmayan dünyaların yaratıcısıydı; karanlıkla aydınlığın kaynağı, evrensel etiğin yaratıcısı, doğanın merkezi ve tüm dünyanın yargıcıydı.

Tektanrıcı döneme evrilme sürecinde yaşama geçmesinin bir kanıtı olarak, Gatha'larda, Veda inancındaki çoktanrıcı öğelere rastlanmaz. Sözgelimi, Ahura Mazda'nın hükümranlığını paylaşan bir tanrıça bulunmaz. Sonraki Avestra metinlerine göre Ahura Mazda'nın çevresinde Ameşa Spenta (İyiliksever-Ölümsüz) adıyla anılan altı göksel varlık yer alır.

Gatha'lara göre Ahura Mazda, Spenta Mainyu'nun (İyi Ruh) yanı sıra Ameşa Spentalar'dan başka Aşa Vahishta (Doğruluk-Kusursuz Düzen), Vohu Manah (İyi Akıl) ve Spenta Armaiti'nin (İyiliksever-Bağlılık) babasıydı. Diğer üç Ameşa Spenta; Kshatra Vairya (Yararlı Egemenlik), Haurvatat (Bütünlük ya da Kusursuzluk) ile Ameratat (Ölümsüzlük) ise Ahura Mazda'dan kaynaklanan niteliklerin kişileşmesinden başka bir şey değildi.

Zerdüştlükte, tanrılar ve insanlar için aynı etik kurallar geçerliydi. Tanrısal düzenin işleyişini yansıtan Ameşa Spentalar, taşıyıcısı oldukları nitelikleri bedenleştirerek, Ahura Mazda'nın dünyasıyla O'na inananların dünyasını birbirine yaklaştırır.

Bilge Tanrı'nın karşısında kötülüğü simgeleyen Ehrimen, Zerdüştlüğün ikici yanını oluşturur. Ehrimen'in peşinden gidenler de özgür iradeleriyle bu seçimi yaptıkları için kötü sayılır. Zerdüşte göre, başlangıçta "yaşam ile yaşam olmayan" arasında seçim yapma özgürlüğü bulunan iki ruh karşı karşıya gelir. Bu ilk seçim, aynı zamanda iyilik ve kötülük ilkelerinin kaynağı durumundadır. Kendi iradeleri ve kararlarıyla iki karşıt ilkeye dönüşen iki ruhu da Ahura Mazda'nın yaratmış olması, ikiciliğine karşın Zerdüşt dininin tektanrıcı niteliğini kanıtlar. Bilge Tanrı'nın Ameşa Spentalar aracılığıyla kötü ruhu altedeceği inancı, ikiciliğin sona ereceğini belirtir. Bu durum yani çoktanrıcılıktan tektanrıcılığa evrilme olgusu, Zerdüşt'ün gerçekleştirdiği en önemli dönüşümdür.

Başlangıçta dünya biri iyinin, öteki kötünün egemenliği altında bulunan iki alana bölünmüştü: Her iki insan bunlar arasında bir seçim yapmak zorundaydı; kendi özgür iradesiyle ya Bilge tanrı'yı ve O'nun egemenliğindeki alanı ya da Yalan Ülkesi'nde hüküm süren Ehrimen'i seçecekti. Doğru insanın ödülü, sonsuz dürüstlük ve ölümsüzlüktü. Yalan'ın yanında yer alan insanı ise yalnızca Bilge Tanrı yargılamayacak, kendi vicdanınca da mahkum edilecekti. Bu insanların ölümden sonra sürdüreceği varoluş biçimi; Hristiyanlık ve İslamlıktaki Cennet-Cehennem kurgusunun yaratılmasını beslemiştir.

Öte dünya öğretisi kapsamında Ahura Mazda'nın yargısından sonra iyi ruhlar sonsuz mutluluk ve ışık ülkesine, kötü ruhlar ise korku ve karanlık ülkesine gönderilecektir. Öte yandan Zerdüşt, "yaradılışta son bir evre" bulunduğunu belirtir: Bu noktaya gelindiğinde Ehrimen yokedilecek, dünya kusursuz biçimde yeniden kurulacak ve bu yeni dünyaya yerleşen iyiler, sonsuz bir mutluluk içinde yaşayacaktır. Son tektanrıcı dinlerdeki Mesih-Mehdi anlayışını besleyen bu yaklaşım, Zerdüşt dininin sonraki dönemlerinde ortaya atılan "diriliş öğretisi" kapsamında biraz daha somutlanmıştır. Bu öğreti bağlamında dünya tarihi her biri 3 bin yıl süren dört döneme ayrılır. Öncesiz Zaman'da aydınlıkta duran Hürmüz'le (Ahura Mazda'nın yeni adı) onun altında karanlıkta duran Ehrimen vardı; ilk 3 bin yılın sonunda, Ehrimen Hürmüz'e saldırdı; Hürmüz, duaların en kutsalı olan Ahuna Vairya'yı okudu; paniğe kapılan Ehrimen Cehennem Çukuru'na yuvarlandı ve ikinci 3 bin yılı orada geçirdi.

Bu dönemde Hürmüz boş durmadı ve evreni yaratmaya koyuldu; önce Ameşa Spentalar'ı da içeren ruhlar evrinini, ardından onun nesnel karşılıkları olan gökyüzü, su, yeryüzü, bitkiler, ilk öküz ve ilk insan Gayomart'ı yarattı. Sonra da gelecekte insan bedeninde görünüşe çıkacak olan varoluş ötesi ruhlara iki seçenek sundu: Sonsuza değin doğum öncesi durumlarında kalmak ya da bir bedene bürünüp dünyaya gelerek Ehrimen'le kavgasında Hürmüz'e yardım etmek gibi.

Bu arada Ehrimen de boş durmadı; altı kötü cin ve Hürmüz'ünkine karşıt yapıda nesnel bir evren yarattı.

İkinci 3 bin yılın sonunda Ehrimen, gökyüzüne saldırıya geçerek Hürmüz'ün dünyasına kötülük yaydı. Öldürdüğü ilk insan Gayomart'ın cesedinden insan soyu ile metaller; ilk öküzün cesedinden hayvanlarla bitkiler türedi.

Üçüncü dönemde Ehrimen dünyaya egemen olursa da bunu sürdüremez; Hürmüz O'nu tuzağa düşürür; Ehrimen kendi yıkımını kendi elleriyle hazırlar.

Son 3 bin yıllık dönem Zerdüşt'ün doğumuyla başlar; bu dönemi oluşturan her bin yılın sonunda Zerdüşt soyundan biri O'nun ardılı olarak ortaya çıkacak ve dünyayı kurtarma görevini üstlenecektir. Üçüncü ve son kurtarıcı Saoşyans, son yargıyı gerçekleştirecek, ölümsüzlük içkisini dağıtacak ve yeni dünyanın yolunu gösterecektir.

Zerdüşt'ün kurduğu din, ölümünden sonra güneye ve batıya yayıldı, bu arada doğal olarak çoktanrıcı eski dinlere özgü kimi değerler canlandı; eski tanrılarla tanrıçalar tapınma konusu yapılmaya başlandı. Büyük İskender'in Parsa'yı (Persepolis) fethetmesinden sonra Helen Kültürü İran topraklarında etkisini göstermeye başladı. Bu etki egemenliğe dönüştüğünde İran'ın kendi dini bir kenara itildi. İ.S. 224'ü izleyen süreçte yeniden bir canlanma gözlenmeye başladı; Sasani Hanedanı'nın (İ.S. 224-651) Zerdüştlüğü resmi din olarak benimsemesiyle yeniden egemenlik kurdu.

İslam dininin İran topraklarına yayılmasından sonra Zerdüşt dini belli ölçüler içerisinde yaklaşık 3 yüzyıl daha varlığını sürdürme olanağını buldu. VIII-X yy'larda, dinsel baskılar nedeniyle Zerdüştler, başta Bombay olmak üzere Hindistan'ın çeşitli bölgelerine göç ettiler. Parsiler olarak bilinen bu cemaat, XIX yy da İran'daki son Zerdüşti topluluk olan Gebriler ile yeniden ilişki kurdu. Parsiler ile Gebriler'e, Zerdüşt dininin günümüzdeki temsilcileridir diyebiliriz.

Budizm

Bu noktada biraz da Anadolu bâtıniliğinin Uzak Doğu Asya kaynağına bakalım: Araştırmacıların düştükleri kayıtlara göre

İ.Ö yaklaşık 4 bin yıllarında Hindistan'da Veda dini egemendi. Brahmanizm'e kaynaklık eden Veda dininin kuralları-ilkeleri 4 kitap halinde düzenlenmişti; daha doğrusu bu dört kitabın her biri bir bölüm durumundaydı; ve tümü Veda Kutsal Kitabını oluşturuyordu.

Veda inancı; "Deva" adı verilen tek ve büyük bir tanrı tanıyordu; göklerin ve tanrısal âlemin simgesi durumundaydı.

Süreç içinde Deva adlı büyük tanrıya, 33 yardımcı tanrı eklendi. Deva inancının temelinde "kurban" olgusu vardı; Tanrı'ya insan kurban etme geleneğinin varlığı, Veda inancının egemen olduğu dönemlerde Hindistan'da "Aşağı Barbarlık Konağı"nın yaşanmakta olduğunu gösterir. Hindistan'ın en eski çoktanrılı dini olan Veda inancında; hava, su, ateş, Güneş vb. doğa güçleri tanrı kabul ediliyordu. Bu tanrıların hoşnutluğunu kazanmak, yardımını sağlamak için düzenlenen törenleri Brahmanlar yönetiyordu. Tapınma için belli bir yapı yoktu; törenler aile içinde ya da kırlarda yapılırdı; kurban etleri şarap eşliğinde tüketilir, dinsel şarkılar söylenir, dinsel danslar yapılırdı.

Kaynağını Veda dinlerinden alan Brahmanizm İ.Ö. 2500-1500 yılları arasında egemen oldu. Kutsal söylenceye göre Brahman, evrenin tek yaratıcısıydı; meru dağı da eviydi. Brahman ilk olarak Bhcani adındaki dişi tanrıyı yarattı; butanrının üç yumurtasından üç tecelli belirdi. Bunlar Brahma, Vişnu ve Şiva'ydı. Brahmanizm'deki Brahma-Vişnu-Şiva üçlemesi, Anadolu bâtınıliğinin evren görüşünü oturttuğu Allah-Muhammet-Ali ya da Hak-Muhammet-Ali üçlemesini besledi. Üçlemedeki;

Brahma; yaradılışı gerçekleştirmişti; bu bağlamda geçmişi simgeliyordu.

Vişnu; Brahma'nın yarattığı evreni koruyordu; bu bağlamda an-ı daim'i simgeliyordu. Evreni koruyabilmek için cinlerle sürekli kavga halindeydi; zorunluluk doğduğunda "Krişna" adıyla peygamber donuna bürünüp dünyaya geliyordu; yani bir bakıma "mehdi" oluyordu.

Şiva; Vişnu'nun korumaya çalıştığı evreni bozmak için

elinden geleni yapıyordu; bu bağlamda yakıcılığı-yıkıcılığı simgeliyordu. Zorunluluk doğduğunda cin ya da peygamber donunda belirebiliyordu.

Brahmanlara göre ruh, yani can, önsüz-sonsuzdu. Ruh ancak hareket ederek irade kullanabilirdi; bu da ruhun insan vücudunda bulunmasıyla olanaklıydı. Ruh bu kalıbı, yani vücut adı verilen kafesi taşıyarak, "kaman" denilen bir yaşam deyemininin içine giriyordu. Sonunda arınarak kabından kurtuluyor ve "Mutlak Brahma" adı verilen büyük varlıkla birleşiyordu.

Brahmanizmin evrilmesiyle Budizm doğmuş oldu. Buddha'ya yüklenen kutsal söylenceye göre O, otuz üç Veda tanrısının gözlerinde yaşıyordu. derken bir esin geldi; yeryüzüne inmek gerektiğini anladı ve insan donunda doğmaya karar verdi. Nur saçarak gökyüzünden yeryüzüne inen beyaz bir fil görünümüne büründü ve anne adayın sağ böğründen karnına girdi. Anne, hiçbir "kirlenmeye" uğramadan göklerden inen nurla (ışıklı) Buddha'ya gebe kaldı. Süresi dolup sancılar artınca anne kırlara çıktı, bir ağaç dalına tutunarak çilesiz biçimde Buddha'yı doğurdu; çünkü annesi Maya'ya tanrılar ebelik yapmıştı. Doğar doğmaz yürümeye başladı Buddha; dört yöne yedişer adım attı. Dünyaya gözlerini açtığı anda evleneceği eşi, bineceği atı ve arabacısı da doğdu. Buddha doğduktan yedi gün sonra annesi öldü. Buddha'nın yaşam görüşünde dört kesin öğe vardı: Bunlar;

1) Birinci gerçek; çekilen acılar

2) İkinci gerçek; duyulan istekler ve özlemler

3) Üçünccü gerçek; acıdan kurtuluş, her türden isteğin bastırılması, her türden tutkunun ortadan kaldırılması.

4) Dördüncü gerçek; arınmak.

Arınmanın da sekiz yolu vardı; Bunlar;

1) Doğru görmek;

2) Doğru düşünmek;

3) Doğru konuşmak;

4) Doğru yaşamak;

5) Doğru tavır takınmak ve doğru davranış göstermek;

6) Doğru amaçta olmak ve doğru çaba içine girmek;
7) Doğru belleğe sahip olmak ve
8) Doğruya yönelmek.

Bu dört olguyu benimseyen, gereklerini yerine getiren insanların Arhat aşamasına ulaşabileceğini belirtir Buddha. Bu aşamaya ulaşan kişi kusursuz, olgun ve üstün duruma gelir. Görüldüğü gibi Budizm Anadolu bâtıniliğinde hem evren görüşünü, hem de insanın kurtuluşu bağlamında insan-ı kâmil görüşünü önemli ölçüde beslemiştir.

Kandaş Toplum Dini Şamanizm

Şimdi de Anadolu Aleviliğinin Asyalı kaynağına gelelim: Bu Şamanizm'dir.

Şamanizm, Orta asya kandaş Türk toplumlarının bir inanç sistemidir. Aşağı Barbarlık konağındaki anahanlık düzenine denk düşer. İlk cinsel yasakların yaşama geçmesiyle kan kutsallığının simgesi olarak öne çıkan tötemler dinidir bir bakıma. Ana hukuku egemen olduğu için totemler ve koruyucu ruhların hemen hepsi dişidir. Eşitliğin, kardeşliğin ve mutluluğun dinidir.

Şamanizm'de ruhlarla, öbür dünyayla ilişki kurma ve şifa verme yeteneği taşıdığına inanılan, ayin ve törenleri düzenleyen kişiye şaman ya da kam denir. Şaman ya da kam, fiziksel ve ruhsal bakımdan olağandışı bir kişidir. Görevlerini kendinden geçerek vecd durumunda yerine getirir; bu haldeyken ruhlar dünyasına ulaşır; kimi kez onların sözcüsü durumuna geçer. Doğaüstü yeteneklerini ya soydan alır ya da ruhların gerçekleştirdiği bir "seçim" sonucunda kazanır. Hangi durumnda kazanmış olursa olsun şamanlığının toplumca kabul edilebilmesi için öğretmenlerinden eğitim alması ve gelenek olan zorlu sınavlardan geçmesi gerekir. Şamanın bütün yakarışları ve dansları doğaçtandı; vecd durumundayken davul, davul tokmağı, başlık, cübbe, madeni ses çıkaran takılar ve çeşitli kadın simgeleri gibi aletler kulanır, özel giysiler giyerdi.

Şamanlar kadın ya da erkek olabilirdi. İlk örgütlenme aşa-

malarının anaerkil niteliği, şamanların kimliğinde yansıyordu ve bu durum sonraki aşamalarda da gözlendi. Şamanlar bir kadındı ya da anaerkillik gereği görevlendirilmiş kadın gibi davranan bir erkekti.

Şamanizm toplumsal gelişime koşut olarak bir evrilme sürecine girdi. Çevre medeniyetlerin etkisi bu süreci hızlandırdı. Toplum Aşağı Barbarlık Konağı'ndan Orta Barbarlık Konağı'na sıçradı; bunu Şamanlığın dönüşüme uğraması izledi. Şamanlığın temeli olan ana hukukuna dayalı kan örgütü, erkek yararına değiştirilmeye başlandı. Sonuçta kadın hukuku ile erkek hukuku arasında kurulmuş eşit haklı bir uzlaşma dini olan "il dini" ortaya çıkmış oldu.

Toplumsal gelişme Orta Barbarlık'tan çıkıp Yukarı Barbarlığa evrilince; anahanlık yenildi, babahanlık kesin egemenliğini kurdu. Artık toplumun vicdanı erkekti; bu vicdanın göklere yansımış biçimi olarak algılanan din de benzer değişime uğramak durumundaydı. Sonuçta erkek hukukuna dayalı "ilhan dini" ortaya çıkmış oldu.

Şamanizm değerleri, medeni bir toprakta medeni insanların beslemesiyle yaratılan değerler değil, medeniyet öncesi kandaş kandaş toplum değerleriydi. Bu ilkel komünal değerler kitleler halinde batıya göç eden bu insanlarca Anadolu toprağına taşındı ve küçük Asya'da bâtıni felsefenin oluşmasında yaşatkan bir kaynak durumunda yaşama geçti.

Işık Felsefesi

İşte Anadolu ilkçağından, Uzak Doğu Asya'dan gelen bu değerler Zerdüştlük değerleriyle de harmanlanarak bu toprakta tasavvuf akımına dönüştü. Tasavvufun Tanrı, evren ve insan gibi üç temel sorunu vardı: Tanrı tekti; önsüz-sonsuzdu; yaratıcıydı; bilinemezdi; varlık türleri içinde özdeşi yoktu; salt akıldı, salt bilinçti, salt ruhtu, salt anlıktı. ancak bütün bu niteliklerin üstünde bir Işık'tı (nur). Yaratılmamıştı. Yaratma olayı bir ışık olan tanrısal özden fışkırmaydı (sudur). Fışkırma, en yüceden en aşağıya doğru aşamalıydı. Evren, bu tan-

rısal fışkırmanın en geniş boyutlu varlık alanıydı. İnsan, Tanrı'yla evren arasında, ikisinin birleştiği bir odak varlıktı; taşıdığı ruh, akıl ve istenç nedeniyle tanrısaldı. İnsan'ı tanrıya yaklaştıran, O'nu kavramasını sağlayan başlıca öğe sevgiydi (aşk). Aşk, kişinin kendinde Tanrı'yı sezmesi, Tanrı'da görünüş alanına çıkması eğilimiydi. Gerçekte seven de sevilen de bir'di; bu nedenle insan Tanrı, Tanrı'da insandı.

Şimdi Kaygusuz Abdal'ın içinde yer aldığı öncü sufilerin "besleyip büyüttüğü" Işık Felsefesi kapsamında Anadolu Aleviliğinin inanç-düşünce evreninde bir "gezinti" yapalım.

Anadolu Aleviliği "tez-antitez-sentez" olarak algıladığı "Tanrı-doğa-insan" ilişkisini; Işık Felsefesi (Sudur Felsefesi) kapsamında açıklar. Işık Felsefesi, "tez" durumundaki Tanrı'nın kendi özünden fışkıran-taşan ışığın "dönüşümler" geçirerek ve bu yolla kendi kendine "yabancılaşarak" evrende, gözle görülebilir biçimler aldığını savunur.

İnanca göre Tanrı, madde ve eşyanın, hareketin, hareket soyutlaması olarak zamanın var olmasından önceki mutlak hiçlik'te kendi kendisinin tanrısı iken, insan için düşünülmesi-algılanması güç bir öze sahipti.

Işık Felsefesi, bu özü veri alarak bir tartışmaya girmez; çünkü, bu aşamada Tanrı varlığından söz etmeyi anlamlı ya da üretici bulmaz. Kendi kendisinin bilincinde; kendi içindeki sonsuz olanakların, yeteneklerin ve güçlerin ayrımında olmayan bir Tanrı'ya karşı ilgisiz kalır.

Yine inanca göre Işık felsefesinin yasası durumunda bulunan "güzelliğin görülmeye olan eğilimi" sonucu Tanrı, insan için düşünülemez olan "hiçlik" ortamında; kendine bakacak göz ve kendini taşıyacak, kendine konut olacak gönül ister.

Işık felsefesi bu gereklilikle-zorunlulukla başlar; Tanrı, kendine "yabancılaşır". Yabancılaşmanın belirmesiyle birlikte "hiçlik", olanakları gizil olarak barındıran bir duruma evrilir. Evrilmeye koşut olarak Tanrı, kendi bilincine varır; bütün nesnel ve ruhsal şeylerin yaratılması için gerekli kaynağı içinde taşıdığının ayırdına erer; kişilik-kimlik kazanır; önce "hiçlikte" ilgi dışı bir Tanrı iken şimdi Hak, Hakikat Gerçek ve Aşk olur.

Daha sonra ilk ışık kademesi olan Hakk"tan; hemen her şeyin onun aracılığıyla yaratıldığı kabul edilen ilk akıl'a (akl-ı evvel) inilir. Böylece çevrimin, kutsal köken'den (âlem-i gayb) duygularla algılanabilir-bilgiyle ulaşılabilir dünyaya (âlem-i şühud) inen alçalan eğrisi'nin (kavs-i nüzul) hareketi başlamış olur.

Ardından sırasıyla ve her adımda Tanrı'dan biraz daha uzaklaşacak biçimde; akl-ı evvel'e verilen bilgilerin belirme aşamaları olarak inanca çıkan meleklerin, peygamberlerin, ermişlerin, inananların, inanmayanların, cinlerin-şeytanların, hayvanların, bitkilerin ve doğal elementlerin aklı; bu dokuz akıldan kaynaklanan ruhları yaratılır.

Böylece inançta varoluş çemberi olarak algılanan çevrimin, kutsal kökenden çıkıp görünür evren'e doğru inen alçalan eğri'sinin hareketi tamamlanmış olur.

Varoluş çemberi'nin bu ilk yarısı, tümüyle bir inanç ürünüdür. Gönül bilgisiyle (sezgisel akıl) ulaşılan, bâtını bilince öncelik verilerek açıklanan ve geçici görünür gerçekler olarak algılanan, nesnel dünyaya göre değişmez, kalıcı ve ebedi bulunan bu idealist yan, bu idealizm; metafizik aydınlanma'nın, doğadan önce var olan ve diyalektik yöntemle gelişerek doğalaşan ve insan bilincinde kendini bulan mutlak düşünce'sinden, felsefe diliyle konuşursak Tanrısı'ndan başka bir şey değildir. Önce mutlak bir düşünce vardı; her şey bu mutlak düşünce'den oluştu, diyen metafizik aydınlanmacılarla önce mutlak hiçlikte bir Tanrı vardı, her şey O'nun kendine yabancılaşmasıyla yani diyalektik dönüşüme uğramasıyla görünür gerçekler durumuna geldi diyen Anadolu Alevi inancı tam bir örtüşme gösterir.

Yine metafizik aydınlanmanın, inançtan akla atlama olgusunu burada da görürüz; Bu bağlamda çevrimin idealist yanı, ışık felsefesinde öncel-yaratıcı görünmesine karşın gerçekte, nesnel sürecin-maddeci düşünce temelinin bir gerekçesi'dir. İnançtan düşünceye inebilmek için kolektif bir yordamla yaratılmış bir varsayım öğesidir. Daha açık bir anlatımla zâhiri düşünmeye-koşullanmaya tepki gösteren bâtını kimliğin; asıl

gerçek olarak algıladığı doğal süreci-insan eylemini kutsamak için kendine "yabancılaşarak" yarattığı bir "yabancılaşma" ürünüdür.

Kaygusuz Abdal'ın, çevrimin idealist yanının bir kurgu ürünü olduğunu açıklayan şu dizeleri çarpıcıdır:

Ol zaman ki yoğ idi bu kâ'inat
Zat içinde nihan idi her sıfat

Zat içinde bu sıfat mestûr idi
Bu vücud yoğ idi hemân nur idi

Ne nebi var idi ol dem ne veli
zat içinde nihan idi her sıfat

Yir ü gök hazine içinde sır idi
İkilik yoğ idi hemân bir idi

Bu yaklaşım en net biçimini XIX. yy Bektaşi ozanı Edip Harabi (1853-1917)'nin dizelerinde bulur: "İnsan Eyledik" adlı uzun şiirinde Harabi;

Daha Allah ile cihan yok iken
biz anı var edip ilan eyledik
Hakk'a hiçbir layık mekân yok iken
Hanemize aldık mihman eyledik

Kendisinin henüz ismi yok idi
İsmi şöyle dursun cismi yok idi
Hiçbir kıyafeti resmi yok idi
Şekil verip tıpkı insan eyledik (....), diyor.

Çevrimin idealist yanını öncel-yaratıcı ve ebedi gören, inancına kilitlenmeyi öneren, kulluk felsefesini dünyalaştırmaya çalışan Ortodoks inançlara son dönemin güçlü ozanlarından İbreti, "Söker Giderdim" adlı şiirinde bak nasıl başkaldırıyor:

Bir Şah olsam hükmeylesem cihana
Kilise, mescidi yıkar giderdim
Okullar yapardım bütün insana
Cehaleti kökten söker giderdim

Fabrikalar kurar idim her yerde
İkiliği kovar idim bu serde
Ayrı gözle bakmaz idim bir ferde
Cihana bir gözle bakar giderdim

Gerçek insanları bilirdim Allah
Ondan gayrisine tapmazdım billah
Ne kâbe kalırdı ne de Beytullah
Yerine bir arpa eker giderdim

İnsanlıktan başka olmaz cennet
Yok olurdu İsa, Musa, Muhammet
Kalkardı dünyada mezhep, tarikat
Dinlerin bağını çözer giderdim

Bir olurdu zengin fakir her zaman
Çaresiz dertlere olurdum derman
Ne gavur kalırdı ne de Müslüman
Tümünü bir yola çeker giderdim

Gece gündüz çalışırdım millete
bir faydalı kul olurdum elbetde
Bir ırmak olurdum Güneş' ten öte
Yeni fezalara akar giderdim

O günü görseydim yüzüm gülerdi
Dünyada insanlar bayram ederdi
Ne bir silah ne bir atom kalırdı
Bir ulu deryaya döker giderdim

İbreti der varlığımız bitmezdi
İnsanoğlu yanlış yola gitmezdi
Ayrı gayrı devlet icap etmezdi
Dünyaya bir bayrak diker giderdim

İnançta çevrimin ikinci yarısı, Hakk'tan en uzak nokta olarak beliren doğal element-saf cevher'den çıkıp yabancılaşmadan uzaklaşacak-her adımda daha çok Tanrı'nın kendisi olacak biçimde dönüşümler geçiren, yükselen eğri"nin (kavs-i uruc) hareketiyle başlar.

Işık felsefesinde inançtan nesneye inilmesi'yle birlikte Tanrı'nın tanrılığı da sona erer. Varoluş çemberi'nin yükselen eğrisi"nin hareketi bütünüyle materyalizm zemininde-maddeci düşünce temeli üzerine yürür; nesnel-toplumsal evren, tanrısal özün görünüşe çıkan bir yaratısı olarak algılanmasına karşın gerçekte bir öncel-yaratıcıdan başka bir şey değildir.

Yabancılaşmanın son noktası; en az Tanrı olan şeyin nesnelleşmesi olduğu için doğal element-saf cevher ya da bunun aklı, ruhu; Tanrı'nın da tanrılığını yapamayacağı bir ışık (sudur) aşamasını simgeler. Bu noktada İlkçağ aydınlanmacılığının canlı-cansız doğanın kurucu ilkeleri olarak önce çıkardığı toprak, su, hava ve ateş nesneleri yakalanır. Ve idealizmden materyalizme kırılan, Tanrı'nın bilgisi-yönlendirilmesi dışında, kendi yasaları-kuralları içinde adım adım yabancılaşmadan uzaklaşan bir sürecin başlangıcı olur.

Varoluş çemberi'nde yükselen eğri"nin dönüşümleri giderek soyuttan somuta evrilir. Her şeyin dünya çevresinde döndüğü algısıyla beslenen ve bir çember yayını izleyen hareketin soyutlanması olarak bilince çıkan zaman sürecinde; dokuz ruh, dokuz akla verilen bilgilerin görüntülerinin belirdiği tanrısal mekânlar olarak Atlas, Burçlar, Zühal, Müşteri, Merih, Güneş Zühre, Utarit ve ay biçiminde somutlanır. Bu dokuz gökkatından özelde nesnel süreci-yaşamı önceleyen ve karşıtlıklar biçiminde varlığını gösteren (zıtların birliği) nitelikler olarak sıcaklık-soğukluk, kuruluk-yaşlık vb. öğeler belirir.

Burada, Çin, Hint, Yunan-Anadolu düşüncelerinin bir bileşimi biçiminde evrilen İlkçağ Aydınlanma felsefesinin bire bir izlerini görürüz. Görünen sonsuz çeşitliliğin kuru-yaş, aydınlık-karanlık, sıcaklık-soğukluk, boşluk-doluluk, artı-eksi vb. karşıt güçler taşıdığı; gelişmenin-değişmenin itici gücünün bu olduğu sezisi, Işık Felsefesinde de önemli yer tutar. Tanrı-doğa-insan kutsal üçlemesini, "tez-antitez-sentez" biçiminde besleyen de bu yaklaşımdır.

Önsüz-sonsuz olarak algılanan dört öğe ve niteliklerin ilişkisinden üç âlem, yani cansızlar âlemi, bitkiler âlemi ve hayvanlar âlemi ortaya çıkar. Çevrim'de yükselen eğri"nin son hal-

kası, dokuzuncu ve son ışık kademesi olarak beliren hayvanlar âlemi; derece derece yükselerek Hakk'a ulaşan ve eksiksiz insanı temsil eden insan-ı kâmil aşaması'yla son bulur.

Çevrim'e bir bütün olarak bakıldığında; Tanrı, kendisini doğal element-saf cevher'e taşımakla bir bakıma varlığını da yadsımış olur; potansiyelini kendi içinde taşıyan bir nesnel süreci yönlendirmek şöyle dursun, onu bilmekten bile acizdir. Cahili olduğu bu dünyayı tanımak-bilmek, bu yolla kendi "cehaletine" son vermek isteyen Tanrı; tanrısal özü en çok içeren, yani en çok Tanrı olan insana gereksinim duyar. Genelde insan, özelde kâmil insan aracığıyla inançta, geçici görünür gerçekler dünyası olarak kutsanan, özünde bir varlık ve olgu anlamında maddi özellikler gösteren öğelerin oluşturduğu bir nesnel süreçten başka bir şey olmayan bu dünyayı bilme-tanıma olanağını bulur.

İnsanın Tanrı'ya değil, Tanrı'nın insana muhtaçlığı zemininde; kendi kendisinin tanrısı-efendisi; kendi kendisinin yaratıcısı-şekillendiricisi olarak öne çıkan insan, beynini ve bedenini "cendereye alan" hemen her türlü baskıya "başkaldıran" bir "savaşçı" olarak belirir. Kutsanarak tersyüz edilmiş kolektif bilincin son halkası olarak şekillenen ve ilksiz-sonsuz olarak algılanan tanrı inancı ya da inanç tanrısı; konuşan tanrı ya da tanrı insan kılığında ayakları üzerine oturur. Kurgulanan Tanrı, kurgulayanda somutlanır. Tanrı, insan donunda söyleyen-eyleyen bir varlığa bürünür. Bu diyalektik dönüşümün doğal bir uzantısı olarak, hiçbir zaman kendi yabancılaşma ürünü Tanrı'yı tanık göstermez; bu bağlamda O'na tapmaz; tam tersine kendini tanık göstererek O'nu kutsar; konuşan tanrı olarak algıladığı insanın insana "tapmasını" yeğler.

Sıra "ek-doğa" olarak algılanan toplumsal süreçte inancın dünyalaşmasına gelmiştir: Bu kanalda, medeni insan kafasının bir ürünü olan ve doğa-toplum yaşamının sınırları dışında yabancılaşıp kemikleşerek geriye dönüp yine aynı medeni insanın kafasını zincire vuran ortodoks dinsel inanç, gökkatlarından yeryüzüne indirilir; insanın insana, insanın insanlığa, giderek çevreye, doğaya, topluma duyduğu saygının

bağımsızlaşması görüntüsü ardınad, inancı, toplumsal emekle, başka bir anlatımla birikmiş ya da canlı emekte ki değişim değerinde somutlar ve onu toplumsal bilince indirger. Böylece insanın kurtuluşundan, toplumun kurtuluşuna yönelik süreç başlatılmış olur.

Aleviler-Bektaşiler Tanrı-doğa-insan özdeşliği zemininde Tanrı'nın, ancak kâmil insan aracılığıyla öğrenebileceği bir nesnel süreci, bir materyalist açılımı varsaymakla kendi yabancılaşmış kolektif bilinçlerine "esir" olmaktan kendilerini kurtarmış, metafizik aydınlanmanın sınırlarını zorlayarak materyalist aydınlanmaya adım atmış olurlar. Felsefeye bu tutarlılığı kazandıran, onu idealizmden materyalizme çeviren; "Vahdet-i Vücut-Vahdet-i Mevcut" anlayışı üzerine yapılanan Anadolu tasavvufu olmuştur. Canlı-cansız doğayı tanrısal özün görünüşe çıkmış biçimi olarak görmek, aslında Tanrı'yı nesnelerin toplamı biçiminde algılamanın bir başka anlatımından başka bir şey değildir. Bu da ruha öncelik veren "İçkinci Doğatanrıcılık"ın terkedilerek "Maddeci Doğatanrıcılık"ın ya da "İnsantanrıcılık"ın Anadolu toprağında yaşama geçirilmesidir.

Işık felsefesini bugünlere taşıyan, onu sürekli güncel kılan işte bu materyalist özdür. İnancın, kâmil insanın yaşam görüşüne; dinin, toplumun evren görüşüne indirgenmesi görüntüsü ardında, insanın görüşüne ve toplumsal bilince duyulan saygıdır, aşktır, bağlılıktır. Yarı-ilahi nitelikte köktenci bir halk muhalefeti olarak biçimlenip yapılandığı Ortaçağ koşullarından günümüze toplumsal isyanı kucaklayan, eşitsizliğe, sömürüye, horlanmaya duyarlı özdür. O günden bugüne, bugünden yarına; sınıfların olmadığı, insanın insanı ezmediği bir toplum düşünü, içten, heyecanla kovalamadır, sürekli canlı tutmadır.

Ama aynı zamanda Işık felsefesinin bu can alıcı noktası, onun en zayıf halkasıdır. Çünkü burası doğa-toplum yaşamının sınırında; hem toplumsal insan bilincinin harmanlanmamaddeci düşünce temeli üzerinde gelişen akıl ürünününün hasat alanı, hem de kutsal köken'e bir atlama platform'udur; metafizik aydılanmanın sınırıdır.

Kaygusuz'a kulak verelim:

Evliya' dan gelen kelâm, okunan kuran değil mi?
Gerçek velinin sözleri, sureti Rahman değil mi?

Bu âdem dedikleri
El ayakla baş değil
Âdem manaya derler
Suret ile kaş değil

Gerçi et ve deridir
Cümlenin serveridir
Hakk'ın kudret sırrıdır
Gayre bakmak hoş değil

Âdem mana-yı mutlak
Âdemdedir nutk-ı Hak
Âdemden gafil olma
Nefsi de serkeş değil

Âdemdedir külli hal
İlm ü hikmet güft ü kaal
Âdem katında âlem
Dane-i haşhaş değil

Âdem odur ey hoca
Gıdası mana ola
Maksud âdemden ahi
Hayal ile düş değil (...)

(1) Bu saraya âdem oldu padişah
Suret-i âdemde geldi bunda şah

(1) Tanrı gönülde sultan oldu
Tanrı insan görüntüsünde dünyaya geldi

(2) Âdem kendiyle nikap eyledi
Âdemin gönlü içinde söyledi

(2) Tanrı insanı kendisine örtü edindi
Bunu insanın dili ile gönül söyledi

(3) Çün gönül Hakk'ın evidir iy safa
Beyt-i Hak dedi gönlü Mustafa

(3) İnsanın gönlü Tanrı evidir
Çünkü Hz. Muhammet gönül hak evidir dedi.

(4) Cümle ilmin hem kabı olmuş gönül
Nutk-ı Hak gönle eyler hem nüzul

(4) Gönülde tüm bilgiler vardır.
Tanrısal sözler gönle geçmiştir.

(5) Ol ki nutkın âdem'e can eyledi
Kendiyi gönülde pinhan eyledi

(5) Tanrı soluğuyla insana üfledi
Sonra gönlüne konuk oldu

(6) Bu gönlün sırrını sen iyi yiğit
Gel berû Kaygusuz'dan işit

(6) Ey yiğit bu gönlün gizlerini
Gel biraz da kaygusuz'dan dinle.

Kaygusuz Abdal'ın Yapıtları:

A) -Manzum eserleri

I) Divan (-Mevlana Müzesi Ktp. No: 2467)
(-Millet Ktp. Ali Emiri Kitapları No: 797)
2) Dolapname(-Mevlana Müzesi Ktp. No: 2467)
3) Gülistan (-Ankara milli Ktp. No: 645, 167 ve 824-1-2)
4) Mesneviler:
a- Mesnevi Evvel (-Ank. Gnl. Ktp. No: 167, 645, 805)
b- Mesnev-i Sani (-Ank. Gnl. Ktp. No: 167, 645)
c- Mesnevi-i Salis (-Ank. Gnl. Ktp. No: 167, 645)
d- Mesnevi-i Baba Kaygusuz (-Süleymaniyi Ktp. Haşim Paşa Bölümü, No: 19)
5) Gevhername (-Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. No: 950)
6) Minbername (-Ank. Etnografya Müzesi Ktp. No: 17824)

B) Mensur Eserleri:

1) Budalaname (-Mevlana Müz. Ktp. No: 2467-17) (-Millet Ktp. Ali Emiri Kitapları No: 909)
2) Kitab-ı Miglate (-Ank. Gnl. Ktp. No: 824-2) (-Süleymaniye Ktp. Düğümlü Baba böl. No: 41162)
3) Vücudname (-Hacı Bektaş Ktp. No: 621, 667) (-İ.Ü. Merkez Ktp. Türkçe Yazmanlar No: 6817)

C) Manzum ve Mensur Karışık Eserleri

1) Dilgüşâ (-Ank. Gnl. Ktp. No: 167, 645)
2) Sarayname (-Ank. Gnl. Ktp. No: 167, 5645)

KAYNAKÇA

Abdülbaki GÖLPINARLI-Kaygusuz Abdal - Kul Himmet - Hatayi-İstanbul 1953

Abdurrahman GÜZEL-Kaygusuz Abdal-1981

Buyruk. Yayına Haz. Fuat BOZKURT İstanbul 1982

Belkıs TEMREN-Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu-Kültür Bakanlığı--Ankara 1994

Asım BEZİRCİ: Pir Sultan, İstanbul 1986.

Dr. Hikmet KIVILCIMLI, Tarih Devrim Sosyalizm. Tarihsel Maddecilik Yayınları. 1965 İstanbul

Esat KORKMAZ-Dört Kapı Kırk Makam-Şahkulu Dergâhı Yayınları-İstanbul 1995

Esat KORKMAZ- Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü-Ant Yayınları-2. Baskı İstanbul 1994

Esat KORKMAZ-Enel Hak-Nefes Yayınları-İstanbul 1995

Erdoğan AYDIN-Nasıl Müslüman Olduk?-Başak Yayınları Ankara 1994

Erol SEVER-Asur Tarihi- Kaynak Yayınları İstanbul 1993

Sabahattin EYUBOĞLU, Azra ERHAT, İlhan BAŞGÖZ, Atilla ÖZKIRIMLI: Pir Sultan Abdal, İstanbul 1977.

Faik BULUT-Allah Devletinde Demokrasi-Tümzamanlar Yayıncılık-İkinci Baskı Eylül 1993

F. ENGELS-Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni-Sol Yayınları-1. Baskı Ankara 1967

Faruk SÜMER-Oğuzlar (Türkmenler)-Türk Dünyası Araştırma Vakfı-İstanbul 1992

Hikmet KIVILCIMLI-İlkel Sosyalizmden Kapitalizme-Tarihsel Maddecilik Yayınları-İstanbul 1965

İsmet Zeki EYÜBOĞLU-Şeyh Bedrettin Varidat-Der Yayınları-İstanbul 1991

İlhan ARSEL, Teokratik Devlet Anlayışından Demokratik Devlet Anlayışına (Şeriat Devletinden Laik Cumhuriyete). 2. Baskı: Aralık 1993.

İsmail ÖZMEN Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi-Saypa Yayın Dağıtım- Ankara 1995

İmam Cafer Buyruğu. Yayına Haz. Esat KORKMAZ ANT Yayınları İstanbul 1997

Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri-1983

Kaygusuz Abdal-Türk Dili-Halk Edebiyatı Özel Sayısı (207) 1968

L. LİGETI-Bilinmeyen İç Asya-Çev: Sarettin KARATAY-Türk Dil Kurumu Yayınları: 527- Ankara 1986

Maxime RODINSON-Hz. Muhammet-Sosyal Yayınları Çev: Atilla TOKATLI-İstanbul 1994

Mehmet FUAT: Pir Sultan Abdal, İstanbul 1977.

Nejat BİRDOĞAN-Anadolu Aleviliğinde Yol Ayrımı Mozaik Yayınları-İstanbul 1995

Nejat BİRDOĞAN- Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik-Hamburg Alevi Kültür Merkezi Yayınları-1990

Cahit ÖZTELLİ: Pir Sultan Abdal, Bütün Şiirleri, İstanbul 1971.

Server TANİLLİ, İslam Çağımıza Yanıt Verebilir mi? Cem Yayınevi. 5. Baskı: Ekim 1993 İstanbul

Sadık ERAL, Alevi Katliamları, Yalçın Yayınları, 1. Basım-Ağustos 1993

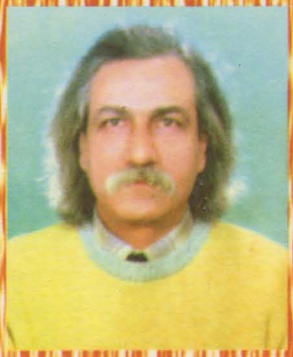
Türkiye Tarihi-1 - Osmanlı Devletine Kadar Türkler Ümit HASAN - Halil BERKTAY - Ayla ÖDEKAN Yayın Yönetmeni: Sina AKŞİN-Cem Yayınevi-İstanbul 1990

Turgut AKPINAR-Türk Tarihinde İslamiyet-İletişim Yayınları-İstanbul 1993

TANYOL Cahit: Halkın Dini Devletin Dini, Cem, 5-6, Aralık 1994, İstanbul.

PENCERE YAYINLARI

Salman Rüşdi
JAGUAR GÜLÜŞÜ
(Nikaragua Gezi Notları)
Genrikh Trofimenko
AMERİKAN SAVAŞ STRATEJİLERİ
Etienne Balibar
PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ ÜZERİNE
Mauricio Rosencof
TUPAMAROLAR
N. S. Kruşçev
KİŞİ KÜLTÜNE KARŞI
Derleme
SSCB'DE 1923 MUHALEFET BELGELERİ
Lev N. Tolstoy
SAVAŞA KARŞI YAZILAR
Leo A. Müller
GLADIO (Genişletilmiş İkinci Baskı)
(Soğuk Savaşın Mirası Kontrgerilla)
Günay Aslan
YAS TUTAN TARİH 33 KURŞUN
Halil Berktay
KABİLEDEN FEODALİZME
BİR DÖNEM KAPANIRKEN
Oral Çalışlar
REFAH PARTİSİ NEREDEN NEREYE
ÖCALAN VE BURKAY'LA KÜRT SORUNU (Tükendi)
Paul Wittek
OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN DOĞUŞU
Nikolai I. Bukharin
DÖNÜŞÜM DÖNEMİNİN EKONOMİSİ
(Lenin'in Eleştirel Notlarıyla) (Çıkıyor)
Burchard-Sonja Brentjes
İBNİ SİNA
Der. Oguz Özügül
DOSTOYEVSKİ'NİN MİRASI
İsmet Zeki Eyuboğlu
İSLAMDA ÇATIŞMALAR BÖLÜNMELER (RP'nin Yükselişi)
GÜLEN ANADOLU
Victor Serge
BİR DEVRİMİN KADERİ SSCB 1917-1937

ESAT KORKMAZ

ALEVİLERE SALDIRILAR

12 Mart 1995 gecesi saat 20.45 sularında *Gaziosmanpaşa*'da çevresi *köktendincilerin* ve *faşistlerin* egemen olduğu semtlerce kuşatılmış durumda bulunan, Alevilerin yoğun olarak yaşadığı *Gazi Mahallesi*'nde, bir *içsavaş* başlatacak olayların "fitili" ateşleniverdi.

Birey kimlikleri *belirsiz* olmakla birlikte toplumsal kimlikleri *açık* olan güdümlü kışkırtıcı hainler, otomatik silahlarla Alevi kahvelerini taradı. Siyasal ve toplumsal ayrışmalar-saflaşmalar çerçevesinde niçin yapıldığı *karanlık* olmayan bu olaya, Alevi halkının tepkisi çok *sert* oldu. Olayı kınamak isteyenler sokağa döküldü; birey tepkisi *toplumsal öfkeye* dönüştü. Sokaklarda barikatlar kuruldu; çok sayıda Alevi can yaşamını yitirdi; yüzlercesi yaralandı; bir milyonun üzerinde insanın yaşadığı yedi mahallede sokağa çıkma yasağı ilan edildi. "Düne" kadar "can güvenliğine" indirgenmiş olan *özgürlük* yeniden boyut kazandı; korku ve yılgınlık ortadan *kalkarken*, mücadele ve direnme duygusu paylaşılarak-paylaşıp yaşanarak *çoğaldı*; dalga dalga kentin varoşlarına *yayıldı*.

ISBN 975-7814-63-6

9 789757 814634